

ประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่

ปริญญานิพนธ์
ของ
ศิวินทร์ หมุนสิงห์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกเศรษฐศาสตร์การศึกษา
พฤษภาคม 2545
ลิขสิทธิ์เป็นของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

368.50621
ศธ.๖๖
๖๖

ประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่

บทคัดย่อ
ของ
ศิวพันธ์ หมุนสิงห์

- 4 8.8. 2545

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกเศรษฐศาสตร์การศึกษา
พฤษภาคม 2545

๒ ๒๗๒๕

ศิวินทร์ หมุนสิงห์. (2545). ประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่.

ปริญญาณพนธ์ ศ.ม. (เศรษฐศาสตรศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : ผู้ทรงคุณวุฒิ

ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์, รองศาสตราจารย์ ดร. ชำรงค์ อุดมไพจิตรกุล.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ ตัวแปรที่ศึกษา จำแนกได้ดังนี้ ตัวแปรอิสระแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมโดยตรง ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมโดยอ้อมและประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ยังไม่ได้รับการส่งเสริม ตัวแปรตาม ได้แก่ ประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายเพื่อคัดเลือกพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงตามสภาพข้อมูลที่เป็นจริง กล่าวคือ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังกล่าวข้างต้น กลุ่มที่ 1 จำนวน 9 ราย กลุ่มที่ 2 จำนวน 21 ราย และกลุ่มที่ 3 จำนวน 30 ราย สำหรับกลุ่มที่ 3 ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสโนว์บอลล์ การเก็บข้อมูลเป็นการสัมภาษณ์ประกอบแบบสอบถาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามอันประกอบด้วยเนื้อหา 4 ตอน การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าสถิติพื้นฐาน, F-Test ซึ่งเมื่อพบความแตกต่างทำการ Posthoc Comparison โดยใช้วิธีเชฟเฟ (Scheffe) และ T-Test

ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบผลกระทบในแต่ละด้านต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเมื่อทำการทดสอบความแตกต่างของผลกระทบในแต่ละด้านต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายเป็นรายคู่โดยใช้วิธีเชฟเฟ (Scheffe) ปรากฏผลดังนี้ คุณภาพชีวิตด้านจิตใจเฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 1.7611) และกลุ่มที่ 2 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 1.6500) คุณภาพชีวิตด้านสังคมเฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 2 (Mean Difference (I-J) = .4028) และกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 2.0069) และกลุ่มที่ 2 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 1.6042) คุณภาพชีวิตด้านทรัพยากรเฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 2 (Mean Difference (I-J) = .5317) และกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 2.4889) และกลุ่มที่ 2 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 1.9571) คุณภาพชีวิตด้านการศึกษา การเรียนรู้และการพัฒนา รวมไปถึงเทคโนโลยีต่างๆเฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 2 (Mean Difference (I-J) = .4240) และกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 2.6349) และกลุ่มที่ 2 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 2.2109) สำหรับผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในภาพรวมของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คุณภาพชีวิตในภาพรวมเฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 2 (Mean Difference (I-J) = .3666) และกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 2.2153) และกลุ่มที่ 2 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 1.8488)

การเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นเนื่องจาก ด้านจิตใจ ในที่นี้หมายถึงรวมถึงทั้งสุขภาพทั้งกายและใจเนื่องจากครอบครัวอบอุ่น มีการทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น มีการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน ดูแลผู้สูงอายุได้มากขึ้น มีการทำงานไม่ต้องอพยพไปทำงานที่อื่น ครอบครัวมีอาหารเพียงพอ มีรายได้ต่อเนื่อง และรายได้สูงช่วยให้ครอบครัวสามารถทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ขึ้น ลดการใช้สารเคมี และการทำงานปลอดภัย

ด้านสังคมดีขึ้น เนื่องจากชุมชนมีคนในวัยแรงงานมากพอ สามารถร่วมงานพัฒนา ลดการพึ่งพาภายนอก เกษตรกรมีรายได้ต่อเนื่อง พึ่งตนเองได้ มีการรวมกลุ่ม เพื่อกิจกรรมต่างๆทั้งด้านการผลิตการตลาดและสวัสดิการ ด้านทรัพยากรดีขึ้น เนื่องจากสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตต่างๆในช่วงที่ต่างกัน ลดความเสี่ยงด้านราคา แมลงและโรคพืช นอกจากนี้การร่วมกันลงแขก สามารถใช้ปัจจัยการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถหมุนเวียนใช้ทรัพยากร เช่น ใช้มูลสัตว์เป็นปุ๋ย การเสื่อมสภาพของดินลดลง การใช้สารเคมีลดลง สามารถลดการไถยืม สามารถลดต้นทุนการผลิต และผลิตอาหารได้เองมากขึ้น ทำให้เกิดการประหยัดและลดรายจ่ายของครัวเรือน สิ่งแวดล้อมดีขึ้น เนื่องจากการทำกิจกรรมหลากหลาย ปลูกไม้ยืนต้น ปลูกพืชหลายชนิด และ/หรือพืชหมุนเวียน ปลูกพืชสมุนไพร รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์ จะทำให้ลดการระบาดของโรคพืช ศัตรูพืช คุณภาพดินไม่เสื่อมเร็ว ให้ความร่มรื่นชุ่มชื้น เศษใบไม้ย่อยสลาย การเน้นการใช้สมุนไพรกำจัดศัตรูพืชทำให้สารเคมีน้อยลง ด้านการศึกษาดีขึ้น เนื่องจากเกิดการเรียนรู้ มีการทำกิจกรรม/ฝึกอบรมต่างๆเกิดประสบการณ์ จากคำแนะนำ คำปรึกษาหารือระหว่างกัน ตลอดทั้งมีการติดตามข่าวสาร นอกจากนี้การมีรายได้ต่อเนื่องทำให้เกษตรกรและบุตรหลานมีการศึกษาดีขึ้น

ประชาชนที่นำเอาการเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ ก่อให้เกิดประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่อยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ในเรื่องดังต่อไปนี้ ทฤษฎีใหม่ทำให้มองเห็นความสำคัญของน้ำและรู้จักวิธีการกักเก็บน้ำมากขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์โดยการขุดสระ, ทำให้ได้รับการช่วยเหลือมากขึ้นในการทำเกษตรยามขาดแคลนน้ำ เช่น ได้รับจากชลประทาน หรือจากการสร้างอ่างเก็บน้ำกลาง เป็นต้น, ทำให้ได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองมากขึ้น, ทำให้มีการพัฒนาตนเองมากขึ้นโดยเน้นความเรียบง่าย, ทำให้รู้จักนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตมากขึ้น, ทำให้มองเห็นความสำคัญมากขึ้นว่าการปลูกข้าวเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวให้พอเพียงเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก, ทำให้ครอบครัวประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตมากขึ้น, ทำให้ครอบครัวของมีภาระหนี้สินลดน้อยลง, ทำให้ครอบครัวของมีเงินออมเพิ่มมากขึ้น, ทำให้ครอบครัวมีความสามารถในการส่งเสริมบุตรหลานให้เรียนหนังสือ, ทำให้รู้จักปลูกไร่พืชสวนผสมที่สร้างรายได้หมุนเวียนได้มากขึ้น, ทำให้ลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาพืชเกษตรหลักแต่เพียงอย่างเดียว, ทำให้มีโอกาสเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น เช่น การผลิต การจัดการ การตลาด ฯลฯ ให้มีประสิทธิภาพ, ทำให้รู้จักและกล้าที่จะลองผิดลองถูกจนได้แนวทางใหม่ในการพัฒนาอาชีพของตนมากขึ้น, ทำให้ท่านมองเห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันของชุมชนมากขึ้น เช่น มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันหรือการลงแขก, ได้รับทราบแนวทางการจัดสรรและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น, ทำให้มีส่วนร่วมในการพึ่งพาตนเองพัฒนาด้วยตนเองและเพื่อตนเองมากขึ้น, ทำให้นำเอาหลักการของการเกษตรทฤษฎีใหม่มาปฏิบัติด้วยความสมัครใจ, มีความศรัทธาและเชื่อมั่นว่าเมื่อนำการเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติผลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวมากขึ้นและแบบอย่างแห่งความสำเร็จจากการทำโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของท่านทำให้เพื่อนบ้านที่อยู่แปลงใกล้เคียงสามารถสังเกต เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความเห็น หรือเกิดความสนใจที่จะนำไปปฏิบัติเช่นกัน.

THE EFFECTIVENESS OF HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT
: ROYAL NEW THEORY

AN ABSTRACT
BY
SIWANAN MOONSING

Presented in partial fulfillment of the requirements
For the Master of Economics degree in Economics of Education
at Srinakharinwirot University
May 2002

Siwanan Moonsing. (2545). *The Effectiveness of Human Resource Development*

: *Royal New Theory*. Master Thesis, M.Econ (Economics of Education).

Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee:

Chief Executive Planning Advisor. Mr. Thamarak Kampisit,

Asst. Prof. Dr. Tumrong Udompijitkul.

The objective of this research was to study The Effectiveness of Human Resource Development : Royal New Theory. The studied variables could be divided into 3 groups of the independent variables, as follow; people who was already to participate in this Royal New Theory on agricultural project, they received the promotion directly; people who did not participate in this Royal New Theory on agricultural project, they received the promotion indirectly; finally, people who did not participate in this Royal New Theory on agricultural project, they had not received the promotion yet. And the dependent variable was The Effectiveness of Human Resource Development : Royal New Theory. The sample group in this research, which was from Huai sai Royal Development Study Centre, had been selected by Purposive Random Sampling and Snowball Technique with specified as fact. They were divided into 3 groups as mentioned above, Group 1 had 9 persons, Group 2 had 21 persons, and Group 3 had 30 persons. Gathering data were conducted, by interviewing with the questionnaires. The questionnaires were contained of 4 parts. The data were analyzed by fundamental statistics, T-test and F-Test as well as Scheffe'.

The result of this research found that the comparison impact of each living quality's aspect of those 3 target groups had implied Significant different in statistics at the .05 level. Testing the difference of impact in each living quality's aspect of paired target groups by using Scheffe' method, the results were as follows: the average living quality in psychology of the target group, Group 1 was higher than Group 3 (Mean Difference (I-J) = 1.7611) and Group 2 was higher than Group 3 (Mean Difference (I-J) = 1.6500); the average living quality in society of the target group, Group 1 was higher than Group 2 (Mean Difference (I-J) = .4028), Group 1 was higher than Group 3 (Mean Difference (I-J) = 2.0069) and Group 2 was higher than Group 3 (Mean Difference (I-J) = 1.6042); the average living quality in resource of the target group, Group 1 was higher than Group 2 (Mean Difference (I-J) = .5317) and Group 1 was higher than Group 3 (Mean Difference (I-J) = 2.4889); and Group 2 was higher than Group 3 (Mean Difference (I-J) = 1.9571); the average living quality in learning, studying, developing and technology knowledge of the target group, Group 1 was higher than Group 2 (Mean Difference (I-J) = .4240) and Group 1 was higher than Group 3 (Mean Difference (I-J) = 2.6349); and Group 2 was higher than Group 3 (Mean Difference (I-J) = 2.2109). The overview impact of living quality of these 3 target groups had the implied Significant different in the statistics at the .05 level. Average living quality of the target group 1 was higher than Group 2 (Mean Difference (I-J) = .3666) and Group 1 was higher than Group 3 (Mean Difference (I-J) = 2.2153); and Group 2 was higher than Group 3 (Mean Difference (I-J) = 1.8488);

The agriculture using Royal New Theory produced better living quality to the farmer, because, better psychology here including both physic and psychology, they had warm family, had more time to perform many activities together, had more time to take care their children and their parents, had not work at the far away place, had sufficient food for family, had regular and enough earning to support family, reduced the usage of chemical, and worked safely. Better society, the community had enough working labour to join in developing the society, then the results were less dependent from outside, having regular earning, able to depend on their own-selves, performing the group to do many activities together such as in production, in marketing and in various fringe benefits. Better resource, because they could harvest many products in many periods throughout the year, they could reduce the risk of selling price, insect and plant disease, and they could help each other harvesting rice, utilizing the resource effectively such as by using bio-fertilizer, less deteriorated of soil, less chemical application, was able to reduce the loan, was able to reduce the cost of production, and could produce much food, that created more saving and reduced the cost of living. Better environment, because there were various activities such as planting large tree and rotating plant, planting herbs tree, includes culturing, which would reduce the plant disease, insect, the deteriorate of soil, and produced freshness and moisture, emphasizing to utilize the natural pesticide. Better education, because there were studying, having activities and training that would bring the experience from the suggestions or consulting among the group, the flow of information and the regular earning give the farmer and their children had better education.

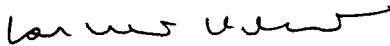
People who applied the agriculture by this Royal New Theory, would have high level of the effectiveness in human resource development, especially Group 1 and Group 2 in the following subjects: The Royal New Theory emphasized on the important of water and suggests farmers to carry water by digging pond, helped them to receive more assistant during drought period from the irrigation or from the public basin; provided them to solve their problems by themselves, provided them to develop themselves by basing on simple life, provided them to know the way to apply the natural resource in their local area, provided them to recognize that harvesting enough rice for themselves and their family was the first important. Their family could reduce the cost of living, had less debt, had more saving, and could support their children to receive better education, know how to have the integrated agriculture which provided them more earning, reduced risk of dependent only on the major plants. And providing more chance to study effectively such as in production, in management, in marketing, etc. Supporting their courage to practice trial-and-error method to get the new way in developing their own career. To emphasize us the important of living together in the community such as sharing things, helping each other to harvest rice, to provided them the know-how of allocation and better use the existing resource, to provided the participation of being independent and development, to build the faith and convince the farmers that this Royal New Theory will provide more benefits to themselves and their family, and their success from this project can recognize their neighbour to notice, to learn and to exchange idea or to be interested to follow this Royal New Theory as well.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

ประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่

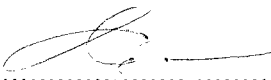
ของ
นางสาวศิวินันท์ หมุนสิงห์

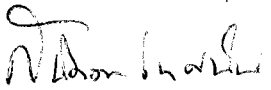
ได้รับการอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกเศรษฐศาสตร์การศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

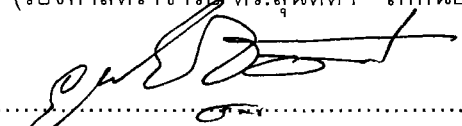

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.นภาพร วัฒนนท์)
วันที่ 10 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2545.

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน
(ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรพงศ์ อุดมไพจิตรกุล)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุนิตดา เทตนิยม)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุทัย ชูธรรมขจร)

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับทุนเพื่อสนับสนุนการวิจัยนิสิตบัณฑิตศึกษา

ประจำปี 2543

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดีโดยได้รับความเมตตากรุณาอย่างสูง จากท่านอาจารย์ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ธำรงค์ อุดมไพจิตรกุล กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ได้สละเวลาอย่างมากในการให้ความรู้ คำแนะนำ และตรวจแก้ไขทุกขั้นตอนของการทำวิจัยอย่างใกล้ชิด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุทัย ชูธรรมขจร รองศาสตราจารย์ ดร.สุนิตา เทศนิยม กรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติมในการสอบปากเปล่าเกี่ยวกับปริญญานิพนธ์ อาจารย์สุเมธ ลิ้มศิริเจริญศรี รองศาสตราจารย์ ดร.พิสมัย จารุจิตติพันธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติมา สังข์เกษม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฐกา ดันสกุล คณะกรรมการสอบเค้าโครงปริญญานิพนธ์ ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ตลอดขั้นตอนการทำงาน ทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาอย่างยิ่ง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ท่านประวิทย์ ทับทิมอ่อน หัวหน้าฝ่ายโครงการพิเศษ กองแผนงานและวิชาการ กรมวิชาการเกษตร ดร.อรสุดา เจริญรัต วิทยากรเอก กองโครงการสัมพันธ์ สำนักราชเลขาธิการ ท่านศรีนิตย์ บุญทอง ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านและ ม.ล.จิรพันธุ์ ทวีวงศ์ ผู้อำนวยการกองประสานงานโครงการฯ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ให้คำแนะนำและเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ และขอกราบขอบพระคุณ ดร.สุณี รักษาเกียรติศักดิ์ ผู้เชี่ยวชาญ สำนักคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ได้ให้ความกรุณาสละเวลาในการให้คำแนะนำทางด้านสถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา ที่ได้อนุญาตให้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ รวมไปถึงให้ความกรุณาและความสะดวกในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มทั้งที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.ชะอำ จ.เพชรบุรีและศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา ด้วยการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับผู้วิจัยและช่วยในการประสานงานในการเก็บข้อมูลได้เป็นไปตามแผน ทำให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์

ขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มูลนิธิชัยพัฒนาและสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่เอื้อเฟื้อข้อมูลในการทำวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์และเกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ได้ให้ทุนเพื่อสนับสนุนการวิจัยนิสิตบัณฑิตศึกษา ประจำปี 2543 คณาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ความเมตตาและกำลังใจ ขอขอบคุณเพื่อน ๆ เศรษฐศาสตร์การศึกษา รุ่นที่ 1 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และเพื่อนสนิททั้ง 2 ท่าน ที่คอยให้กำลังใจและความช่วยเหลือในทุก ๆ ด้าน รวมไปถึงรุ่นพี่วิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ถือเป็นแรงใจและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้วิจัยเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อสุบรรณ หมุนสิงห์ และคุณแม่ประพิศ หมุนสิงห์ ที่ให้ชีวิตที่ดี ให้ความรักความอบอุ่นที่ดี ความห่วงใยและพลังกายพลังใจที่ดีให้กับลูกมาโดยตลอด

คุณค่าและประโยชน์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นนี้ ผู้วิจัยขอน้อมเป็นเครื่องบูชาคุณแด่บิดามารดาและบูรพคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้อบรมสั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรมความดี ตลอดจนประสิทธิ์ประสาทวิทยาการความรู้ตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง และขอน้อมระลึกถึงพระคุณของบิดามารดา และพี่ชายทั้ง 2 ท่านที่เป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนทุนทรัพย์ จนประสบความสำเร็จในการศึกษาระดับนี้

ศิวนนท์ หมุนสิงห์

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ.....	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของเรื่องที่จะวิจัย.....	1
	ปัญหาของการวิจัย.....	6
	ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	6
	ขอบเขตของการวิจัย.....	6
	สมมติฐานในการวิจัย.....	7
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	11
2	แนวคิดทางทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
	แนวความคิดของการเกษตรทฤษฎีใหม่.....	12
	สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับเกษตรกรรมทฤษฎีใหม่	
	แนวคิด ทฤษฎีทางด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	
	(Human Resource Development).....	21
	แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self – directed learning).....	36
	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่	
	(Human Resource Development of New Theory).....	44
	กรณีศึกษา : ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจาก	
	พระราชดำริ อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี.....	49
	เอกสารบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	60
3	วิธีดำเนินการวิจัย.....	68
	การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง.....	68
	การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	69
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	70
	การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	70

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	72
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	72
ผลการศึกษาค้นคว้า.....	73
5 สรุปผล อภิปรายและข้อเสนอแนะ.....	169
สังเขปความมุ่งหมาย สมมติฐาน และวิธีดำเนินการวิจัย.....	169
สรุปผลการวิจัย.....	171
อภิปรายผล.....	181
ข้อเสนอแนะ.....	197
บรรณานุกรม.....	203
ภาคผนวก.....	210
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	266

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้เข้ารับการสัมภาษณ์.....	73
2 แสดงอาชีพหลักของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง.....	76
3 แสดงอาชีพรองของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง.....	77
4 แสดงจำนวนแรงงานทางการเกษตรและความพอเพียง ของจำนวนแรงงานทางการเกษตร.....	79
5 แสดงปีที่เริ่มทำการเกษตรทฤษฎีใหม่.....	80
6 แสดงสาเหตุที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่.....	81
7 แสดงการจัดสรรพื้นที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่.....	82
8 แสดงการใช้พื้นที่ถือครองทำประโยชน์ด้านอื่นๆ.....	84
9 แสดงจำนวนผลผลิตข้าวที่ปลูกได้ในแต่ละปี.....	85
10 แสดงการปลูกพืชชนิดต่าง ๆ.....	86
11 แสดงจำนวนการเลี้ยงสัตว์.....	92
12 แสดงการปลูกหญ้าแฝกและลักษณะการปลูกหญ้าแฝก.....	96
13 แสดงการปลูกพืชผล พืชผักหรือพืชไร่หลังจากเกี่ยวข้าว.....	98
14 แสดงแหล่งน้ำและความพอเพียงของแหล่งน้ำ เพื่อการอุปโภคบริโภคตลอดปี.....	100
15 แสดงแหล่งน้ำและความพอเพียงของแหล่งน้ำ เพื่อการเกษตรและเลี้ยงสัตว์.....	102
16 แสดงวิธีการปรับปรุงบำรุงดิน.....	104
17 แสดงวิธีการป้องกันการกำจัดศัตรูพืช.....	106
18 แสดงผลเสียของการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช.....	107
19 แสดงวิธีการจัดการเรื่องการเพาะปลูก.....	108
20 แสดงความพอเพียงของการบริโภคข้าวที่ปลูก.....	110
21 แสดงการวางแผนในการจำหน่ายผลผลิต.....	111
22 แสดงปริมาณผลผลิตหลังจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ และความพอเพียงของรายได้สำหรับการใช้จ่ายในครัวเรือน.....	113
23 แสดงรายได้จากการทำการเกษตร.....	115
24 แสดงรายได้นอกเหนือจากภาคการทำการเกษตร.....	117
25 แสดงสาเหตุของการมีฐานะดีขึ้นหลังจากการนำ การเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ.....	118
26 แสดงการลงทุนหรือรายจ่ายจากการทำการเกษตร ในเรื่องต่าง ๆ.....	120
27 แสดงการกู้ยืมและจำนวนเงินที่กู้ยืม.....	127
28 แสดงแหล่งเงินที่มีการกู้ยืม.....	129

บัญชีตาราง(ต่อ)

ตาราง		หน้า
29	แสดงสาเหตุของการกักเงิน.....	131
30	แสดงจำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ไปทำงานที่อื่น และการกลับมาทำการเกษตรในปัจจุบัน.....	133
31	แสดงจำนวนครั้งของการเคยเข้าไปในศูนย์ศึกษา.....	135
32	แสดงรายละเอียดของการเข้าไปในศูนย์ศึกษา.....	137
33	แสดงรายละเอียดของการเข้าไปในศูนย์ศึกษา.....	139
34	แสดงระดับการนำความรู้ในเรื่องต่างๆที่ได้รับจาก ศูนย์ศึกษามาปรับใช้ในการประกอบอาชีพ.....	141
35	แสดงการเป็นสมาชิกในกลุ่ม/องค์กรด้านอาชีพต่างๆ.....	143
36	แสดงการเป็นสมาชิกในกลุ่ม/องค์กรด้านสังคมต่างๆ.....	145
37	แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการคมนาคม ที่สะดวกสบายรวดเร็วเนื่องจากถนนหนทางดีขึ้น บุตรหลานมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มขึ้น ตลอดจนการรักษาพยาบาลสะดวกรวดเร็ว เนื่องจากมีศูนย์ศึกษาตั้งอยู่ในหมู่บ้านหรือตั้งอยู่ใกล้หมู่บ้าน.....	146
38	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างก่อนและหลัง การทำการเกษตรทฤษฎีใหม่.....	148
39	ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1.....	150
40	ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2.....	153
41	ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3.....	156
42	เปรียบเทียบผลกระทบในแต่ละด้านต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม.....	158
43	ทดสอบความแตกต่างของผลกระทบในแต่ละด้านต่อคุณภาพชีวิต ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายเป็นรายคู่โดยใช้วิธีเชฟเฟ (Scheffe').....	160
44	เปรียบเทียบผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในภาพรวม ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม.....	162
45	ทดสอบความแตกต่างของผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ในภาพรวมของประชาชนครัวเรือนเป้าหมาย เป็นรายคู่โดยใช้วิธีเชฟเฟ (Scheffe').....	162
46	แสดงการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมโดยภาพรวม เกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1.....	163

บัญชีตาราง(ต่อ)

ตาราง		หน้า
47	แสดงการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมโดยภาพรวม เกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2.....	165
48	เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมโดยรวม เกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ของประชาชนครัวเรือนกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2.....	168

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ระบบทฤษฎีใหม่ที่สมบูรณ์.....	18
2 ตัวอย่างการจัดแบ่งแปลงที่ดินตามหลักทฤษฎีใหม่.....	19
3 แบบจำลองทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพื้นที่ 15 ไร่.....	20

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของเรื่องที่จะวิจัย

มนุษย์นับได้ว่าเป็นทรัพยากรชนิดหนึ่งและเป็นทรัพยากรที่มีค่า ดังนั้นจะต้องมีการลงทุนในมนุษย์ แล้วให้สิ่งลงทุนไปนั้นกลับมาตอบแทนต่อประเทศชาติและสังคม เพราะฉะนั้นทรัพยากรมนุษย์หมายความว่า เป็นทุนที่มีค่าและให้ผลตอบแทนคุ้มค่า อย่างไรก็ตามเพื่อให้ได้ผลตอบแทนตามที่มุ่งหวังจะต้องมีการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งควรเน้นที่การปรับปรุงคุณภาพด้านทักษะการทำงานและพัฒนาความสามารถของ ทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (จิระ หงส์คารมย์, 2532 : ไม่ปรากฏ เลขหน้า) นอกจากนี้ฮาร์บิสันและไมเออร์ (Harbison & Myers, 1964 : unpagged) ได้อธิบายถึงการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ว่า เป็นกระบวนการของการเพิ่มความรู้ทักษะและความสามารถของประชาชนในสังคม

ภายใต้บริบทและเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆของระบบสังคมไม่ว่าจะเป็นในด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม การศึกษาและเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อไปสู่ความต้องการของมนุษย์ในด้านต่างๆแตกต่างกันไป จำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาอย่าง เร่งด่วน การพัฒนาเศรษฐกิจในปัจจุบันมีการรวมเอาการพัฒนาคนเข้ามาเป็นนโยบายหนึ่ง ทำให้ความสำคัญ ของการพัฒนาคนมีมากขึ้นกว่าในอดีต คนได้ถูกนับเป็นทรัพยากรที่มีค่าของประเทศและกลายเป็น ส่วนประกอบที่จะช่วยให้การพัฒนาด้านอื่นๆลุล่วงไปได้หรืออาจกลายเป็นอุปสรรคที่จะชะลอความก้าวหน้า ทางเศรษฐกิจก็ได้หากกำลังคนที่มีอยู่ไม่ได้รับการพัฒนาที่เหมาะสม ค่าใช้จ่ายต่างๆที่ต้องหมดไปเพื่อการ พัฒนาคนก็ถูกนับว่าเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุนในตัวคนที่มีผลตอบแทนคุ้มค่า มิใช่การใช้จ่ายที่มีแต่ความ หมดเปลืองอีกต่อไป การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการลงทุนในตัวคน เพื่อให้คนเหล่านั้นมีคุณภาพเชิง เศรษฐกิจที่สูงขึ้นจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเช่นที่ปรากฏอยู่ในนานาประเทศทุกวันนี้ (ชนวัฒน์ สิทธิฐานกูร, 2536 : 20)

ความรู้ในสาขาเศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์ซึ่งบุกเบิกโดย ชูลทซ์ (Schultz, 1971 : 24-25)

นักเศรษฐศาสตร์ผู้ได้รับรางวัลโนเบลทำให้ความคิดเกี่ยวกับการลงทุนในตัวคนชัดเจนและเป็นทฤษฎีมากขึ้น มีข้อผิดอยู่บางประการที่ควรยกมากล่าวถึงในที่นี้คือ ประการแรกวิชาเศรษฐศาสตร์เคยจัดว่า แรงงานเป็น ปัจจัยการผลิตอย่างหนึ่งร่วมกับทุนและที่ดิน แรงงานในสมัยนี้ถูกจัดให้เป็นปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพหรือ ความสามารถแตกต่างกันได้ และคุณภาพนี้เราสามารถสร้างเพิ่มเติมได้แม้ในขณะที่อยู่ในระหว่างการทำงาน ประการที่สอง เดิมนั้นนักเศรษฐศาสตร์การพัฒนาได้ให้ความสำคัญต่อเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก ถึงกับนับว่า เป็นปัจจัยการผลิตปัจจัยหนึ่ง ผลผลิตที่ได้รับสูงขึ้นเนื่องจากการใช้ปัจจัยการผลิต ที่ดิน แรงงานและทุนใน สัดส่วนที่สูงกว่าการใช้ปัจจัยการผลิตนั้นถือว่าเป็นเกิดจากเทคโนโลยีทั้งหมด หรืออีกนัยหนึ่งผลผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น โดยอธิบายไม่ได้ว่ามาจากปัจจัยการผลิตใด (นิยมเรียกว่า residual) ก็ถือว่าเป็นมาจากความก้าวหน้าทาง เทคโนโลยีในการผลิต ซึ่งต่อมานักเศรษฐศาสตร์ที่สนใจด้านทรัพยากรมนุษย์ได้แสดงให้เห็นว่าผลผลิตที่เพิ่ม สูงขึ้นนั้นแท้จริงมีคำอธิบายว่าเกิดจากการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของคนและของทุนกายภาพคงเหลือที่จะ อธิบายไม่ได้เพียงส่วนน้อย เทคโนโลยีนั้นโดยตัวของมันเองไม่สามารถเพิ่มผลผลิตได้มากนัก หากไม่มีผู้ นำมาใช้อย่างเหมาะสม เคล็ดลับของเทคโนโลยีอยู่ตรงที่คนจะต้องมีคุณภาพสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ได้

ด้วย หากคนในโรงงานอุตสาหกรรมไม่มีพื้นความรู้ความชำนาญเพียงพอก็ไม่สามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่นั้นได้ ยิ่งไปกว่านั้น คนยังเป็นผู้ผลิตเทคโนโลยีขึ้นมาอีกด้วย ซึ่งจะต้องมีการลงทุนด้านการศึกษาและการค้นคว้าวิจัยประกอบกับการสะสมความรู้และการผลิตบุคลากรที่มีความสามารถสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ เพื่อมาเป็นผู้ผลิตเทคโนโลยีใหม่ต่อไป การพัฒนาคนจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี

ในขณะที่ปัจจัยการผลิตอื่น ๆ จะมียู้อย่างจำกัดโดยเฉพาะที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ แต่การลงทุนในตัวคนเพื่อยกคุณภาพประชากรและการลงทุนในการแสวงหาความรู้ยังทำต่อไปได้อีกของเขตของการพัฒนาความรู้ของคนเราและความสามารถในการค้นคิดวิทยาการใหม่ จะเป็นกุญแจสำคัญที่ไขไปสู่ผลิตภาพทางเศรษฐกิจและมีบทบาทต่อการอยู่ดีกินดีของมนุษยชาติในอนาคต แต่สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้มีการเตรียมรากฐานด้านคนไว้แล้วอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาประเทศในเวลาข้างหน้าจะก้าวไปได้เร็วหรือช้าจึงขึ้นอยู่กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในวันนี้ แม้แต่ในปัจจุบันก็มีตัวอย่างให้เห็นได้จากบางประเทศ ซึ่งร่ำรวยทรัพยากรมนุษย์ที่ดีก็ยังไม่สามารถจะดำเนินการพัฒนาประเทศได้ดีเท่าที่ควร ส่วนบางประเทศที่ขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติกลับรุดหน้าทางเศรษฐกิจได้ด้วยการอาศัยคุณภาพแรงงานและเทคโนโลยี ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นหัวใจของการพัฒนาด้านอื่นควรที่จะได้รับความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการพัฒนาด้านอื่น ๆ (ธนวัฒน์ สิทธางกูร. 2536 : 21-22)

ในอดีตประเทศไทยเป็นประเทศที่มั่นคงด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ความสำคัญของ"คน"หรือ"ทรัพยากรมนุษย์"ถูกมองข้ามไป ทั้งนี้เพราะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไม่เหมือนกับการลงทุนในเครื่องจักร แต่เป็นการพัฒนาซึ่งจะได้ผลเลิศในระยะยาวปัญหาทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นปัญหาของการยอมรับแนวความคิดที่ว่าทรัพยากรมนุษย์คือปัจจัยผลิตที่สำคัญที่สุดในองค์กร เช่นที่ Dr.Okita อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศญี่ปุ่นกล่าวว่า ทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรจำเป็นที่สุด (Ultimate Resources) และเหตุผลของความจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาในระดับประเทศและระดับองค์กร อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นสิ่งจำเป็นเพราะคนในยุคนี้ จำเป็นต้องมีความสามารถและปัญญาในการจัดการ รวมทั้งทักษะใหม่ๆอีกทั้งประเทศไทยเป็นประเทศเปิดจึงต้องแข่งขันอยู่ตลอดเวลาการพัฒนาในอดีตนั้น เน้นการสะสมทุนและการสนับสนุนการส่งออก ซึ่งมีได้ก่อให้เกิดความมั่งคั่งกับประเทศในระยะยาว เราต้องไม่มองการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในมุมแคบ ๆ และแยกออกจากกลยุทธ์ในการพัฒนาเช่น การอบรมและการศึกษาอีกต่อไป หากต้องมองในแง่เพิ่มผลผลิตภาพของแรงงาน การรักษาความได้เปรียบทางการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการแข่งขันในตลาดต่างประเทศ และการปรับปรุงสภาวะทางเศรษฐกิจโดยรวม (ธนวัฒน์ สิทธางกูร. 2536 : 23-24)

ประเทศไทยได้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นเครื่องมือของการพัฒนาประเทศมาตั้งแต่แผนฯ ระดับต้นๆ เป้าหมายหลักประการหนึ่งในการพัฒนา คือ เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง เศรษฐกิจไทยได้ขยายตัวระดับสูงตลอดมาอย่างต่อเนื่อง แต่ในขณะเดียวกันก็ส่งผลให้เกิดปัญหาหลายด้าน โดยเฉพาะการกระจายรายได้ ความเสื่อมโทรมของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้เป็นผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนไทยและการพัฒนาประเทศในระยะยาว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7 ทำให้เกิดปัญหาต่อการพัฒนาประเทศ เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงในสังคม ช่วยแก้ปัญหาการพัฒนาที่ขาดความสมดุลคือ เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน และเพื่อก้าวไปสู่วิสัยทัศน์การพัฒนาของประเทศที่พึงประสงค์ในระยะยาว การพัฒนาในระยะ 5 ปีของแผนฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้แสดงจุดหักเหในแนวคิดการวางแผนที่สำคัญคือ การหัน

มาให้ความสำคัญกับการพัฒนา โดยให้คนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งหมายถึงการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพของคน และมุ่งเน้นให้คนได้รับประโยชน์โดยตรงจากการพัฒนา การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเพียงเครื่องมือของการพัฒนาคน (กองศึกษาและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2540 : 2) วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ คือ การใช้คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา (People Center) เป็นการพัฒนามนุษย์ โดยคนและเพื่อคน รวมความแล้วการใช้คนเป็นศูนย์กลางคือต้องพัฒนาคนให้เกิดปัญญา มีทักษะให้มีจิตใจที่เอื้อต่อการพัฒนา กับทุกคนที่ต้องร่วมกันพัฒนาและสุดท้ายเป้าหมายของการพัฒนาต้องอยู่ที่ว่าพัฒนาเพื่อให้เกิดผลแก่คนทุกคน ไม่ใช่เกิดเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง การพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic) และบูรณาการ (Integrated) คือการพัฒนาที่คำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ในลักษณะที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ สุดท้ายการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory) โดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน (ชี้ปัญหา – วางแผนงานโครงการ – ติดตามประเมินผล) (เชษฐ บุญประเทือง. 2540 : 11-13) กล่าวโดยสรุป แผนฉบับที่ 8 มีวัตถุประสงค์ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กองศึกษาและเผยแพร่การพัฒนา. 2540 : 6) 1).เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของคนทุกคนทั้งในด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา ให้มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง มีความรู้ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพ และสามารถปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการปกครอง 2).เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้มีความมั่นคงและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว และชุมชนให้สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของคนรวมทั้งให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมากยิ่งขึ้น 3).เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ มั่นคงและสมดุล เสริมสร้างโอกาสการพัฒนาศักยภาพของคนไทยในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาและได้รับผลจากการพัฒนาที่เป็นธรรม 4).เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์ สามารถสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน 5).เพื่อปรับระบบบริหารจัดการ เปิดโอกาสให้องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน ชุมชนและประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศมากขึ้น

เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของวิสัยทัศน์ร่วมภายใต้ปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” และสังคมไทยที่พึงประสงค์ในอนาคต แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักคือ

“การปรับโครงสร้างการพัฒนาประเทศให้เข้าสู่ดุลยภาพ โดยเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาในเชิงปริมาณมาสู่การพัฒนาในเชิงคุณภาพควบคู่ไปกับการสร้างความเป็นธรรมในสังคมและความสามารถก้าวทันโลกที่จะอำนวยความสะดวกต่อคนส่วนใหญ่ของประเทศ” อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในการพัฒนาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว เมื่อคำนึงถึงผลการพัฒนาที่ขาดความสมดุลและวิกฤติเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบให้คนไทยส่วนใหญ่มีมาตรฐานความเป็นอยู่ลดลงและต้องกลับไปอยู่ในฐานะยากจนมากขึ้น จึงเห็นสมควรกำหนดเป้าหมายการพัฒนาประเทศใหม่ โดยเปลี่ยนจากเดิมที่มุ่งสร้างความร่ำรวยด้วยการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักไปสู่การพัฒนาประเทศที่มีรากฐานที่เข้มแข็ง มีการกระจายผลประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง สามารถแก้ปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้ รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถและโอกาสในการพึ่งตนเอง พร้อมทั้งยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศ” อันจะทำให้เกิดการพัฒนาที่มี “คน” เป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง

สำหรับภารกิจสำคัญของชาติที่จะเป็นจุดยึดโยงการทำงานร่วมกันในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 คือ การผนึกพลังความร่วมมือของทุกฝ่ายในการปฏิรูปสังคมไทยให้เกิดระบบบริหารจัดการ การเปลี่ยนแปลงไปสู่โครงสร้างการพัฒนาที่ได้ดุลยภาพ มุ่งสู่เป้าหมายหลักการแก้ปัญหาความยากจน

ภายใต้ปรัชญา “ เศรษฐกิจพอเพียง ” การปรับตัวเข้าสู่เศรษฐกิจยุคใหม่”และการสร้าง “ความเชื่อมโยงระหว่าง เศรษฐกิจมหภาคและเศรษฐกิจชุมชนให้เกื้อกูลกัน” โดยมุ่งพัฒนาคน ครอบครัว ชุมชน และสังคม เป็นแกนหลักเพื่อสร้างขีดความสามารถใหม่จากรากฐานของสังคมที่เข้มแข็ง พร้อมกับการปรับตัวทางเศรษฐกิจให้เท่าทันโลก สามารถแข่งขันและร่วมมือได้ โดยอาศัยการปฏิรูประบบบริหารจัดการให้เกิดธรรมาภิบาลเป็นกลไกสำคัญที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สิงหาคม : 2543)

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรินำความคิดเรื่อง “ทฤษฎีใหม่”(New Theory) ออกเผยแพร่เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2537 โดยที่เนื้อหาของทฤษฎีใหม่นี้ก็คือรูปแบบหนึ่งของ “เศรษฐกิจพอเพียง” ในความหมายของ“ความพอมีพอกิน” ในปี2538 ทรงย้ำทฤษฎีใหม่อีกครั้งหนึ่งโดยประยุกต์เข้ากับสภาพปัญหาน้ำท่วมและฝนแล้งในปีนั้นโดยเปรียบเทียบให้เห็นว่า ทฤษฎีใหม่จะช่วยแก้ปัญหานี้ได้เพราะว่าประเทศไทยน่าจะมีความเป็นระยะหนึ่งจนน้ำท่วมทำให้พืชพันธุ์ธัญญาหารเสียหายไป หลังจากกระบายน้ำไปได้ด้วยความเหน็ดเหนื่อยและด้วยความสิ้นเปลือง น้ำก็แห้งไม่สามารถเพาะปลูกได้ การที่จะช่วยให้ประชาชนมีแหล่งน้ำในที่ดินทำกินของตนเองตามแนวทฤษฎีใหม่ จะช่วยให้ประชาชนมีโอกาสทำการเกษตรให้พอกิน จะเห็นว่าทฤษฎีใหม่มีไว้สำหรับป้องกันการขาดแคลนดังพระราชดำรัส “...ในยามปกติก็จะทำให้ร่ำรวยขึ้น ในยามมีอุทกภัยก็สามารถจะฟื้นตัวได้ โดยไม่ต้องให้ราชการไปช่วยมากเกินไป ทำให้ประชาชนมีโอกาสพึ่งตนเองได้อย่างดี...”

แม้ทฤษฎีใหม่คือแนวปฏิบัติที่เกี่ยวกับการทำการเกษตรที่จะช่วยให้เกษตรกรพึ่งตนเองได้และบรรเทาความเดือดร้อนในกรณีที่เกิดความแปรปรวนทางธรรมชาติ แต่ความหมายของทฤษฎีใหม่ที่ทรงนำมาแสดงในปี 2538 ก็คือการมีระบบที่ช่วยลดแรงกระแทกในภาวะที่เกิดมีความผันผวนทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ กระแสพระราชดำรัสทฤษฎีใหม่ในปี 2538 นอกจากจะเป็นการขยายความจากในปี 2537 แล้วยังเป็นการเตือนผู้บริหารระดับสูงของประเทศและประชาชนทั่วไป ไม่ให้นิ่งนอนใจหรือประมาทกับภาวะเศรษฐกิจที่มีอัตราเพิ่มขึ้นสูงสุดในปีนั้น

ในช่วงราว 5 ปีสุดท้ายของคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศไทยเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่การแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศที่รุนแรงขึ้น ทำให้การส่งออกอันเป็นรายได้หลักของไทยเริ่มชะลอตัว ขณะที่การนำเข้ายังอยู่ในปริมาณสูง ประเทศขาดดุลบัญชีเดินสะพัดเพิ่มขึ้น ธนาคารและสถาบันการเงินหลายแห่งประสบปัญหาสินเชื่อต่อลูกค้าเพิ่มขึ้น จนขาดความน่าเชื่อถือ จนรัฐบาลต้องสั่งพักการดำเนินงานของบริษัทเงินทุน 58 แห่ง ซึ่งมียอดรวมของธุรกิจไม่ต่ำกว่า 8 แสนล้านบาท (นิธิ วดีวุฒิพงศ์. 2542 : 127)

ตั้งแต่ต้น พ.ศ.2540 เป็นต้นมา เจ้าหน้าที่ต่างประเทศเริ่มขาดความเชื่อถือความสามารถในการชำระหนี้เงินกู้ของภาคธุรกิจเอกชนไทย และไม่ต้องการต่อสัญญาเงินกู้ที่ส่วนใหญ่เป็นเงินกู้ระยะสั้น มีการเก็งกำไรโจมตีค่าเงินบาทซึ่งขณะนั้นผูกติดกับดอลลาร์ ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องใช้เงินทุนสำรอง 2.3 ล้านเหรียญสหรัฐ ไปทำสัญญาซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า เพื่อปกป้องค่าเงินบาทให้คงที่ ซึ่งส่งผลให้เงินทุนสำรองของประเทศร่อยหรอ และฐานะทางการเงินของประเทศอ่อนแอลง ในที่สุดเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2540 รัฐบาลต้องประกาศให้ค่าเงินบาทลอยตัว ทำให้ค่าเงินบาทลดลงร้อยละ 30-40 และรัฐบาลต้องขอเงินกู้ฉุกเฉินอย่างมีเงื่อนไข จากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ในเดือนสิงหาคม พร้อมกับดำเนินการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจตามแนวทางที่เข้มงวดของ IMF (วิทยากร เชียงกุล. 2540 : 14-16)

ภาวะทั้งหมดดังกล่าว ส่งผลให้เกิดภาวะเศรษฐกิจซบเซาอย่างรุนแรง ราคาสินค้าและบริการเพิ่มสูงขึ้น การลงทุนชะงักงัน ภาคธุรกิจหลายแขนงประสบปัญหาการขาดสภาพคล่อง ต้นสูง รายได้ตก จนต้องปิดกิจการหรือลดขนาด มีการลดเงินเดือนหรือสวัสดิการไปจนถึงเลิกจ้างพนักงาน โดยเมื่อถึงเดือนมีนาคม พ.ศ.2542 มีคนตกงานไปแล้วกว่า 2 ล้านคน (วิทยากร เชียงกูล, 2542)

ท่ามกลางกระแสคลื่นของความท้อแท้และระส่ำระสาย ที่กำลังขยายวงกว้างออกไปทุกขณะนี้เอง ชาวไทยทั้งมวลก็ได้รับทั้งแง่คิด ข้อเตือนใจและคำอธิบายถึงมูลเหตุกับหนทางแก้ไขสำหรับภาวะวิกฤตินี้ได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนและครบถ้วนสมบูรณ์ แง่คิดดังกล่าวนี้ได้ถูกนำมาใช้เป็นเสมือนแสงสว่างนำทางให้แก่ประเทศไทย ท่ามกลางหนทางอันมืดมิด เป็นต้นร่างของแนวปฏิบัติเพื่อเผชิญและก้าวข้ามวิกฤตการณ์อย่างองอาจและมีความหวัง เป็นเข็มทิศชี้ทางให้แก่ภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชนทุกฐานะทุกภูมิภาคได้อย่างปราศจากผู้ตั้งข้อสงสัย (นิธิ วัตวิทย์พงศ์, 2542 : 129)

นั่นคือแง่คิดและแนวทางเพื่อเอาชนะวิกฤติเศรษฐกิจ จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2540 ใจความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจในพระราชดำรัสดังกล่าว คือให้เน้นการผลิตและการส่งออกสินค้าที่ผลิตจากวัตถุดิบและแรงงานในประเทศให้มีการลงทุนในขนาดและระดับเทคโนโลยีที่เหมาะสม ให้มีการให้ความสำคัญกับการเพิ่มคุณภาพผลผลิต โดยมีการวิจัยรวมทั้งให้การสนับสนุนแก่เกษตรกร และประชาชนในประเทศ ควรปรับเปลี่ยนทัศนคติในการทำมาหากิน การค้า และการบริโภค ให้มีส่วนหนึ่งเป็นแบบ “พอเพียง” คือให้ “พอมีพอกิน อิ่ม खुตัวเองได้” (พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ธันวาคม:2540)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีสายพระเนตรอันยาวไกลและมีพระราชดำริที่จะแก้ไขปัญหของประชาชนชาวไทยมาโดยตลอด แม้แต่ปัญหาทางเศรษฐกิจที่ไทยกำลังเผชิญหน้าอยู่ในปัจจุบันก็เช่นกัน พระองค์มิได้เพิ่มมีพระราชดำริในการแก้ไขและมีได้เพิ่มทรงสั่งสอนให้คนไทยพึงรู้จักการดำรงตน แต่พระองค์ทรงให้พระบรมราโชวาทมานานแล้ว (สุเมธ ดันติเวชกุล, 2541 : หน้าพิเศษ 5) ได้นำแนวทางหลักตามพระราชดำรัสที่ให้คนไทยต่อสู้กับเศรษฐกิจ ในยุคกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ด้วยแนวคิด พออยู่พอกินเป็นที่ตั้ง ดำรงชีวิตด้วยความเฉลียวฉลาด และอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี

พออยู่ พอกิน พระองค์ทรงมีพระราชกระแสอยู่ตลอดเวลา 50 ปีที่ครองราชย์ ไม่ได้ทรงปรารภนาที่ จะเห็นใครผู้ใดก็ตามได้สร้างความเจริญหรือพัฒนาตัวเองไปในลักษณะที่รวดเร็วข้ามขั้นตอน รับสั่งในหลายรูปแบบด้วยกัน เป็นต้นว่าการพัฒนาควรพัฒนาจากเล็กไปหาใหญ่ การพัฒนาต้องระเบิดจากข้างใน หมายความว่า ต้องรอให้พื้นที่ในชุมชนแต่ละแห่งพร้อมเสียก่อนแล้วค่อยระเบิดออกมาข้างนอก ต้องเฉลียวฉลาด ซึ่งสอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาเรื่องสติปัญญา นอกจากนั้นแล้วพระองค์ยังทรงเตือนเป็นระยะ ๆ คือรู้จักสามัคคี พระองค์ทรงย้ำว่าการดำรงชีวิตต้องรู้เริ่มจากรู้ปัญหาคืออะไร รู้ทางออกคืออะไร รู้ทางแก้คืออะไร แล้วตามมาด้วยความรัก ก็คือความเมตตา ความปรารถนาที่จะหาทางออกคือการแก้ปัญหา ความสามัคคีคือทำงานคนเดียวไม่ได้ต้องประสานความสัมพันธ์กัน อย่าขัดแย้งขัดขานกัน

“...พระองค์ท่านไม่ปฏิเสธการพัฒนาที่ก้าวหน้าไปสู่ความสากล แต่ต้องทำแบบค่อยเป็นไป และในขณะนี้ความฟุ้งเฟ้อร่ำรวย ก็ตกอยู่กับกลุ่มคนเล็ก ๆ กลุ่มเดียว จะทำอย่างไรถึงจะย้อนกลับมาสู่ความพออยู่พอกินคือความพอดี มีชัยมาปฏิบัติ ทางสายกลางนั้นเป็นเส้นทางที่มีความยั่งยืนที่สุด ความหมายเบื้องต้นของการพออยู่พอกินนั้นคงจะอยู่ที่ทรงให้กลับมาสู่ความมัธยัสถ์ มีขีดความสามารถอะไรและอย่าอยู่เกินตัว...”

“ทฤษฎีใหม่” ถือเป็นมิติใหม่ทางความคิดการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและจริยธรรม บัดนี้ได้กลายมาเป็นกระแสหลักในการสร้างระบบเศรษฐกิจและเกิดทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 ตามลำดับ ได้มี

นักวิชาการ นักปฏิบัติ ทั้งทางฝ่ายราชการและเอกชน นำทฤษฎีใหม่ไปขบคิดตีความ อธิบายเพิ่มเติม ทดลอง ปฏิบัติและขยายผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง

หากใช้นิยามของวิชาเศรษฐศาสตร์ ที่ว่าด้วย “การวางแผนและการบริหารจัดการกิจกรรมด้านการผลิต และการกระจายสินค้าและบริการที่ผลิตได้ไปสู่ผู้บริโภคและผู้ให้บริการ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสนองความต้องการของสมาชิกในสังคมให้ดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้” มาเป็นกรอบพิจารณาพระราชกรณียกิจ และแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงดำเนินงานผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ ซึ่งอาจแยกให้เห็นเด่นชัดเป็น 2 กลุ่ม คือ โครงการศึกษาวิจัย และโครงการปฏิบัติการพัฒนา จะพบว่า โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริแทบทั้งหมด ล้วนมีเป้าหมายหลักในการสร้างรากฐานรากฐานทางเศรษฐกิจของประเทศให้แข็งแรงและมั่นคง (นิธิ วทีวุฒิจงค์. 2542 : 133)

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ โดยใช้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เป็นกรณีศึกษา ทั้งนี้โดยภาพรวมการดำเนินการของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง 6 ศูนย์นั้น อาจมีปัจจัยแตกต่างกัน ทั้งในด้านพื้นที่ ประชาชน งบประมาณ รวมทั้งรูปแบบการดำเนินงานซึ่งไม่มีสูตรตายตัว แต่การดำเนินงานในที่สุดแล้วต่างมีเป้าหมายเดียวกันคือ ความพออยู่พอกินและพึ่งพาตนเองได้ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง.

ปัญหาในการวิจัย

ประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ระหว่างประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ (กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายที่ได้รับการส่งเสริมโดยตรง) ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ (กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายที่ได้รับการส่งเสริมโดยอ้อม) และประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ (กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายที่ยังไม่ได้รับการส่งเสริม) ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีความแตกต่างกันหรือไม่

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่

ขอบเขตของการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่และประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งอาศัยอยู่ในหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเพื่อคัดเลือกศูนย์ศึกษาฯ โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) คือ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรีและใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย “ แบบเฉพาะเจาะจง

หรือแบบมีจุดมุ่งหมาย " (Purposive Random Sampling) ตามสภาพข้อมูลที่เป็นจริง กล่าวคือ เป็นการแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมโดยตรง รวมจำนวน 9 ราย คิดเป็นร้อยละ 100

กลุ่มที่ 2 ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมโดยอ้อม รวมจำนวน 21 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 โดยมีเงื่อนไขเพิ่มเติมคือ ต้องเป็นกลุ่มที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่หรือทำการเกษตรผสมผสานเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพรองที่ใกล้เคียงกับกลุ่มที่ 1

กลุ่มที่ 3 ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ยังไม่ได้รับการส่งเสริมรวมจำนวน 30 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 โดยมีเงื่อนไขเพิ่มเติมคือ ต้องเป็นกลุ่มที่ทำการเกษตรอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพรอง

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variable)

- 1.1 ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมโดยตรง
- 1.2 ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมโดยอ้อม
- 1.3 ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ยังไม่ได้รับการส่งเสริม

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ ประสิทธิภาพการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่

สมมติฐานในการวิจัย

ประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ระหว่างประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ (กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายที่ได้รับการส่งเสริมโดยตรง) ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ (กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายที่ได้รับการส่งเสริมโดยอ้อม) และประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ (กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายที่ยังไม่ได้รับการส่งเสริม) ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีความแตกต่างกัน

สมมติฐานทางสถิติ

$$H_0 : \mu_1 = \mu_2 = \mu_3$$

$$H_1 : \text{มี } \mu_i \neq \mu_j \text{ อย่างน้อย 1 คู่ ; } i \neq j$$

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ทฤษฎีใหม่ หมายถึง การเกษตรทฤษฎีใหม่ มีหลักสำคัญคือ ให้เกษตรกรมีความพอเพียง พอเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ประหยัด โดยต้องมีความสามัคคีในท้องถิ่น เกษตรกรต้องผลิตข้าวบริโภคพอเพียงประจำปี ใครชอบบริโภคข้าวประเภทใดก็ปลูกข้าวอย่างนั้น หากมีพอก็ขาย เน้นให้เกษตรกรมีสิ่งแวดล้อมที่ดี สุขภาพอนามัยดี มีรายได้พอซื้อเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตเพียงพอเกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่ควรมีความพึงพอใจและความเป็นอยู่ที่ดีคล้ายคลึงกัน เกิดความสามัคคีในชุมชน

2. เกษตรน้ำฝน หมายถึง เป็นเกษตรกรรมที่เกษตรกรทำการปลูกพืชได้ปีละครั้งในช่วงฤดูฝนเท่านั้น ซึ่งมีความเสี่ยงกับความเสียหาย อันเนื่องมาจากความแปรปรวนของดิน ฟ้า อากาศ อาจมีการขุดบ่อหรือกักเก็บน้ำไว้ใช้บ้าง แต่ไม่มีขนาดแน่นอน ระบบปลูกพืชไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัว ส่วนใหญ่ปลูกพืชชนิดเดียว

3. เกษตรผสมผสาน หมายถึง เป็นเกษตรกรรมที่เกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสม เช่น พื้นที่ที่อยู่ริมแม่น้ำ เขตที่มีฝนชุก หรือรอบๆ ที่อยู่อาศัย มีลักษณะแบบสวนรอบบ้านหรือแบบไร่นาสวนผสม

4. กลุ่มที่ 1 หมายถึง ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมโดยตรง

5. กลุ่มที่ 2 หมายถึง ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมโดยอ้อม

6. กลุ่มที่ 3 หมายถึง ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ยังไม่ได้รับการส่งเสริม

7. คุณภาพชีวิต หมายถึง การที่ประชาชนสามารถเลี้ยงตนเองได้พร้อมกับยึดหลักความสามัคคี โดยเน้นที่การพหุมีพอกิน ซึ่งการพหุมีพอกิน หมายถึง การพึ่งตนเองใน 4 ด้าน ได้แก่

7.1 ด้านจิตใจ ต้องมีจิตสำนึกที่ดีและสร้างสรรค์ให้ตัวเองและส่วนรวม

7.2 ด้านสังคม ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชน

7.3 ด้านทรัพยากร ต้องมีการใช้และจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติอย่างฉลาด ประหยัดและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการหาทางเพิ่มมูลค่า

7.4 ด้านการศึกษา การเรียนรู้และการพัฒนา รวมไปถึงเทคโนโลยีต่างๆ ต้องรู้จักใช้เทคโนโลยีโดยใช้ประกอบกับภูมิปัญญาชาวบ้าน

8. ประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ หมายถึง ศักยภาพของการดำเนินการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโครงการต่างๆ ที่สามารถยกระดับการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมที่ดีเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ซึ่งประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ ได้ยึดหลักการแนวความคิดของมณีวรรณ จิตรอุทัย (2542) มาเป็นแนวทางซึ่งมีลักษณะเด่นดังต่อไปนี้

8.1 การใช้ปัญญาแก้ปัญหาที่สาเหตุ (Problem solving root causes)

ทฤษฎีใหม่สะท้อนให้เห็นความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับภูมิหลังปัญหาการพัฒนา

ด้านเกษตรและพบว่าอุปสรรคสำคัญคือ การขาดแคลนน้ำ ซึ่งเป็นข้อจำกัดทำให้เกษตรกรทำนาได้เพียงปีละครั้งและไม่สามารถปลูกพืชอื่นได้ ปัจจัยสำคัญที่ต้องจัดทำให้กับเกษตรกรคือการขุดสระน้ำเพื่อให้สามารถกักเก็บน้ำฝนและ/หรือเป็นพื้นที่รองรับน้ำจากระบบชลประทาน รวมถึงการจัดสร้างอ่างเก็บน้ำกลางเพื่อเป็นแหล่งสะสมน้ำพร้อมจะระบายส่งไปช่วยเหลือพื้นที่ทำกินของเกษตรกรยามขาดแคลนโดยตระหนักว่า “น้ำคือชีวิต”

8.2 การพัฒนาที่เน้นความเรียบง่าย มีความเป็นไปได้และสอดคล้องกับภูมิปัญญาชาวบ้าน (Simplicity, practicality and indigenous development approach)

ทฤษฎีใหม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่เรียบง่าย ดังพระราชกระแสว่า “ทำให้ง่าย” ไม่ยุ่งยากหรือสลับซับซ้อน แต่อาศัยทฤษฎีแห่งธรรมชาติเป็นแนวทาง ทำให้วิธีการแก้ปัญหา มีความสมเหตุสมผล ทำได้รวดเร็วและเกิดประโยชน์แก่เกษตรกรที่ได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ความสำเร็จที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลจากน้ำพักน้ำแรงของเกษตรกรอย่างแท้จริง และทั้งเป้าหมายและวิธีการพัฒนานั้นไม่ละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่อยู่ในวิสัยและเหมาะสมกับอัตภาพและศักยภาพของเกษตรกร

8.3 การพัฒนานับหลักการพึ่งตนเองอย่างพอเพียง (Self – Sufficiency)

ทฤษฎีใหม่แสดงเป้าหมายไว้ชัดเจนว่า “หลักสำคัญ : ให้เกษตรกรมีความพอเพียงโดยเลี้ยงตัวเองได้ ในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อน” และการเพิ่มพูนสมรรถนะให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้นี้น้อยที่สุดเพื่อให้ “พออยู่พอกิน” โดยเฉพาะในด้านอาหารก่อนเป็นอันดับแรก โดยการพัฒนาจากทักษะพื้นฐานเดิมคือการเพาะปลูกที่เกษตรกรมีความถนัดอยู่แล้ว คือเริ่มจากการปลูกปลูกข้าวเพื่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัว ต่อจากนั้นจึงเพิ่มความหลากหลายด้วยการแนะนำให้ปลูกพืชไร่นาผสมที่สร้างรายได้หมุนเวียนได้มากขึ้นและลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาพืชเศรษฐกิจหลัก หรือ Monocrop แต่อย่างเดียว

8.4 กระบวนการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ มีการทดลองและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

(Action learning and continuous improvement)

ทฤษฎีใหม่ไม่ใช่แนวคิดแบบ “ติดตำรา” แต่เป็นวิธีปฏิบัติของเกษตรกร ซึ่งจะเป็นผลได้จากการลงมือทำจริง ทั้งการปลูกพืชสวน การเลี้ยงปลา รวมถึงการจัดการ/การตลาด ซึ่งทำให้เกษตรกรมีความสามารถมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ดังพระราชดำรัสว่า “เกษตรกรกรรมนี้หรือความเป็นอยู่ของเกษตรกรนั้น ขอให้ปฏิบัติ ไม่ใช่ถือว่าตำราเป็นสำคัญอย่างเดียว”

8.5 การเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นลำดับ / ขั้นตอนและครอบคลุมวิถีชีวิตทุกด้านของคน

(Incremental changes and integrated lifestyle)

ทฤษฎีใหม่เป็นกระบวนการพัฒนาที่เป็นลำดับขั้น โดยแต่ละขั้นจะมีจุดเน้นขอบเขตกิจกรรมที่แตกต่างกันไป ในลักษณะเพิ่มพูนคุณค่าที่แสดงให้เห็นความก้าวหน้ายิ่งขึ้น เริ่มจากพื้นฐานขั้นหนึ่งคือความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนเป็นเบื้องต้นเสียก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างเสริมและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับแม้จุดเริ่มของทฤษฎีใหม่จะเริ่มจากระดับปัจเจกหรือครอบครัวของเกษตรกรที่เน้นการเสริมสร้างความสามารถในการเพาะปลูกเพื่อเลี้ยงตัวเองได้อย่างเพียงพอ แต่ก็มิได้ละเลยความสำคัญของการอยู่ร่วมกันของชุมชน ดังได้แสดงไว้ในขั้นต่อมา ซึ่งครอบคลุมการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ เช่น สุขภาพ สาธารณสุข การศึกษา สังคมและศาสนา

8.6 การพัฒนากลไกที่มีอยู่เดิมและความช่วยเหลือจากภายนอก (Strengthening existing

mechanism and multi – partnership approach)

ทฤษฎีใหม่เน้นการพัฒนากลไกสนับสนุนที่มีอยู่เดิมให้เข้มแข็งและสนองตอบ ภายนอกตรงตามความต้องการของเกษตรกรมากยิ่งขึ้น ส่วนที่ต้องนำเข้ามาในกระบวนการคือความช่วยเหลือจากภายนอกและภาครัฐซึ่งจำเป็นต้องเรียนรู้บทบาทใหม่ เช่น เกษตร ชลประทานทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้ความรู้แก่เกษตรกรที่นำทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ ทั้งนี้ทั้งสามขั้นตอนของทฤษฎีใหม่ไม่ได้ปฏิเสธความช่วยเหลือจากภายนอกแต่ได้กล่าวถึงความ “ช่วยเหลือ” หรือ “ความร่วมมือ” ของหน่วยราชการ มูลนิธิ และเอกชน เช่น ในเรื่องความรู้ทางการเกษตร การเพาะปลูกพืชพันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ การเพิ่มพูนทักษะการจัดการ การตลาด การแสวงหาแหล่งเงินทุนและแรงงานในการขุดสระน้ำ

8.7 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (Promoting people's participation)

การขยายผลทฤษฎีใหม่ไม่ได้เน้นการ “โฆษณาหรือเชิญชวน” ให้ต้องทำตาม แต่เป็นการเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้รับทราบแนวทางการจัดสรรและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น โดยในทางปฏิบัตินั้นส่งเสริมให้เกษตรกรเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดวิถิการพัฒนาโดยตนเองและเพื่อตนเอง กล่าวคือมีความต้องการที่ “ระเบิดจากข้างใน” และมีความพร้อมที่จะนำทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติอย่างสมัครใจ โดยมีจุดหมายที่แจ้งชัดว่าต้องการเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้อย่างพอเพียงเป็นประการแรกและประการสำคัญ

8.8 จุดเริ่มต้นจากความเชื่อมั่นและขยายผลด้วยตัวอย่างของความสำเร็จ

(Commitment in best practices)

เกษตรกรนำทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติด้วยความศรัทธาและความเชื่อมั่นในผลที่จะได้รับว่าเป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว ครั้นได้ลงมือทำจริงและพบความสำเร็จก็เป็นตัวอย่างหรือบทพิสูจน์ที่มีความหนักแน่นและน่าเชื่อถือ ซึ่งเสมือนหนึ่งเป็นการขยายผลความสำเร็จโดยอัตโนมัติ ทำให้เพื่อนบ้านที่อยู่ในแปลงข้างเคียงสามารถสังเกต เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความเห็น หรือเกิดความสนใจที่จะนำไปปฏิบัติเช่นกัน ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “...ให้ค่อย ๆ ทำเพิ่มเติม ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น แล้วที่หลังในเขตนอกเหนือจาก 3,000 ไร่ เมื่อมาเห็นว่าทำได้ก็เชื่อและนำไปทำบ้างแต่ต้องไม่ทำเร็วนัก...”

8.9 แนวทางการพัฒนาที่เปี่ยมด้วยพลังแห่งการมองโลกในแง่ดี

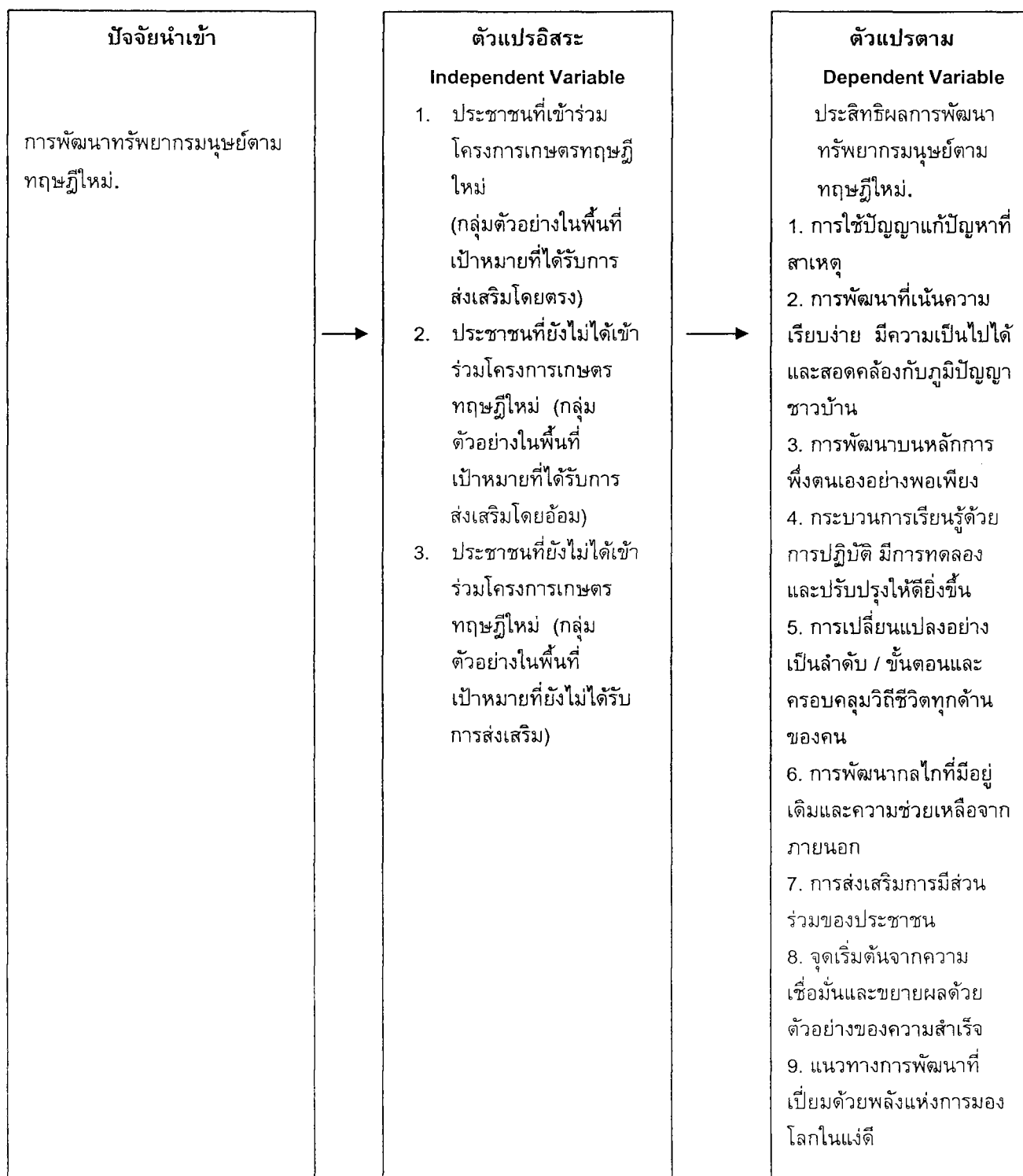
(Power of positive thinking)

ทฤษฎีใหม่ให้ความสำคัญแก่เกษตรกรในฐานะทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและเท่าเทียม นอกจากนี้ยังเป็นตัวอย่างของความพยายามพลิกฟื้นภาวะขาดทุนให้เป็นกำไร ความช้อนเร้น/เร้นแค้น/ไม่มีแวว ให้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญลำดับแรก โดยมีความเชื่อว่า “ชาวบ้านปัจจุบันนี้เป็นคนที่รู้จักการเสียสละที่เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของเขา ก็ไม่ได้มีข้อแม้อะไร ไม่ได้บอกว่าถ้าทำสำเร็จแล้ว จะขออย่างนั้นอย่างนั้นขอให้ตามอริยาศัย” และการสร้างโอกาสให้กับเกษตรกรด้วยการลงทุนพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับ ความ “คุ้มค่า” มากกว่า “คุ้มทุน” ดังพระราชกระแสว่า “ขาดทุนคืนกำไร” (our loss is our gain) โดยที่กำไรนี้คือความอยู่ดีมีสุขของประชาชนนั่นเอง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่
2. ทำให้ทราบถึงความสำคัญ ตลอดจนสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่
3. ทำให้ทราบถึงการเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดทฤษฎีใหม่และเศรษฐศาสตร์การศึกษา
4. ข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยชิ้นนี้สามารถนำไปใช้ประกอบเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจจะศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ เรื่องของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเรื่องของเศรษฐศาสตร์การศึกษา.

กรอบแนวคิดในการวิจัย
(Conceptual Framework)

บทที่ 2

แนวคิดทางทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวความคิดของการเกษตรทฤษฎีใหม่
2. แนวคิด ทฤษฎีทางด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) ✓
3. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self – directed learning)
4. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ (Human Resource Development Of New Theory)
5. กรณีศึกษา : ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
6. เอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวความคิดของการเกษตรทฤษฎีใหม่ (พระราชดำรัสฯ. ธันวาคม 2537)

ทฤษฎีใหม่ : ขั้นที่หนึ่ง : ทฤษฎีใหม่ มูลนิธิชัยพัฒนา วันที่ 15 มีนาคม 2537

1. ถ้าพูดอย่างสรุปที่สุด เป็นวิธีปฏิบัติของเกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนน้อยแปลงเล็ก (ประมาณ 15 ไร่)
2. หลักสำคัญ : ให้เกษตรกรมีความพอเพียงโดยเลี้ยงตัวเองได้ (Self sufficiency) ในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อน ทั้งนี้ต้องมีความสามัคคีในท้องถิ่น
3. มีการผลิตข้าวบริโภคพอเพียงประจำปี โดยถือว่าครอบครัวหนึ่ง ทำนา 5 ไร่ จะมีข้าวพอกินตลอดปี ข้อนี้เป็นหลักสำคัญของทฤษฎีนี้
4. เพื่อการนี้ จะต้องใช้หลักว่า ต้องมีน้ำ 1,000 ลูกบาศก์เมตรต่อไร่ ฉะนั้น 5 ไร่ต้องมี 5,000 ลูกบาศก์เมตร แต่ละแปลง (15 ไร่) ทำนา 5 ไร่ ทำพืชไร่หรือไม้ผล ฯลฯ 5 ไร่
(= 10 ไร่) จะต้อง มีน้ำ 10,000 ลูกบาศก์เมตรต่อปี
จึงได้ตั้งสูตรคร่าวๆว่า แต่ละแปลงประกอบด้วย
: นา 5 ไร่ และพืชไร่และสวน 5 ไร่
: สระน้ำ 3 ไร่ ลึก 4 เมตร จุประมาณ 19,000 ลูกบาศก์เมตร (19,200)
: ที่อยู่อาศัยและอื่นๆ 2 ไร่
รวมทั้งหมด 15 ไร่
5. อุปสรรคสำคัญที่สุดคือ : อ่างเก็บน้ำ หรือสระที่ได้รับน้ำให้เต็มเพียงปีหนึ่งครั้งจะมีการระเหยวันละ 1 เซนติเมตรโดยเฉลี่ยในวันที่ฝนตก หมายความว่าในปีหนึ่งถ้าฝนว่าแห้ง 300 วัน ระดับน้ำของสระจะลดลง 3 เมตร (ในกรณีนี้ $\frac{1}{4}$ ของ 19,000 ลูกบาศก์เมตร น้ำที่ใช้ได้จะเหลือ 4,750 ลูกบาศก์เมตร) จึงจะต้องมีการเติมน้ำเพื่อให้เพียงพอ
6. มีความจำเป็นที่จะมีแหล่งน้ำเพิ่มเติม สำหรับโครงการวัดมงคลชัยพัฒนาได้สร้างอ่างเก็บน้ำจุ 800,000 ลูกบาศก์เมตร สำหรับเลี้ยง 3,000 ไร่
7. ถ้าพึ่งอ่างเก็บน้ำจุ 800,000 ลูกบาศก์เมตร จะเลี้ยงได้ 800 ไร่ (โครงการวัดมงคลชัยมีพื้นที่ 3,000 ไร่ แบ่งเป็น 200 แปลง)

อ่างนี้จึงเลี้ยงได้ 4 ไร่ต่อแปลง ลำพังสระในแปลงเลี้ยงได้ 4.35 ไร่

จึงเห็นได้ว่า หมิ่นเหม่มาก (4.75 ไร่ + 4.00 ไร่ = 8.75 ไร่)

ถ้าคำนึงว่า 8.75 ไร่ นั้น จะทำเกษตรกรรมแบบสมบูรณ์ได้

อีก 6.25 ไร่ จะต้องอาศัยเทวดาเลี้ยง

แต่ถ้าคำนึงว่า ในระยะที่ไม่มีมีความจำเป็นที่จะใช้น้ำ หรือมีฝนตกน้ำฝนที่ตกมาจะเก็บไว้ได้ในอ่างและในสระ สำรองไว้สำหรับเมื่อต้องการ

อ่างและสระจะทำหน้าที่เปลี่ยนน้ำฝน (regulator)

จึงเข้าใจว่าในระบบนี้น้ำจะพอ

8. ปัญหาใหญ่อีกข้อหนึ่ง คือราคาการลงทุนค่อนข้างสูง เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก (ทางราชการ ทางมูลนิธิ และทางเอกชน) แต่ค่าดำเนินการไม่สิ้นเปลืองสำหรับเกษตรกร

ทฤษฎีใหม่ : ขั้นที่สอง : ทฤษฎีใหม่ มูลนิธิชัยพัฒนา วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2538

เมื่อตั้งศูนย์บริการที่วัดมงคลชัยพัฒนาและแปลงตัวอย่างที่ “ทางดิสโก้” สำเร็จแล้ว เกษตรกรก็เริ่มเข้าใจวิธีการ จึงขอให้ดำเนินการในที่ดินของตน เมื่อได้ผลก็ต้องเริ่มขั้นที่สอง คือให้เกษตรกรรวมพลังในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ร่วมแรงใน

1. การผลิต (พันธุ์พืช เตรียมดิน ซลประทาน ฯลฯ)
2. การตลาด (ลานตากข้าว ยุ้ง เครื่องสีข้าว การจำหน่ายผลผลิต)
3. การเป็นอยู่ (กะป็น้ำปลา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ)
4. สวัสดิการ (สาธารณสุข เงินกู้)
5. การศึกษา (โรงเรียน ศูนย์การศึกษา)
6. สังคมและศาสนา

ด้วยความร่วมมือของหน่วยราชการ มูลนิธิ และเอกชน

ทฤษฎีใหม่ : ขั้นที่สาม : ทฤษฎีใหม่ มูลนิธิชัยพัฒนา วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2538

ติดต่อร่วมมือกับแหล่งเงิน (ธนาคาร) และกับแหล่งพลังงาน (บริษัทน้ำมัน) ตั้งและบริหารโรงสี(2) ตั้งและบริหารร้านสหกรณ์ (1,3) ช่วยการลงทุน (1,2) ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต (4,5,6)

ทั้งนี้ ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารกับบริษัทจะได้รับผลประโยชน์

: เกษตรกรขายข้าวในราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา) ธนาคารกับบริษัทซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ (ซื้อข้าวเปลือกตรงจากเกษตรกรและมาสีเอง) : (2)

: เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคในราคาต่ำ (เป็นร้านสหกรณ์ในราคาขายส่ง) : (1,3)

: ธนาคารกับบริษัทจะสามารถกระจายบุคลากร

สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับเกษตรกรรม“ทฤษฎีใหม่” (อำพล เสนาณรงค์. 2542 : 1-6)

1. การทำเกษตรแบบผสมผสาน แบบสวนรอบบ้านหรือแบบไร่นาสวนผสมเป็นวิถีเกษตรกรรมที่เกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสม รู้จักทำกันมานานแล้วนับเป็นร้อยปี การวิจัยและการพัฒนาเรื่องนี้ก็มีมากกว่า 30 ปีแล้ว

2. พื้นที่เกษตรที่อาศัยน้ำฝน ขณะนี้ยังมีพื้นที่กว่า 78 ส่วนใหญ่อยู่ในเขตที่มีฝนค่อนข้างน้อยและเป็นนาข้าวและพืชไร่เกษตรกรยังคงปลูกพืชได้ปีละครั้งในช่วงฤดูฝนเท่านั้น และเสี่ยงกับความเสียหาย อันเนื่องมาจากความแปรปรวนของดิน ฟ้า อากาศอยู่เสมอ อาจจะมีการชดเชยหรือสระเก็บกักน้ำไว้ใช้บ้าง แต่ก็ไม่มีขนาดที่แน่นอน ระบบปลูกพืชก็ไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัว ส่วนใหญ่ปลูกพืชชนิดเดียว

3. พื้นที่เกษตรกรที่มีการชลประทาน ขณะนี้มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 22 หากมีน้ำเพียงพอสำหรับปลูกพืชในฤดูแล้ง เกษตรกรจะทำอย่างประณีต เข้มขัน ใช้ปัจจัยการผลิตสูง บางแห่งระบบการส่งน้ำมีการสูญเสียมากกว่า 40% ผู้ที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำหรือคลองส่งน้ำเท่านั้นที่มีโอกาสได้รับน้ำ และบางทีก็ไม่ทำการเพาะปลูก

4. เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2532 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเริ่มกิจกรรมมูลนิธิชัยพัฒนา และพระราชดำริ“การพัฒนาแบบใหม่”โดยได้มีพระราชกระแสให้มูลนิธิชัยพัฒนาจัดซื้อที่ดินวัดมงคล ตำบลห้วยบง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี จำนวน 16 ไร่ 2 งาน 23 ตารางวา บริเวณริมถนนพหลโยธิน กม. 116-117 เพื่อจัดตั้งศูนย์บริการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ เป็นต้นแบบเพื่อสาธิตการพัฒนาด้านการเกษตรและเพื่อประสานความร่วมมือระหว่างวัด ราษฎร รัฐ เผยแพร่อาชีพและจริยธรรมแก่ประชาชนและหากประสบความสำเร็จก็จะใช้เป็นแนวทางในที่อื่นต่อไป

5. การเลือกพื้นที่ ณ จุดนี้ ทรงได้จาก “จินตนาการ” และ “ความคิดฝัน” ประกอบการพิจารณาค้นหาจากแผนที่จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นแหล่งน้ำใช้น้ำฝนที่ใกล้กรุงเทพฯ

6. ในด้านการเกษตรได้พระราชทานพระราชดำริให้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนแรก 60 % ใช้เป็นพื้นที่พัฒนาการเกษตร ส่วนที่สอง 30 % ใช้สร้างสระเก็บกักน้ำและส่วนที่สาม 10 % จัดเป็นที่อยู่อาศัยถาวรและคันดินหรือคูคลอง

7. ต่อมาได้พระราชทานแนวเกษตรกรรม ซึ่งต่อมาทรงใช้ชื่อว่า “ทฤษฎีใหม่” ซึ่งเป็นแนวทางที่ได้ทรงคิดและคำนวณตามหลักวิชาถึงวิธีการบริหารทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยกำหนดสิ่งที่เกษตรกรหรือชาวบ้านควรปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นแก่เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นประจำ เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม เป็นหนี้สินและยากจน แต่การจะปฏิบัติให้บังเกิดผล จะต้องมียุทธศาสตร์ (Hypothesis) เบื้องต้นของเกษตรกรซึ่งควรยอมรับหรือตกลงโดยปริยายบางประการเช่น

- 7.1 มีพื้นที่น้อยประมาณ 15 ไร่ (น้อยกว่าอัตราการใช้ที่ดินเฉลี่ยซึ่งประมาณ 25 ไร่)
- 7.2 อยู่ในเขตเกษตรใช้น้ำฝน ฝนตกไม่ชุกน้ำ (ภาคกลาง อีสานและเหนือ)
- 7.3 ที่ดินมีสภาพที่สามารถเก็บกักน้ำได้
- 7.4 ฐานะค่อนข้างยากจน (เทียบกับคนอื่น)
- 7.5 มีสมาชิกครอบครัวปานกลาง (ประมาณ 5-6 คน)
- 7.6 ในระยะแรก จะมีความเพียงพอตามอัตภาพ พอเลี้ยงตัวเองได้ ไม่รวยแต่ไม่อดอยาก
- 7.7 ไม่มีอาชีพหรือแหล่งรายได้อื่นที่ดีกว่าบริเวณใกล้เคียง
- 7.8 ต้องประหยัดและมีความสามัคคีกันกับเพื่อนบ้าน

8. “สิ่งที่ควรปฏิบัติ” หรือ “วิธีการ” และ “วัตถุประสงค์” ของการปฏิบัติตามทฤษฎีนี้ คือ แบ่งแปลง 15 ไร่ออกเป็น 4 ส่วน ตามอัตราส่วน 5:5:3:2 หรือ ร้อยละ 33.3:33.3:20.0 และ 13.3 ซึ่งต่อมาได้ปรับปรุงเป็นอัตราส่วน 30:30:30:10 เหมือนที่วัดมงคลและเพื่อให้ตัวเลขที่ลงตัวและจำง่าย

พื้นที่ 30 % ใช้ปลูกข้าวในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันของครอบครัว
เพื่อให้เพียงพอบริโภคตลอดปี ในฤดูแล้ง ถ้ามีน้ำเพียงพออาจปลูกพืช
ราคาดี

30 % ปลูกพืชยืนต้น เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันและเพื่อจำหน่าย

30 % ใช้ขุดสระกักเก็บน้ำ เพื่อเสริมน้ำฝนในฤดูฝน ปลูกพืชในฤดูแล้ง
ตลอดจนเลี้ยงสัตว์น้ำและอุปโภคบริโภค

10 % ใช้เป็นที่อยู่อาศัย ถนน คันดินและสิ่งก่อสร้างอื่นๆ

9. ในปี 2535 ทรงรับสั่งให้มูลนิธิชัยพัฒนาซื้อพื้นที่วัดชัยมงคลเพิ่มเติมอีกประมาณ 15 ไร่เศษ เพื่อใช้เป็นแปลงทดสอบทฤษฎีใหม่และต่อมาได้ทรงให้ทดสอบอีกแห่งหนึ่งที่บ้าน

กุดตอแก่น ตำบลกุดสินคัมภ์ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ พื้นที่ประมาณ 13 ไร่ 3 งาน

10. วันที่ 25 มกราคม 2535 ทรงมีพระราชดำริให้สร้างอ่างเก็บน้ำที่บ้านห้วยหินขาว ตำบลเขาดิน อำเภอมะนัง จังหวัดสระบุรี ในพื้นที่ประมาณ 480 ไร่ สามารถเก็บกักน้ำได้ประมาณ 700,000 – 800,000 ลูกบาศก์เมตร เพื่อให้สามารถส่งน้ำให้แปลงทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในพื้นที่ได้ประมาณ 3,000 ไร่ เพื่อให้เป็น “ทฤษฎีใหม่ที่สมบูรณ์” และทรงพระกรุณาพระราชทานเปลี่ยนชื่อ “วัดชัยมงคล” เป็น “วัดมงคลชัยพัฒนา”

11. ทรงอธิบายวิธีการอื่นๆ ให้ข้อมูลสรุป แต่ทุกข้อมูลและตัวเลขที่พระราชทานเป็นตัวเลขที่คำนวณได้อย่างละเอียด แต่บางอย่างที่เป็นข้อมูลทางชีวภาพและสังคมไม่ได้กำหนดรายละเอียดชัดเจนเพื่อให้ยืดหยุ่นแตกต่างกันไปได้

12. ไม่ได้รับสั่งให้ปฏิบัติตามกระแสพระราชดำรัสทุกอย่าง แต่ให้นำไปทดลองทำและได้ทรงให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทดลองทดสอบ 2 พื้นที่ คือ ที่สระบุรีและกาฬสินธุ์ เพื่อหาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อเขียนคำแนะนำสำหรับเกษตรกรต่อไป

13. หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องจะต้องทำและพิสูจน์ว่า หากเกษตรกรปฏิบัติดังกล่าวจะสามารถพอเพียงเลี้ยงตัวเองได้ จึงควรทำเพิ่มอีกหลายแห่งและศึกษาข้อมูลติดต่อกันหลายปีเพื่อพิสูจน์หรือยืนยันทฤษฎีนี้หากได้รับความสำเร็จเพื่อขยายผลต่อไป หากไม่ได้รับความสำเร็จก็ต้องปรับปรุงวิธีการให้เหมาะสม

14. หาก “สมมติฐาน” เปลี่ยนแปลงไปและปัจจัยสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน ทั้งด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม ผลผลิตและรายได้ที่รับย่อมแตกต่างกันไปด้วย และคำแนะนำวิธีการแต่ละท้องที่จึงอาจแตกต่างกันได้ เช่น ขนาดของแปลงอาจจะเล็กกว่า 10 ไร่ อัตราส่วนของการแบ่งแปลงอาจเปลี่ยนแปลงไป สระน้ำอาจจะน้อยกว่า 30 % การให้น้ำอาจใช้จักรหรือน้ำหยด บางแห่งเป็นที่ลุ่มอาจต้องทำคันดินกันน้ำท่วม เป็นต้น

15. ปัจจุบันยังไม่มีคำแนะนำของทางราชการที่ชัดเจนสมบูรณ์แต่ละพื้นที่ แต่คำแนะนำที่ควรให้แก่เกษตรกรหรือเกษตรกรที่จะทดลองปฏิบัติ จะต้องมี “ฐาน” เริ่มต้นที่ใกล้เคียงกับสมมติฐานของทฤษฎี (ข้อ 7) และพิจารณาปรับอัตราส่วนของการแบ่งพื้นที่ ตำแหน่งของสระน้ำ ชนิดของพืชและผลผลิตให้เหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมทุกด้าน การขุดน้ำเป็นการลงทุนที่สูงอาจจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากราชการบางส่วน

16. พระราชกระแสรับสั่งเมื่อวันอาทิตย์ที่ 4 ธันวาคม 2537 "...ทฤษฎีใหม่" ซึ่งเข้าใจว่าจะดำเนินไปได้ ในที่นี้ (วัดมงคลชัยพัฒนา) แต่ที่อื่นยังไม่ทราบว่าจะทำได้หรือไม่ได้ ที่นายกฯบอกว่าจะขยายทฤษฎีนี้ไปทั่วประเทศก็ยังไม่แน่ใจว่าจะทำได้หรือไม่ เพราะว่าจะต้องมีปัจจัยสำคัญคือ ปัจจัยน้ำ แล้วก็ต้องสามารถที่จะให้ประชาชนเข้าใจและยินยอม ถ้าเขาไม่ยอมเพราะว่าจะต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนไม่น้อย แต่ว่าค่อยๆทำและเมื่อทำแล้วก็นึกว่าเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนมีกินแบบอัตรภาพ คือ อาจไม่รวยมาก แต่ก็พอกินไม่ออดอยาก ฉะนั้นก็นึกว่า "ทฤษฎีใหม่" นี้คงมีประโยชน์ได้ แต่ต้องทำด้วยความระมัดระวัง..."

17. พระราชกระแสรับสั่งเมื่อวันจันทร์ที่ 4 ธันวาคม 2538 "...ฉะนั้นจึงทำทฤษฎีใหม่เพื่อที่จะให้ประชาชนมีโอกาสทำเกษตรกรรมให้พอกิน ถ้าน้ำมีพอดีในปีไหน ก็สามารถที่จะประกอบการเกษตรหรือปลูกข้าวที่เรียกว่านาปีได้ ถ้าต่อไปในหน้าแล้ง น้ำมีน้อยก็สามารถที่จะใช้น้ำที่กักไว้ในสระเก็บกักน้ำของแต่ละแปลงมาทำการเพาะปลูก แม้แต่ข้าวก็ยังปลูกได้ ไม่ต้องเบียดเบียนชลประทานระบบใหญ่เพราะมีของตัวเอง แต่ก็อาจจะปลูกผักหรือเลี้ยงปลาหรือทำอะไรอื่นก็ได้ ทฤษฎีใหม่นี้มีไว้สำหรับป้องกันความขาดแคลน ในยามปกติก็จะทำให้ร่ำรวยมากขึ้น ในยามที่มีอุทกภัยก็สามารถที่จะฟื้นตัวได้เร็ว โดยไม่ต้องให้ทางราชการไปช่วยมากเกินไปนัก ทำให้ประชาชนมีโอกาสพึ่งตนเองได้อย่างดี..."

18. เกษตรกรรมวิธีอื่นๆ

18.1 เกษตรกรผู้ที่มีพื้นฐานต่างๆไม่ตรงกับสมมติฐาน เช่น มีพื้นที่มาก มีแหล่งน้ำสมบูรณ์ ฐานะดีและมีสมาชิกในครอบครัวน้อย ต้องจ้างแรงงาน ก็มีสิทธิจะทำการเกษตรที่คล้ายคลึงกับแนวทฤษฎีใหม่ได้ แต่เป็นการเกษตรผสมผสานตามปกติหรือเกษตรชลประทานตามปกติ ไม่น่าจะเรียกว่า เกษตรกรรม "ทฤษฎีใหม่" แต่ถ้าจะทำให้ตรงตาม "ทฤษฎีใหม่" จะต้องใช้น้ำอย่างประหยัด แบ่งแปลงคล้ายคลึงกัน

18.2 ถ้าพื้นที่ไม่เหมาะสมกับการปลูกข้าวหรือปลูกข้าวไม่ได้ ทั้งข้าวนาสวนและข้าวไร่ก็ไม่ใช่เกษตรกรรม "ทฤษฎีใหม่" แต่เป็นการทำไร่หรือทำสวนตามปกติ

18.3 ถ้าขุดบ่อแล้วเก็บน้ำไม่ได้ ก็ไม่ใช่ "ทฤษฎีใหม่" แต่เป็นการทำเกษตรใช้น้ำฝนตามปกติ

18.4 บางรายที่มีสระน้ำขนาดเล็กอยู่แล้ว แต่ปลูกข้าวหรือปลูกพืชสวนหรือพืชไร่อย่างเดียวก็เป็นการเกษตรอย่างธรรมดา แต่ถ้าเปลี่ยนไปปลูกข้าวผสมกับพืชสวนและไร่ในส่วนผสมใกล้เคียงกับ 30:30:30:10 ก็ควรจัดได้ว่าเป็นการเกษตร "ทฤษฎีใหม่"

18.5 ถ้ามีพื้นที่มากแต่อยู่ในเขตใช้น้ำฝนและไม่มีน้ำชลประทาน อาจแบ่งพื้นที่บางส่วนทำการเกษตรแบบ "ทฤษฎีใหม่" บริเวณใกล้ที่อยู่อาศัย พื้นที่ที่เหลือส่วนใหญ่ยังคงทำการเกษตรน้ำฝนต่อไป

18.6 พื้นที่ที่เคยปลูกพืชยืนต้นอุตสาหกรรมที่มีราคาดีอยู่แล้วเช่นยางพาราปาล์มน้ำมันมะพร้าว ผลไม้ ก็ควรดำเนินการต่อไป ไม่จำเป็นต้องโค่นมาทำการเกษตร "ทฤษฎีใหม่"

19. "ทฤษฎีใหม่" ที่สมบูรณ์

พระราชดำรัสเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2537 "...หากให้ทฤษฎีสมบูรณ์ สระน้ำทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มความสามารถ ก็มีความจำเป็นต้องมีแหล่งน้ำใหญ่มาก่อน เพิ่มเติม..."

การมีแหล่งน้ำใหญ่มาเพิ่มเติม จะทำให้แปลงเกษตรกรรม "ทฤษฎีใหม่" ลดความเสี่ยงจากฝนแล้งอย่างแน่นอนและเป็นวิธีการกระจายน้ำชลประทานและการกระจายความอุดมสมบูรณ์ชุ่มชื้นไปในพื้นที่การเกษตรมากกว่าระบบเกษตรชลประทานแบบดั้งเดิมหรือแบบประณีตกว่า 3 เท่า ปัจจุบันได้โปรดเกล้าฯ ให้กรมชลประทานสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ สำหรับเติมแปลง "ทฤษฎีใหม่" ในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

20. “ทฤษฎีใหม่” ขึ้นก้าวน้ำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีพระราชกระแสรับสั่งในพระราชวโรกาสต่าง ๆ กัน สรุปได้ดังนี้

ทฤษฎีใหม่มี 3 ชั้น

ชั้นที่ 1 การผลิต เป็นการผลิตให้พึ่งตนเองได้ ด้วยวิธีง่าย ค่อยเป็นค่อยไปตามกำลังให้พอมีกิน ไม่อดอยาก (15 มีนาคม 2537)

ชั้นที่ 2 เกษตรกรรมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรงใน

1. การผลิต	2. การตลาด
3. การเป็นอยู่	4. สวัสดิการ
5. การศึกษา	6. สังคมและศาสนา

เพื่อให้พอมีกิน มีใช้ ช่วยให้ชุมชนและสังคมดีขึ้นพร้อม ๆ กัน ไม่รวยคนเดียว

(12 กุมภาพันธ์ 2538)

ชั้นที่ 3 ร่วมมือกับแหล่งเงินและแหล่งพลังงานตั้งและบริการโรงสี ตั้งและบริการร้านสหกรณ์ ช่วยกันลงทุน ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท ซึ่งไม่ให้ทำอาชีพเกษตรอย่างเดียว (13 กุมภาพันธ์ 2538)

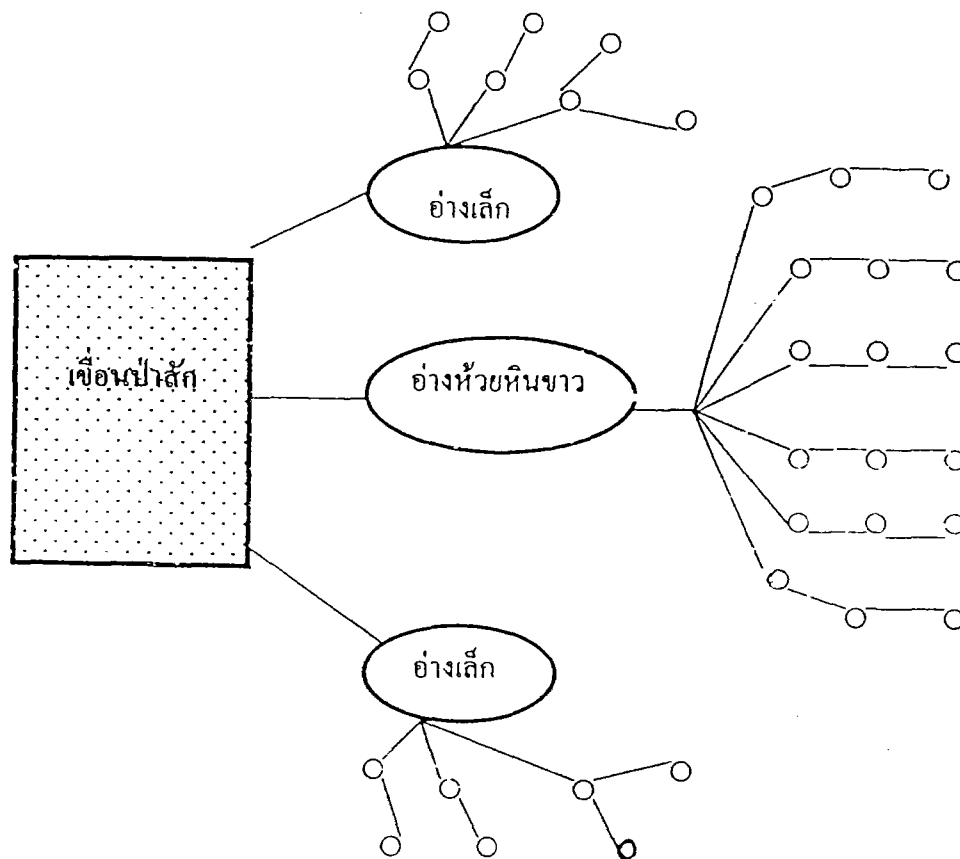
21. ขณะนี้มีเกษตรกรหลายแห่งทั่วประเทศต่างตื่นตัวดำเนินการเกษตรแบบ“ทฤษฎีใหม่” กันเป็นจำนวนมาก บางแห่งได้รับความช่วยเหลือด้านการขุดบ่อและวัสดุการเกษตรจากทางราชการ เช่น กปร. กรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดินและกองทัพบก เป็นต้น ส่วนใหญ่ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น ยังไม่สามารถสรุปผลได้อย่างชัดเจนนัก แต่ก็มีเหตุผลมั่นใจว่าจะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ทุกประการ อาจจะมากน้อยต่างกันไปบ้างตามปัจจัย คือ “ฐาน” ที่ต่างกันไป

ผู้ที่ประสบความสำเร็จแล้วในขณะนี้ ส่วนมากเป็นเกษตรกรกรมทฤษฎีใหม่แบบประยุกต์ หรือเกษตรกรวิธีอื่นๆ ซึ่งทำมาก่อนแล้ว แต่ก็เป็นสิ่งที่ดีเพราะทำให้ผู้ที่เข้าใจวิธีทำเกษตรกรรม“ทฤษฎีใหม่” ที่ถูกต้องมากขึ้น

ทฤษฎีใหม่ที่สมบูรณ์ (กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน. 2541 : 7)

การที่จะทำให้ทฤษฎีใหม่สมบูรณ์ได้นั้น คือ สระเก็บน้ำจะต้องทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มความสามารถ โดยมีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่สามารถเพิ่มเติมน้ำให้เต็มอยู่เสมอ ดังเช่นในกรณีของการทดลองที่วัดมงคลชัยพัฒนา จังหวัดสระบุรี ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเสนอวิธีการดังนี้

ระบบทฤษฎีใหม่ที่สมบูรณ์ อ่างใหญ่เติมอ่างเล็ก อ่างเล็ก เติมสระน้ำ

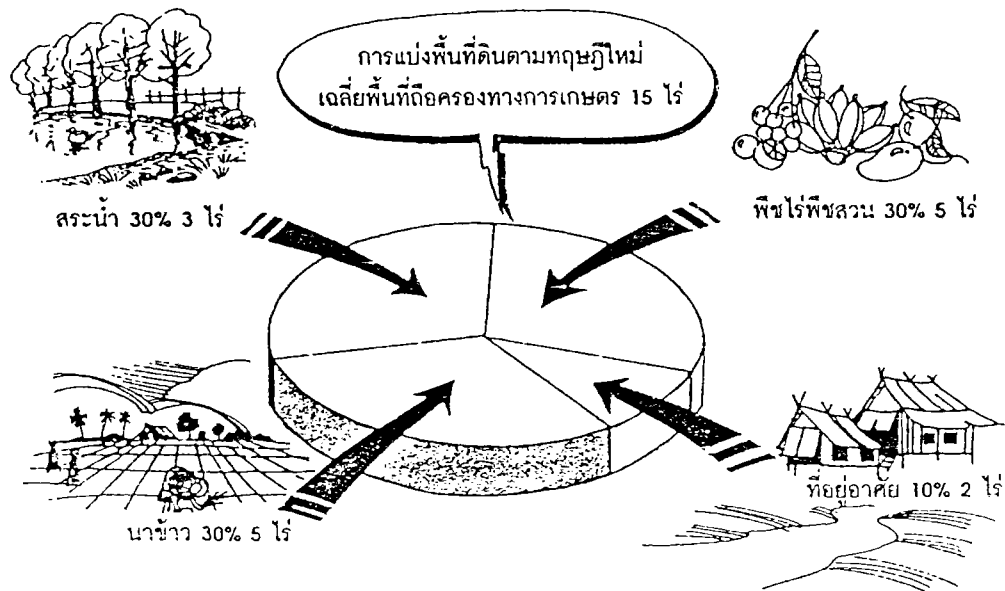

ภาพประกอบ 1 ระบบทฤษฎีใหม่ที่สมบูรณ์ อ่างใหญ่เติมอ่างเล็ก อ่างเล็ก เติมสระน้ำ

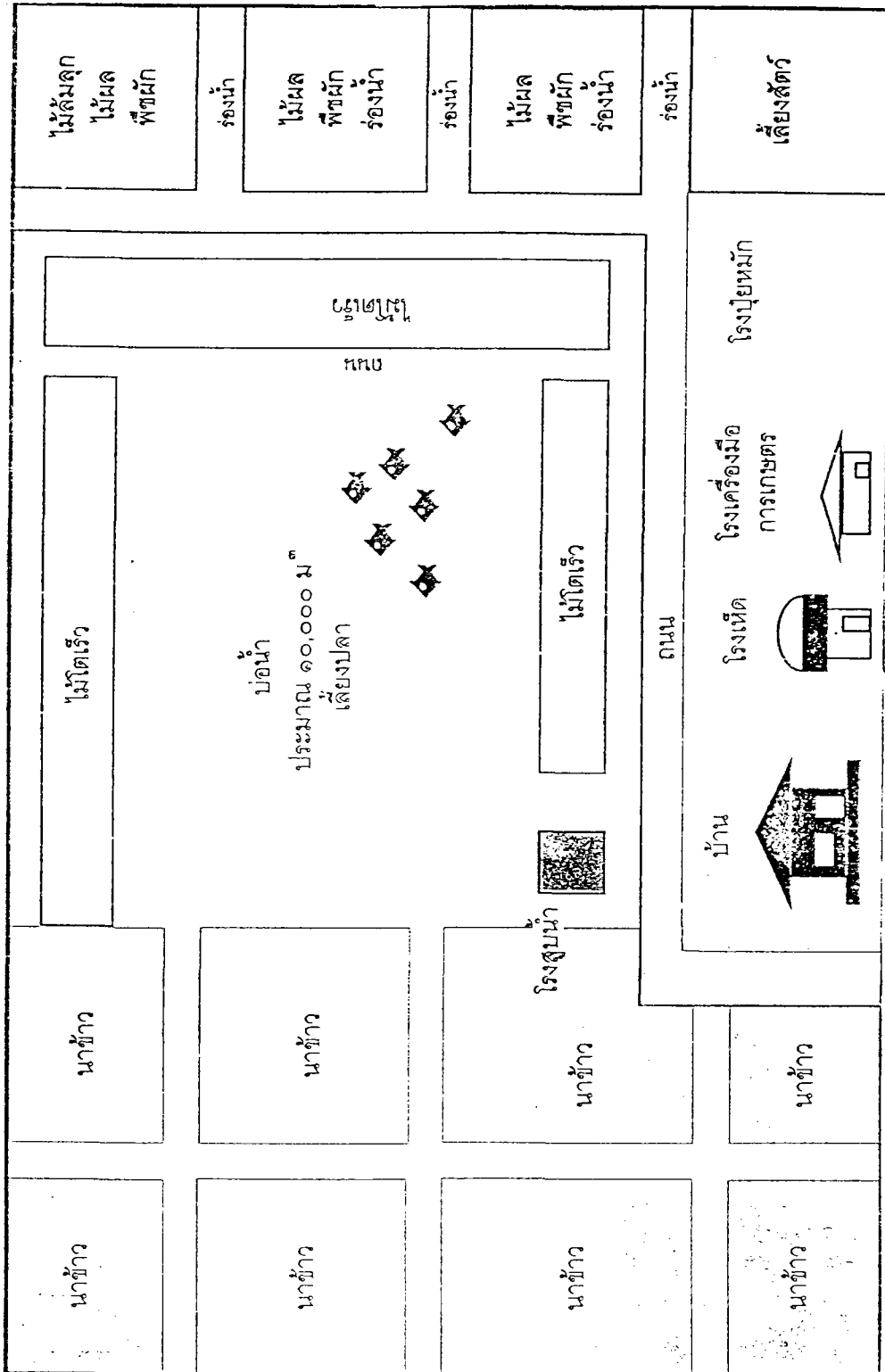
จากภาพวงกลมเล็ก คือ สระน้ำ ที่เกษตรกรขุดขึ้นตามทฤษฎีใหม่ เมื่อเกิดช่วงขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง เกษตรกรสามารถสูบน้ำมาใช้ประโยชน์ได้ และหากน้ำในสระไม่เพียงพอ ก็ขอรับน้ำจากอ่างห้วยหินขาว (อ่างเล็ก) ซึ่งได้ทำระบบส่งน้ำที่ได้ขุดไว้ในแต่ละแปลง ซึ่งจะช่วยทำให้สามารถมีน้ำไว้ใช้ตลอดปี

กรณีเกษตรกรใช้น้ำกันมาก อ่างห้วยหินขาว (อ่างเล็ก) ก็อาจมีปริมาณน้ำไม่เพียงพอ หากโครงการพัฒนาลุ่มแม่น้ำป่าสัก หรือ มีโครงการใหญ่ที่สมบูรณ์แล้ว ก็ใช้วิธีการผันน้ำจากป่าสัก คือ อ่างใหญ่ต่อลงมายังอ่างเก็บน้ำห้วยหินขาว (อ่างเล็ก) ก็จะช่วยให้มีปริมาณน้ำใช้มากพอตลอดปีสำหรับสระของเกษตรกร

ตัวอย่างการจัดแบ่งแปลงที่ดินตามหลักทฤษฎีใหม่ (สำนักงาน กปร. 2540 : 233)

แบบจำลอง “ทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริ
พื้นที่ ๑๕ ไร่

2. แนวคิด ทฤษฎีทางด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

(Human Resource Development)

ในปัจจุบันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก และได้มีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้หลากหลาย โดยส่วนใหญ่เป็นการมองมนุษย์ว่าเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่ต้องการการพัฒนาหรือส่งเสริมให้ปรากฏค่าอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อองค์กรและต่อตัวของพนักงานเอง (บังอร โสพล. 2538 : 67)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

1. ระดับมหภาค เป็นเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนากำลังคนและคุณภาพของคนทั้งประเทศ
2. ระดับจุลภาค เป็นเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนากำลังคนและการพัฒนาคุณภาพของคนใน

หน่วยงานหรือองค์กร

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นแนวความคิดที่มีมาช้านานแล้ว ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่มนุษย์ปฏิสนธิในครรภ์มารดา และจะมีการพัฒนาตลอดเวลา ตลอดทั้งที่มนุษย์ยังมีชีวิต (จิระ หงส์สารมย์. 2539 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) แต่ชื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development หรือ HRD) ซึ่งได้รวบรวมเอาวิธีการพัฒนามนุษย์ทั้งหลายเข้าไว้ด้วยกัน ได้มีกำเนิดขึ้นเมื่อใดนั้นไม่ปรากฏชัดเจนแต่เข้าใจว่าเป็นผลมาจากสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1941 - 1944) เนื่องจากเกิดการขาดแคลนกำลังคนเพื่อทำงานในกองทัพและในองค์กรต่าง ๆ จึงเป็นความต้องการอย่างมากที่จะต้องพัฒนากำลังคน ให้มีการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถพัฒนาการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร (Nadler. 1989 : unpagged)

ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นศาสตร์ใหม่ที่เริ่มเป็นที่รู้จักเมื่อราวทศวรรษที่ผ่านมาโดยที่มีผู้นิยามความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้หลากหลายและแตกต่างกันไปตามบริบทของปรากฏการณ์ อาทิ ในองค์กร ชุมชน สังคม หรือโลก เป็นต้น อย่างไรก็ตามเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ล้วนแล้วแต่มุ่งไปสู่การสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี ให้กับ “คน” เพื่อให้สามารถมีผลิตภาพ (Productivity) เชิงสร้างสรรค์ เหมาะสม และมีประโยชน์ต่อกิจกรรมกลุ่มที่ตนเป็นส่วนหนึ่งอยู่

ฮาร์บิสันและเมเยอร์ (Harbison & Myers.1996 : 1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กระบวนการของการเพิ่มความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และความสามารถ (Capabilities) ของประชาชนในสังคม

มัลลี เวชชาชีวะ (2535 : 31) กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การวางแผนล่วงหน้าเกี่ยวกับหน้าที่ขององค์กรเป็นรายบุคคลให้เขามีความพร้อมที่จะทำงานในหน้าที่ของเขาให้ได้ผลดีแก่องค์กรมากที่สุด

คิลเลียน (Killian. 1989 : 7) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ว่า หมายถึง การวางแผนเกี่ยวกับพนักงานขององค์กรเป็นรายบุคคล เพื่อให้เขามีความพร้อมด้านกำลังกาย กำลังใจ สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ในหน้าที่ของตนเอง ซึ่งจะทำให้ได้รับผลสำเร็จทั้งต่อพนักงานและองค์กร

สำหรับ แนดเลอร์ (Nadler. 1989 : unpagged) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า เป็นประสบการณ์ของการเรียนรู้ซึ่งจัดขึ้นโดยมีกำหนดเวลาชัดเจน เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติของบุคคลซึ่งกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทัศนะของ Nadler จะครอบคลุมในด้านต่อไปนี้

1. การฝึกอบรม (Training) เป็นการเรียนรู้โดยมุ่งเน้นในงานปัจจุบัน มุ่งให้เรียนรู้หรือ เพิ่มทักษะ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานที่รับผิดชอบในปัจจุบันให้เป็นผลดียิ่งขึ้น
2. การศึกษา (Education) เป็นการเรียนรู้เพื่อเตรียมตัวสำหรับงานที่จะต้องรับผิดชอบในอนาคตอันใกล้ได้ รวมถึงเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับบุคคลที่ได้ระบุการเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งต่อไป
3. การพัฒนา (Development) เป็นการเพิ่มพูนความรู้ในเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานที่ทำอยู่ไม่ว่าจะเป็น ปัจจุบันหรืออนาคต แต่มุ่งส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ก้าวหน้าในการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ ที่อาจไม่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ตามแต่กำลังและสติปัญญา (Learning for growth of the individual but not related to a specific present / future job)

จากแนวความคิดของ Nadler ดังกล่าว ช่วยให้สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมและสร้างความเข้าใจเบื้องต้นให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมถึงความคาดหวังและหน้าที่ความรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives) ช่วยให้สามารถวางแผนกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้ เช่น การตั้งเป้าหมายเพื่อการพัฒนาการทำงานในปัจจุบันก็ควรเลือกกิจกรรมการฝึกอบรมและการประเมินผล โดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ความคาดหวังของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Mutual Expectations) ที่ต่อเนื่องมาจากการตั้งวัตถุประสงค์ข้างต้น เช่น ถ้าตั้งใจจะให้การศึกษาเพื่อพัฒนาโดยรวมก็ไม่จำเป็นต้องแจกแจงลักษณะงานเข้ามาเป็นตัวแปรในการกำหนดกิจกรรม ในทางตรงกันข้ามถ้าหากเน้นการจัดการศึกษา (Education) เพื่อเป็นการเตรียมให้พนักงานรับงานใหม่ในอนาคตก็ต้องมีการให้ส่งเสริมแรง เพื่อให้ผู้เข้ารับการศึกษหรือการฝึกอบรมสามารถเก็บรักษาความรู้แล้วนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ให้สูญเปล่า (Fade - Out) จนกว่าจะได้นำไปใช้งานจริงต่อไปและยังสามารถช่วยหลีกเลี่ยงในกรณีที่ผู้เข้ารับการศึกษหรือการฝึกอบรม หรือกล่าวอ้างว่าไม่ทราบสาเหตุว่าทำไมต้องมาเข้ารับการฝึกอบรมทราบแต่ว่าหน่วยงานส่งให้มาเข้าก็มา

กิจกรรมการเรียนรู้จะสามารถนำไปสู่การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบได้ว่าใครควรจะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม เช่น ผู้รับผิดชอบในกิจกรรมการฝึกอบรม (Training) ควรเป็นหน้าที่ของหัวหน้างานระดับล่างเพราะใกล้ชิดกับพนักงานมากที่สุด และสามารถสอดส่องดูแลว่าพนักงานคนใดควรได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน กิจกรรมในการศึกษา (Education) ควรเป็นความรับผิดชอบของผู้บริหารระดับกลาง ที่ทราบนโยบายหรือแผนการพัฒนานักงานแล้วนำมาแปรสู่การปฏิบัติ กิจกรรมการพัฒนา (Development) จัดเป็นความรับผิดชอบของผู้บริหารระดับสูงที่ควรมีวิสัยทัศน์กว้างไกลและลึกซึ้งเพื่อประกอบการพิจารณาและตัดสินใจในการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนานักงาน

จากแนวความคิดของ Nadler จะเห็นได้ว่ามีมุมมองในเรื่องของการฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนาผู้ปฏิบัติงาน พัฒนางาน และพัฒนาองค์การ และยังมองกิจกรรมแยกจากกันโดยใช้กรอบในเรื่องของเวลาเป็นตัวกำหนด และยังได้แบ่งประเภทของผู้ที่ควรจะได้รับการพัฒนา เพื่อหวังว่าผู้ที่ได้รับการพัฒนาจะสามารถทำงานตอบสนองสิ่งที่องค์การคาดหวังได้ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาที่ัวผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และทัศนคติ โดยการฝึกอบรม ศึกษา และพัฒนา ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการสร้างพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังมองคนทำงานเป็นปัจจัยในการผลิตที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มของระบบการผลิตและการบริหารงานขององค์การเป็นสำคัญ โดยสามารถสรุปจุดเน้นของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

นอกจากนี้เพลส (Pace. 1991 : 8) ได้ให้ความหมายว่าเป็นการบูรณาการของการพัฒนาบุคลากร การพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาองค์การที่ต้องมาพิจารณาร่วมกันเพื่อเพิ่มประสิทธิผลของปัจเจกบุคคล กลุ่ม และองค์การ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ ควรตั้งอยู่บนข้อสมมติฐานเบื้องต้น 7 ประการ คือ

1. ถือว่ามนุษย์ทุกคนมีคุณค่า (Worth of Individual)
2. พนักงาน คือ ทรัพยากรที่มีค่า (Employ as Resource)
3. สภาพแวดล้อมในการทำงานที่มีคุณภาพ (Quality Work Environment)
4. ความพึงพอใจในงานของพนักงาน (Employee Satisfaction)
5. ความต้องการการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง (Continuous Learning Need)
6. การเตรียมโอกาสสำหรับการเปลี่ยนแปลง (Change Opportunities Preparation)
7. การมองการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Broad Scope of HRD Concern)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า เป็นแนวคิดที่มีทัศนะเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นองค์รวม ทั้ง สภาพแวดล้อมในการทำงาน ผลประโยชน์ของพนักงาน และการช่วยให้พนักงานมีผลผลิตเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการส่งเสริมความก้าวหน้าของพนักงาน และความเจริญก้าวหน้าขององค์การไปพร้อมๆ กัน โดยการจัดกิจกรรมการพัฒนาให้เกิดการบูรณาการ ใน 3 ด้าน

1. การพัฒนาตัวบุคคล (Individual Development)
2. การพัฒนาสายอาชีพ (Career Development)
3. การพัฒนาองค์การ (Organization Development)

จากการให้ความหมายที่แตกต่างกันของนักวิชาการต่างๆ พอสรุปได้ว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ การปรับปรุงพัฒนาคุณภาพของบุคลากรเพื่อให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุดจากการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะสอดคล้องกับแนวคิดในทางเศรษฐศาสตร์ คือ ทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human Capital) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า เมื่อมนุษย์ได้รับการลงทุนในด้านการศึกษาฝึกอบรมให้สูงขึ้น และมีจำนวนมากขึ้นเท่าใด ก็จะมีส่งผลให้เกิดศักยภาพทางการผลิตของสังคมเพิ่มสูงขึ้นมากเท่านั้น (วิวัฒน์ชัย อัดถการ. 2528 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) แต่ในบางองค์การจะไม่เห็นความสำคัญของตัวบุคคลไม่สนใจในความต้องการของคน มุ่งแต่จะปรับปรุงขบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพเพียงอย่างเดียว จึงไม่สามารถที่จะดึงศักยภาพ (Potential) ที่มีอยู่ในตัวของคนที่ทำงานออกมาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์การได้อย่างเต็มที่ (สุพจน์ บุญวิเศษ. 2535 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) ดังนั้นองค์การแต่ละแห่งจึงควรตระหนักและเปลี่ยนแปลงวิธีการบริหารโดยหันมาให้ความสนใจและถือว่าคนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะต้องสร้างให้บุคคลมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา พร้อมทั้งจะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

แนวคิดที่กำลังได้รับความนิยมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ หลักการพื้นฐานและการทำความเข้าใจในแนวทางการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ (Senge. 1990 : unpagged) ได้เขียนหนังสือ ชื่อ The Fifth Discipline ซึ่งให้แนวทางสำคัญ 5 ประการที่จะผลักดันและสนับสนุนให้เกิดองค์การแห่งการเรียนรู้ขึ้นได้ดังนี้

1. ความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษของบุคคล (Personal Mastery)
2. โลกทัศน์ที่มองตามความจริง (Mental Model)
3. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Shared Vision)
4. การเรียนรู้เป็นทีม (Team Learning)
5. มโนทัศน์ระบบ (System Thinking)

5. การคิดอย่างเป็นระบบ (System Thinking)

พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต.2539:ไม่ปรากฏเลขหน้า)ได้กล่าวถึงการพัฒนาคคน (Human development) หรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ต้องพัฒนาคครบพร้อมกัน 3 ด้านคือ พุทธิกรรม จิตใจและ ปัญญา ทั้ง 3 ด้านแห่งการดำเนินชีวิตนั้นมีความสัมพันธ์อิงอาศัยเป็นปัจจัยส่งผลต่อกันและต้องพัฒนาไปด้วยกัน ดังกล่าวโดยสรุปดังนี้

1. พุทธิกรรม พุทธิกรรมที่ดีเป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนาและช่วยให้ปัญญางอกงาม

1.1 พุทธิกรรมทั่วไป ให้ความสำคัญแก่พุทธิกรรมเคยชิน โดยใช้แบบอย่างที่ดี มีวินัยและ วัฒนธรรมโดยเน้นเป้าหมายที่เด็ก เผยแพร่ข้อปฏิบัติในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเอามาจัดเข้าในระบบวินัย แห่งชีวิตประจำวันในครอบครัวจนติดตัว ในระยะยาวถ้าสำเร็จก็จะลงตัวเป็นวิถีชีวิตของสังคมจนกระทั่งเป็น วัฒนธรรมแล้วการพัฒนาที่ยั่งยืนก็สำเร็จได้

1.1.1 พุทธิกรรมในการทำมาหาเลี้ยงชีพ ให้เป็นการหาเลี้ยงชีพที่สุจริต ไม่ เบียดเบียนก่อเวรภัยทำลายผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม ช่วยแก้ปัญหา สร้างสรรค์เกื้อกูลสังคม พัฒนาความรู้ความ ชำนาญในอาชีพนั้นๆ มุ่งให้เกิดผลที่เป็นวัตถุประสงค์ของวิชาชีพนั้นๆอย่างแท้จริง และใช้พุทธิกรรมในการ ประกอบอาชีพนั้นเป็นปัจจัยพัฒนาชีวิตของตัวคนผู้นั้นเอง

1.1.2 ฝึกฝนให้มีพุทธิกรรมทางเศรษฐกิจทุกอย่างที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตและ เกื้อกูลสภาพแวดล้อม เช่น ความรู้จักประมาณในการบริโภค หาบปัจจัย4และเครื่องใช้โดยมุ่งเอาคุณค่าแท้ ไม่ เสพติดเครื่องมีนเมา เป็นต้น

1.1.3 พัฒนาให้คนหาความสุขด้วยพุทธิกรรมที่เกื้อกูล อิงธรรมชาติ สุขแบบ ประสาน สุขจากการให้ความสุข ซึ่งต้องอาศัยการพัฒนาด้านจิตใจ

1.1.4 ส่งเสริมพุทธิกรรมที่เกื้อหนุนการพัฒนาคน พัฒนาจิตใจและ ปัญญา ซึ่งจะทำให้ชีวิตห่างเหินการเบียดเบียนไปเอง เช่น การหาความรู้

1.1.5 ฝึกคนให้มี การให้ ควบคู่ไปด้วยกับ การได้ และการเอา ดุลยภาพก็จะเกิดขึ้น ทั้งแก่ชีวิตและสังคม

2. จิตใจ จิตใจมีเจตจำนงเป็นตัวชี้นำพุทธิกรรม สภาพจิตที่พอใจมีความสุข ทำให้พุทธิกรรมมีความ มั่นคง ปัญญาที่จะทำงานได้ผลต้องอาศัยสภาพจิตใจที่พอเหมาะ

2.1 นำเสนอโลก (ธรรมชาติ สัตว์ พืช มนุษย์) แก่เด็ก ในลักษณะแห่งความ ชื่นชมปรารถนาดี สร้างความรู้ความเข้าใจ ความเป็นจริง พร้อมทั้งเร่งจิตสำนึกที่จะก้าวเข้าไปร่วมสร้างสรรค์

2.2 ถ่วงดุลจิต ที่คิดจะได้จะเอาด้วยการตั้งจิตคิดจะให้ ซึ่งจะทำให้สนใจสุขทุกข์ผู้อื่น เห็น ใจเพื่อนมนุษย์ พัฒนาเมตตา กรุณา มุทิตา ขึ้นมาโดยวิธีธรรมชาติเบาะด้วยการพัฒนาพุทธิกรรมมาควบคุมก็ ทำให้การให้กลายเป็นความสุข

2.3 ชีวิตที่ใกล้ชิด รู้จักมีความสุขกับธรรมชาติจำนำไปสู่การรักและอนุรักษ์ธรรมชาติอย่าง เป็นไปเองตามกระบวนการของเหตุและปัจจัยโดยไม่ต้องรบเร้า และเป็นผลดีแก่ทั้งชีวิตจิตใจของคนและต่อ สิ่งแวดล้อม

2.4 รู้จักสันโดษอย่างถูกต้อง โดยรู้จักเป็นสุขได้ง่ายด้วยวัตถุทรัพย์สินสิ่งบริโภคเท่าที่ตน ได้ตนมี ซึ่งหามาได้ด้วยความเพียรความสุจริต โดยเอาเวลาและแรงงานที่จะหาสิ่งเสพบำเรอไปทุ่มเทกับการ พัฒนาชีวิตคน ทำสิ่งดีงาม หน้าที่การงาน การสร้างสรรค์ ซึ่งจะทำให้ได้ความสุขระดับเสพวัตถุพอประมาณ ทั้งความสุขทางจิตใจที่ประณีตสูงขึ้นไปจากงานที่สัมฤทธิ์ เป็นต้น

2.5 รักษาศักยภาพในการที่จะมีความสุขและอิสรภาพของชีวิต โดยไม่ปล่อยให้ชีวิตและความสุขต้องขึ้นต่อวัตถุสิ่งเสพมากเกินไปให้มีท่าทีต่อสิ่งพุ่มเฟิยว่า “มีก็ดี ไม่มีก็ดี” หรือพัฒนาต่อไปถึงขั้น “มีก็ได้ ไม่มีก็ได้” พัฒนาความสุขที่ประณีตไม่ต้องอาศัยสิ่งเสพที่ยิ่งสูงขึ้นไปก็ยิ่งเป็นคุณแก่ตนเองเกื้อกูลผู้อื่น และเอื้อต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ทั้งนี้ต้องพัฒนาโดยอาศัยปัญญาเป็นตัวปรับและนำสู่เป้าหมาย

2.6 มีอุดมคติในการทำงาน การสร้างสรรค์ การเข้าถึงจุดหมายแห่งชีวิตที่ตั้งงามสมบูรณ์ ซึ่งจะทำให้ได้ฝึกความริ่กงาน ความเพียร ความรับผิดชอบ ความมีสติสมาธิ ทำให้เกิดการพัฒนาวิตคน พร้อมกับการพัฒนาสังคม ห่างไกลจากการเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

3. ปัญญา เป็นตัวแก้ปัญหา เป็นตัวจัดปรับพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี เป็นตัวนำสู่จุดหมายแห่งอิสรภาพและสันติสุข ต้องพัฒนาควบคู่และอิงอาศัยการพัฒนาทั้งพฤติกรรมและจิตใจ เช่น

3.1 ชักนำเด็กให้รู้จักคิดถามคิดตอบในเรื่องที่ว่า คืออะไร เป็นอย่างไร เป็นมาอย่างไร เป็นเพราะอะไร เพื่ออะไร เป็นต้น

3.2 พฤติกรรมที่เด็กประพฤติปฏิบัติหรือสอนให้ทำควรเป็นไปด้วยความรู้ ความเข้าใจ เหตุผล คุณค่าหรือประโยชน์ ซึ่งนอกจากจะเป็นการพัฒนาปัญญาแล้วจะทำให้เกิดความพอใจ เต็มใจ ตั้งใจทำ เกิดผลดีทางใจ ทำให้พฤติกรรมนั้นยั่งยืนมั่นคงด้วย

3.3 การเสพบริโภคสิ่งต่างๆมี 2 ประเภทคือ เสพบริโภคด้วยตัณหา กับ เสพบริโภคด้วยปัญญา ให้พิจารณาคุณค่าแท้ของอาหารคือ เพื่อเสริมสร้างร่างกายให้มีสุขภาพดี ส่วนรสอร่อยเป็นเพียงคุณค่าเสริมหรือคุณค่าเทียมเพื่อชักจูงใจการกินด้วยปัญญาจะช่วยปรับทั้งปริมาณให้พอดี และได้ผลเชิงคุณภาพและมาการาบความอยากแบบตัณหา (ทั้งที่อร่อยแต่รู้ว่าเป็นโทษก็ไม่กิน) และทำให้จิตใจเกิดความอยากแบบใหม่ที่เป็นกุศลเรียกว่า ฉันทะ (ของไม่อร่อยแต่รู้ว่ามีคุณค่าก็อยากกิน) เมื่อฉันทะเกิดคนก็เข้าสู่วิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม เสริมคุณภาพชีวิตทางกาย เกิดความสุขทางใจที่ได้สนองความต้องการในการเสริมคุณภาพชีวิต ทั้งเกื้อกูลผู้อื่นโดยไม่แย่งชิงเอาเปรียบมาก หลักการนี้นำไปใช้กับการกินใช้เสพทุกอย่างโดยเฉพาะเทคโนโลยีต่างๆ เราพึงถามตัวเองว่า เพื่อประโยชน์อะไร ใช้อย่างไร จึงจะส่งเสริมคุณภาพชีวิตพึงใช้ปัญญาตรวจสอบว่า พฤติกรรม การงานของเรา ยังเป็นไปในทางส่งเสริมคุณภาพชีวิต พัฒนาจิตใจและปัญญาดีอยู่หรือไม่ มีส่วนใดทำลายคุณภาพชีวิต ทำจิตใจให้ตกต่ำ เป็นไปเพื่อเบียดเบียนก่อความเสียหายแก่ผู้อื่น แก่สังคม แก่โลก รวมทั้งธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เมื่อรู้ก็เร่งแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาให้เป็นไปในทางที่ดี

3.4 ตามทันรู้ข่าวสารความเป็นไป กลั่นกรองมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ไม่หลงตามเสียงชักจูงและคำนิยมที่เป็นโทษ เร่งแก้ไขสิ่งที่จะส่งผลกระทบทางร้าย ขวนขวายกิจการที่จะทำให้ออกประโยชน์ โดยมุ่งทั้งคุณภาพชีวิตของตน คนใกล้ชิด สังคม และความดำรงอยู่ด้วยดีของโลก

3.5 ช่วยปิดเป้าความเชื่อถือ คำนิยมที่ส่งเสริมโลภะ โทสะและโมหะ ส่งเสริมสิ่งที่ดีงามที่ทำให้เกิดความร่วมมือและส่งเสริมปัญญาที่จะเป็นปัจจัยผลักดันและเป็นฐานของการพัฒนาที่ถูกต้อง เป็นผลดีต่อชีวิตและธรรมชาติ

3.6 พัฒนาปัญญาที่รู้เข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง เข้าถึงความเป็นจริงของธรรมชาติ จนไม่ยึดติดสิ่งปรุงแต่ง ทำจิตใจให้เป็นอิสระ มีความสุขเต็มอ้อมในตัวโดยไม่ต้องอาศัยสิ่งภายนอก เป็นผู้ไม่มีอะไรที่ต้องทำเพื่อตนเองอีกต่อไป จึงใช้พลังงานของชีวิตที่เหลืออยู่เพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่โลก เป็นผู้บรรลุจุดหมายของการพัฒนามนุษย์ และเป็นผู้มีชีวิตที่เอื้อที่สุดต่อการที่โลกทั้งหมด ทั้งโลกคือสังคมมนุษย์และโลกแห่งธรรมชาติจะบรรลุจุดหมายแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน

दन्य तेयनपुम् (2539 : 154) กล่าวว่าการพัฒนาการเรียนรู้ในระดับบุคคล เป็นการเน้นที่การพัฒนาความรู้(Knowledge : K) ความเข้าใจ (Understand : U) ทักษะ (Skill : S) และทัศนคติ (Attitude : A) หรือ KUSA กล่าวคือ

ความรู้ (Knowledge : K) หมายถึง การให้ความรู้ในหลักการแนวคิดหรือมโนทัศน์ ในสิ่งที่จะให้บุคคลได้เรียนรู้

ความเข้าใจ (Understand : U) เป็นลักษณะที่เป็นผลต่อเนื่องจากความรู้ คือเมื่อมีความรู้ในหลักการหรือแนวคิดแล้วจนสามารถตีความ แปลความหมายขยายความในหลักการหรือแนวคิดนั้นได้ ก็ถือว่ามีความเข้าใจเกิดขึ้น

ทักษะ (Skill : S) สำหรับทักษะในการทำงานของบุคคลมี 3 ระดับ คือ

ขั้นแรก เป็นทักษะเบื้องต้น คือทำได้โดยดูจากตัวอย่าง คำชี้แนะ

ขั้นที่สอง เป็นทักษะขั้นกลางคือการทำได้โดยการกำกับชี้แนะห่างๆ

ขั้นสุดท้าย เป็นทักษะที่ทำได้โดยอัตโนมัติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องวิธีการหรือในสถานการณ์แบบใดก็สามารถทำได้เองโดยอัตโนมัติ เพียงแต่ให้กรอบและเป้าหมาย หรือผลลัพธ์ที่ต้องการก็พอ

ทัศนคติ (Attitude : A) เป็นการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือแบบแผนในการทำงาน โดยการปรับทัศนคติของบุคคลให้เป็นคนที่มีเหตุมีผล เข้าใจถึงความคิดและความรู้สึกของผู้อื่น ขณะเดียวกันก็เปิดใจพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย

ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2534 : 40) กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึงกระบวนการที่เป็นระบบและต่อเนื่องในการแสวงหาทางเลือกปฏิบัติต่างๆ ในการทำให้คนในองค์กรมีความสุขที่ได้เป็นสมาชิกของหน่วยงานให้ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย และได้ทำให้งานที่ตนรับผิดชอบและงานโดยรวมของหน่วยงานประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

จิระ หงส์ดลธรรมย์ (2532 : 69) ได้พิจารณาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในมุมกว้าง โดยให้ความหมายว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การพัฒนากำลังคนหรือประชากรของประเทศ โดยอาศัยยุทธวิธี และมาตรการเกี่ยวกับ อัตราการเกิด การตาย ของประชากรของประเทศ การศึกษา การจ้างงาน และการมีงานทำ เพื่อการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ ความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ ที่มีอยู่ให้เหมาะสมกับความต้องการด้านการจ้างงานของประเทศ หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นการสร้างความสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานกำลังคนของประเทศ

จากผลการวิจัยของทองศรี กำภู ณ อยุธยา , ชาติชาย ณ เชียงใหม่ และเจิมจันทร์ ทองวิวัฒน์ (2534 : 21) กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การลงทุน ซึ่งต้องใช้เวลาความรู้ ความสามารถ จัดดำเนินการให้เกิดเป็นรูปธรรม มีการพัฒนาเป็นระดับ ตั้งแต่ระดับกว้างยาว ต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งแต่ละระดับย่อมต้องมีการลงทุนที่แตกต่างกัน และสุดท้ายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกิจกรรมที่จำเป็นต้องจัดให้มีขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการสร้างเสริมทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ

วิลาศ สิงหวิสัย และบุญเลิศ ไพรินทร์ (2532 : 7) กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งได้แก่ ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และทัศนคติ โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมกระบวนการจัดการศึกษาให้คนทุกคนและทุกระดับได้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะและทัศนคติที่พึงปรารถนาของสังคมและของประเทศชาติ รวมถึงการฝึกอบรม สอนงาน สับเปลี่ยนหมุนเวียน หรือแม้แต่กระบวนการในการพัฒนาดตนเอง

แมคลาแกน (McLagan. 1989 : 52) กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการผสมผสานระหว่าง การพัฒนาปัจเจกบุคคล การพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาองค์กร เพื่อประสิทธิภาพของการพัฒนาบุคคล กลุ่ม และองค์กร

กิลเลย์และเอ็กแลนด์ (Gilley & Egglan. 1990 : 13) กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือการ นำกิจกรรมที่มีการกำหนดและวางรูปแบบอย่างมีระบบมาใช้ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถ และปรับปรุงพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานให้ดีขึ้น โดยเน้นการพัฒนาใน 3 ส่วน ได้แก่ การพัฒนาบุคคล (Individual development) การพัฒนาสายอาชีพ (Career development) และการพัฒนาองค์กร (Organization development)

เพลส (Pace. 1991 : 2) กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่งในการที่จะทำให้องค์กรเจริญรุ่งเรือง หรือเสื่อมโทรมได้ ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความชำนาญ และทักษะในการปฏิบัติงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จก้าวหน้าในที่สุด

เมื่อศึกษาถึงวิวัฒนาการของการพัฒนามนุษย์นั้น พบว่าในมุมมองของนักวิชาการของไทยช่วงแรกจะให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์ในภาพกว้างคือในระดับประเทศ ต่อมาจึงมองแคลงโดยหันมาให้ความสนใจกับทรัพยากรมนุษย์ในระดับองค์กรมากขึ้น และในที่สุดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบันจะให้ความสำคัญในระดับบุคคลมากยิ่งขึ้น โดยถือว่าคนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าสมควรได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ในมุมมองของนักวิชาการต่างชาติ จะพบว่าแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน จะให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคคล กลุ่ม และองค์กรควบคู่กันไปตลอดเวลา

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกิจกรรมที่องค์กรจัดขึ้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาในระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับองค์กร เพื่อให้บุคลากรหรือสมาชิกในองค์กรมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทศนคติ และแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์โดยเป็นกระบวนการที่เป็นระบบทั้งการพัฒนาองค์การโดยอาศัยการฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนาในเรื่องที่ครอบคลุมเกี่ยวกับทุกกิจกรรมขององค์การ และในทุกขั้นตอนของการบริหารองค์การ และเป็นความรับผิดชอบร่วมกันทั้งองค์การ และสมาชิกขององค์การเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีเป้าหมายที่จะปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน เพิ่มคุณภาพและความสามารถในการผลิตและหรือบริการขององค์การ ควบคู่กับการเพิ่มขึ้นและได้รับการตอบสนองความต้องการของตนเอง เกิดความพึงพอใจในการทำงานซึ่งจะส่งผลให้มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก

เมื่อกล่าวถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งถือว่ามนุษย์เป็นปัจจัยหรือทุนอย่างหนึ่งในการผลิต จึงต้องมีการลงทุนเพื่อให้ปัจจัยเหล่านี้มีประสิทธิภาพ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก็คือ กระบวนการใดๆที่ดำเนินไปเพื่อที่จะยกระดับความรู้ ทักษะ และความสามารถของประชาชนในสังคม หรือถ้ากล่าวในเชิงเศรษฐศาสตร์ก็คือ การระดมและการสะสมทุนมนุษย์ และการลงทุนที่มีประสิทธิผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นประตูก้าวไปสู่ความก้าวหน้าของสังคม ฉะนั้นความพยายามในอันที่จะยกระดับผลิตภาพหรือประสิทธิภาพในการผลิตของทุนมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ และความพยายามดังกล่าวกระทำได้ในรูปของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั่นเอง (เทียนฉาย กิระนันท์. 2519 : 10)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในเชิงเศรษฐศาสตร์ก็คือ การเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของทุนมนุษย์นั่นเอง การศึกษาหรือการฝึกอบรมจึงเป็นเรื่องของการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุนมนุษย์ การอวยมัยและสาธารณสุขที่ดีก็เป็นส่วนที่ทำให้แรงงานมีคุณภาพดีขึ้น การอพยพย้ายถิ่นก็เป็นเรื่องที่ทำให้แรงงานเกิดประสบการณ์และเป็นการจัดสรรทรัพยากรมนุษย์ให้ถูกต้องสอดคล้องกับการผลิตของระบบเศรษฐกิจ (เทียนฉาย กิระนันท์, อ้างแล้ว : 9)

การมีชีวิตที่ดีตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์กระแสหลักหรือระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีนั้นก็คือ การเพิ่มขึ้นของโภชนาการ การบริโภคและนำไปสู่การสะสมทุนที่เพิ่มขึ้น แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามประเด็นนี้ จึงหนีไม่พ้นการเพิ่มศักยภาพในการผลิตของทุนมนุษย์ ในขณะเดียวกันคงความได้เปรียบในเรื่องของค่าจ้างแรงงานราคาถูกได้นั่นเอง ปัญหาที่ตามมาก็คือ การเพิ่มขึ้นของ GNP นั้นมิได้กำหนดให้เกิดการกระจายรายได้ที่มีประสิทธิภาพได้ หรือแม้แต่รายได้เฉลี่ยต่อหัว (per capital income) เอง ก็ยังไม่สามารถเป็นตัวชี้วัดในเรื่องของการพัฒนาได้ โดยเฉพาะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

แนวคิดใหม่ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : การพัฒนามนุษย์แนวพุทธ

ในปัจจุบันได้มีเศรษฐศาสตร์อีกกระแสหนึ่ง นั่นคือ เศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธ ซึ่งมีความคิดเห็นว่าเราควรจะกลับไปยังปรัชญาและสัจธรรมพื้นฐานดั้งเดิมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสังคม โลก ธรรมชาติ และมนุษย์ จุดยืนที่ชัดเจน 2 ด้านคือ ด้านหนึ่งต้องการให้ความสำคัญแก่ความเข้าใจในหมู่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งควรจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการจัดระบบเศรษฐกิจ อีกด้านหนึ่งต้องการให้เราดำเนินการปกครองคุ้มครองธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายของชีวิต (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สาสนต์. 2535 : 265) พุทธศาสนามีแนวคิดที่ชัดเจนในเรื่องของมนุษย์นิยม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความมีชีวิตจิตใจของมนุษย์ไม่ใช่เครื่องจักร มนุษย์เกิดมาเหมือนกัน ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันในแนวพุทธ

ความแตกต่างอันชัดเจนระหว่างเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่กับเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ เกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ พุทธธรรมมุ่งอบรมบ่มนิสัย ให้มีความรักและยึดหลักอหิงสา ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจที่แท้จริงอยู่ในอัตราสูง (รังสรรค์ ธนพรพันธุ์, (แปล); 2517:19-20) ในแนวพุทธศาสนานั้น เป็นแนวทางให้มนุษย์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่าตนเอง เมื่อเรามองดูธรรมชาติภายนอก เรามักจะคิดว่าธรรมชาตินั้นเป็นอะไรบางอย่างที่แยกออกจากมนุษย์ เรามักคิดว่าธรรมชาติอยู่นั้นเพียงเพื่อจะเป็นประโยชน์สำหรับเรา นี่เป็นความคิดที่แสวงหาแต่ผลประโยชน์ เราต้องมองเราเองว่าเป็นธรรมชาติ ชาติทุกหมู่รวมเป็นเรา (สาทิศ กุมาร.2540 : 40) แนวคิดของพุทธศาสนาจึงเสมือนกับแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนนั่นเอง

“พุทธเศรษฐศาสตร์” ทฤษฎีปฏิบัติเพื่อความอยู่รอดของสังคมไทย

ความล้มเหลวทางด้านเศรษฐกิจ และสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลงทั้งของประเทศไทยเอง และในอีกหลาย ๆ ประเทศในโลกในช่วงที่ผ่านมา ทำให้มีการตั้งและคำถามเกี่ยวกับ ทฤษฎี หรือแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่ส่วนใหญ่มิได้ันกำเนิดจากประเทศตะวันตกว่าน่าจะมีบางสิ่งบางอย่างที่ผิดพลาด

สำหรับประเทศไทยมีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญในด้านการพัฒนาหลายคนที่เล็งเห็นความผิดพลาดอันเกิดจากการนำแนวคิดแบบตะวันตกมาใช้โดยไม่มีการปรับ หรือประยุกต์ให้เข้ากับพื้นฐานแนวคิดดั้งเดิมของสังคมไทยนั่นเอง ซึ่งหลายท่านได้เสนอทางออกให้กับการพัฒนาประเทศขึ้นใหม่นั้นคือการหันกลับไป

พิจารณาและดำเนินการตามแนวคิดแบบ “พุทธ” ซึ่งเป็นแนวคิด และวิถีปฏิบัติดั้งเดิมของสังคมไทย ที่เห็นตรงกันว่าจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน

ศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย พันธเสน เป็นหนึ่งในนักวิชาการที่ให้ความสนใจในการศึกษาค้นคว้าถึงการนำแนวคิดที่มีพื้นฐานจาก “พุทธธรรม” มาใช้ในการพัฒนาประเทศ ล่าสุดได้ทำการศึกษาวิจัยในหัวข้อเรื่อง “พุทธเศรษฐศาสตร์: วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ” ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เพื่อวิเคราะห์ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์และเนื้อหาทฤษฎี ซึ่งให้เห็นจุดอ่อนข้อบกพร่องในเศรษฐศาสตร์ตะวันตก โดยเฉพาะเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่เป็นเหตุก่อปัญหา อันจะต้องแก้ไข พร้อมกับแนวคิดใหม่จากพุทธธรรมที่มีหลักการชัดเจน ซึ่งหากนำมาประยุกต์จะแก้ไขปัญหาได้และนำไปสู่จุดหมายที่เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนได้

“พุทธเศรษฐศาสตร์ (Buddhist Economics) ประกอบด้วยคำสองคำคือพุทธและเศรษฐศาสตร์ โดย “พุทธ” นั้นเป็นคำย่อของคำว่า “พุทธธรรม” คือคำสอนของพระพุทธเจ้า ส่วน “ธรรม” หมายถึงธรรมชาติหรือกฎธรรมชาติ พุทธธรรมก็คือคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่าด้วยลักษณะหรือกฎเกณฑ์ที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติที่มนุษย์จะได้ปฏิบัติตัวหรือดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ดังกล่าว การที่มนุษย์ดำเนินชีวิตไปในทางที่ขัดแย้งกับธรรมชาติทำให้เกิดทุกข์ ขณะที่คำว่า “เศรษฐศาสตร์” เป็นวิชาที่ว่าด้วยพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับโภคะทรัพย์ เพื่อดำรงสถานภาพของความเป็นมนุษย์ (อภิชัย พันธเสน. 2544 : 2-3)

ดังนั้น “พุทธเศรษฐศาสตร์” จึงหมายถึงการนำเอาคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์เข้ากับแนวคิดในวิชาเศรษฐศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นมาจากอารยธรรมตะวันตก กล่าวโดยสรุปก็คือ วิชาที่ว่าด้วยการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะทำให้ปัจเจกบุคคลและสังคมบรรลุซึ่งสภาวะดีสุข จากการมีชีวิตอยู่ในโลกของวัตถุ ภายใต้เงื่อนไขของการมีทรัพยากรที่จำกัด (อภิชัย พันธเสน. 2544 : 4)

“...เนื่องจากวิชาเศรษฐศาสตร์ที่พัฒนามาจากอารยธรรมตะวันตกนั้นมีความเข้าใจมนุษย์ในแง่มุมที่คับแคบมีลักษณะเสื่อมถอย เนื่องจากมีทฤษฎีที่ผิดคือเน้นการผลิตวัตถุเพื่อสนองความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุดของมนุษย์ โดยเข้าใจว่าเมื่อมนุษย์ได้รับการสนองความต้องการแล้วจะมีความสุขมากขึ้น สังคมโดยรวมก็จะดีขึ้นเอง และเพื่อให้ทุกอย่างดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องส่งเสริมให้มีการแข่งขัน และเพื่อให้การแข่งขันมีประสิทธิภาพจะต้องส่งเสริมระบบตลาดเสรี ผลตามมาก็คือการแข่งขันที่นำไปสู่การทำลายล้างทุกสิ่งทุกอย่าง รวมทั้งทรัพยากรตลอดจนสภาพแวดล้อมอันเหมาะสมแก่การดำรงชีวิตของมนุษย์เองด้วย...” (อภิชัย พันธเสน. 2544 : 9)

นอกจากนี้ได้ยกตัวอย่างแนวคิดของทฤษฎีว่าด้วยการผลิตแบบเศรษฐศาสตร์แบบตะวันตก กับแนวคิดว่าด้วยการผลิตแบบพุทธเศรษฐศาสตร์ว่า (อภิชัย พันธเสน. 2544) ทฤษฎีว่าด้วยการผลิตแบบเศรษฐศาสตร์ตะวันตกจะเน้นการผลิต ที่ใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่ได้คิดว่าการผลิตนั้นจะต้องใช้ หรือเบียดเบียนทรัพยากรให้น้อยที่สุดด้วย ทั้งนี้เพราะการผลิตจะมุ่งตอบสนองความต้องการในการบริโภค ตามทฤษฎีของเศรษฐศาสตร์ตะวันตกเป้าหมายของการบริโภคก็คือ ความพึงพอใจ(ซึ่งไม่มีที่สิ้นสุด) และมักจะลืมคิดถึงสิ่งที่ตามมาจากการผลิตอีกอย่างหนึ่งนั่นคือ การรบกวน หรือการทำลายล้างทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ขณะที่การผลิตแบบพุทธเศรษฐศาสตร์เน้นว่าการผลิต และการบริโภคนั้นเป็นไปเพื่อสนองต่อความจำเป็นตามธรรมชาติของร่างกาย มิได้เป็นไปเพื่อหล่อเลี้ยงกิเลส มนุษย์จึงสามารถบรรลุความสุขในชีวิตได้โดยไม่จำเป็นต้องรบกวนธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมจนเกินความจำเป็นและยังอาจจะช่วยฟื้นฟูธรรมชาติและสภาพแวดล้อมได้ ด้วยวิธีการเช่นนี้ ระบบเศรษฐกิจสามารถดำรงอยู่อย่างยั่งยืนได้

ส่วนทฤษฎีการกระจายผลผลิตตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ตะวันตก จะเน้นการแบ่งปันผลผลิตอย่างเป็นธรรม แต่ความเป็นธรรมดังกล่าวเน้นที่ความจำเป็นของแต่ละบุคคลซึ่งแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน ถ้าจะทำให้ผู้แข็งแรงได้ผลตอบแทนมากกว่าการจำเป็นในการดำรงชีวิต และผู้ที่อ่อนแอจะต้องถูกขจัดออกไปตามธรรมชาติ แต่จุดยืนการกระจายผลผลิตของพุทธเศรษฐศาสตร์ก็คือ ต้องช่วยให้สิ่งมีชีวิตทั้งหลายพ้นจากความทุกข์ โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงความเป็นธรรมตามกรอบความคิดของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ในพุทธเศรษฐศาสตร์ เน้นสรรพสิ่งทุกชีวิตให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ในส่วนของการบริโภคก็เช่นกัน ทฤษฎีการบริโภคในเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก เน้นการบริโภคเพื่อสร้างอรรถประโยชน์สูงสุด คือความพึงพอใจ หรือความเพลิดเพลินยินดีจากการเสพความสุข ซึ่งตามทฤษฎีพุทธเศรษฐศาสตร์ถือว่าการสร้างความพึงพอใจแบบนี้เป็นการกระตุ้นกิเลสให้ตื่นตัวอยู่เสมอ และผู้มีสิทธิในการเสพจะมีเฉพาะแต่ผู้มีรายได้มากพอที่จะจ่ายได้เท่านั้น ฉะนั้นถ้าบังเอิญบุคคลเหล่านี้มีรายได้มาก และไม่มีคามอึดตัวในกามสุข ก็จะมีมีการกระตุ้นให้มีการเสพมากขึ้น ในลักษณะที่ต้องใช้ต้นทุนของทรัพยากรทุกชนิดที่จะต้องถูกนำมาใช้ในการผลิตในอัตราที่เร่งมากขึ้น เพียงเพื่อรักษาระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีอำนาจซื้อให้คงอยู่ในระดับเดิมเท่านั้น

ตามแนวคิดแบบพุทธ การลด หรือระงับกามสุขนั้นไม่สามารถบำบัดด้วยการบริโภค เพราะยังได้รับการบริโภคยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดการกระหาย สิ่งที่จะช่วยระงับกามสุขได้อย่างแท้จริง คือปัญญาที่เข้าใจความหมายของการบริโภคที่แท้จริง คือ การหล่อเลี้ยงร่างกาย และจิตใจเพื่อทดแทนส่วนที่เสื่อมโทรม และสึกหรอ ช่วยให้มีความมั่งคั่งและจิตใจที่สมบูรณ์ การบริโภคในลักษณะนี้จึงเป็นการบริโภคแต่เพียงพอดี พุทธเศรษฐศาสตร์ ชี้ให้เห็นว่าความสุขเกิดจากปัญญา ไม่จำเป็นต้องมีการบริโภค เพราะความพึงพอใจที่ได้จากการบริโภคไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหา แต่กลับเป็นการกระตุ้นให้เกิดกิเลสและความต้องการในระดับที่สูงขึ้น ในรอบต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดอีกหลายอย่างที่เป็นการประยุกต์มาจากแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ตะวันตก ที่ต่างจากแนวคิดตามแนวทฤษฎีพุทธเศรษฐศาสตร์ เช่นเรื่องการทำงาน ในความหมายของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ถือว่าเป็นการสร้างรายได้ไม่พึงพอใจ ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องผลตอบแทนทางการเงินไม่ว่าจะเป็นค่าจ้าง หรือรายได้ให้สูงพอ อันเป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาในประเด็นเศรษฐศาสตร์แรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นอุปทานของแรงงาน ส่วนในพุทธเศรษฐศาสตร์พิจารณาว่าการทำงานถือเป็นหน้าที่ตามปกติของมนุษย์ตามธรรมชาติ หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการปฏิบัติธรรม ซึ่งจะทำให้การทำงานไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นกิจกรรมที่สร้างความขัดแย้งอันเป็นสาเหตุของความทุกข์ ดังนั้นการทำงานให้มีความสุขจึงเป็นเรื่องของการปรับทัศนคติของมนุษย์ที่มีต่อการทำงาน

ขณะที่ทฤษฎีเกี่ยวกับ “การใช้เวลา” ตามแนวคิดของเศรษฐศาสตร์ตะวันตกจะมุ่งเน้น การใช้เวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ว่าจะไปเพื่อเป็นการผลิต หรือในแง่ของความพึงพอใจ ซึ่งตามแนวทางของเศรษฐศาสตร์แบบพุทธ การใช้เวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุดคือ ทำอย่างไรให้การใช้เวลาเกิดประโยชน์มากที่สุด ทั้งแก่ตนเองและสัตว์โลกทั้งหลาย ฉะนั้นการใช้เวลาบางอย่างอาจจะไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในความหมายแบบพุทธก็ได้ แม้ว่าการใช้เวลานั้นทำให้การผลิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หรือทำให้ผู้ใช้เวลาเกิดความพอใจสูงสุดก็ตาม ถ้าหากการใช้เวลานั้นเป็นไปเพื่อทำกิจกรรมที่ไม่เกิดประโยชน์ การผลิตที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือทรัพยากร หรือ กิจกรรมที่เป็นการทำลายสุขภาพ และทรัพย์สิน เช่น ต้มเหล้า เล่นการพนัน เป็นต้น

การเปรียบเทียบทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ตะวันตกและพุทธเศรษฐศาสตร์ในงานวิจัยเรื่องนี้ ยังมีทฤษฎีอื่นอีกหลายประเด็น ซึ่งโดยหลักแล้วการอธิบายเจตเจตยีนของพุทธเศรษฐศาสตร์ ที่ว่าเป้าหมายตามธรรมชาติของมนุษย์ คือการบรรลุแห่งความสุขและหลุดพ้นจากความทุกข์ และความสุขนั้นจะต้องไม่เป็นการเบียดเบียนผู้อื่นเป็นหลักการของพานโต (Paneto) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะให้การเปรียบเทียบดังกล่าวนำไปสู่การปรับแก้ความคิดวิชาเศรษฐศาสตร์ตะวันตก ให้เข้าไปสู่กระแสความคิดที่ทำความเข้าใจกับธรรมชาติของมนุษย์เพื่อช่วยให้วิชาเศรษฐศาสตร์ไม่สร้างความแปลกแยกให้กับมนุษย์ แต่หันมารับใช้มนุษย์ในฐานะที่เป็นความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่มนุษยชาติทั้งปัจจุบันและอนาคต

การประยุกต์พุทธเศรษฐศาสตร์เข้ากับเศรษฐศาสตร์สาขาอื่น ๆ

ความสัมพันธ์แบบกว้าง ๆ ของพุทธเศรษฐศาสตร์ที่อาจจะนำไปประยุกต์เข้ากับวิชาเศรษฐศาสตร์ที่เหลือ นอกจากประเด็นเกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์โดยตรงแล้ว ผู้วิจัยได้นำเอาคำอธิบายจากพุทธธรรมที่พอจะประยุกต์ใช้กับวิชาเหล่านี้ในลักษณะที่เป็นภาพรวม และเป็นเบื้องต้นที่จะต้องมีการศึกษาวิจัยค้นคว้าและพัฒนาเป็นองค์ความรู้ใหม่อย่างจริงจังในโอกาสต่อไป สำหรับพุทธธรรมสำคัญที่ควรจะนำมาประยุกต์ได้กับลักษณะทั่วไปของวิชาเศรษฐศาสตร์มีดังนี้

1. การเห็นการพึ่งตนเอง ความหมายในทางพุทธธรรมคือ ความสามารถในการพัฒนาตนเองด้วยการพิจารณาอย่างแยบคาย เห็นความเป็นจริงของความไม่เที่ยงแท้แน่นอน
2. การเห็นการใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท เป็นข้อที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดทั้งในแง่ความหมายทางธรรม และยังนำมาประยุกต์กับวิชาเศรษฐศาสตร์ทุกแขนงได้
3. การเห็นอหิงสา หรือการละเว้นจากการสร้างเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความรุนแรงประโยชน์ข้อนี้คือ ก่อให้เกิดความร่วมมือกัน แทนที่จะเป็นการแข่งขัน ซึ่งมีทางเป็นไปได้และเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดด้วย แต่สิ่งที่ต้องขจัดออกไปอย่างสิ้นเชิงคือ ความโลภ
4. การเห็นการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพการงานที่เป็นประโยชน์ สุจริต และมีมานะอดทน หรือสัมมาอาชีวะ ข้อนี้จะเน้นการผลิต-ไม่ผลิต การบริโภค – ไม่บริโภค ในลักษณะที่ไม่เป็นผลดีแก่มนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เป็นการปฏิบัติธรรมหรือหน้าที่ที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตส่วนหนึ่ง
5. การเห็นการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ข้อนี้ถือเป็นหัวใจของพุทธธรรม ในการดำเนินชีวิตไปตามทางสายกลาง มุ่งเน้นสันติสุข ท่ามกลางในทางเศรษฐศาสตร์ที่ต้องแข่งขันกันอย่างดุเดือดเพื่อแย่งชิงผลประโยชน์ส่วนตนเป็นหลักถ้าหันมาร่วมมือกันสังคมก็จะได้รับประโยชน์มหาศาล
6. พยายามละกิเลสและความโลภ ความโลภนำไปสู่พฤติกรรมที่เน้นการเสี่ยง ที่มีผลกระทบต่อความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นสาเหตุสำคัญที่อาจจะนำความเสียหายในทางเศรษฐกิจมาสู่ตนเองและสังคม
7. การเห็นความซื่อสัตย์ สุจริต มีความละเอียดและเกรงกลัวการกระทำความผิด เน้นการมีจิตใจเป็นกุศล มีเจตนาหรือความตั้งใจดีต่อผู้อื่น จิตที่บริสุทธิ์ย่อมนำมาซึ่งจิตที่สงบและมีสติมั่นคง นำไปสู่ปัญญาและความพ้นทุกข์ ซึ่งเศรษฐศาสตร์กระแสหลักไม่ได้เน้นประเด็นนี้

เหล่านี้เป็นตัวอย่างหนึ่งของการนำเอาพุทธเศรษฐศาสตร์ที่ได้จากพุทธธรรมไปประยุกต์เข้ากับวิชาเศรษฐศาสตร์แขนงต่าง ๆ นอกเหนือไปจากวิชาเศรษฐศาสตร์ ซึ่งอาจจะมองว่าเป็นเรื่องฟุ้งฝัน แต่ถ้าหากทำได้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ดีกับความสัมพันธ์ที่ตระหว่างมนุษย์ด้วยกันจะเป็นสิ่งเดียวกัน อย่างไรก็ตามการวิจัยนี้เป็นความพยายามในเบื้องต้นที่จำเป็นจะต้องมีการศึกษาวิจัยอีกมาก ขณะที่งานผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยเรื่องนี้จะเป็นการเปิดประเด็นให้มีการถกเถียง ค้นคว้า และค้นหาความจริงหรือสัจธรรมในเนื้อหาที่มี

อยู่ในปัจจุบันของวิชาเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่เนื้อหาที่มีอยู่ในปัจจุบันของวิชาเศรษฐศาสตร์กระแสหลักให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อจะได้ช่วยกันแก้ไขข้อบกพร่อง แล้วนำไปใช้กับชีวิตจริงและรับใช้มนุษย์ได้มากที่สุด

ระบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ในการจัดระบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น โดยทั่วไปมักมุ่งให้เกิดการพัฒนาบุคคลเพื่อพัฒนางาน และให้เกิดการพัฒนาองค์กรอันจะส่งผลต่อการพัฒนาสังคมโดยรวม ในการจัดระบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นี้จะมีทั้งการพัฒนาในระดับบุคคล กลุ่ม และองค์กร

บาวเมล (ปภาวดี ประจักษ์ศุภานิติและกิงพร ทองใบ, 2539 : 80;อ้างอิงจาก Baume.) กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ เริ่มด้วยการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถของบุคคลอย่างมีแบบแผน เพื่อให้บุคคลปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม และความต้องการของตนเอง อันจะนำมาซึ่งการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของบุคคลต่อไป นอกจากนี้ยังเป็นการกระตุ้นให้ทรัพยากรมนุษย์เกิดความต้องการโครงการใหม่ๆและนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของบทบาททางการศึกษา ซึ่งจะทำให้มีความต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง เสริมสร้างโอกาสความเท่าเทียมกันในการทำงาน ยังผลให้มีความต้องการโครงการใหม่ๆเกิดขึ้นอีก และเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น จะให้ความสำคัญกับการเพิ่มพูนทักษะ ความรู้และความสามารถเพื่อให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

สภาพแวดล้อมภายในองค์กร

ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการแปรสภาพ	ปัจจัยนำออก (ผลที่ได้รับ)
- ทักษะ	- การศึกษา	- พัฒนาความคิด
- ความรู้	- การฝึกอบรม	- พัฒนาความรู้
- ความสามารถ	- การพัฒนา	- พัฒนาการทำงาน
- การอุทิศตน		- พัฒนาจิตใจ
- บุคลิกภาพ		- พัฒนาบุคลิกภาพ
- การปรับตัว		
- การริเริ่ม		

← ข้อมูลป้อนกลับ →

(ปภาวดี ประจักษ์ศุภานิติและกิงพร ทองใบ, 2539 : 88)

กิจกรรมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร

การจัดกิจกรรมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบันสำคัญปัจจัยหนึ่งต่อกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่ง แนดเลอร์ (Nadler. 1989 : unpagged) ได้กำหนดกิจกรรมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็น 3 ประเภท คือ การฝึกอบรม การศึกษา การพัฒนา

1. การฝึกอบรม (Training) เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อการเรียนรู้สำหรับงานในปัจจุบัน โดยมุ่งหวังให้สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง หรือมีพฤติกรรมการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการขององค์กร

การฝึกอบรมนี้จำเป็นที่จะต้องมีการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะในบางครั้งอาจเกิดความประมาท ดังนั้นจึงต้องมีการฝึกอบรมซ้ำ (Retraining) ซึ่งจะกระทำเมื่อ

1.1 ต้องการให้ผู้ปฏิบัติงานได้เรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ

1.2 ผลการปฏิบัติงานต่ำกว่ามาตรฐาน

1.3 เป็นการฝึกอบรมให้ทำงานใหม่ เมื่องานเดิมถูกเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่

2. การศึกษา (Education) เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อการเรียนรู้สำหรับงานในอนาคต เป็นการเตรียมผู้ปฏิบัติงานสำหรับการเลื่อนตำแหน่ง และการพัฒนาสายอาชีพ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเหล่านั้นสามารถทำงานในลักษณะที่แตกต่างกันได้

3. การพัฒนา (Development) เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อการเรียนรู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับงาน แต่เป็นกิจกรรมที่หลากหลายไม่ถูกจำกัดโดยความสัมพันธ์ของงานใดงานหนึ่งโดยเฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นงานที่กำลังปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน หรืองานที่จะปฏิบัติในอนาคต กิจกรรมการพัฒนามีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการ (Nadler. 1989: 76) คือ

3.1 ในส่วนขององค์กร (Organization) เพื่อให้องค์กรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นที่การส่งเสริมให้บุคคลในองค์กรพัฒนาตนเอง เพื่อให้มีความพร้อมในการเรียนรู้ซึ่งไม่ก่อให้เกิดปัญหาในการที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

3.2 ในส่วนของบุคคล (Individual) เพื่อให้บุคคลแต่ละคนมีความพร้อมที่จะพัฒนาตนเอง เพราะในบางครั้งการพัฒนาสามารถทำให้บุคคลปลดปล่อยความสามารถที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในออกมา ซึ่งการเตรียมการพัฒนาในส่วนของบุคคลนี้จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานรู้สึกได้ว่า องค์กรเห็นคุณค่าของตน มิใช่เป็นเพียงองค์ประกอบของผลผลิตและบริการ

การฝึกอบรม (Training) ในกิจกรรมนี้มีจุดเน้นอยู่ที่งานบุคคลในขณะนั้น ที่จะต้องเรียนรู้และมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับความสามารถในการทำงานเพื่อมุ่งให้สามารถทำงานในตำแหน่งนั้นๆ ได้ หรือทำงานที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถ หรืองานที่มีความยากมากยิ่งขึ้น การฝึกอบรมเป็นการคาดหวังว่า เมื่อผู้เข้ารับการอบรมผ่านการฝึกอบรมไปแล้วจะสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ทันที หรือมีพฤติกรรมในการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการขององค์กร การฝึกอบรมเป็นการเสียค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูงขององค์กร และเป็นสิ่งที่องค์กรคาดหวังไว้ว่าจะต้องคุ้มค่างบเงินที่สูญเสียไป เมื่อผู้เข้ารับการอบรมสามารถทำงานในความรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสามารถประเมินผลได้จากผลปฏิบัติงานของผู้เข้ารับการอบรม อย่างไรก็ตามยังมีความเสี่ยงอยู่บ้างที่ผู้เข้ารับการอบรมไม่อาจทำงานได้ตามความมุ่งหวังขององค์กร ซึ่งอาจเป็นเพราะการจัดหลักสูตรยังไม่เหมาะสม ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น ขั้นตอนการทำงาน เทคโนโลยี เครื่องมือเครื่องใช้ หรือสภาพการแข่งขันผันแปรไปจากที่คาดคะเนไว้ แต่ความเสี่ยงเหล่านี้ยังถือว่าอยู่ในระดับที่ต่ำ เมื่อเทียบกับการพัฒนาบุคคลโดยวิธีอื่น (Nadler . 1980 : unpagged)

การศึกษา (Education) ในกิจกรรมนี้ จุดเน้นของการจัดการศึกษา เพื่อเตรียมบุคคลให้มีความพร้อมในการทำงานเฉพาะกิจ หรือกลุ่มงานบางอย่างตามความต้องการในอนาคต การศึกษายังคงต้องเกี่ยวพันกับการทำงานอยู่ แต่จะแตกต่างไปจากการฝึกอบรม เนื่องจากเป็นการเตรียมเรื่องงานในอนาคตที่แตกต่างไปจากงานปัจจุบัน การศึกษาที่องค์การใช้เสมอๆ ก็เพื่อการเตรียมบุคคลในการเลื่อนขั้น ตำแหน่ง หรือให้ทำงานในหน้าที่ใหม่ การศึกษานั้นบางครั้งต้องดำเนินการโดยใช้ระยะเวลานาน ซึ่งจะต้องมีการกำหนดเป็นแผนพัฒนาพนักงานให้ชัดเจน เพื่อรองรับไม่ให้เกิดการสูญเปล่า เนื่องจากเป็นการลงทุนอย่างหนึ่งขององค์การในการเตรียมบุคลากรของตนให้มีความพร้อมที่ปฏิบัติงานในองค์การในอนาคต (Nadler. 1980 : unpagged)

การพัฒนา (Development) ในกิจกรรมนี้ จุดเน้นของการพัฒนามุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความต้องการขององค์การที่ต้องการเจริญเติบโต มีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง การพัฒนามีความเกี่ยวข้องกับการจัดโปรแกรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และประสบการณ์แก่บุคลากรขององค์การ เพื่อให้มีความพร้อมที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามความต้องการขององค์การ การพัฒนามีความเสี่ยงสูงต่อความล้มเหลว และเป็นลักษณะของการเปลี่ยนแปลงที่ค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งอาจจะต้องใช้ระยะเวลายาวนาน (Nadler. 1980 : unpagged) ซึ่งสามารถแสดงได้ตามตารางดังต่อไปนี้

ความแตกต่างระหว่างกิจกรรมของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

กิจกรรม	จุดเน้น	การหวังผล	ภาระค่าใช้จ่าย	ความเสี่ยง
การฝึกอบรม	งานปัจจุบันในขณะนี้		เป็นค่าใช้จ่าย	ต่ำ
การศึกษา	งานในอนาคต	เร็ว ๆ นี้	เป็นการลงทุน (ระยะสั้น)	ปานกลาง
การพัฒนา	ความเปลี่ยนแปลงขององค์การในอนาคต	ณ เวลาหนึ่งในอนาคต	เป็นการลงทุน (ระยะยาว)	สูง

แนตเลอว์ (Nadler. 1980 : unpagged)

จากแนวความคิดของ Nadler ผู้เชี่ยวชาญในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ และเป็นผู้ที่ศึกษาวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งในด้านการพัฒนาในระดับปัจเจกบุคคล ซึ่งได้จัดกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น หากพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วจะพบว่าในกิจกรรม ทั้ง 3 ประเภทนั้น กิจกรรมการฝึกอบรมนับว่าเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจมากที่สุดจากกิจกรรมหนึ่ง ทั้งนี้เพราะมีความเสี่ยงน้อยที่สุด อีกทั้งยังสามารถเห็นผลการพัฒนาหรือนำไปปฏิบัติได้โดยทันที (หากมีการดำเนินการฝึกอบรมอย่างถูกต้องและเหมาะสม) ซึ่งสามารถใช้เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญขององค์การ (ทองศรี กำภู ณ อยุธยา, ชชาติชาย ณ เชียงใหม่, เจิมจันทร์ ทองวิวัฒน์, 2534 : ไม่ปรากฏเลขหน้า)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การฝึกอบรมยังเป็นกิจกรรมที่สำคัญสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ ทั้งในปัจจุบันและทศวรรษหน้า ทั้งนี้เพราะการฝึกอบรมเป็นวิธีการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ไม่รู้จบ มนุษย์จำเป็นต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต ถึงแม้ว่า วิธีการหรือรูปแบบการ

ฝึกอบรมจะมีวิวัฒนาการไปเรื่อย ๆ แต่วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมมิได้เปลี่ยนแปลงแต่ประการใด นั่นคือ ต้องการให้พนักงานในองค์กรสามารถปรับเปลี่ยนความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กร และการฝึกอบรมเป็นวิธีการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ของมนุษย์นี้ให้เกิดความต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในรูปแบบที่ทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร สามารถพัฒนาตนเองได้ด้วยตนเอง เพื่อให้ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ให้ก้าวหน้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว หรือเป็นการพัฒนาไปสู่การให้ความสำคัญต่อมนุษย์ในองค์กรที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ต่อทุก ๆ กิจกรรมภายในองค์กร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainability) ที่เน้นการเรียนรู้อย่างเป็นองค์การรอบด้าน และมีความรู้สึกเอื้ออาทรต่อกัน

นอกจากนี้ เพลส, สมิทและมิลล์ (Pace, Smith and Mills. 1991 : 3-6) ได้กล่าวถึง กิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ว่าประกอบด้วย การฝึกอบรม การศึกษาและการพัฒนา ซึ่งขอบเขตกิจกรรมขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่

1. ขอบเขตกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างระบบการทำงานให้กับทรัพยากรมนุษย์ (Creating the system) ประกอบด้วย

- 1.1 การออกแบบองค์กร (Organization design)
- 1.2 การออกแบบงาน (Job design)
- 1.3 การวางแผนด้านทรัพยากรมนุษย์ (Human resource planning)
- 1.4 การคัดเลือกและบรรจุพนักงาน (Human resource selection and staffing)

2. ขอบเขตกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการธำรงรักษาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร (Maintaining the system) ประกอบด้วย

- 2.1 การให้ค่าตอบแทนและผลประโยชน์เกื้อกูล (Compensation and benefits)
- 2.2 โปรแกรมช่วยเหลือพนักงาน (Employee assistance)
- 2.3 ระบบข้อมูลข่าวสาร (Information systems)
- 2.4 แรงงานสัมพันธ์ (Labour relations)

3. ขอบเขตกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหรือปรับปรุงการทำงานของทรัพยากรมนุษย์ (Improving the systems) ประกอบด้วย

3.1 การฝึกอบรมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นรายบุคคล (Individual training and development)

3.2 การพัฒนาอาชีพ (Career development)

3.3 การพัฒนาองค์กร (Organization development)

ไม่ว่ากิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะเป็นแบบใด แต่อาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ล้วนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ทั้งสิ้น ซึ่งคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์นี้เองที่เป็นส่วนที่สร้างความแตกต่างในการแข่งขันทางธุรกิจ โดยองค์กรใดที่สามารถดึงศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานของตนออกมาใช้ได้มากเท่าใด ก็ย่อมที่จะเกิดประโยชน์กับองค์กรมากขึ้นเท่านั้น.

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self – directed learning)

การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการฟังคำบรรยาย หรือทำตามที่ครูผู้สอนบอกเสมอไป แต่อาจเกิดขึ้นได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ต่อไปนี้ (Smith , Robert M ., 1982 : unpagged)

1. การเรียนรู้โดยบังเอิญ (Random or incidental learning) เป็นผลพลอยได้จากเหตุการณ์อย่างหนึ่ง โดยที่ผู้เรียนมิได้เจตนาที่จะเรียน แต่มีโอกาสดูเห็นจึงเกิดการเรียนรู้
2. การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self – directed learning) เป็นการเรียนที่เกิดจากความอยากรู้อยากเรียน ผู้เรียนมีความต้องการจะเรียน จะมีการวางแผนการเรียนนั้นด้วยตนเอง
3. การเรียนรู้จากกลุ่ม (Collaborative Learning) สมาชิกในกลุ่มจะจัดการเรียนรู้ให้กับสมาชิกด้วยกัน เช่น สอนกันเอง หรือเชิญวิทยากร ฯลฯ
4. การเรียนรู้ที่จัดโดยสถาบันการศึกษา (Provider sponsored) โดยมีกลุ่มบุคคลจัด กำกับ ดูแล มีหลักสูตร มีระเบียบแผนชั้น มีการให้คะแนน ให้ปริญญาหรือประกาศนียบัตร

จากแนวความคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นในสถาบันการศึกษาเสมอไป การเรียนรู้ อาจเกิดขึ้นได้จากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หรือจากการเรียนกับกลุ่มก็ได้ แต่ถ้าทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์เรื่องการเรียนรู้แล้ว จะพบว่า เรื่องของการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในอำนาจความนึกคิด (Concious act) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในตัวของบุคคลนั้น การเรียนรู้เกิดขึ้นเพราะบุคคลนั้น คนที่รู้ว่าตนเองเกิดการเรียนรู้หรือไม่ก็คือ ตัวของบุคคลนั้น

ความสับสนเกี่ยวกับการเรียนรู้ อาจเกิดขึ้นได้ง่าย เพราะการเรียนรู้ อาจเกิดได้หลายแบบเป็นต้นว่า การเลียนแบบ (Imitation) การบรรลุนิติภาวะ (Maturation) การสร้างเงื่อนไข (Condition) การบอกกล่าว (Indoctrination) การบังคับ (Ceorsion) และการเรียนรู้ (Learning) นักการศึกษาบางคนไม่ยอมรับว่า การเรียนแบบการสร้างเงื่อนไข ฯลฯ คือ การเรียนรู้ แต่บางคนก็ยอมรับว่าทุกอย่างดังกล่าวข้างต้น คือ การเรียนรู้

การเรียนรู้จากสถาบันการศึกษา จึงเป็นเพียงวิธีการหนึ่ง แต่โอกาสและจังหวะนั้น มิได้เกิดขึ้นกับทุกคน (สมคิด อิศระวัฒน์. 2542 : ไม่ระบุเลขหน้า) และไม่อาจจะศึกษาความรู้ได้ครบทั้งหมด การไขว่คว้าหาความรู้ด้วยตนเอง จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถตอบคำถามดังกล่าวได้ เพราะเมื่อใดก็ตามที่ผู้เรียนมีใจรักที่จะศึกษาค้นคว้า เพราะตนมีความต้องการ บุคคลนั้นก็จะดำเนินการศึกษาต่อเนื่องโดยไม่มีใครต้องบอก อีกทั้งยังเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเรียนไม่สิ้นสุด ซึ่งวิธีดังกล่าวก็จะนำไปสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learner) อันเป็นเป้าหมายที่นักการศึกษาในปัจจุบันคาดหวังและปรารถนา

ความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาตนเอง (self development) ซึ่งโนลส์ (Knowles. 1975 : unpagged) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเองไว้ดังนี้

1. คนที่เรียนรู้ด้วยการริเริ่มของตนเองจะเรียนได้มากกว่า ดีกว่าคนที่ เป็นเพียงผู้รับหรือรอให้ครูถ่ายทอดวิชาความรู้ให้เท่านั้น คนที่เรียนรู้ด้วยตนเองจะเรียนอย่างตั้งใจ มีจุดหมายและมีแรงจูงใจสูง สามารถใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ได้ดีกว่าและยาวนานกว่าบุคคลที่รอรับคำสอนแต่อย่างเดียว
2. การเรียนรู้ด้วยตนเองสอดคล้องกับพัฒนาการทางจิตวิทยา และกระบวนการทางธรรมชาติมากกว่าคือ เมื่อตอนเด็กๆ เป็นธรรมชาติที่จะต้องฟังฟังผู้อื่น ต้องการผู้ปกครอง ปกป้องเลี้ยงดูและตัดสินใจแทนให้ เมื่อเติบโตมีพัฒนาการขึ้นก็ค่อยๆ พัฒนาการตนเองไปสู่ความเป็นอิสระ ไม่ต้องฟังฟังผู้ปกครอง ครู และผู้อื่น การพัฒนาเป็นไปในสภาพที่เพิ่มความเป็นตัวของตัวเอง และขึ้นนำตนเองได้มากขึ้น

3. พัฒนาการใหม่ๆ ทางการศึกษา มีหลักสูตรใหม่ ห้องเรียนแบบเปิด ศูนย์บริการทางวิชาการ การศึกษาอย่างอิสระ โปรแกรมการเรียนรู้ที่จัดแก่นักเรียนนอก มหาวิทยาลัยเปิดและอื่นๆ อีก ซึ่งรูปแบบของการศึกษา เหล่านี้ล้วนผลักการรับผิดชอบไปที่ผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง

4. การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นความอยู่รอดของชีวิตในฐานะที่เป็นบุคคลและเผ่าพันธุ์มนุษย์ เนื่องจากโลกปัจจุบันเป็นโลกใหม่ที่แปลกไปกว่าเดิม ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ เกิดขึ้นเสมอ และข้อเท็จจริงเช่นนี้เป็นเหตุผลไปสู่ความจำเป็นทางการศึกษาและการเรียนรู้ การเรียนรู้ด้วยตนเองจึงเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต (a lifelong process) ซึ่งแต่ละบุคคลจะกระทำอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติของเขาตลอดชีวิต

ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตั้งแต่ระดับพื้นฐานของชีวิต ควรเน้นการให้เป็นผู้คิดเองโดยอิสระ และมีเอกภาพบนพื้นฐานของตนเอง ซึ่งจะสามารถช่วยให้เขาแต่ละคนเป็นผู้มีความสามารถในการกำหนดได้เองว่า เขาควรทำอะไร และมีวิธีทำอย่างไร

ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้จะต้องเป็นผู้ที่พร้อมที่จะเรียนรู้ตลอดเวลาโดยที่อายุ สถานภาพ หรือสถานที่ไม่สามารถจำกัดการเรียนรู้ของเขาได้ “การเรียนรู้ของบุคคลหนึ่งจะไม่เสร็จสิ้นสมบูรณ์จนกว่าจะถึงวาระสุดท้ายของชีวิต” ดังนั้น จึงควรปลูกฝัง การเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้กับบุคคลทุกคน เพื่อให้ทุกคน รู้จักแสวงหาความรู้ และนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นการเปิดโลกทัศน์มองโลกให้กว้างขึ้นเพื่อสร้างทัศนคติในการมองให้เป็นระบบ (systematically approach) มองอย่างเป็นองค์รวม (holistic approach) เป็นบุคคลที่มีขีดความสามารถในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมและองค์กร

ความหมายของคำว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self – directed Learning)

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเองในปัจจุบันได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ในอดีตได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเองไว้หลายท่าน เช่น โรเจอร์ส, มาสโลว์และบรูเนอร์ (สุมมาต ทองใส. 2536 : ไม่ระบุเลขหน้า; อ้างอิงจาก Rogers, Maslow, Bruner.)

Carl Rogers เมื่อต้นปี 1940 ได้ค้นพบวิธีการสอนแบบให้เรียนเองโดยไม่มีใครนำ (nondirective learning) ซึ่งใช้หลักการเกี่ยวกับการตัดสินใจด้วยตนเอง (Self – deter – mination) และการเป็นตัวของตัวเอง (self – direction) ซึ่งหลักสำคัญของวิธีสอนแบบนี้มีอยู่ว่า ครูมีหน้าที่เพียงส่งเสริมและช่วยสร้างความสามารถให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนด้วยตัวผู้เรียนเองและตามที่ต้องการ ครูจะต้องมีความเชื่อว่าถ้าให้เงื่อนไขที่ถูกต้อง ผู้เรียนจะแสดงออกมาเองว่าเขามีพลังและความสามารถที่จะเจริญงอกงามและแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังสามารถแสดงออกอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้น การเลิกใช้อำนาจของครูแบบเก่าและสร้างความสัมพันธ์ใหม่กับผู้เรียนในฐานะเป็นเพื่อนร่วมเรียน (peers) จึงเป็นก้าวแรกในการสร้างบรรยากาศเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามแก่ผู้เรียน บทบาทของผู้สอนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกเพื่อการเรียนรู้

อับราฮัม เอช. มาสโลว์ ได้ศึกษาแนวคิดเรื่องการรู้จักตนเอง (Self – awareness) และการเข้าใจตนเอง (Self – actualization) หมายถึง การพาตัวเองออกไปสู่โลกภายนอก เช่น การพยายามทำในสิ่งที่ดีภายในตัวเอง เข้าใจในคนอื่น เข้าใจโลก และเข้าใจตนเองมากขึ้นยอมรับนับถือตนเองมากขึ้น มีความพอใจในความสามารถพิเศษหรือความเป็นอัจฉริยะของตนมากขึ้น มีความเข้าใจในความเจริญงอกงามของตน ทำให้ตนมีอิสระมากขึ้น และในที่สุดก็จะมีอำนาจมากขึ้นในการปรุงแต่งและเปลี่ยนแปลงสังคม ความเจริญ

งอกงามจากภายในนี้ส่งเสริมให้เกิดการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ มีการเลือกสรรและกระทำอะไรได้อย่างสนุกสนาน อันเป็นการแสดงออกของความรู้สึกและการรับรู้ที่ดี

เจอร์โรม เอช. บรูเนอร์ ได้ศึกษาเรื่องการเรียนรู้ด้วยตนเองว่า เนื่องจากการเรียนรู้และการแก้ปัญหาต้องอาศัยการสำรวจตัวเลือกหรือทางเลือกต่างๆ ดังนั้น การสอนจะต้องจัดขึ้นเพื่อให้ส่งเสริมและช่วยผู้เรียนให้รู้จักตัวเลือก หรือทางเลือกต่างๆ แล้วผู้เรียนก็จะมีทักษะขึ้นมาเอง และมีความเชื่อมั่นในความสามารถที่จะทำอะไรได้ด้วยตนเอง แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า จะเป็นการปฏิเสธบทบาทปกติของครูโดยสิ้นเชิง ครูจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไขซึ่งผู้เรียนสามารถเจริญงอกงามเพื่อให้ความรู้ความสามารถที่จะกระทำสิ่งที่ถูกต้องและจำเป็นได้ด้วยตนเอง ซึ่งสมมติฐานตามแนวคิดนี้มีอยู่ว่า การเรียนเพื่อใหรู้ (Cognitive Learning) จะทำได้ดีที่สุด เมื่อการแสวงหาความรู้นั้นมาจากแรงจูงใจของผู้เรียนเอง และเมื่อผู้เรียนมีอิสระจากอิทธิพลของการให้รางวัลและการลงโทษจากภายนอก Bruner อธิบายแนวคิดของเขาว่าเป็นอิสรภาพของการให้รางวัลตัวเอง (Autonomy of Self – Reward)

โนลส์ (Knowles, M.S., 1975 : unpagged) กล่าวว่า “...การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการซึ่งผู้เรียนแต่ละคนมีความคิดริเริ่มด้วยตนเอง (โดยอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ต้องการก็ได้) ผู้เรียนจะทำการวิเคราะห์ความต้องการที่จะเรียนของตน กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ แยกแยะแจกแจงแหล่งข้อมูลในการเรียนรู้ ทั้งที่เป็นคนและเป็นอุปกรณ์ คัดเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม และประเมินผลการเรียนรู้นั้นๆ...”

ทาฟ (Tough. 1979 : unpagged) ได้ให้คำจำกัดความของการเรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างกว้างๆ ว่า “...เป็นการเรียนโดยเจตนา จงใจ ซึ่งความต้องการอย่างแรกของบุคคลนั้น คือการต้องการความรู้หรือทักษะบางอย่าง...” คำนิยามดังกล่าว แม้จะกว้างขวางและไม่เฉพาะเจาะจงมากนัก แต่ก็มีผู้นำไปใช้ในการวิจัยเรื่องการเรียนรู้ ครั้งใหญ่ในอเมริกา คือ เพนแลนด์ (สมคิด อิศระวัฒน์. 2542 : ไม่ปรากฏเลขหน้า ; อ้างอิงจาก Penland , 1979)

นอกจากนี้แล้ว บรูคฟิลด์ (สมคิด อิศระวัฒน์. 2542 : ไม่ระบุเลขหน้า; อ้างอิงจาก Brookfield. 1985) ได้อธิบายว่า “...การเรียนรู้ด้วยตนเอง หมายถึง การเป็นตัวของตัวเอง มีความเป็นอิสระและแยกตัวอยู่คนเดียว จะหมายถึงคนที่ซึ่งเรียนโดยอาศัยความช่วยเหลือจากแหล่งภายนอกน้อยที่สุด ตนเองจะเป็นผู้ควบคุมการเรียนรู้...”

จากคำจำกัดความดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น เน้นการดำเนินการที่ผู้เรียนช่วยเหลือตนเองในการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มในความอยากรู้อะไรสิ่งหนึ่ง แล้วทำการวางแผนศึกษาค้นคว้าต่างๆ ด้วยตนเองไปจนจบกระบวนการเรียนรู้

มีข้อที่น่าสังเกตว่ามีคำซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self – directed learning) หลายคำ คือ คำว่า Self – education, Self – planned learning, Self – teaching, Autonomous learning, Independent study ในบางครั้ง นักการศึกษาบางคนใช้คำเหล่านี้ในความหมายแทนกัน

ลักษณะของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

นักการศึกษาได้เสนอแนะรูปแบบของการเรียนรู้ด้วยตนเองหลายรูปแบบ กริฟฟิน (สมคิด อิศระวัฒน์. 2542 : ไม่ระบุเลขหน้า ; อ้างอิงจาก Griffin. 1975) ได้จำแนกออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ คือ

1. กลุ่มที่เชื่อแนวความคิดของ โนลส์ (The Knowles Group Learning Stream) โนลส์เสนอแนะรูปแบบของ “ Learning Contract” ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. กลุ่มที่เชื่อแนวความคิดของทาล์ฟ (The Tough Adult Learning Project Stream) รูปแบบที่สำคัญของกลุ่มนี้คือ “Learning Project” ที่เป็นตัวชี้บ่งว่า บุคคลนั้นมีส่วนในการเรียนรู้ด้วยตนเองมากน้อยเพียงไร

3. กลุ่มที่เชื่อเรื่อง บทเรียนสำเร็จรูป (Individual Program Instruction) ตามแนวความคิดของ สกินเนอร์ (Skinner) กริฟฟินวิจารณ์ว่า วิธีการนี้เป็นวิธีการที่ชี้นำตนเอง (Self – directed approach) แต่ไม่ใช่ การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self – directed learning) ลักษณะที่น่าจะเป็น คือ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการ ก้าก๊บบของครู (Teacher – directed learning) มากกว่า

4. กลุ่มที่จัดในรูปแบบที่ไม่ได้จัดแบบสถานศึกษา (Non – traditional institutional arrangement) สิ่งที่ให้ คือ ประกาศนียบัตรสำหรับบุคคลภายนอก หน่วยกิตสำหรับประสบการณ์ชีวิต ฯลฯ หรืออีกนัยหนึ่ง กลุ่มคนที่มาเรียนรู้ในรูปแบบนี้ มีความคาดหวังในความรู้สักรมาเรียนตามความสนใจ

5. กลุ่มที่เรียนรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ในชีวิตมนุษย์ (Human – Experience Life)

จากแนวความคิดสมมติฐาน และประสบการณ์ที่แตกต่างกันจึงทำให้มีการตีความหมายของคำว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองแตกต่างกันออก และยึดถือในรูปแบบที่ต่างกันลักษณะของคนซึ่งเรียนรู้ด้วยตนเอง ถ้า เรามีความเชื่อว่า การที่บุคคลมีพฤติกรรมการเรียนรู้แบบ “เรียนรู้ด้วยตนเอง” แล้วจะนำไปสู่การเป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ด้วยตนเอง ควรมีลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. สม่ครใจที่ตัวเรียนด้วยตนเอง (Voluntarily to learn) มิได้เกิดจากการบังคับ แต่มีเจตนาที่จะเรียน ด้วยความอยากรู้

2. ตนเองเป็นแหล่งข้อมูลของตัวเอง (Self – resourceful) นั่นคือ ผู้เรียนสามารถบอกได้ว่าสิ่งที่ตน จะเรียนคืออะไร รู้ว่าทักษะและข้อมูลที่ต้องการหรือจำเป็นต้องใช้มีอะไรบ้าง สามารถกำหนดเป้าหมาย วิธีการรวบรวมข้อมูลที่ต้องการ และวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องเป็นผู้จัดการการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ด้วยตนเอง (Manager of change) ผู้เรียนต้องมีความตระหนักในความสามารถ สามารถตัดสินใจได้ มีการ รับผิดชอบต่อนหน้าที่ และบทบาทในการเป็นผู้เรียนที่ดี

3. ผู้เรียนต้องรู้วิธี “วิธีการที่จะเรียน” (Know how to learn) นั่นคือ ผู้เรียนควรทราบขั้นตอนการ เรียนรู้ของตนเอง รู้ว่าเขาจะไปสู่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างไร

โนลส์ (Knowles. 1975 : unpagd) ได้สรุปลักษณะของผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง

ดังนี้

1. ความเข้าใจในความแตกต่างด้านความคิดเกี่ยวกับผู้เรียน และทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ นั่นคือ รู้ความแตกต่างระหว่างการสอนที่ครูเป็นผู้ชี้นำ กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

2. แนวคิดเกี่ยวกับตนเอง ในฐานะที่บุคคลเป็นตัวของตัวเอง ไม่ขึ้นกับใคร และเป็นคนที่สามารถนำ ตนเองได้

3. ความสามารถที่จะสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ ได้ดี เพื่อที่จะใช้บุคคลเหล่านี้เป็นเหมือนสิ่งสะท้อนให้ ทราบถึงความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง การวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง การเรียนรู้และการ ช่วยเหลือบุคคลอื่น และการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลเหล่านั้น

4. ความสามารถในการวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้อย่างสมจริง โดยความช่วยเหลือจาก ผู้อื่น

5. ความสามารถในการแปรความต้องการการเรียนรู้ ออกมาเป็นจะมุ่งหมายของการเรียนรู้ในรูปแบบ ที่อาจจะทำให้การประเมินผลสำเร็จนั้นเป็นไปได้

6. ความสามารถในการโยงความสัมพันธ์กับผู้สอน ใช้ประโยชน์จากผู้สอนในการทำให้เรื่องยากง่ายขึ้น และเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ หรือที่ปรึกษา

7. ความสามารถในการหาบุคคล และแหล่งเอกสารวิทยาการที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

8. ความสามารถในการเลือกแผนการเรียนที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการ และมีความคิดริเริ่มในการวางแผนนโยบายอย่างมีทักษะความชำนาญ

9. ความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำผลของข้อค้นพบต่างๆ ไปใช้อย่างเหมาะสม
สเคเจอร์ (Skager. 1978 : unpagged) ได้อธิบายคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ด้วยตัวเองว่ามีคุณลักษณะดังนี้

1. เป็นผู้ยอมรับตนเอง (Self – acceptance) หมายถึง มีเจตคติในเชิงบวกต่อตนเอง

2. เป็นกิจกรรมการเรียนที่มีการวางแผน (Planfulness) ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ คือ

2.1 รู้ถึงความต้องการในการเรียนของตนเอง

2.2 วางจุดมุ่งหมายที่เหมาะสมกับตนเอง ให้สอดคล้องกับความต้องการที่ตั้งไว้

2.3 เป็นแผนงานที่มีประสิทธิภาพ ช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียน

3. มีแรงจูงใจภายใน (Intrinsic motivation) ผู้เรียนที่มีแรงจูงใจในการเรียนอยู่ในตัวเอง จะสามารถเรียนรู้โดยปราศจากสิ่งควบคุมภายนอก เช่น รางวัล การถูกตำหนิ ถูกลงโทษ เป็นการเรียนเพื่อต้องการวุฒิบัตรหรือตำแหน่ง

4. มีการประเมินผลตนเอง (Internalized evaluation) สามารถที่จะประเมินผลตนเองได้ว่า จะเรียนได้ดีแค่ไหน โดยอาจขอให้ผู้อื่นประเมินการเรียนรู้ของตนก็ได้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องยอมรับการประเมินผลภายนอกว่า ถูกต้อง ก็ต่อเมื่อ ผู้ประเมินมีความคิดอย่างอิสระ และการประเมินสอดคล้องกับสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏเป็นจริงอยู่ในขณะนั้น

5. การเปิดกว้างต่อประสบการณ์ (Openness to experience) ผู้เรียนที่นำประสบการณ์เข้ามาใช้ ในกิจกรรมชนิดใหม่ๆ อาจจะสะท้อนการเรียนรู้หรือการกำหนดเป้าหมายโดยอาจไม่จำเป็นที่จะเป็นเหตุผลในการที่จะเข้าไปทำกิจกรรมใหม่ๆ ความใคร่รู้ ความอดทน ต่อความคลุมเครือ การชอบสิ่งที่ยุ่งยาก สับสน และการเรียนอย่างสนุก จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำกิจกรรมใหม่ ๆ และทำให้เกิดประสบการณ์ใหม่ๆ อีกด้วย

6. การยืดหยุ่น (Flexibility) การยืดหยุ่นในการเรียนรู้อาจชี้ให้เห็นถึงความเต็มใจที่จะเปลี่ยนแปลงเป้าหมาย หรือวิธีการเรียน และใช้ระบบการเข้าถึงปัญหา โดยใช้ทักษะการสำรวจ การลองผิดลองถูก ซึ่งไม่ได้แสดงถึงการขาดความตั้งใจที่จะเรียนรู้ความล้มเหลว จะได้รับการนำมาปรับปรุงแก้ไขมากกว่าที่จะยอมแพ้ ยกเลิก

7. การเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) ผู้เรียนที่ดูแลตนเองได้ เลือกที่จะผูกพันกับรูปแบบการเรียนรู้แบบใดแบบหนึ่ง บุคคลเหล่านี้สามารถที่จะตั้งปัญหากับมาตรฐานของระยะเวลาและสถานที่ที่ถือว่า ลักษณะการเรียนแบบใดที่มีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับได้

กุกลีเอลมีโน (สมคิด อิศระวัฒน์.2542 : ไม่ระบุเลขหน้า ; อ้างอิงจาก Guglielmino. 1977) ได้อธิบายลักษณะของผู้เรียนรู้ด้วยตนเองว่า มีองค์ประกอบ 8 ประการ คือ

1. การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ (Openness to learning opportunities) ได้แก่ ความสนใจในการเรียน ความภูมิใจเมื่อเรียนสำเร็จ ชอบศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุด ยอมรับคำติติงในความผิดพลาดของตนเอง และมีความพยายามในการทำความเข้าใจในเรื่องที่ยาก ๆ

2. มโนคติของตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ (Self concept as an effective learner) ได้แก่ ความสามารถที่จะเรียนเมื่อต้องการจะเรียน เมื่อตัดสินใจเรียนแล้ว สามารถแบ่งเวลาให้กับ การเรียนได้ แม้จะมีงานอื่นมากก็ตาม โดยรู้ว่า เมื่อไรที่จะเรียน ในการเรียนสามารถหาวิธีการต่างๆ เพื่อ เรียนรู้หัวข้อใหม่ๆ มีความสุขกับการแก้ปัญหาที่ยากๆ และรู้ว่าเมื่อต้องการข้อมูลจะไปได้จากที่ไหน

3. มีความคิดริเริ่ม และเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (Initiative and independence in learning) ได้แก่ ความไม่ท้อถอยแม้จะไม่ค่อยเข้าใจในสิ่งที่กำลังทำอยู่ ชอบที่จะเรียน ไม่มีปัญหาในการทำความเข้าใจจากการ อ่าน และสามารถทำงานด้วยตนเองได้อย่างดี

4. มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน (Informes acceptance of responsibility for one ' s own learning) ได้แก่ การยอมรับตนเองว่าเป็นผู้ที่มีความฉลาดพอควร มีความเชื่อว่า การคิดอยู่เสมอว่า ตนเองเป็นใคร กำลังทำอะไร เป็นสิ่งสำคัญต่อการศึกษาศึกษาของตน

5. มีความรักในการเรียน (Love of learning) ได้แก่ ความชื่นชมต่อบุคคลที่ศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ มีความต้องการที่จะเรียนและปรารถนาให้มีเวลามากกว่านี้ มีความสนุกสนานในการค้นคว้า และมีความ กระหายในการเรียนรู้

6. ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ได้แก่ มีความคิดที่จะทำสิ่งต่างๆ ได้ดี สามารถหาแนวทางใน การเรียนสิ่งใหม่ๆ ได้หลายทาง

7. มองอนาคตในแง่ดี (Positive orientation to the future) ได้แก่ ความต้องการที่จะเรียนรู้ตลอด ชีวิต ชอบคิดถึงเรื่องในอนาคต คิดว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย และรู้ดีว่าตนเองต้องการเรียนอะไรเพิ่มเติม

8. สามารถใช้ทักษะในการศึกษาหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา (Ability to use basic study skills and problem – solving skills) มีทักษะในการอ่าน การเขียน การฟัง และการจำ มีความสนุกกับการ แก้ปัญหา และคิดว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย

ลักษณะของผู้ที่เรียนรู้ด้วยตนเองมิได้เกิดขึ้น หรือมีอยู่ในตัวของบุคคลทุกคน แต่ทั้งนี้ เราก็อาจสร้าง และฝึกผู้เรียนให้มีลักษณะเป็นผู้ที่รู้จักเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง นักการศึกษาหลายคนเห็นพ้องว่าการที่จะให้ ผู้เรียนเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับตนเอง (Self – resourceful) จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น (สมคิด อิศระวัฒน์. 2542 : ไม่ระบุเลขหน้า ; อ้างอิงจาก Tough. 1978 ; Knowles. 1975 ; Kidd. 1973 ; Smith. 1977 ; Griffin. 1977 ; Cross. 1982) บทบาทของ “พี่เลี้ยง” หรือผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) จึงเป็น สิ่งจำเป็นที่จะทำให้เกิดลักษณะดังกล่าวขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นสิ่งที่มีมานานแล้ว มิใช่แนวความคิดใหม่ รูปศัพท์ที่ใช้คือ “ Self – Education ” คูลิช (สมคิด อิศระวัฒน์. 2542 : ไม่ระบุเลขหน้า ; อ้างอิงจาก Kulich. 1970) ให้ข้อสังเกตว่า ก่อนที่ระบบโรงเรียนจะพัฒนาอย่างกว้างขวาง การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นวิธีการแรกที่แต่ละ บุคคลเกี่ยวข้องด้วย และเมื่อย้อนไปในอดีตพบว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองมีบทบาทสำคัญมาตั้งแต่สมัยกรีก อาทิ เช่น โซเครตีส (Socrates) อริสโตเติล (Aristotle) ซีซาร์ (Saesar) อเล็กซานเดอร์มหาราช (Alexander the Great) เป็นต้น

เมื่อทำการศึกษาที่มาของแนวความคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเองพบว่า มีแนวคิดมาจากปรัชญา “ Humanistic ” ซึ่งเน้นการพัฒนาความสามารถของแต่ละบุคคลให้ไปสู่ “ Self – actualization ” การฝึกให้ ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสิ่งที่อาจทำได้ แต่อาจต้องใช้เวลาความพยายามและความร่วมมือจากบุคคล หลายฝ่าย

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง ของโนว์เลส (Knowles. 1975 : unpagged) สแกจเจอร์ (Skager. 1978 : unpagged) ทาจ (Tough. 1979 : unpagged) พอสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีดังต่อไปนี้

1. การยอมรับตนเอง (self – acceptance) หมายถึง มีเจตคติในเชิงบวกต่อตนเอง มีความเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถทำงานหรือเรียนได้ด้วยตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้ ดูแลตนเองได้ เป็นผู้ที่เปิดกว้างต่อการเรียนรู้ มีความเป็นตัวของตัวเอง รวมทั้งมีความยืดหยุ่นในการเรียนรู้มีความเต็มใจแน่วแน่ในการเรียนรู้ ศึกษาปัญหาโดยการลองผิดลองถูก หรือเรียนรู้จากความล้มเหลว โดยมีความพยายามที่จะนำมาปรับปรุงแก้ไข ไม่ท้อถอย ยอมแพ้ หรือยกเลิก เป็นผู้มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน มีความรักในการเรียน มองอนาคตในแง่ดี และมีความสามารถใช้ในทักษะทางการศึกษาหาความรู้ และทักษะทางการแก้ปัญหา

2. แรงจูงใจ ซึ่งเป็นแรงจูงใจจากภายใน (Intrinsic motivation) มีความอยากรู้อยากเห็น ความพอใจที่จะทำความเข้าใจ และแสดงความสามารถของตนในบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งแรงจูงใจมาจากภายในนี้เป็นแรงจูงใจของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ต้องการพัฒนาศักยภาพของตนให้เป็นจริง เพื่อให้มีทักษะ มีความรู้ ความฉลาดเพิ่มขึ้น มิใช่เพื่อการปรับตัวหรือการตอบสนองต่อแรงกดดันจากสิ่งแวดล้อม แต่เพื่อเป็นการพิสูจน์ความสามารถหรือศักยภาพของคน

3. การวางแผน (Planning) การเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจะต้องมีความตระหนักและรับผิดชอบต่อแผนการเรียนของตน โดย

3.1 หาความจำเป็นของการเรียนรู้ของตน (learning needs) รู้ถึงความต้องการในการเรียนของตน

3.2 ตั้งเป้าหมายของการเรียนรู้ (learn goals) โดยวางจุดมุ่งหมายที่เหมาะสมกับตนเอง ให้เหมาะสมกับความต้องการที่ตั้งไว้ วางเป้าหมายหรือกำหนดระยะเวลาการทำงานที่แน่นอน ตัดสินใจว่าจะเริ่มเรียนเรื่องใด เมื่อใด ตัดสินใจช่วงระยะเวลาใด เนื้อหาควรจะทำไปเท่าใด พยายามหาเหตุผลที่เป็นอุปสรรคที่จะทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ หรือหาขั้นตอนส่วนที่ทำให้กระบวนการเรียนรู้ในปัจจุบันไม่มีประสิทธิภาพและหาเวลาสำหรับการเรียนรู้ จัดเวลาให้เหมาะสมกับการทำงาน กิจกรรมในครอบครัวหรือการพักผ่อน

3.3 การแสวงหาแหล่งความรู้ทั้งที่เป็นแหล่งวิชาการและแหล่งบุคคล (learning resources) โดยมีความสามารถในการหาบุคคล และแหล่งเอกสารวิทยาการที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ การตัดสินใจว่าจะรู้กิจกรรมเฉพาะอย่างไร วิธีการ แหล่งวิชาการหรืออุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียนมีอะไรบ้าง ผู้เรียนต้องศึกษาตนเองว่ามีความต้องการเฉพาะด้านอะไร เกณฑ์ที่ใช้ในการเลือกแหล่งวิทยาการเรียนรู้เฉพาะอย่าง การรวบรวมความรู้ ข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้งเปรียบเปรียบ การเข้าถึงระดับและความเหมาะสมของแหล่งวิทยาการ หรือกิจกรรมเฉพาะด้าน ผู้เรียนอาจดูจากหนังสือ หรือบทความในห้องสมุด ร้านขายหนังสือ ฯลฯ ในกรณีที่แหล่งวิทยาการบุคคล อาจตัดสินใจว่าบุคคลประเภทใดที่อาจให้เนื้อหาวิชาที่ต้องการได้และพยายามหาบุคคลเหล่านั้น ซึ่งเลือกสรรแล้วว่าเหมาะสมที่สุด

3.4 เลือกรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตน (learn strategies) ต้องรู้วิธีการที่จะเรียน (know how to learn) รู้ว่าจะไปสู่จุดที่ต้องการจะรู้ได้อย่างไร ซึ่งการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองไม่จำเป็นต้องเรียนคนเดียว อาจมีการสอนถามจากผู้อื่น หรือขอความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอก บางครั้งอาจมีการทำงานร่วมกับผู้อื่น แต่ตนเองมีความรู้สึกว่าเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง (Independence Learner) ซึ่งการเรียนรู้จากการฝึกและปฏิบัติจะก่อให้เกิดความรู้และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์

3.5 การประเมินผลการเรียนรู้ของตน (learning evaluation) มีการประเมินผลตนเอง สามารถที่จะประเมินตนเองได้ว่าจะเรียนได้ดีแค่ไหน หรืออาจขอให้ผู้อื่นประเมินการเรียนรู้ของตนก็ได้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องยอมรับการประเมินผลภายนอกว่าถูกต้องก็ต่อเมื่อผู้ประเมินมีความคิดอย่างอิสระ และการประเมินสอดคล้องกับสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏเป็นจริงอยู่ในขณะนั้น

4. ความพร้อม (Completely) โดยบุคคลที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองจะต้องเป็นผู้มีความพร้อมในด้านต่างๆ กล่าวคือ

4.1 ด้านสุขภาพ (Healthy) บุคคลจะต้องมีสุขภาพจิตที่ดีในร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ โดยแยกเป็น 3 ระดับ คือ

4.1.1 ระดับความคิด ไม่ต้อเริ่มต้นทຽง แต่ยึดมั่นในความคิดเห็น และความเชื่อที่มั่นคงและต่อเนื่องอย่างแนบแน่นด้วยใจที่เปิดกว้าง ในเวลาเดียวกันก็สามารถมีชีวิตอยู่กับความคลุมเครือ สงสัยและขัดแย้งได้ มีมาตรฐานส่วนตัว คุณค่า ศีลธรรมประจำใจ ความเชื่อทางปรัชญา ศาสนา และคุณธรรม

4.1.2 ระดับความรู้สึก รับรู้ และยอมรับความรู้สึก มีความสมดุลทั้งภายในและภายนอกอย่างมั่นคง มีความสงบภายใน

4.1.3 ระดับความมุ่งมั่น รู้คุณค่าของโภชนาการในเรื่องอาหารการกิน สุขภาพร่างกายที่แข็งแรง มีลักษณะนิสัยและรูปแบบชีวิตที่ดี ทั้งยังต้องมีความสมดุลหรือประสานร่วมกันระหว่างความคิด ความรู้สึก และความมุ่งมั่น มีความคิดก่อนลงมือทำ

4.2 ด้านทักษะ (Skills) จะต้องมีการพัฒนาทักษะด้านสมอง และมีการสร้างสรรค์ความคิดในหลายรูปแบบ รวมทั้งความทรงจำ ความมีเหตุผล ความรู้เรื่องกรงาน และเทคนิคต่างๆ ความคิดสร้างสรรค์ และความมีสัญชาตญาณการพัฒนาทักษะ 3 ระดับ ดังนี้

4.2.1 ระดับความคิด ทักษะทางใจ และการคิดคำนึงที่ดี เช่น ความรู้ในเรื่องงาน ความทรงจำ มีเหตุผล มีผลการสร้างสรรค์ มีความคิดริเริ่ม

4.2.2 ระดับความรู้สึก ทักษะด้านสังคม ด้านศิลปะ และด้านการแสดงออก ซึ่งจะต้องนำความรู้สึกของตนเข้าร่วมกับสถานการณ์นั้น และสามารถถ่ายทอดความรู้สึกมั่นคงในการกระทำ มิใช่เพียงการรับรู้และแสดงความรู้สึกออกมาเท่านั้น

4.2.3 ระดับความมุ่งมั่น มีทักษะทางเทคนิค ทางการเงิน ทางกายภาพ และทางช่างสามารถทำได้อย่างคล่อง มีใจเป็นผู้มีความชำนาญเท่านั้น

5.บรรยากาศและสภาพแวดล้อม (The Atmosphere And Environment) บรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองต้องเป็นบรรยากาศของความเป็นอิสระไว้วางใจกัน ให้เกียรติ เคารพในกฎเกณฑ์ร่วมกัน เคารพในความเป็นมนุษย์ร่วมกัน รวมไปถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพต่างๆ ที่จะต้องเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ผู้อำนวยความสะดวกมีส่วนช่วยให้เกิดบรรยากาศของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น ผู้อำนวยความสะดวกควรมีลักษณะของผู้ที่มีความอบอุ่น มีความรัก สนใจ และยอมรับในตัวของผู้เรียน คอยดูแลการวาง

แผนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน เป็นบุคคลที่พร้อมจะเปลี่ยนแปลงและยอมรับประสบการณ์ใหม่ ๆ และมีความอยากที่จะเรียนจากกิจกรรมที่ตนเองช่วยเหลือ

วิธีที่อาจดำเนินการเพื่อสร้างให้คนเป็นคนที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

สมคิด อิศระวัฒน์ (สมคิด อิศระวัฒน์. 2531 : 77) ได้เสนอแนะวิธีการที่จะสร้างคนให้เป็นคนที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองดังนี้

1. เนื่องจากระบบการศึกษาของไทยคุ้นเคยกับการพึ่งพาครูอาจารย์ในขั้นต้น ลักษณะความช่วยเหลือจากพี่เลี้ยงอาจมีค่อนข้างมาก กล่าวคือ เริ่มจากต้องพึ่งคนอื่น (Dependence) ไปสู่ความเป็นอิสระสามารถพึ่งตนเอง (Independence) และก้าวต่อไปสู่การพึ่งพากันและกัน (Interdependence)
2. ผู้เกี่ยวข้องต้องพยายามลดการบังคับ (Threat) ให้มีปริมาณน้อยลง
3. ต้องมีการจัดสภาพการเรียนรู้ ที่เอื้อหรือช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง

สรุป

การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้ซึ่งอาจเกิดขึ้นในตัวผู้เรียน การเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจะช่วยเหลือตนเองในการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มในการเรียนรู้ แล้วดำเนินการค้นคว้าด้วยตนเองจนจบกระบวนการเรียนรู้ ลักษณะของคนซึ่งเรียนรู้ได้ด้วยตนเองนั้น ตนเองต้องมีความสนใจ เจตนาเพราะความอยากรู้ มิใช่การบังคับ ตนเองเป็นแหล่งข้อมูลของตนเอง ผู้เรียนสามารถบอกในสิ่งที่ต้องการและรู้ว่าจะดำเนินการอย่างไร

4. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่

(Human Resource Development Of New Theory)

ความหมายและมิติของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีบทบาทและมีส่วนร่วมโดยตรงในเรื่องการพัฒนาสังคมไทยในหลายรูปแบบ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมาก การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในบริบท (Context) ของการพัฒนาประเทศสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย ก็คือ การทำให้ทรัพยากรมนุษย์ของประเทศนั้นๆมีคุณภาพหรือการทำให้คนมีคุณภาพ ซึ่งเมื่อพิจารณาในตัวตนแล้ว สามารถสรุปได้ว่า คุณภาพของคนจะเกี่ยวพันกับ 1) คุณลักษณะด้านทักษะ 2) คุณภาพด้านสุขภาพ 3) คุณภาพด้านทัศนคติ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ (ไกรยุทธ ชิตยาคีนันท์. 2532 : ไม่ระบุเลขหน้า)

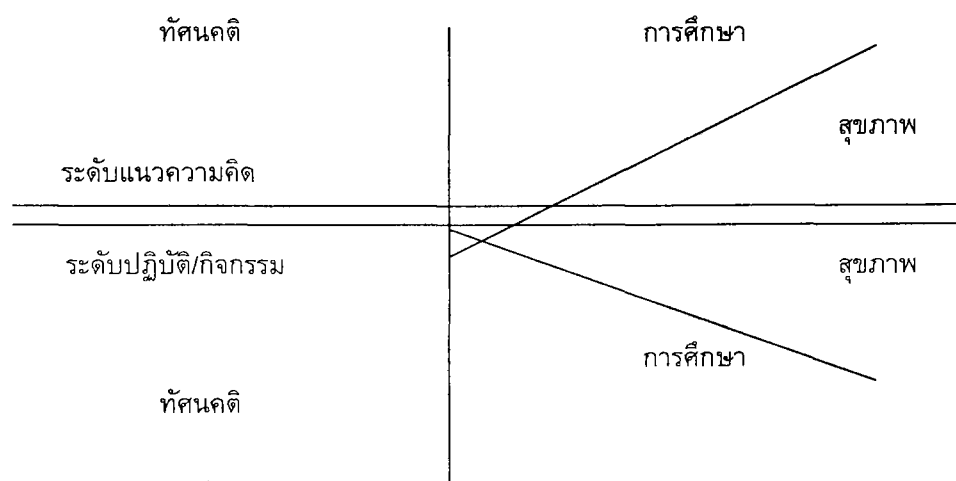
1. มิติด้านทักษะ เป็นมิติที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ทั้งที่เป็นการศึกษาในรูปแบบ(formal)และในรูปแบบ(nonformal) คนที่ไม่มีทักษะและไม่สามารถทำงานอะไรได้เลยนั้น ย่อมเป็นคนที่ไม่มีความรู้และผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาแล้วย่อมมีคุณภาพที่สูงกว่าผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา (เมื่อคุณสมบัติอื่นๆเสมอกันตลอด)

2. มิติด้านสุขภาพ เป็นมิติที่เกี่ยวข้องกับความสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บทั้งด้านกายภาพ(physical) และจิตภาพ (psychological) ภายในมิตินี้ คนที่มีความไม่สมบูรณ์ทางด้านร่างกายหรือด้านจิตใจหรือทั้งสองด้าน ย่อมมีคุณภาพด้อยกว่าคนที่มีร่างกายที่แข็งแรงหรือจิตใจที่ถูกต้องลักษณะ (healthy) ใน

ทำนองเดียวกัน คนที่มีร่างกายและจิตใจสมบูรณ์ ย่อมมีคุณภาพที่สูงกว่าคนที่มีร่างกายแข็งแรงแต่โรคประสาทหรือโรคจิตประจำตัว

3. มิติด้านทัศนคติ เป็นมิติที่เกี่ยวพันกับความรู้สึกนึกคิด ซึ่งขาดความชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับมิติด้านทักษะและสุขภาพ อาจกล่าวในลักษณะกว้างๆว่า คนที่มีความรู้สึกนึกคิดไม่ว่าเรื่องใดก็ตาม ทั้งที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ผู้อื่น กลุ่มบุคคลหรือสังคมโดยส่วนรวมในลักษณะที่เป็นลบ ย่อมเป็นคนที่มีคุณภาพที่ต่ำกว่าคนที่มีความรู้สึกนึกคิดที่เป็นบวก ทั้งนี้เพราะคนในลักษณะแรกนั้นย่อมไม่มีพฤติกรรมและไม่ให้ความร่วมมือในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ (interaction) ทุกรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มอ้างอิง(referent group) เป็นต้น ทำให้ไม่เกิดผลลัพธ์ที่คาดหวังในลักษณะที่ต้องการเมื่อเปรียบเทียบกับคนในลักษณะหลัง

โดยที่คุณภาพของคนประกอบด้วย 3 มิติดังกล่าว การพิจารณาคูณภาพของคนจึงต้องพิจารณาทั้ง 3 มิติไปพร้อมๆกัน ทุกมิติจะมีองค์ประกอบ 2 ระดับคือ ระดับความคิดและระดับพฤติกรรม ซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนภาพเกี่ยวกับประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้ดังนี้

(ไกรยุทธ ชีรตยาคินันท์. 2532 : 20)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงแสดงพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับการพัฒนาคน ตัวบุคคลให้มีคุณภาพเพื่อประโยชน์ต่อประเทศ หลักคิดที่ทำหน้าที่เป็นแกนเรื่อง (theme) ประกอบด้วย 2 หลักคิดดังนี้

1. ระบบความคิดที่เน้นจุดศูนย์กลางที่ปัจเจกบุคคล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีแนวพระราชดำริระบบหนึ่งว่าด้วย ลักษณะของทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพที่มุ่งเน้นปัจเจกบุคคลเป็นจุดศูนย์กลาง คือ มุ่งไปที่ทำให้ปัจเจกบุคคลรู้จักใช้ชีวิตให้ประสบความสำเร็จ โดยแนวคิดนี้ตั้งอยู่บนฐานคติที่ว่าปัจเจกบุคคลที่จัดได้ว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศนั้น จำต้องเป็นบุคคลที่สามารถใช้ชีวิตในลักษณะที่นำความสำเร็จมาสู่ตนเองถ้าปัจเจกบุคคลขาดความสามารถในแง่นี้แล้ว บุคคลผู้นั้นไม่อาจมีส่วนสร้างสรรค์ผลประโยชน์แก่สังคมและประเทศได้ นอกจากนี้ยังทรงมีแนวพระราชดำริเพิ่มเติมว่าคุณสมบัติที่จะทำให้ปัจเจกบุคคลผู้เรียนรู้วิธีการทำงานได้ผล(โดยมีคุณสมบัติที่เอื้อให้เกิดสภาพนี้) แล้วก็คือ การมีคุณธรรม ลักษณะหนึ่งที่ทำให้บุคคลเป็นคนดีประกอบกันด้วยเสมอ

2. ระบบความคิดที่เน้นจุดศูนย์กลางที่ส่วนรวม มุ่งไปที่การทำให้เกิดความร่วมมือกันของคนในชาติ เพื่อความเจริญของประเทศ กล่าวคือ ปัจเจกบุคคลในสังคม จักต้องเป็นผู้ที่รู้จักให้ความร่วมมือกันและกัน เพื่อช่วยสร้างสรรค์ประเทศชาติ ปัจเจกบุคคลลักษณะนี้จึงจัดได้ว่า เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพเพื่อการพัฒนาประเทศ โดยปัจเจกบุคคลจะต้องมีทักษะและวิทยาการ สุขภาพและทัศนคติที่เอื้ออำนวยให้เกิดหรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่พึงปรารถนาเพื่อประโยชน์ต่อตนเองและสังคมส่วนรวม

ช่วงปี 1980-1990 ได้มีการนำเสนอทฤษฎีใหม่บนหลักการว่าประชาชนคือหัวใจของการพัฒนาทั้งปวง โดยนักเศรษฐศาสตร์ 2 ท่านคือ Paul Romer กับ Robert Lucas ซึ่งแตกต่างไปจากทฤษฎีของนักเศรษฐศาสตร์กลุ่ม Neoclassic ที่ให้ความสำคัญกับการสะสมทุน แรงงาน เทคโนโลยี ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก แต่ไม่ได้สนใจต่อคุณสมบัติที่อยู่เบื้องหลังปัจจัยเหล่านั้น Romer กับ Lucas นำเสนอในลักษณะของ "ทุนมนุษย์" (Human Capital) โดยทำให้มีการเพิ่มศักยภาพในการผลิตกับความรู้อันเป็นปัจจัยภายในตัวมนุษย์ ทฤษฎีใหม่แสดงให้เห็นว่า ปัญญาชน (Educated People) สามารถใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพจึงทำให้ผลผลิตสูงกว่าความแตกต่างของประชาชนร่ำรวยกับยากจนถูกกำหนดโดย "การศึกษา" การเพิ่มขึ้นของระดับการศึกษาคือการเพิ่มปัญญาชนหรือทุนมนุษย์ ทำให้ผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ปัจจัยการผลิต ประเด็นสำคัญที่แตกต่างของทุนมนุษย์กับทุนกายภาพ (Physical Capital) เช่น เครื่องจักร คือ ทฤษฎีการผลิตของ Neoclassic เชื่อในกฎว่าด้วยผลตอบแทนลดน้อยถอยลง (Law of Diminishing Returns) ที่เป็นกายภาพ แต่ในทฤษฎีใหม่เชื่อในกฎว่าผลตอบแทนเพิ่มขึ้นอันเป็นผลจากการศึกษา (Increased efficiency from education) คือทุนมนุษย์ที่มีความสามารถในการทำวิจัยเพื่อการพัฒนา (R & D) ความสามารถด้าน R & D จะทำให้การลงทุนเพื่อพัฒนาประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ทฤษฎีใหม่จึงเสมอว่า R & D กับทุนมนุษย์นั้นจะต้องควบคู่กันไปและมีลักษณะเสริมกัน (Complementary)

การจะนำทฤษฎีใหม่ไปใช้ให้ประสบความสำเร็จจำเป็นจะต้องมีความสนใจต่อยุทธศาสตร์ต่อไปนี้ด้วย

1. ลักษณะนิสัยของประชาชน
2. กลุ่มในสังคมและเครือข่าย
3. วัฒนธรรมองค์กรหรือธรรมชาติของสถาบันทางสังคม
4. นโยบายของรัฐบาล
5. ครอบครัวยุทธศาสตร์และการศึกษาในระบบ
6. ความมีวินัย
7. ความร่วมมือ

ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2540) ได้สรุปความคิดพื้นฐานของทฤษฎีใหม่ไว้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ ทฤษฎีใหม่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้มากกว่าความสำเร็จเป็นที่ตั้งแต่ประการเดียว แต่ไม่ใช่สูตรสำเร็จที่ต้องเป็นรูปแบบเดียวกันเสมอไป แต่ในการนำทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัตินั้น ต้องกระทำอย่างถูกวิธี โดยเริ่มจากความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาที่ต้องเริ่มเป็นลำดับขั้น ไม่ละทิ้งของเก่าแต่นำมาผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ความต้องการของเกษตรกรและชุมชนที่จะพึ่งตนเองในการสร้างความมั่นคงในชีวิตและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน รวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากับกระแสธุรกิจ โดยเริ่มเรียนรู้วิธีการจัดการ การผลิต บนพื้นฐานความพร้อมของทั้งพื้นที่ และคน และการรู้จักเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม

มณีวรรณ ฉัตรอุทัย (2540 : 212-215) ได้กล่าวว่า ในทัศนะของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความสำคัญของการพัฒนา คือ การเอื้อโอกาสให้บุคคลได้ใช้ศักยภาพของตนที่มีอยู่หรือที่จะได้รับการพัฒนาอย่างเต็มความสามารถ (Unleashing of Human Potential) โดยมีความหมายรวมถึงกระบวนการส่งเสริมสนับสนุน และกระตุ้นให้คนมีการเรียนรู้ มีการพัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างอยู่ดีมีสุข มีศีลธรรมและจริยธรรม และตระหนักในความสำคัญของวิถีการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ มีลักษณะเด่นดังต่อไปนี้

1. การใช้ปัญญาแก้ปัญหาที่สาเหตุ (Problem Solving Root Causes) กล่าวคือ ทฤษฎีใหม่สะท้อนให้เห็นความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับภูมิหลังปัญหาการพัฒนาด้านเกษตร และพบว่าอุปสรรคสำคัญคือการขาดแคลนน้ำ ซึ่งเป็นข้อจำกัดทำให้เกษตรกรทำนาได้เพียงปีละครั้งและไม่สามารถปลูกพืชอื่นได้ ปัจจัยสำคัญที่ต้องจัดหาให้กับเกษตรกรคือ การขุดสระน้ำเพื่อให้สามารถกักเก็บน้ำฝนและ/หรือเป็นพื้นที่รองรับน้ำจากระบบชลประทาน รวมถึงการจัดสร้างอ่างเก็บน้ำกลางเพื่อเป็นแหล่งสะสมน้ำ พร้อมจะระบายส่งไปช่วยเหลือพื้นที่ทำกิน ของเกษตรกรยามขาดแคลนโดยตระหนักว่า “น้ำคือชีวิต”

2. การพัฒนาที่เน้นความเรียบง่าย มีความเป็นไปได้และสอดคล้องกับภูมิปัญญาชาวบ้าน (Simplicity , Practicality and Indigenous Development Approach) กล่าวคือ ทฤษฎีใหม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่เรียบง่าย ดังพระราชกระแสว่า “ทำให้ง่าย” ไม่ยุ่งยากหรือสลับซับซ้อน แต่อาศัยภววิสัยแห่งธรรมชาติเป็นแนวทาง ทำให้วิธีการแก้ปัญหา มีความสมเหตุสมผล ทำให้รวดเร็วและเกิดประโยชน์แก่เกษตรกรที่เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ความสำเร็จที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลจากน้ำพักน้ำแรงของเกษตรกรอย่างแท้จริง และทั้งเป้าหมายและวิธีการพัฒนานั้นไม่ละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่อยู่ในวิสัยและเหมาะสมกับอัตภาพและศักยภาพของเกษตรกร

3. การพัฒนามนหลักการพึ่งตนเองอย่างพอเพียง (Self – Sufficiency) กล่าวคือ ทฤษฎีใหม่แสดงเป้าหมายไว้ชัดเจนว่า “หลักสำคัญ : ให้เกษตรกรมีความพอเพียงโดยเลี้ยงตัวเองได้ ในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อน” และการเพิ่มพูนสมรรถนะให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้น้อยลงน้อยที่สุดเพื่อให้ “พออยู่พอกิน” โดยเฉพาะในด้านอาหารก่อนเป็นอันดับแรก โดยการพัฒนาจากทักษะพื้นฐานเดิมคือการเพาะปลูกข้าวเพื่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัว ต่อจากนั้นจึงเพิ่มความหลากหลายด้วยการแนะนำให้ปลูกพืชไร่สวนผสมที่สร้างรายได้หมุนเวียนได้มากขึ้นและลดความเสี่ยง จากการพึ่งพาพืชเกษตรหลัก หรือ Monocrop แต่อย่างเดียว

4. กระบวนการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ มีการทดลองและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น (Action Learning and Continious Improvement) กล่าวคือ ทฤษฎีใหม่ไม่ใช่แนวคิดแบบ “ติดตำรา” แต่เป็นวิถีปฏิบัติของเกษตรกร ซึ่งจะเห็นผลได้จากการลงมือทำจริง ทั้งการปลูกพืชสวนการเลี้ยงปลา รวมถึงการจัดการ/การตลาด ซึ่งทำให้เกษตรกรมีความสามารถมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ดังพระราชดำรัสว่า “เกษตรกรกรรมนี้หรือความเป็นอยู่ของเกษตรกรนั้น ขอให้ปฏิบัติ ไม่ใช่ถือว่าตำราเป็นสำคัญอย่างเดียว” (สุพัตรา จุณณปิยะ. 2540 : 16)

5. การเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นลำดับ / ขั้นตอนและครอบคลุมวิถีชีวิตทุกด้านของคน (Incremental Changes and Integrated Lifestyle) กล่าวคือ ทฤษฎีใหม่เป็นกระบวนการพัฒนาที่เป็นลำดับขั้น โดยแต่ละขั้นจะมีจุดเน้นขอบเขตกิจกรรมที่แตกต่างกันไป ในลักษณะเพิ่มพูนคุณค่าที่แสดงให้เห็นความก้าวหน้าขึ้นเริ่มจากพื้นฐานขั้นหนึ่งคือความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนเป็นเบื้องต้นเสียก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้าง ความเจริญฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับ

แม้จุดเริ่มของทฤษฎีใหม่จะเริ่มจากระดับปัจเจกหรือครอบครัวของเกษตรกรที่เน้นการเสริมสร้างความสามารถในการเพาะปลูกเพื่อเลี้ยงตัวเองได้อย่างเพียงพอ แต่ก็มิได้ละเลยความสำคัญของการอยู่ร่วมกันของชุมชน ดังได้แสดงไว้ในขั้นต่อมา ซึ่งครอบคลุมการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ เช่น สวัสดิภาพ สาธารณสุข การศึกษา สังคมและศาสนา

6. การพัฒนากลไกที่มีอยู่เดิมและความช่วยเหลือจากภายนอก (Strengthening Existing Mechanism and Multi – Partnership Approach) กล่าวคือ ทฤษฎีใหม่เน้นการพัฒนากลไกสนับสนุนที่มีอยู่อยู่เดิมให้เข้มแข็งและสนองตอบตรงตามความต้องการของเกษตรกรมากยิ่งขึ้น ส่วนที่ต้องนำเข้ามาในกระบวนการคือ ความช่วยเหลือจากภายนอกและภาครัฐซึ่งจำเป็นต้องเรียนรู้บทบาทใหม่ เช่น เกษตรชลประทาน ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้ความรู้แก่เกษตรกรที่นำทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ ทั้งนี้ทั้งสามขั้นตอนของทฤษฎีใหม่ไม่ได้ปฏิเสธความช่วยเหลือจากภายนอกแต่ได้กล่าวถึงความ “ช่วยเหลือ” หรือ “ความร่วมมือ” ของหน่วยราชการ มูลนิธิ และเอกชน เช่น ในเรื่องความรู้ทางการเกษตร การเพาะปลูกพืชพันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ การเพิ่มพูนทักษะการจัดการ การตลาด การแสวงหาแหล่งเงินทุนและแรงงานในการขุดสระน้ำ

7. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (Promoting People's Participation) กล่าวคือ การขยายผลทฤษฎีใหม่ไม่ได้เน้นการ “โฆษณาหรือเชิญชวน” ให้ต้องทำ แต่เป็นการเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้รับทราบแนวทางการจัดสรรและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น โดยในทางปฏิบัตินั้นส่งเสริมให้เกษตรกรเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดวิถีการพัฒนาโดยตนเองและเพื่อตนเอง กล่าวคือมีความต้องการที่ “ระเบิดจากข้างใน” และมีความพร้อมที่จะนำทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติอย่างสมัครใจ โดยมีจุดหมายที่แจ้งชัดว่าต้องการเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้อย่างพอเพียงเป็นประการแรกและประการสำคัญ

8. จุดเริ่มต้นจากความเชื่อมั่นและขยายผลด้วยตัวอย่างของความสำเร็จ (Commitment in Best Practices) กล่าวคือ เกษตรกรนำทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติด้วยความศรัทธาและความเชื่อมั่นในผลที่จะได้รับว่าเป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว ครั้นได้ลงมือทำจริงและพบความสำเร็จก็เป็นตัวอย่างหรือบทพิสูจน์ที่มีความหนักแน่นและน่าเชื่อถือ ซึ่งเสมือนหนึ่งเป็นการขยายผลความสำเร็จโดยอัตโนมัติ ทำให้เพื่อนบ้านที่อยู่ในแปลงข้างเคียงสามารถสังเกต เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความเห็น หรือเกิดความสนใจที่จะนำไปปฏิบัติเช่นกัน ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า

“...ให้ค่อย ๆ ทำเพิ่มเติม ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น แล้วที่หลังในเขตนอกเหนือจาก 3,000 ไร่ เมื่อมาเห็นว่าทำได้ก็เชื่อและนำไปทำบ้างแต่ต้องไม่ทำเร็วนัก...”

9. แนวทางการพัฒนาที่เปี่ยมด้วยพลังแห่งการมองโลกในแง่ดี (Power of Positive Thinking) กล่าวคือ ทฤษฎีใหม่ให้ความสำคัญแก่เกษตรกรในฐานะทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและเท่าเทียม นอกจากนี้ยังเป็นตัวอย่างของความพยายามพลิกฟื้นภาวะขาดทุนให้เป็นกำไร ความข้อนั้น/แน่น/แน่น/ไม่มีแวว ให้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญลำดับแรก โดยมีความเชื่อว่า “ชาวบ้านปัจจุบันนี้เป็นคนที่รู้จักการเสียสละที่เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตัวเอง ก็ไม่ได้มีข้อแม้อะไร ไม่ได้บอกว่าถ้าทำสำเร็จแล้ว จะขออย่างนั้นอย่างนี้ขอให้ตามอัตราค่า” และการสร้างโอกาสให้กับเกษตรกรด้วยการลงทุนพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับ ความ “คุ้มค่า” มากกว่า “คุ้มทุน” ดังพระราชกระแสว่า “ขาดทุนคืนกำไร” (Our Loss is Our Gain) โดยที่กำไรนี้คือความอยู่ดีมีสุขของประชาชนนั่นเอง

5. กรณีศึกษา : ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร. 2542 : ไม่ปรากฏเลขหน้า)

พระราชดำริเรื่อง “ทฤษฎีใหม่” ตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งปัจจุบันจะเห็นว่า แนวทางการพัฒนาเหล่านั้นเป็นไปตามลำดับขั้นตอนตามความจำเป็น โดยมีเป้าหมายการพัฒนา คือ “คน” เป็นสำคัญ จะเห็นได้ว่าในเบื้องต้นนั้นเป็นเรื่องของสุขภาพคน โดยการพระราชทานที่ดินเพื่อการพยาบาล พระราชทานเรือสำหรับเคลื่อนที่ไปรักษาพยาบาลผู้ป่วย พระราชทานหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ไปรักษาคณไช้ในท้องถิ่นทุรกันดาร เป็นต้น ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงเห็นว่าเมื่อคนมีสุขภาพที่แข็งแรงดีแล้วก็จะมีความคิดที่จะทำสิ่งใดต่อไปโครงการในระยะต่อมาเป็นเรื่องของการจัดสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ถนน แหล่งน้ำ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะเอื้อต่อการประกอบอาชีพทางด้านเกษตรซึ่งเป็นอาชีพส่วนใหญ่ของคนชนบท แต่การพัฒนาของพระองค์มิได้หยุดเพียงแค่นั้น ความรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ สำหรับการประกอบอาชีพของเกษตรกรเป็นเรื่องที่พระองค์ทรงสนับสนุนในเวลาต่อมา โดยการพระราชทานศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง 6 ศูนย์ ตั้งอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ทั้งนี้เพื่อทำการทดลองเพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์สังคมของแต่ละภูมิภาค แต่ต้องเป็นเทคโนโลยีที่ง่ายและประหยัด โดยที่ผลการทดลองเหล่านั้นได้สาธิตไว้ในพื้นที่จริงตามศูนย์ศึกษาฯ ทั้งหลายเป็นลักษณะของ “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต” ผู้ที่สนใจสามารถเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลาและเกษตรกรสามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้ นั่นคือการให้เกษตรกรเหล่านั้นสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ทรงให้ความสำคัญพระราชทานให้ทดลองมา

“ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ตามสภาพภูมิศาสตร์ต่างๆ ในแต่ละภูมิภาค ซึ่งมีอยู่ 6 ศูนย์ด้วยกันคือ

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอนมสาร จันทบุรี
2. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี
3. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
4. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
5. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
6. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

แนวทางและวัตถุประสงค์ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2536 ซึ่งขอัญเชิญมาไว้ ณ ที่นี้

“...เป็นการสาธิตการพัฒนาเบ็ดเสร็จ หมายถึงว่า ทุกสิ่งทุกอย่างทุกด้านของชีวิตประชาชนที่จะหาเลี้ยงชีพในท้องที่จะทำอย่างไร และได้เห็นวิทยาการแผนใหม่ จะสามารถที่จะหาตัววิธีการที่จะทำกินให้มีประสิทธิภาพ...”

ด้านหนึ่งก็เป็นจุดประสงค์หนึ่งของศูนย์ศึกษา ก็เป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าวิจัยในห้องที่เพราะว่าแต่ละห้องที่สภาพฝนฟ้าอากาศและประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ ก็มีลักษณะแตกต่างกันมากเหมือนกัน...

กรมกองต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของประชาชนทุกด้าน ได้สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประลองดองกัน ประสานงานกัน ตามธรรมดาแต่ละฝ่ายต้องมีศูนย์ของตนเอง แต่ว่าอาจจะมึนงงถือว่าเป็นศูนย์ของตนเอง คนอื่นไม่เกี่ยว และศูนย์ศึกษาการพัฒนาเป็นศูนย์ที่รวบรวมกำลังทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ทุกกรม กอง ทั้งในด้านเกษตรหรือในด้านสังคม ทั้งในด้านหางาน การส่งเสริมการศึกษาอยู่ด้วยกัน ก็หมายความว่าประชาชนซึ่งจะต้องใช้วิชาการทั้งหลายก็สามารถที่จะมาดู ส่วนเจ้าหน้าที่ที่จะให้ความอนุเคราะห์แก่ประชาชนก็มาอยู่ร่วมกันในที่เดียวกันเหมือนกัน ซึ่งเป็น 2 ด้าน ก็หมายถึงว่าที่สำคัญคือประชาชนจะได้รับผลประโยชน์และผู้เป็นเจ้าหน้าที่จะให้ประโยชน์..."

พอสรุปได้ว่า ศูนย์ศึกษาการพัฒนา มีจุดมุ่งหมายให้มีการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย เพื่อแสวงหาแนวทาง และวิธีการพัฒนาด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและการประกอบอาชีพของราษฎรที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคนั้นๆ เพื่อให้ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างจริงจัง และเมื่อคิดค้นได้ผลแล้ว ก็จะไปพัฒนาสู่ราษฎรในหมู่บ้านใกล้เคียงจนกระทั่งขยายผลแพร่กระจายวงกว้างออกไปเรื่อยๆ ดังนั้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินอกจากจะเป็นแหล่งศึกษา ค้นคว้าแล้วยังเป็นศูนย์รวมการพัฒนาที่มุ่งให้ราษฎรได้เข้ามาฝึกอบรมดูงานต่างๆ ทั้งด้านการเกษตร ประมง ปศุสัตว์ อุตสาหกรรมในครัวเรือน และอื่นๆ โดยสามารถเรียนรู้จากของจริงภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนา

มองโดยภาพรวมแนวทางและวัตถุประสงค์ของศูนย์ศึกษาการพัฒนา ดังนี้คือ

1. ทำการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย
2. การแลกเปลี่ยนสื่อสารระหว่างนักวิชาการ นักปฏิบัติและประชาชน
3. การพัฒนาแบบผสมผสาน
4. การประสานงานระหว่างส่วนราชการ
5. เป็นศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ (One stop service) ในลักษณะของ "พิพิธภัณฑสถานชาติที่มีชีวิต"

การบริหารการดำเนินงานในศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

วันที่ 9 กันยายน 2524 ได้ออก "ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ.2534" โดยได้กำหนดให้มืองค์กระต๊อบชาติเรียกว่า "คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ" (กปร.) ซึ่งทำหน้าที่ดำเนินการ ควบคุม กำกับ ดูแล ติดตามผล ประสานการดำเนินงานของส่วนราชการ และรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และแต่งตั้งคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และคณะทำงานในการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อให้มีการดำเนินงานสนองพระราชดำริได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งพิจารณาอนุมัติแผนงาน โครงการ กิจกรรม และงบประมาณค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานตามโครงการด้วย โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ดำเนินงานในฝ่ายเลขานุการของ กปร.

คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2535 ได้ดำเนินการปรับปรุงระบบบริหารงานของศูนย์ฯ ดังนี้

1. คณะกรรมการบริหารศูนย์ประกอบด้วยองคมนตรีเป็นประธาน เลขาธิการ กปร.เป็นรองประธานอธิบดีกรมที่เกี่ยวข้อง 12 คน ผู้ว่าราชการจังหวัดที่ศูนย์ตั้งอยู่ 6 คนเป็นกรรมการ รองเลขาธิการ กปร. เป็นกรรมการและเลขานุการ ผู้ช่วยเลขานุการ กปร. และผู้แทนสำนักงาน กปร.เป็นกรรมการและเลขานุการ รวมกรรมการทั้งสิ้น 23 คน มีหน้าที่กำหนดวัตถุประสงค์นโยบาย และเป้าหมาย ในการดำเนินงาน รวมทั้งแนวทางในการบริหารโครงการ อำนาจการควบคุม ดูแลให้การดำเนินงานเป็นไปตามแนวพระราชดำริที่กำหนดไว้ ติดตามผลและให้คำแนะนำในการปฏิบัติงาน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานให้บรรลุ และกรรมการชุดนี้สามารถแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ หรือคณะทำงาน หรือคณะบุคคล เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติได้ตามความจำเป็น

2. อนุกรรมการแผนแม่บท และติดตามประเมินผล ประกอบด้วยเลขาธิการ กปร. เป็นกรรมการ คณะอนุกรรมการ รองอธิบดีที่เกี่ยวข้อง 5 คน เป็นรองประธานอนุกรรมการ ผู้แทนจากกรมที่เกี่ยวข้อง 9 กรม เป็นอนุกรรมการ ผู้ช่วยเลขาธิการ กปร. เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ ผู้แทนสำนักงาน กปร. และผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง 6 ศูนย์เป็นอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ คณะอนุกรรมการชุดนี้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำแผนแม่บทของศูนย์ให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของคณะกรรมการบริหาร ดำเนินงานติดตามผลการดำเนินงาน และพิจารณากลับกรอรายละเอียดโครงการและงบประมาณประจำปีตามศูนย์ศึกษาเสนอขอรับการสนับสนุน

3. องค์การดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาแต่ละศูนย์จะประกอบด้วยผู้ดำเนินงานตามความเหมาะสม ซึ่งแต่งตั้งโดยประธานกรรมการบริหารโครงการ คือ อนุกรรมการดำเนินงาน และคณะทำงานที่เป็นผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆทั้งจากส่วนกลางและระดับพื้นที่มากกว่า 10 กรม คือ กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมป่าไม้ กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมชลประทาน สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท กรมตำรวจ กรมส่งเสริมการเกษตร การส่งเสริมสหกรณ์ กรมประชาสัมพันธ์กรมการพัฒนาชุมชน กรมการปกครอง สำหรับการดำเนินงานในศูนย์ศึกษาแต่ละศูนย์จะมีผู้แทนจากหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเป็นผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาทำหน้าที่ควบคุม กำกับ ดูแลและประสานการดำเนินการดำเนินงานเสนอต่ออนุกรรมการดำเนินงานโครงการและแต่งตั้งบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ประจำกองอำนาจการตามความจำเป็น.

กรณีศึกษา : ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี (สำนักงาน กปร. 2542 :149-165)

จุดกำเนิดศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

แต่เดิมมาสภาพภูมิประเทศในเขตพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และจังหวัดอื่น ๆ ใกล้เคียง มีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก ภายหลังราษฎรจากพื้นที่ต่าง ๆ อพยพเข้ามาอาศัยทำกิน โดยบุกรุกแผ้วถางป่า ทำลายป่า ทำการเกษตรอย่างผิดธรรมชาติและผิดวิธี เช่น การใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช อันมีผลเสียต่อดินและแหล่งน้ำ ขาดการบำรุงรักษาคุณภาพดิน ทำให้พื้นที่บริเวณดังกล่าวนี้เปลี่ยนแปลงสภาพไปอย่างรวดเร็ว หน้าที่ดินถูกชะล้างความอุดมสมบูรณ์ไปหมดสิ้น ดินกลายเป็นดินทรายและดินดานที่ไม่มีแร่ธาตุที่เป็นประโยชน์ต่อพืช ความสมบูรณ์ทางธรรมชาติถูกทำลายโดยสิ้นเชิง เกิดภาวะฝนทิ้งช่วง นำความเดือดร้อนมาสู่ราษฎรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และอาจกลายเป็นปัญหาที่รุนแรงหากไม่ดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วนและถูกวิธี

ขณะเดียวกัน ราษฎรได้เข้าบุกรุกและแย่งยึดครองบริเวณพื้นที่ในเขตพระราชานิเวศน์มฤคทายวัน ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่หลวงและดูแลโดยสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ส่งผลให้พื้นที่แห่งนี้ประสบปัญหารุนแรงเช่นเดียวกับพื้นที่ในบริเวณใกล้เคียง

ลำดับความเป็นมา

ความทราบถึงพระเนตรพระกรรณในปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น ในพ.ศ.2526 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้มีรับสั่งให้หม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธุ์ องคมนตรี พร้อมด้วย นายสุนทร เรืองเล็ก อธิบดีกรมชลประทาน และนายสุเมธ ตันติเวชกุล ผู้อำนวยการสำนักงานเลขาธิการ คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) เข้าเฝ้าเพื่อพระราชทาน พระราชดำริ เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2526 ณ กรมราชองครักษ์ สวนจิตรลดา ความว่า ให้ทำการพัฒนา พื้นที่แห่งนี้ อันหมายถึงพื้นที่ในเขตพระราชานิเวศน์มฤคทายวัน เพื่อฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้กลับคืนโดยเร็ว โดยเฉพาะการปลูกป่า รวมทั้งจัดหาแหล่งน้ำ เพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่และสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาการเกษตร โดยจัดราษฎรให้เข้ามีส่วนร่วมในบางกิจกรรม และพัฒนาองค์กรของประชาชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ เพื่อการพัฒนาชุมชนของตนต่อไป โดยให้จัดตั้งในลักษณะของศูนย์การศึกษาการพัฒนาและที่ได้มีพระราชวินิจฉัยเลือกพื้นที่นี้ เนื่องจากเป็นพื้นที่หลวงอยู่ในความดูแลของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งได้มีพระราชดำรัสย้ำในเรื่องนี้ เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2531 ความว่า

“...ส่วนที่ห้วยทรายนั้นก็ก็เป็นลักษณะอีกอย่างหนึ่ง มีหมู่บ้าน คือเริ่มงานด้วยเป็นพื้นที่ที่อยู่ในความควบคุมของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ แต่ว่ามีคนอยู่ในนั้นมาก ฉะนั้น ก็ต้องพยายามที่จัดให้คนที่อยู่ในนั้นมีความอยู่ดีกินดีขึ้น ก็มีอุปสรรคต่าง ๆ มากหลาย แต่ก็ได้ทำกิจการที่จะพยายามปลูกป่าบนภูเขา โดยใช้ น้ำที่สูบโดยโซลาเซลล์ เป็นต้น...”

ดังนั้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงได้ถือกำเนิดขึ้นเพื่อเป็นแบบอย่างในการพัฒนาพื้นที่เสื่อมโทรมในเขตภาคตะวันตก ตลอดจนการพัฒนาด้านอื่น ๆ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

ที่ตั้ง

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย ตั้งอยู่ในตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดที่อยู่ด้านตะวันตกของประเทศ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครตามระยะทางถนนสายเพชรเกษมประมาณ 220 กิโลเมตร

มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	จดเขาสวยกะปิ บ้านอ่างหิน
ทิศตะวันออก	จดบ้านห้วยทรายเหนือ บ้านหนองตะกวด และบ้านห้วยทรายใต้
ทิศใต้	จดเขาสามพระยา บ้านไร่ใหม่พัฒนา
ทิศตะวันตก	จดบ้านหนองไทรและบ้านหนองข้าวนาก

ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศในบริเวณพื้นที่แห่งนี้ เป็นสภาพอากาศค่อนข้างสบาย ไม่ร้อนหรือหนาวจัด เพราะมีโอกาสรับแสงอาทิตย์เต็มที่ตลอดทั้งปี อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปี ประมาณ 27 องศาเซลเซียส

ในพื้นที่โครงการฯ มีฝนตกเฉลี่ย ประมาณ 800 มิลลิเมตร/ปี

ลักษณะดิน

การสำรวจพื้นที่ในระยะแรก พบว่าสภาพดินเป็นดินลูกรังและดินทราย ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำมาก อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการบุกรุกพื้นที่เข้าไปตัดไม้สำหรับเป็นฟืนและเผาถ่าน ต่อจากนั้นมีการปลูกพืชไร่ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสับปะรด ทำให้ดินจืดและกลายเป็นดินทราย เมื่อถูกลมและน้ำชะล้างไปหมดจนเหลือแต่ดินดาน ซึ่งเป็นดินที่แข็งตัวเมื่อถูกอากาศ ไม่สามารถทำประโยชน์ในด้านการเกษตรได้เพราะไม่มีแร่ธาตุใด ๆ และจากการที่ราษฎรส่วนใหญ่ปลูกสับปะรดเป็นเวลานานโดยมิได้มีการบำรุงรักษาดินอย่างถูกต้อง ทำให้สภาพดินขาดอินทรีย์วัตถุ และมีสารเคมีตกค้างอยู่ในปริมาณที่สูง จึงยังมีผลต่อการทำลายคุณภาพดินโดยสิ้นเชิง

ลักษณะทางธรณีวิทยา

พื้นที่โครงการมีลักษณะทางธรณีวิทยา 3 พวก คือ

1. บริเวณที่เป็นเขาโดด ประกอบด้วย หินแกรนิตไนต์ เนื้อหยาบมากเป็นหินยุคไทรแอสสิก อายุประมาณ 214 ล้านปี ได้แก่ บริเวณเขาน้อย เขาเสวยกะปิ และหินแกรนิตไนต์เนื้อหยาบถึงหยาบปานกลาง ได้แก่ บริเวณเขาทอง เขาบ่อชิง เขารังแร้ง และเขาเตาปูน
2. ตะกอนยุคควอเตอร์นารี ซึ่งประกอบด้วยตะกอน กรวด ทราย จะอยู่บนลาดเชิงเขา
3. ตะกอนยุคควอเตอร์นารี ที่น้ำทะเลพัดพามาทับถม เป็นพวกตะกอนทราย กรวด อยู่บริเวณที่ราบทั่วไป

ประวัตินามเรียกขานศูนย์การศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริถึงการตั้งชื่อศูนย์การศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยทรงพิจารณาจากที่ตั้งของสถานที่ที่สำคัญ ด้วยเหตุที่บริเวณพื้นที่แห่งนี้มี “เนื้อทราย” อาศัยอยู่อย่างชุกชุม จนมีผู้กล่าวขานเรียกพื้นที่แห่งนี้ว่า “ห้วยทราย”

ศูนย์ศึกษาเพื่อการพัฒนาเพื่อการเกษตรแห่งนี้ จึงมีนามตามแนวพระราชดำริที่ได้พระราชทานไว้เป็นครั้งแรกแก่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา (ตามหนังสือที่ รล 002/3041 ลงวันที่ 29 มีนาคม 2523) ว่า “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ”

1. วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการพัฒนาด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1.1 เพื่อฟื้นฟู ปรับปรุง และรักษาป่าให้เกิดความชุ่มชื้นในพื้นที่โครงการและบริเวณใกล้เคียง โดยจัดหาไม้สนับสนุนการปลูกป่าและการเกษตรกรรม
- 1.2 เพื่อจัดระเบียบที่อยู่อาศัยที่ทำกิน พัฒนาคุณภาพชีวิต ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมด้านการตลาดให้แก่ราษฎรในศูนย์การศึกษาพัฒนาห้วยทรายฯและพื้นที่ใกล้เคียง
- 1.3 เพื่อศึกษา ทดลอง วิจัย ฝึกอบรม ::และเผยแพร่ผลงานของศูนย์การศึกษาพัฒนาห้วยทรายให้แก่ประชาชนทั่วไป รวมทั้งขยายผลให้ประชาชนนำไปปฏิบัติใช้ทำมาหากินได้เอง
- 1.4 เพื่อประสานแผนการปฏิบัติงานของหน่วยงานหลัก และประชาชนในพื้นที่ให้ร่วมกันศึกษาทดลองเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างเป็นเอกภาพ

2. พื้นที่ดำเนินการ ตั้งอยู่ที่ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

- 2.1 ขอบเขตพื้นที่โครงการประมาณ 15,880 ไร่ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริเมื่อ 17 พฤษภาคม 2528 ให้แบ่งพื้นที่การพัฒนาดังกล่าวออกเป็น 6 ส่วน คือ

2.1.1 พื้นที่สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ทราบรมราชชนนี เนื้อที่ประมาณ 340 ไร่ พัฒนาให้เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาในลักษณะของ “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต”

2.1.2 พื้นที่บริเวณท้ายอ่างเก็บน้ำเขากะปุก พัฒนาให้เป็นพื้นที่เกษตรกรรมตัวอย่าง

2.1.3 พื้นที่บริเวณท้ายอ่างเก็บน้ำห้วยตะแบด พัฒนาหมู่บ้านอ่างหินให้เป็นหมู่บ้านตัวอย่าง

2.1.4 พื้นที่บริเวณท้ายอ่างเก็บน้ำห้วยทราย พัฒนาให้เป็นพื้นที่ทดลองกิจกรรมต่าง ๆ และพัฒนาเป็นพิเศษสำหรับชาวไทยมุสลิมที่ให้ความร่วมมือ

2.1.5 พื้นที่บริเวณหน้าเขาทอง พัฒนาให้เป็นพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อราษฎรให้ความร่วมมือ

2.1.6 พื้นที่ปลูกป่า ประกอบด้วยพื้นที่รอบอ่างเก็บน้ำทั้งหมด พื้นที่บนเขาเหนือระบบส่งน้ำ พื้นที่ป่าสงวนเหนือที่ดินของสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ทราบรมราชชนนี โดยปลูกต้นไม้ 3 อย่าง (ไม้โตเร็ว ไม้ผล ไม้ยาง)

2.2 หมู่บ้านรอบศูนย์ นอกจากพื้นที่ดำเนินการดังกล่าวแล้ว ยังมีหมู่บ้านรอบศูนย์ ประกอบด้วย 14 หมู่บ้าน ในอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี คือ

2.2.1 บ้านอ่างหิน	หมู่ที่ 6	ตำบลสามพระยา
2.2.2 บ้านพุห้วย	หมู่ที่ 6	ตำบลห้วยทรายเหนือ
2.2.3 บ้านบ่อหลวง	หมู่ที่ 4	ตำบลห้วยทรายเหนือ
2.2.4 บ้านไร่ใหม่พัฒนา	หมู่ที่ 2	ตำบลไร่ใหม่พัฒนา
2.2.5 บ้านรางจิก	หมู่ที่ 3	ตำบลไร่ใหม่พัฒนา
2.2.6 บ้านหนองข้าวนก	หมู่ที่ 4	ตำบลสามพระยา
2.2.7 บ้านหนองไทร	หมู่ที่ 4	ตำบลสามพระยา
2.2.8 บ้านดอนมะกอก	หมู่ที่ 3	ตำบลสามพระยา
2.2.9 บ้านหนองโสน	หมู่ที่ 5	ตำบลสามพระยา
2.2.10 บ้านช้างแท่งกระจาด	หมู่ที่ 2	ตำบลสามพระยา
2.2.11 บ้านไร่ใหม่สามพระยา	หมู่ที่ 1	ตำบลสามพระยา
2.2.12 บ้านหนองคาง	เขตเทศบาลตำบลชะอำ	
2.2.13 บ้านห้วยทรายใต้	เขตเทศบาลตำบลชะอำ	
2.2.14 บ้านห้วยทรายเหนือ	เขตเทศบาลตำบลชะอำ	

2.3 ศูนย์สาขาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายนี้ มีโครงการเดียวที่ดำเนินการเป็นศูนย์สาขา คือ โครงการศึกษาวิธีการฟื้นฟูดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้ม จังหวัดราชบุรี

องค์กรบริหาร

เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถสนองพระราชดำริให้เป็นรูปธรรม จำเป็นต้องมรองค์กรในการกำหนดเป้าหมายวางแผนและกำกับการดำเนินงาน จึงได้จัดตั้งการบริหารโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ในรูปของคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ รวม 4 ชุด ดังต่อไปนี้

1. คณะกรรมการบริหารโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. คณะอนุกรรมการวางแผนแม่บทและติดตามประเมินผล

3. คณะอนุกรรมการวิชาการโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนา อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
4. คณะอนุกรรมการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

หน่วยงานรับผิดชอบและภาระหน้าที่

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชน เข้าดำเนินการสนองพระราชดำริ ดังนี้

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นหน่วยประสานงานหลักร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ดำเนินการเกี่ยวกับงบประมาณของศูนย์ จัดทำแผนปฏิบัติงาน แผนงานประชาสัมพันธ์และปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ

กรมป่าไม้ ดำเนินการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพป่า บำรุงรักษาสวนป่า ศึกษาทดลองวิจัยและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้ด้านป่าไม้ ส่งเสริมสนับสนุนการปลูกป่าไม้ใช้สอย อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าที่หายากและกำลังจะสูญพันธุ์ รวมทั้งจัดทำสวนป่าเปิดสำหรับเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน

ศึกษา ทดลอง ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย การปลูกหญ้าแฝก การใช้ประโยชน์หญ้าแฝกที่ปลูกบนพื้นดินดาน ศึกษา ค้นคว้า ทดลองหาวิธีปลูกพันธุ์ไม้ชนิดต่างๆ ควบคู่กับการปลูกหญ้าแฝกที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องต่อสภาพดินดาน เพื่อขยายผลการเลี้ยงสัตว์และปล่อยสัตว์ป่าสู่ธรรมชาติ

กรมชลประทาน จัดสร้างคูส่งน้ำ ระบบคูส่งน้ำ ระบบสูบน้ำในพื้นที่เขาเสวยกะปิ เขาเตาปูน เพื่อสนับสนุนการปลูกป่าและอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า

กรมพัฒนาที่ดิน

จัดการที่ดินและน้ำให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศและสภาพแวดล้อมของแต่ละระบบนิเวศน์ เพื่อประโยชน์ในการฟื้นฟูป่า

จัดสร้างฝายเก็บกักน้ำ ตามช่องเขาต่างๆ ให้น้ำขัง เกิดความชุ่มชื้นในดินเพื่อสนับสนุนการปลูกป่าต้นน้ำลำธารในระบบป่าเปียก

กรมวิชาการเกษตร เพื่อศึกษาทดลองหารูปแบบและวิธีการในการปลูกพืชแบบการทำฟาร์มผสมผสานให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น เพื่อความเป็นอยู่ของเกษตรกรในท้องถิ่น เพื่อให้เป็นทางเลือกสำหรับเกษตรกรในโครงการและพื้นที่ใกล้เคียงนำไปปฏิบัติ

กรมพัฒนาชุมชน ร่วมประสานระหว่างหน่วยงานต่างๆ กับราษฎรทั้งในและนอกพื้นที่โครงการ เพื่อร่วมกันพัฒนาอาชีพต่าง ๆ ให้กับราษฎร จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขึ้นในหมู่บ้าน โครงการเป็นการแบ่งภาระเลี้ยงดู

กรมส่งเสริมการเกษตร ถ่ายทอดความรู้ด้านวิชาการเกษตรแผนใหม่ให้กับเกษตรกรในหมู่บ้าน โดยใช้เทคโนโลยีการปลูกพืชแบบต่างๆ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรและสนับสนุนการจัดตั้งเป็นกลุ่มย่อย เพื่อส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตและจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร รวมทั้งสนับสนุนปัจจัยการผลิตบางอย่างให้กับเกษตรกร เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพการเกษตรได้อย่างมั่นคงต่อไป

กรมการปกครอง แก้ไขปัญหาข้อพิพาทที่ดินร่วมกับเจ้าหน้าที่โครงการ ประสานกับราษฎรให้มารับเงินชดเชยที่ดินและผลอาสิน

กรมปศุสัตว์

ศึกษาวิจัยการพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ โดยศึกษาระบบ รูปแบบ วิธีการให้อาหารและการจัดการที่เหมาะสม การเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและการใช้ประโยชน์จากแปลงหญ้าในสภาพดินทราย

สาริตทั้งด้านปศุสัตว์และพืชอาหารสัตว์ พร้อมทั้งนำผลผลิตที่ได้สนับสนุนแก่เกษตรกรในโครงการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ นำไปสู่การส่งเสริมและดำเนินธุรกิจในการจำหน่ายผลผลิต มีการฝึกอบรมและถ่ายทอดทางเทคโนโลยีทางด้านปศุสัตว์ การพัฒนาด้านสุขภาพสัตว์ การรักษาพยาบาลและป้องกันโรค

กรมประมง จัดทำโครงการต่าง ๆ ภายในศูนย์ ทั้งงานทดลองส่งเสริม และสาริตการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ รวมทั้งการช่วยเหลือประชาชนที่อยู่ในศูนย์และรอบ ๆ ศูนย์ เช่น โครงการประมงโรงเรียน โครงการสาริตการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ และการเพิ่มผลผลิตในแหล่งน้ำธรรมชาติ

กรมที่ดิน จัดระเบียบพื้นที่ให้กับราษฎร จำนวน 2 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านชาวไทยมุสลิม และชาวไทยพุทธ ทำการรังวัดที่ดินให้กับราษฎรที่ยื่นความจำนงมอบพื้นที่คืนให้กับโครงการ

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม จัดหาอาชีพที่นอกเหนือจากการเกษตร เพื่อหารายได้เสริมให้กับเกษตรกรในพื้นที่ โดยใช้แรงงานภายในครอบครัวที่เหลือจากการทำการเกษตร เช่น การเจียรไนอัญมณี การแปรรูปผลผลิตอาหาร ฯลฯ

กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน ศึกษา ทดลอง วิจัย แล้วนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการประกอบอาชีพหรือใช้ประโยชน์ เช่น ทำการทดลองเผาผลิตถ่านจากไม้โตเร็ว และทดลองใช้กังหันลมเพื่อนำพลังลมมาใช้ประโยชน์ต่อไป

กรมอาชีวศึกษา สาริตและส่งเสริมการปลูกไม้ตัดดอกและฝึกนักศึกษาในรูปแบบผสมผสานตลอดจนเกษตรกรทั่วไป และสนับสนุนพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับแต่ละหน่วยงานต่าง ๆ

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ให้การศึกษาอบรม เพื่อเข้าร่วมพัฒนาเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร (กลุ่มแม่บ้านต่าง ๆ)

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ แก้ไขปัญหาข้อพิพาทที่ดินโครงการ ที่ราษฎรถือครองโดยมิถูกต้องตามกฎหมาย และศูนย์การศึกษาต้องการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อสนองพระราชดำริต่อไป

สำนักงานการประถมศึกษา อำเภอชะอำ จัดตั้งโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน และประสานงานระหว่างโรงเรียนกับโครงการ จำลองรูปแบบการเกษตรแบบผสมผสาน และเด็กนักเรียนในโรงเรียนได้มีอาหารกลางวันรับประทานทุกคน

สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ให้บริการแก่ราษฎรในเขตพื้นที่โครงการ เช่น งานด้านโภชนาการ งานสุขาภิบาล งานควบคุมโรคติดต่อเฉพาะโรคเอดส์ เป็นต้น

สภาเกษตรกรไทย ให้บริการแก่ราษฎร คือ บริการรักษาโรคทั่วไป ทำแผล เย็บแผล ฉีดยา ตลอดจนการบริการอนามัยแม่และเด็ก รับฝากครรภ์ ตรวจหลังคลอด

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศึกษาทดลองโครงการสร้างพันธุ์ลูกผสมสองชั้นในพืชผักรับประทานผลรวมทั้งการศึกษาวิจัยหน่อไม้ฝรั่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศึกษาทดลองเพื่อพัฒนาอาชีพเพาะเลี้ยงกบ และศึกษาทดลองเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก และโครงการคืนสู่ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยมหิดล ศึกษา วิจัยการขยายพันธุ์และเพาะปลูกพืชสมุนไพรเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตยา โดยใช้เทคนิคการเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช

มูลนิธิพัฒนาชีวิตชนบท เผยแพร่ความรู้ให้กับ เยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรมของมูลนิธิ โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานในศูนย์ที่มีการทดลอง วิจัย และสามารถขยายผลได้แล้ว ส่งเสริมสนับสนุนงานเกษตรผสมผสาน แปลงเกษตรสาธิต (ผักปลอดสารพิษ) เป็นต้น

การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย ฯ มีแผนการดำเนินงาน 5 ประเภท ดังนี้

1. แผนการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีการดำเนินงานดังนี้ ทำการเพาะปลูก พันธุ์และบำรุงรักษาป่าไม้ในพื้นที่โครงการ เนื้อที่ 4,700 ไร่ รวมทั้งเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่า ปลอ่ยสัตว์ป่ากลับคืนสู่ธรรมชาติเพื่อความสมดุลของระบบนิเวศน์, ปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำในรูปแบบต่าง ๆ ตามแนวพระราชดำริทั่วทั้งพื้นที่โครงการ, พัฒนาแหล่งน้ำและระบบชลประทาน สำหรับพื้นที่โครงการและพื้นที่ใกล้เคียง, สร้างฝายกักเก็บน้ำในร่องน้ำตามช่องเขาเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ รวมทั้งจัดทำคันดินเบนน้ำ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความชุ่มชื้นในดินมากยิ่งขึ้น อาทิเช่น

1.1 งานพัฒนาแหล่งน้ำ โดยสร้างอ่างเก็บน้ำเพื่อสนองพระราชดำริ ดังนี้ อ่างเก็บน้ำบ้านหนองไทร (ปี 2527) ความจุขนาด 0.12 ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อส่งน้ำไปให้กับงานศึกษาวิจัยของศูนย์ ฯ ประมาณ 146 ไร่อยู่เหนืออ่างเก็บน้ำห้วยทรายทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของศูนย์, อ่างเก็บน้ำห้วยทราย (ปี 2526-2530) ความจุขนาด 109 ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อช่วยเหลือพื้นที่การเกษตรบริเวณหมู่บ้านไทย – มุสลิม ประมาณ 3,500 ไร่, อ่างเก็บน้ำห้วยตะแปด (ปี 2528 – 2532) ความจุขนาด 3.9 ล้านลูกบาศก์เมตรเพื่อช่วยเหลือพื้นที่ทางการเกษตรบริเวณหมู่บ้านอ่างหินและหมู่บ้านไทย – พุทธ รวม 4,300 ไร่, อ่างเก็บน้ำเขากระปุก ความจุขนาด 0.32 ล้านลูกบาศก์เมตร, ระบบส่งน้ำแบบภูเขาป่าในบริเวณเขาเสวยกะปิ และเขากระปุก หรือช่วยพื้นที่การปลูกป่าประมาณ 300 ไร่ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การสร้างท่อผันน้ำ จากอ่างเก็บน้ำบ้านทุ่งขามมายังอ่างเก็บน้ำห้วยตะแปด ระยะทาง 18.6 กิโลเมตร และเชื่อมท่อผันน้ำไปยังอ่างเก็บน้ำห้วยทรายและอ่างเก็บน้ำเขากระปุก ตลอดจนสร้างระบบส่งน้ำไปยังหมู่บ้านไทยมุสลิมและหมู่บ้านไทยพุทธการขุดลอกลำห้วย เช่น ลำห้วยตะแปด ลำห้วยใหญ่และคลองบางกราน้อย

1.2 งานพัฒนาป่าไม้ แบ่งลักษณะงานเป็น 3 ลักษณะคือ

1.2.1 การศึกษาทดลอง การศึกษาทดลองปลูกพันธุ์พืชไม้ดั้งเดิมของศูนย์ ฯ

1.2.2 การปลูกป่าและบำรุงป่า โดยดำเนินงานตั้งแต่ปี 2527 – 2540 ปลูกป่าเป็นพื้นที่ทั้งสิ้น 5,540 ไร่

1.2.3 การส่งเสริมและพัฒนาการป่าไม้ งานบำรุงป่าไม้ผล, งานพันธุ์กรรมพืชเขาเสวยกะปิ, งานสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1.3 งานเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่า

จัดตั้งศูนย์การเลี้ยงสัตว์และขยายพันธุ์สัตว์ป่าในบริเวณเขาเตาปูน เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2531 โดยศึกษาทดลองปลอ่ยสัตว์กึ่ง เช่น เนื้อทราย ละอง ละมั่ง และแก้ง ส่วนสัตว์ปีกได้แก่ นกยูง ไก่ฟ้าชนิดต่าง ๆ และไก่ป่าในเขตพื้นที่ 200 ไร่ จากการติดตามผลปรากฏว่าสัตว์ป่าที่ปลอ่ยไปสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพธรรมชาติได้ และขยายพันธุ์เพิ่มจำนวนมากขึ้น

นอกจากนี้ได้ทำการปรับปรุงสภาพพื้นที่ แหล่งน้ำให้เหมาะสมกับการเพาะเลี้ยงสัตว์ป่า และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนทั่วไปอีกด้วย

1.4 งานพัฒนาที่ดิน

การสำรวจพื้นที่ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2527 โดยการสำรวจวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินตามความเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดวางระบบอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อป้องกันการพังทลายของดิน ศึกษาและสาธิตการปรับปรุงคุณภาพดิน โดยการใช้ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยคอก

2. แผนการดำเนินงานด้านการศึกษาและพัฒนาตามแนวพระราชดำริ มีลักษณะงานดังนี้ การศึกษาทดลอง ด้านความเป็นอยู่พื้นฐานและการประกอบอาชีพ เพื่อให้ได้เทคโนโลยีทางการเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้สำหรับพัฒนาอาชีพต่อไปได้, การศึกษาทดลองด้านสภาพแวดล้อม เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมในการฟื้นฟูระบบนิเวศน์ ดิน น้ำ และป่าไม้ให้กลับฟื้นคืนสู่ความสมบูรณ์ อาทิเช่น

2.1 งานวิชาการเกษตร

ได้ทดลองรูปแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเกษตรยั่งยืน เกี่ยวข้องกับระบบปลูกพืชโดยมีผลไม้เป็นหลัก ระบบการทำฟาร์มผสมผสาน ระบบวนเกษตร เกษตรธรรมชาติและลดการใช้สารเคมีในการปลูกผัก

2.2 งานสร้างพันธุ์ลูกผสมสองชั้นในพืชผักรับประทานสด

เป็นโครงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริให้มีการผสมพันธุ์แตงโม แตงโมไม่มีเมล็ด แตงแคนตาลูป และข้าวโพดหวาน

ศูนย์ศึกษา ฯ จึงได้เริ่มดำเนินการโดยมี ม.เกษตรศาสตร์เป็นแกนนำ ศึกษาและปรับปรุงพันธุ์พืชหลายพันธุ์ ปัจจุบันมีที่แล้วเสร็จ คือ

2.2.1 แตงโมเนื้อเหลืองลูกผสมชั่วที่ 1 พันธุ์ห้วยทรายทอง F1

2.2.2 แตงโมเนื้อแดงลูกผสมชั่วที่ 1 พันธุ์เพชร F1 พันธุ์สามพระยา F1 และพันธุ์

ชะอำ F1

2.2.3 แตงโมลูกผสมชั่วที่ 1 พันธุ์ห้วยทราย F

2.2.4 แตงไทยหวานลูกผสมชั่วที่ 1 พันธุ์ปุ๋ยฝาย F1

2.3 โครงการขยายพันธุ์และเพาะเลี้ยงกบ

ศึกษาทดลองการเพาะเลี้ยงกบ คือ กบนาและกบบลูฟรอก และยังศึกษาชีววิทยาของกบภูเขา อึ่งปากขวด อึ่งข้างลาย

นอกจากนี้ได้ส่งเสริมการเพาะเลี้ยงกบไปยังหมู่บ้านรอบศูนย์ และพื้นที่ใกล้เคียงตลอดจนให้ความรู้วิชาการเกษตรแก่เกษตรกร ประชาชนที่สนใจ และหน่วยราชการต่าง ๆ

ขณะนี้มีการเพาะเลี้ยงกบ และได้ทดลองเลี้ยงแล้ว 4 ราย

2.4 งานวิจัยปลูกและรวบรวมพันธุ์สมุนไพรร

โครงการนี้เริ่มตั้งแต่ปี 2536 เพื่อรวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพร เพื่อจัดทำสวนพฤกษศาสตร์สมุนไพร เพื่อนำไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติและตัวยาสำคัญ พืชสมุนไพรที่คัดเลือกมาทดลองได้แก่ จิงเฮา มินท์พันธุ์ญี่ปุ่น ดอกชิงห้วหวานและลำโพง

3. แผนการดำเนินงานด้านการขยายผลและถ่ายทอดเทคโนโลยีตามแนวพระราชดำริ ซึ่งดำเนินงานในลักษณะดังนี้ นำผลการทดลองที่ประสบความสำเร็จถ่ายทอดออกไปสู่ราษฎรในพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ จำนวน 14 หมู่บ้านและประชาชนทั่วไป เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและพัฒนาอาชีพของราษฎร ให้สามารถมีรูปแบบการดำเนินชีวิตในลักษณะที่พึ่งตนเองได้ อาทิเช่น

3.1 งานประมง

จัดทำโครงการประมงหมู่บ้าน มีการสาธิตการเลี้ยงปลา และโครงการเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำ เน้นให้ราษฎรมีสัตว์น้ำบริโภคอย่างเพียงพอ ปลาที่ส่งเสริมได้แก่ ปลาดู ปลาตะเพียน ปลาแรด ปลาสวาย เป็นต้น

3.2งานอาชีพเกษตร

จัดตั้งเพื่อเป็นศูนย์ฝึกอบรมเยาวชนในพื้นที่ของศูนย์ฯ กิจกรรมที่ดำเนินไปแล้ว เช่น การทดลองเพาะเห็ดถั่ง การใช้ประโยชน์จากมูลโคที่เลี้ยงด้วยเปลือกสับประต เป็นต้น

3.3 งานส่งเสริมปศุสัตว์

เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2529 โดยระยะแรกส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อผสมผสานกับการประกอบอาชีพอื่น เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ที่แน่นอนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงได้เปลี่ยนมาส่งเสริมให้เลี้ยงโคนม ปัจจุบันมีเกษตรกรที่เลี้ยงโคนมจำนวน 24 ราย มีโคนมทุกขนาดรวมกัน 78 ตัว และเป็นแม่โครีดนมได้ 120 ตัว ผลผลิตน้ำนมได้ประมาณ 39,720 กิโลกรัม / เดือน และได้ขยายโครงการนี้ไปยังหมู่บ้านรอบโครงการอีก 7 หมู่บ้าน มีเกษตรกรเข้าร่วมอีก 70 ราย มีแม่โคนม 1,074 ตัว แม่โครีดนม 413 ตัว ผลผลิตน้ำนมประมาณ 137,018 กิโลกรัม / เดือน เมื่อรวมทั้งหมดแล้วทำให้มีผลผลิตน้ำนมดิบเฉลี่ยวันละประมาณ 5.9 ตัน ส่งให้ศูนย์รีดน้ำนมดิบของสหกรณ์โคนมไทย – เดนมาร์ก เพชรบุรี จำกัด แล้วส่งขายให้ อสค. ภาคใต้ต่อไป

4. แผนการดำเนินงานด้านการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต

ดำเนินการพัฒนาอาชีพของราษฎรควบคู่ไปกับการส่งเสริมด้านสังคมและโครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้ราษฎรมีรายได้ที่พอเพียงจะสามารถช่วยเหลือตนเองได้ อาทิเช่น

4.1 โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน

เป็นพระราชดำริในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ เพื่อเป็นกลยุทธ์ในการสร้างความสำเร็จเพื่อให้เกิดการยอมรับ และได้รับความร่วมมือจากราษฎรในระยะยาวอย่างมั่นคง โดยตั้งเป้าหมายให้โรงเรียนที่อยู่รอบพื้นที่ศูนย์ ฯ เข้าร่วมโครงการ จนถึงปัจจุบันมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 10 โรงเรียน กิจกรรมที่ได้ทำ ได้แก่ การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงไก่เนื้อและไก่ไข่ การเลี้ยงเป็ดเทศ การเลี้ยงนกกระทาไข่ และการเลี้ยงปลา เป็นต้น

4.2 โครงการฝึกอาชีพอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรม

เป็นการส่งเสริมให้ราษฎรมีความรู้ขั้นพื้นฐาน หรือทำผลิตภัณฑ์ไว้ใช้ในครัวเรือน และสนับสนุนการประกอบอาชีพเดิม กิจกรรมที่ได้ฝึกอบรมได้แก่ การทำผลิตภัณฑ์ซีเมนต์ (โองน้ำ) การทำเฟอร์นิเจอร์หวาย – ไม้ไผ่ การเพาะเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ การทำผ้าบาติก การเจียรไนพลอย การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น ข้าวเกรียบกล้วย กล้วยอบเนย พักเชื่อมแห้ง มะละกอแช่อิ่ม เป็นต้น

4.3 โครงการให้ความรู้ทางบัญชีแก่เกษตรกรในหมู่บ้านรอบศูนย์ และโครงการช่วยเหลือแนะนำการเงินการบัญชีแก่กลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้านรอบศูนย์

เริ่มโครงการมาตั้งแต่ปี 2537 เพื่อให้ความรู้บัญชีขั้นพื้นฐาน ส่วนโครงการช่วยเหลือแนะนำการเงินการบัญชี ได้เริ่มให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มแม่บ้านอ่างหินและกลุ่มแม่บ้านท้ายอ่างเขากระปุก และในปี 2538 ได้ขยายผลไปยังกลุ่มอื่น ๆ อีก คือ กลุ่มแม่บ้านไร่ใหม่พัฒนา กลุ่มพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคและกลุ่มปลูกแตงบ้านอ่างหิน

5. แผนการดำเนินงานด้านบริหารโครงการ ได้แก่ อำนวยความสะดวกประสานการปฏิบัติต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, ประสานงานจัดวางระเบียบ และกำหนดขอบเขตในการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิด

ประสิทธิภาพสูงสุด, จัดทำแผนแม่บท (ปี 2541 – 2544) เพื่อเป็นกรอบหลักให้หน่วยงานต่าง ๆ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลสูงสุดต่อประชาชน อาทิเช่น

5.1 โครงการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทที่ดิน และรับรองการใช้ประโยชน์ที่ดินของศูนย์ โดยการจัดสรรที่อยู่อาศัยให้ครอบครัวละ 1 ไร่ และจัดสรรที่ดินทำกินให้ครอบครัวละ 5 ไร่ ในเขตพื้นที่ที่มีระบบชลประทานสมบูรณ์ และจัดสรรให้ครอบครัวละ 7 ไร่ ในเขตพื้นที่อยู่นอกเขตชลประทาน และให้สิทธิถือครองที่ดินอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยมีให้มีการโอนหรือขายกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น

5.2 โครงการจัดการและจำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินของศูนย์ เพื่อให้มีการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเหมาะสมกับสภาพดินและสภาพแวดล้อม โดยแบ่งออกเป็นพื้นที่ต่าง ๆ เช่น พื้นที่ที่ควรปลูกพืชไร่และไม้ผล, พื้นที่ปลูกพืชเฉพาะอย่างหรือทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์, พื้นที่ใช้ทำนา, พื้นที่สำหรับอ่างเก็บน้ำ, พื้นที่สำหรับชุมชนและสิ่งก่อสร้าง

ผลแห่งการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ได้ดำเนินการมาเป็นเวลากว่า 15 ปีนั้น นับเป็นรูปแบบการพัฒนาพื้นที่ชนบทที่มีปัญหาในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมที่ประสบความสำเร็จ อันเป็นแบบอย่างที่ดีในการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีปัญหาในลักษณะใกล้เคียงกัน จากสภาพความอุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ ป่าไม้ น้ำ และสัตว์ป่า เมื่อ 50 ปีที่ผ่านมา ได้ถูกทำลายเปลี่ยนแปลงกลายเป็นไร่สับปะรด พื้นดินเสียหายเสื่อมโทรม ณ บัดนี้ ผืนแผ่นดินที่เคยแห้งแล้งดังกล่าวได้พลิกฟื้นกลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์เฉกเช่นเดิมอีกครั้ง ทั้งป่าเขา ลำธาร สัตว์ป่า โดยเฉพาะเนื้อทราย แม้แต่ราษฎรที่ได้อาศัยอยู่ในผืนแผ่นดินนี้ ได้รับการพัฒนาจนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีความสุขในวิถีชีวิตตามอัตภาพของตนเอง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสชื่นชมความสำเร็จนี้ เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2540 ณ พระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ใจความว่า

“...สิ่งที่ทำให้ที่ห้วยทราย นับว่าประสบความสำเร็จดีมาก ต้องบันทึกเอาไว้เป็นทฤษฎีหรือตำรา ... ฉันปลื้มใจมาก...”

5. เอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีใหม่ : การบริหารการจัดการทรัพยากร

การพิจารณาการเกษตรทฤษฎีใหม่ นอกจากจะมองในด้านที่ทำให้เกษตรกรสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ภายใต้ระบบการผลิต และการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดแล้ว การขุดสระเก็บน้ำเป็นการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรให้กับเกษตรกรในปริมาณที่พอเพียงกับความต้องการใช้ในการประกอบอาชีพและอุปโภคบริโภค1 ในการขุดสระ ดินที่ได้จะนำมาถมขอบสระเพื่อเป็นคันดินรักษาดินรอบสระ ทฤษฎีใหม่เป็นการบริหารการจัดการน้ำให้เกษตรกรใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ การขุดสระเป็นการแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่ดินซึ่งมีผลิตภาพส่วนเพิ่มต่ำเพราะขาดแคลนนํ้ามาเป็นทรัพยากรน้ำซึ่งมีคุณภาพสูงเพราะการขาดแคลน การเสียพื้นที่ขุดสระกลับทำให้ได้พื้นที่เพาะปลูกเพิ่มเพราะพื้นที่ที่เหลือสามารถยืดอายุการเพาะปลูกได้ตลอดปี นอกจากนี้ ทฤษฎีใหม่ยังช่วยรักษาสมดุลของดิน เนื่องจากการปลูกพืชหลายชนิดซึ่งต้องการอาหารจากดินแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ในการเลือกชนิดของพืชที่จะปลูก ประเด็นที่ควรพิจารณาคือ ความต้องการบริโภคเอง ข้อจำกัดด้านทรัพยากรน้ำและโอกาสมีรายได้เสริมที่มีเสถียรภาพและสม่ำเสมอตลอดปี (วิศาล บุญผดวนและคณะ. 2542)

อนึ่งในการสร้างแหล่งน้ำเพิ่มเติมในรูปของอ่างเก็บน้ำนั้น มีผู้วิเคราะห์ไว้หลายแง่มุม บ้างก็เห็นว่ามองที่ความ"คุ้มค่า" ซึ่งในที่นี้หมายถึง การอยู่ดีมีสุขของประชาชน (ชาติชาย ณ เชียงใหม่. 2542) โดยที่รัฐต้องยอมเสียสละเงินทุนสนับสนุนในส่วนนี้ เป็นการมองในแง่การพัฒนาสังคม บ้างก็เห็นว่า ควรมองที่ความ"คุ้มค่า" (วิศาล บุปผเวสและคณะ. 2542) แนวความคิดหลังนี้ เน้นในแง่เศรษฐกิจและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด หากโครงการอ่างเก็บน้ำใดไม่"คุ้มค่า" ก็ไม่ควรลงทุนในโครงการนั้น แต่ควรนำเงินไปลงทุนในโครงการอื่นที่ให้ผลที่มากกว่า อย่างไรก็ตาม ทั้งสองแนวความคิดมีข้อคิดที่เหมือนกันอยู่ประการหนึ่ง ได้แก่ ปัจจัยที่จะทำให้โครงการอ่างเก็บน้ำถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพและเกษตรทฤษฎีใหม่ประสบผลสำเร็จ ก็คือ การมีส่วนร่วมและความตั้งใจทำจริงของเกษตรกรในท้องถิ่น นั่นเอง

ทฤษฎีใหม่ : ทฤษฎีแห่งการพัฒนา

(ชาติชาย ณ เชียงใหม่. 2542) มองทฤษฎีใหม่ในรูปของกระบวนการพัฒนาที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทั้งวิถีคิดและพฤติกรรมของเกษตรกร เป็นการแสวงหาการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ชีวิตดีขึ้น ทฤษฎีใหม่เป็นการคิดอย่างเป็นระบบ เป็นการเปลี่ยนวิสัยทัศน์ของระบบครัวเรือน ชุมชนและสถาบัน ให้เกษตรกรมีความสามัคคีร่วมกันในรูปของสหกรณ์ ในขณะที่ภาครัฐก็มีการปรับทัศนคติ และพฤติกรรม ส่วนภาคธุรกิจ มีการปรับบทบาท และความรับผิดชอบทางสังคม ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น

บทบาททางทฤษฎีใหม่ที่มีต่อการพัฒนา มี 4 ประการ ได้แก่

1. การจัดลำดับความสำคัญของการใช้ทรัพยากร
2. ประสานความร่วมมือทุกฝ่าย
3. สร้างความเห็นพ้องต้องกัน
4. สร้างความเป็นเจ้าของและการมีส่วนร่วม

(ชาติชาย ณ เชียงใหม่. 2542) ระดับของการพัฒนาเริ่มจากปัจเจกชนเป็นการพัฒนาทางด้านความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหา การมีความเข้าใจในการใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมเปลี่ยนวิถีคิด และพฤติกรรมการผลิตให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในระดับครัวเรือน เป็นการพัฒนาเพื่อมุ่งให้ครัวเรือนมีรายได้สมดุล มีความสามัคคี มีความอบอุ่นในการอยู่ร่วมกันระหว่างสมาชิกในครัวเรือน ในระดับชุมชน ทฤษฎีใหม่ช่วยสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน ด้วยการรวมกลุ่มกันในลักษณะสหกรณ์มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นพัฒนาปัจเจกชนให้มีความรับผิดชอบต่อชุมชนมากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดการทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น (แดงอ่อน มั่นใจตน และคณะ.2542) และนำไปสู่ความภูมิใจในตนเอง ทฤษฎีใหม่ยังช่วยชักนำภาคธุรกิจเอกชนให้มีบทบาทในสังคมมากขึ้น ช่วยเหลือสังคม และในขณะเดียวกันต้องมีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นให้มีการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะในขั้นตอนที่ 3 ของทฤษฎีใหม่ ส่วนระดับการพัฒนาในภาครัฐทฤษฎีใหม่เพิ่มโอกาสให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรมากขึ้น ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นระหว่างภาครัฐและเกษตรกร เมื่อทุกๆ ฝ่ายในทุกระดับมีการพัฒนาตนเอง ก็จะนำไปสู่การพัฒนาในระดับประเทศ ซึ่งเป็นแนวทางของความเจริญเติบโตอย่างมั่นคงของประเทศ

นอกจากจะมองทฤษฎีใหม่ในมุมกว้างว่าเป็นกระบวนการพัฒนาในทุกๆระดับแล้ว ทฤษฎีใหม่ยังมีบทบาทในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ในการศึกษาแนวความคิดนี้ จะพิจารณาเป็นสองส่วน คือ ทางด้านเศรษฐกิจและทางด้านสังคม

ทฤษฎีใหม่ : ทฤษฎีแห่งการพัฒนาเศรษฐกิจ

เมื่อมองทฤษฎีใหม่ให้ครบทั้ง 3 ขั้นตอน จะเห็นว่า ทฤษฎีใหม่เป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน ไปสู่เศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ เป็นการผลิตแบบยั่งยืนไปเป็นการผลิตเพื่อขายหรือส่งออกผลผลิตที่เกินความต้องการในครัวเรือน โดยแหล่งระบายผลผลิต ได้แก่ ตลาดภายนอกชุมชน ถึงแม้ว่า หลักการของทฤษฎีใหม่จะเน้นให้เกษตรกรเพื่อบริโภคเองเป็นพื้นฐาน พอมีพอกินไม่อดอยาก แต่ทฤษฎีใหม่ไม่ได้มุ่งหวังให้เกษตรกรผลิตเพื่อตนเอง โดยไม่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น แต่กลับมุ่งสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกร ให้เกษตรกรผลิตเพื่อให้อาหารที่จะบริโภคเองได้เพียงพอ เมื่อเหลือพอจึงจะนำไปแลกเปลี่ยนซื้อขายในชุมชนก่อนแล้วจึงค่อยๆ ขยายออกสู่ภายนอกชุมชน การซื้อขายก็เป็นในลักษณะที่ทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและเกษตรกรเองได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน (วิศาล บุปผเวสและคณะ. 2542)

ทฤษฎีใหม่มีขั้นตอนและกระบวนการของการอินทรีย์การ โดยเฉพาะในส่วนของการทุนไปให้แก่เกษตรกร เพื่อลดความผันผวนของตัวแปรที่สำคัญในการผลิต ได้แก่ ปริมาณน้ำ ทรัพยากรถูกโอนจากในเมืองสู่ชนบทซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการกระจายรายได้ ทรัพยากรที่โอนมานี้ มาเป็นทรัพยากรทุนแก่เกษตรกรซึ่งมีทั้งในรูปทุนมนุษย์และทุนกายภาพ ทรัพยากรทุนเหล่านี้จะทำให้เกษตรกรมีพื้นฐานที่จะสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวมากขึ้น เป็นลักษณะการอินทรีย์การเพื่อเพิ่มความเสมอภาคทางรายได้ พร้อมกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ อย่างไรก็ตามทฤษฎีใหม่ไม่ได้มุ่งเน้นที่จะให้เกษตรกรรอคอยความช่วยเหลือด้านทรัพยากรดังกล่าวจากภายนอก ในการกำหนดพื้นที่เป้าหมายและกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย ต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพของพื้นที่ซึ่งควรเป็นพื้นที่เก็บกักน้ำได้หรือในพื้นที่แหล่งน้ำที่สามารถกระจายน้ำชลประทานได้ การปลูกพืชหลายชนิดมีฤดูเก็บเกี่ยวหมุนเวียนกันไปตลอดปี ทำให้เกษตรกรมีการกระจายภาระงานและรายได้ที่สม่ำเสมอตลอดปี (วิศาล บุปผเวสและคณะ. 2542)

ทฤษฎีใหม่เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่เนื่องมาจากการมีความสามัคคีทั้งในระดับชุมชน ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของการก่อตั้งสหกรณ์ การขุดท่อผ่านพื้นที่ดิน และระดับนอกชุมชน เกิดจากการติดต่อร่วมมือกันเกษตรกรก็สามารถเข้าถึงแหล่งทุนลดต้นทุนการผลิต เพิ่มการตลาดและได้ราคาพืชผลที่เหมาะสม ทฤษฎีใหม่เป็นการผลิตเพื่อบริโภคเพื่อครัวเรือน ช่วยลดค่าครองชีพในภาวะเงินเฟ้อและรายได้ไม่ตกต่ำในภาวะราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ หรือเพิ่มรายได้ที่แท้จริงนั่นเอง (วิศาล บุปผเวสและคณะ. 2542)

พืชที่จะปลูก ควรคำนึงถึงสภาพภูมิอากาศ และภูมิประเทศของแต่ละท้องถิ่นและพิจารณาถึงช่วงเวลาที่เหมาะสมของปี สิ่งหนึ่งที่สำคัญในการตัดสินใจในด้านต่างๆ เหล่านี้คือ จำเป็นต้องมีข้อมูลที่เป็นปัจจุบันมากที่สุด และต้องเป็นทั้งในระดับท้องถิ่น จังหวัด ภาค ประเทศ โดยข้อมูลควรมาจากหน่วยงานรัฐเป็นหลัก (อเนก หิรัญรักษ์ และคณะ. 2542)

ทฤษฎีใหม่ : ทฤษฎีแห่งการพัฒนาสังคม

(มณีวรรณ ฉัตรอุทัยและคณะ. 2542) กล่าวว่า ทฤษฎีใหม่เป็นการพัฒนาที่เน้น “คน” เป็นจุดศูนย์กลาง โดยพยายามเสริมสร้างศักยภาพ และการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่มุ่งเน้นให้เกิดความพร้อมของคนนอกเหนือจากความพร้อมของประเทศและทุน โดยผลตอบแทนที่ได้รับคือคุณภาพที่ดีขึ้นในระยะยาว

การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เน้นให้ขึ้นอยู่กับความสนใจที่จะทำของเกษตรกรเอง นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ด้วยการปฏิบัติจริง เป็นการสร้างเครือข่ายในระบบการส่งเสริมในลักษณะของ

โครงการสาธิตให้เกษตรกรเรียนรู้ประสบการณ์จากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่มาแล้ว เป็นการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป ดังพระบรมราโชวาท เมื่อ 26 กรกฎาคม 2527 ที่ว่า"...เมื่อมีพื้นฐานหนาแน่น บริบูรณ์พร้อมแล้ว ก็ตั้งต้นพัฒนางานต่อไป ให้เป็นการทำไป พัฒนาไปและปรับปรุงไป..."

ในแง่การสนองตอบความต้องการของบุคคล ทฤษฎีใหม่สนองความต้องการได้ดี มาสโลว์ (Maslow) กล่าวถึงทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ (Maslow's Hierarchy of Needs) ไว้ว่า มนุษย์มีความต้องการไม่สิ้นสุด เรียงจากขั้นต่ำไปสูง ความต้องการของมนุษย์มีอยู่ 5 ระดับด้วยกัน ได้แก่

1. ความต้องการด้านสรีระ (Physiological Needs)
2. ความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs)
3. ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Love and Belonging Needs)
4. ความต้องการเกียรติยศ ชื่อเสียง การยกย่องและความภาคภูมิใจ (Esteem Needs)
5. ความต้องการตระหนักในความสำเร็จแห่งตนอย่างถ่องแท้ (Self-Actualization Needs)

ขั้นที่หนึ่งของทฤษฎีใหม่ เป็นการสนองความต้องการในอันดับแรกและอันดับสองของมนุษย์ ทฤษฎีใหม่ในขั้นที่2และ3สนองความต้องการอันดับที่2และ3ในด้านครอบครัว อาชีพ ชีวิตและสังคม เมื่อมองทฤษฎีใหม่ทั้ง 3 ขั้นตอนรวมกัน จะทำให้บรรลุความต้องการของมนุษย์ได้ ในอันดับที่ 5 คือ เมื่อปฏิบัติการเกษตรทฤษฎีใหม่ประสบความสำเร็จ ทำให้เกิดความภูมิใจและความเชื่อมั่นในตัวเอง มีรายได้มากขึ้นในครัวเรือน มีความสามัคคี มีความสงบสุขในชุมชนและสังคม เกษตรกรรู้จักตนเอง แก่ไขตนเอง ค้นพบความจริงจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นรากฐานในการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบความสำเร็จในอนาคต

ที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่ง คือการศึกษาของแดงอ่อนและคณะ(2542) พบว่า การเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ส่งผลให้

- 1.คุณภาพชีวิตดีขึ้น โดยดีขึ้นทั้งกายและใจ รายได้ สิ่งแวดล้อม การศึกษา การทำงานปลอดภัย ครอบครัวอบอุ่น และชุมชนเข้มแข็ง
- 2.ก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนจากการช่วยตนเอง การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ สังคมเข้มแข็ง มีส่วนร่วม มีความสามัคคี สภาพแวดล้อมดี เศรษฐกิจของประเทศมีการเจริญเติบโตแบบมั่นคง นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน.

แนวพระราชดำริด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในบริบทของการพัฒนาประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย ก็คือการทำให้ทรัพยากรมนุษย์ในประเทศนั้นๆมีคุณภาพ เมื่อพิจารณามิติในตัวคนแล้ว สามารถสรุปได้ว่า คุณภาพของคนน่าจะเกี่ยวพันกับ

1. คุณภาพด้านทักษะ
2. คุณภาพด้านสุขภาพ
3. คุณภาพด้านทัศนคติ

ทุกมิติที่กล่าวถึงนี้จะมียอดประกอบสองระดับด้วยกัน นั่นคือ ระดับความคิดและระดับพฤติกรรม (ไกรยุทธ ชีรตยาคินันท์. ม.ป.ป. : 2 – 5)

ในทัศนะของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความสำคัญของการพัฒนา คือ การเอื้อโอกาสให้บุคคลได้ใช้ศักยภาพของตนที่มีอยู่หรือที่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มความสามารถ (Unleashing of Human Potential) โดยมีความหมายรวมถึงกระบวนการส่งเสริม สนับสนุนและกระตุ้นให้คนมีการเรียนรู้ มีการพัฒนาความรู้

ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีศีลธรรม มีจริยธรรม และตระหนักให้ความสำคัญของวิถีการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (มณีวรรณ ฉัตรอุทัย. 2542)

ปัจจุบันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ จุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนาประเทศที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ใช้การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนและคุณภาพชีวิตของคน ไม่ยอมรับว่าการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาอีกต่อไป ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาโดยเน้นศักยภาพของคน ให้มีทางเลือกในชีวิต และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน มุ่งปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ จากการฝึกอบรม กระบวนการ การเรียนรู้และการปฏิบัติจริง ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายแก่การเรียนรู้ และสามารถที่จะเชื่อมโยงองค์ความรู้สากลเข้ากับภูมิปัญญาไทยได้

จากบทสัมภาษณ์ ดร.พนม พงษ์ไพบูลย์ (กรมการปกครอง. 2541) การพัฒนามนุษย์ประกอบด้วยส่วนต่างๆที่สำคัญ3ส่วนคือ

1. ต้องธำรงรักษาสังคตงาม
2. ต้องสร้างความสามารถความฉลาดต่างๆ

เช่นเดียวกับสมบัติ กุสุมาลี (2539 : 33) ที่ได้อ้างจากแนวคิดพื้นฐานต่างประเทศที่ว่า “..การพัฒนาจะต้องหักทอรอบ ๆ ตัวมนุษย์ ไม่ใช่ให้มนุษย์อยู่รอบการพัฒนา มันจะต้องเป็นการพัฒนาของมนุษย์โดยมนุษย์และเพื่อมนุษย์...”

มีผลงานอีกชิ้นหนึ่งที่ได้วิเคราะห์จากปณิธานอาจารย์ป่วยกับการใช้ทรัพยากร (เสรี ลีลาลัย. 2542) ว่า “..รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์ โดยจะต้องมุ่งแก้พฤติกรรมมนุษย์เป็นสำคัญ และต้องแก้ทุกระดับตั้งแต่ผู้บริหารลงมาถึงประชาชน .. รวมไปถึงทุกคนต้องร่วมมือกันในการรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างจริงจัง โดยเน้นพัฒนาทั้งด้านความรู้ ภูมิปัญญาและจริยธรรม..”

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD) และการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self – directed learning)

พิจิตต์ รอยศิริกุล (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของไทย พบว่าแนวทางที่ผ่านมามักจะนำมาจากทฤษฎีตะวันตกอันเป็นระบบการพัฒนาเพื่อพัฒนาปัจจัยการผลิตคือทรัพยากรมนุษย์ สำหรับแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของไทยนั้นพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มิได้ยึดติดอยู่กับการพัฒนาเพื่อให้ได้ผลตอบแทนกลับคืนมา แท้จริงแล้วคือ การพัฒนาโดยมีคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา คนเป็นตัวตั้งหรือเป้าหมายในการพัฒนา การศึกษาแบบบูรณาการเพื่อความยั่งยืน การปฏิรูปการศึกษาการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและแนวทางเศรษฐกิจชุมชน และยุทธศาสตร์การพัฒนาคน แนวทางต่างๆนี้เป็นความคิดที่รังสรรค์โดยคนไทยที่มีความรู้และมีความรู้จักตน มีความรู้ความเข้าใจในระบบสังคมอย่างลึกซึ้ง.

สำราญ แสงจิว (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาภาคินพนธ์เรื่อง”ย้อนรอยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืน : กรณีศึกษาผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม” ผู้ซึ่งได้รับการยกย่องเป็นคนดีศรีสังคม การประกาศเกียรติคุณด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และได้รับแต่งตั้งเป็นวุฒิสมาชิก พ.ศ.2538 จากการวิเคราะห์ตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ที่เป็นภูมิปัญญาของชาติ หลักการและกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางของผู้ใหญ่วิบูลย์ จะต้องเริ่มจากการเปลี่ยนวิธีคิด การปรับทัศนคติและจิตสำนึก การเชื่อมั่น เห็นคุณค่าและความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ การวางแผน การออกแบบและตัดสินใจปฏิบัติ ถือเป็นวิสัยทัศน์ทางเกษตรกรรมที่ยั่งยืนที่มีทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืนควบคู่กัน

ไป การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นต้องพัฒนาร่างกาย โดยมีอาหารบริโภคและปัจจัย4เพียงพอ ทำให้ร่างกายแข็งแรง การพัฒนาจิตใจหรือจิตวิญญาณ โดยใช้หลักธรรมตามคำสอนของพุทธศาสนา เพื่อสร้างทัศนคติที่ดี และการพัฒนาปัญญาที่ใช้ในการแก้ปัญหาและจัดการกับวิถีชีวิต จากการศึกษาพบว่าผู้ใหญ่วิบูลย์มีการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ใน 2 มิติ คือ ภูมิปัญญาที่เป็นมิติทางความเชื่อ : คตินิยมแบบไทย คือการมีชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติ และภูมิปัญญาที่เป็นมิติทางศาสนาและชีวิตความเป็นอยู่ตามหลักพุทธธรรมเกษตร-เบญจขันธ์ชุมชน ซึ่งเริ่มการพัฒนาแบบแผนการผลิตในรูปวนเกษตร ก่อให้เกิดความสมดุลทางธรรมชาติ การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจและมีเวลาในการดำเนินชีวิตและทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนายั่งยืน ผู้ใหญ่วิบูลย์ได้ประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้กับทรัพยากรมนุษย์ทุกเพศ ทุกวัย โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มผู้ใหญ่ที่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรและพระสงฆ์ให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและมีคุณภาพที่จะต้องมีความสมบูรณ์ 5 ประการคือ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีศีลธรรมและจิตใจที่ดีงาม มีปัญญาคือ มีความชำนาญและความสามารถในการประกอบอาชีพและมีเศรษฐกิจดี ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจและปัญญาเพื่อเป็นพื้นฐานการพัฒนาสำหรับปัจเจกบุคคลชุมชน หมู่บ้าน ชนบทตลอดจนประเทศชาติ

กันทรวิฑูรณ์ พันธวงศ์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “คน” ปัญหาและคำตอบของการพัฒนาเศรษฐกิจไทย : การพัฒนาคนด้วยการศึกษา ว่า การพัฒนาประเทศเพื่อให้หลุดพ้นจากการด้อยพัฒนา โดยใช้เศรษฐกิจเป็นเป้าหมายนำ (Economic led Growth) เพื่อให้รายได้ประชาชาติหรือผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยหวังว่าความเจริญทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ จะไหลรินลงสู่ประชาชนเบื้องล่าง (Trickle – down effect) อันจะทำให้ประชาชนมีรายได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ผลของการพัฒนาประเทศที่ผ่านมากล่าวได้ว่าประสบความสำเร็จในหลายด้าน ขณะเดียวกันก็นำมาซึ่งปัญหาการใช้ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และที่สำคัญคือ คุณภาพของคน ซึ่งเป็นแรงจูงใจหลักในการพัฒนาประเทศ ตามแผนฯ8 นั้น “คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา เป็นทั้งคนดีและคนเก่งควบคู่กันไป วิธีการที่ถือว่าเป็นรากฐานที่จำเป็นและควรได้รับการส่งเสริม คือ การให้การศึกษาแก่คนในชาติ โดยควรคำนึงถึงเรื่องของคุณภาพและการกระจายบริการทางการศึกษาอย่างเป็นธรรม ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาไทยเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อกองทุนทางการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาตินั้นได้รับผลประโยชน์ตอบแทนที่คุ้มค่าหรือเกิดสวัสดิการสูงสุดแก่เศรษฐกิจและสังคมอันจะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน.

ไพศาล ไกรสิทธิ์ (2524 : บทคัดย่อ) ได้กล่าวถึง “วัฒนธรรมการทำงานของคนไทย” สรุปได้ดังนี้

1. คนไทยมีแนวความคิดเกี่ยวกับการทำงานดังนี้ 1)การทำงานและการหาความสุขเป็นกิจกรรมที่สามารถทำร่วมกันได้ 2)การทำงานเพื่อการเปลี่ยนแปลงและเอาชนะสภาพแวดล้อมเป็นการกระทำที่เป็นไปได้ยาก 3)การทำงานเพียงอย่างเดียวไม่ใช่ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ชีวิตการทำงานประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว 4)การสะสมทรัพย์สินหามาได้จากการทำงานไม่ใช่สิ่งจำเป็นที่ต้องกระทำ

2. คนไทยมีค่านิยมเกี่ยวกับการทำงาน ดังนี้ 1)ต้องการงานที่ไม่ต้องใช้ความพยายามอย่างสม่ำเสมอ 2)ต้องการงานที่ไม่ต้องรับผิดชอบ 3)ต้องการงานที่ไม่ต้องเสี่ยง 4)ต้องการงานที่อิสระ

3. คนไทยมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการทำงาน ดังนี้ 1)ไม่มีการวางแผนในการทำงาน 2)มีสมรรถภาพในการทำงานคนเดียว 3)ไม่มีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม 4)ไม่มีวินัยในการทำงาน

4. ในวัยเด็กคนไทยได้รับการอบรมเพื่อการทำงาน ดังนี้ 1)ไม่ได้รับการฝึกอบรมให้รู้จักการทำงานเพื่อช่วยตนเอง 2)ไม่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อเตรียมตัวที่จะทำงานอาชีพ

จากผลการวิจัยได้มีข้อเสนอแนะว่า การจะพัฒนาวัฒนธรรมในการทำงานของคนไทยให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จะต้องมีการฝึกอบรมให้รู้จักการทำงานตั้งแต่วัยเด็ก โดยเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่ตั้งขึ้นเพื่อการนี้โดยเฉพาะ.

วิธีการเรียนรู้ที่วิธีการหนึ่งก็คือ “การเรียนรู้ด้วยตนเอง” (Self – directed learning) นับเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความสามารถพึ่งพาตนเอง เรียนรู้ด้วยตัวเองอย่างต่อเนื่อง เป็นรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning style) ซึ่งเชื่อว่า ปกติมนุษย์มีแนวโน้มตามธรรมชาติที่ต้องการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถของตนเองอยู่แล้ว การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้หากมีการจัดสภาพที่เหมาะสม มีการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก ให้บุคคลากรมีเสถียรภาพเพียงพอที่จะเรียนในสิ่งที่เขาต้องการ ปัจจัยที่จะเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ดังกล่าวนี้ มีทั้งที่เป็นนามธรรมไม่สามารถมองเห็นได้ เช่น การให้ความสำคัญ แรงจูงใจ หรือทัศนคติของบุคลากรต่อองค์กร (เสนาะ ตีแยว. 2535 : 296) หรือปัจจัยที่เป็นรูปธรรม เช่น โครงสร้างระเบียบ กฎเกณฑ์แบบความเป็นผู้นำ เหล่านี้ล้วนส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นลักษณะธรรมชาติของสิ่งแวดล้อมภายในเรียกว่า “บรรยากาศองค์กร” (อรุณ รัชธรรม. 2523 : 223)

ดังนั้นในการพัฒนาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ได้นั้น นอกจากจะเกิดจากทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าด้านความสามารถ สติปัญญา และพร้อมด้วยความปรารถนาที่จะพัฒนาตนเอง ผู้ร่วมงานและองค์กรให้มีความก้าวหน้าอยู่เสมอแล้ว ยังต้องอาศัยบรรยากาศองค์กร ซึ่งจะเอื้อต่อการแสวงหาความรู้ ถ่ายทอด การนำความรู้ ไปใช้อย่างมีคุณค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด.

ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์ (2544 : 126) ได้กล่าวไว้ว่า “..โลกยุคใหม่เปลี่ยนไว เปลี่ยนเร็ว อย่างเป็นพลวัตรเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายทำนายอนาคตเป็นเส้นตรงออกไปยาก ไม่มีพินิจเขี้ยวให้เห็น ไม่ใช่โลกของอำนาจ โลกที่แยกส่วน โลกของการสั่งสอน ควบคุม บังคับบัญชา ท่องจำแบบตายตัวเช่นในอดีต จำเป็นจะต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย วิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง เพื่อให้สามารถสร้างสรรค์สังคมในทางบวก เพื่อให้ประเทศสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงรอบด้านได้อย่างยั่งยืน การดำเนินงานดังกล่าวนี้เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่ายในสังคม ในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างแท้จริงตามแนวทางของสมาชิกสหประชาชาติหนึ่งที่กำลังกล่าวไว้ว่า

“...ถ้าท่านเล่าให้ฉันฟัง	เดี๋ยวฉันก็ลืม
ถ้าท่านทำให้ฉันดู	ฉันพอจะจำได้
ถ้าท่านให้ฉันทำเอง	
ช่วยแนะนำฉัน	ฉันจะเข้าใจและทำได้...”

วัฒนพร คุชภูมิ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดการการเรียนรู้ขององค์กร ชุมชนในชนบท : กรณีศึกษา ชุมชนสาคลี อ.เสนา จ.อยุธยา” โดยมีแนวคิดพื้นฐานที่เชื่อมั่นว่า เป้าหมายสำคัญของการเรียนรู้ในชุมชน คือ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของการจัดการการเรียนรู้ในชุมชน ได้แก่ องค์กรชุมชน ผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง กิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมการพัฒนาชุมชน การได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอกและมีเงินทุนสำหรับการพัฒนา นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมาเป็นแนวคิดยุทธศาสตร์หลักของการพัฒนาชุมชน ทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธาในตัวเอง (Self - reliance) เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง (Self - confidence) และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) ในการดำเนินการตามกิจกรรมการพัฒนาต่างๆของชุมชน อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีปัญหาอุปสรรคบางอย่างคือ การรับรู้ของสมาชิกที่ไม่เท่ากัน สาเหตุที่ทำให้เกิดอุปสรรคคือ ความสามารถในการกระจายการรับรู้หรือการประชาสัมพันธ์ที่ยัง

ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ทำให้สมาชิกบางส่วนไม่เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ และไม่เกิดการเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองและสังคมที่ตนอยู่อาศัยอย่างแท้จริง.

กัญญมน อินทวงศ์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยในเรื่อง " วัฒนธรรมชุมชนและเศรษฐกิจพึ่งตนเอง " พบว่า สภาพเศรษฐกิจไทยทั้งที่อยู่ในเมืองและชนบท ภายในชุมชนต่าง ๆ มุ่งหาวิธีการเพื่อให้รอดพ้นจากปัญหาเศรษฐกิจด้วยการนำวัฒนธรรมชุมชนมาเป็นแนวทางสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง วัฒนธรรมชุมชนมีปัจจัยที่สัมพันธ์กัน คือ ระบบการผลิต ระบบการอยู่ร่วมกัน ระบบทางความเชื่อเพื่อให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองได้จะมีกิจกรรมด้านการรวมกลุ่มเศรษฐกิจภายในชุมชน การรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย มีการส่งเสริมการตลาดชุมชน การสนับสนุนการดำเนินการเรื่องการพัฒนาภูมิอาชีวะ การปลูกพืชสมุนไพร การแพทย์แผนไทย การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

อดิศักดิ์ น้อยสุวรรณ (2542 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง " ผลแห่งการพัฒนา : เศรษฐกิจชุมชนมองจากองค์กรธุรกิจชุมชน " สรุปว่า ผลพวงแห่งการทำงานด้านการพัฒนาชุมชนได้ก้าวหน้าขึ้นอีกระดับหนึ่ง แต่มีประเด็นที่ขอร่วมคิดคือ

1. ข้าราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการทำงานกับกลุ่ม คือ บุคลากรของกรมการพัฒนาชุมชน ได้ทราบถึงความสำคัญขององค์กรชุมชนว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอย่างยิ่ง จะส่งผลให้บุคลากรส่วนนี้ทุ่มเทและมุ่งมั่นในการทำงานเกี่ยวกับองค์กรประชาชนมากยิ่งขึ้น

2. เมื่อทราบถึงความสำคัญแล้วจึงได้พยายามและให้ความสำคัญต่อการจัดกลุ่มโดยยึดวิธีการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เกิดกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ

3. ผลจากหน่วยงานอื่น ๆ นำกลุ่มที่พัฒนาชุมชนกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มแล้วไปใช้งานในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านต่าง ๆ และของที่เราคงอยู่ต่อไปคือ การเข้าร่วมรับฟังให้คำปรึกษา สร้างความสามัคคีในกลุ่มให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

นอกจากนั้นสาธารณชนได้ยอมรับอย่างเป็นรูปธรรมว่ารากฐานของการพัฒนาชุมชนเป็นแนวทางที่จริงแท้แน่นอนและยั่งยืน อันจะนำไปสู่ "ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจชุมชนดี สิ่งแวดล้อมยั่งยืน "

อรสุดา เจริญรัต (2543 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง " การเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคม " ผลการวิจัยพบว่า เงื่อนไขที่สำคัญที่สุดของการเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ การที่ชุมชนหรือหมู่บ้านยังคงมีอำนาจในการควบคุมดูแลจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ของตนเอง อำนาจดังกล่าวนี้เป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่การสร้างและพัฒนาระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการดำรงชีวิตด้านต่าง ๆ ในระบบบรรทัดฐานของหมู่บ้านที่ปรากฏอยู่ในจารีต ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ หรือพฤติกรรมซึ่งเป็นผลเชื่อมโยงของอิทธิพลโลกทัศน์และระบบคุณค่าของชุมชน ปัจจัยดังกล่าวนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงสามารถปรับตัวไปตามบริบทสังคมที่เปลี่ยนผ่านจากสังคมประเพณีเข้าสู่สังคมทันสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้รัฐในฐานะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือและสนับสนุนชุมชนเหล่านี้ สามารถส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพดังกล่าวได้โดยการกำหนดนโยบายที่เอื้อต่อการกระจายอำนาจจากส่วนกลางให้มากขึ้น พร้อม ๆ กับการช่วยเหลือและสนับสนุนให้ชุมชนสามารถพัฒนาความเข้มแข็งของตนเองด้วยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายร่วมกัน ตามแต่สภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่ ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นบนความสัมพันธ์ที่อยู่บนพื้นฐานของทุนทางสังคม (Social Capital) ของชุมชนนั่นเอง.

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่และประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งอาศัยอยู่ในหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเพื่อคัดเลือกศูนย์ศึกษาโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) (ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์. 2538 : 14-15) คือ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรีและใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย “ แบบเฉพาะเจาะจงหรือแบบมีจุดมุ่งหมาย ” (Purposive Random Sampling) (จุมพล สวัสดิการ. 2520 : 227) ตามสภาพข้อมูลที่เป็นจริง กล่าวคือ เป็นการแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมโดยตรง รวมจำนวน 9 ราย คิดเป็นร้อยละ 100

กลุ่มที่ 2 ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมโดยอ้อม รวมจำนวน 21 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 โดยมีเงื่อนไขเพิ่มเติมคือ ต้องเป็นกลุ่มที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่หรือทำการเกษตรผสมผสานเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพรองที่ใกล้เคียงกับกลุ่มที่ 1

กลุ่มที่ 3 ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ยังไม่ได้รับการส่งเสริมรวมจำนวน 30 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 โดยมีเงื่อนไขเพิ่มเติมคือ ต้องเป็นกลุ่มที่ทำการเกษตรอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพรอง

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ

- 1.1 ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมโดยตรง

1.2 ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็น
กลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมโดยอ้อม

1.3 ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ยัง
ไม่ได้รับการส่งเสริม

2.ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ

ประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) การศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลทางเอกสาร ตำรา บทความและ
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามประกอบ โดยจะมีการจัดทำ
แนวคำถามให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพื่อให้เป็นไปอย่างมีหลักการและโครงสร้าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการสัมภาษณ์ประกอบแบบสอบถามประสิทธิผลการพัฒนา
ทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป มีจำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน การขยายผลและผลกระทบต่างๆที่มีต่อ
คุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมาย มีจำนวน 41 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับ
เรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีจำนวน 20 ข้อ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ ตลอดจนข้อเสนอแนะและ
ข้อมูลเพิ่มเติม มีจำนวน 6 ข้อ

ซึ่งในการหาคุณภาพเครื่องมือได้นำไปให้คณะกรรมการควบคุมปริญญาโทและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
หลังจากนั้นได้นำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างอื่นคือ ประชาชนในพื้นที่เป้าหมายของ
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 30 ราย ได้ค่าความ
เชื่อมั่น 0.8701

3. ใช้วิธีการสังเกตโดยตรงในการเก็บข้อมูล เพื่อบันทึกสภาพทางกายภาพ พฤติกรรมการเรียนรู้
ด้วยตนเอง กระบวนการจัดการเรียนรู้และการใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)
(บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2534 : 39) ในบางกิจกรรมที่คิดว่าข้อมูลที่ได้ยังไม่แน่ชัด

4. เครื่องบันทึกเสียง (Cassette recorder) เพื่อใช้ในการบันทึกขณะสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1. สร้างกรอบโดยยึดแนวคิดทฤษฎีใหม่ แนวพระราชดำริ แนวคิดและทิศทางการดำเนินงานของ
ศูนย์ศึกษาฯ แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นหลัก

2. ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการสร้างเครื่องมือจากตำราการวัดผลและการประเมินผล

3. การสร้างแบบสอบถามเพื่อวัดการปฏิบัติ แบบเติมความ แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก แบบสอบถาม
เจตคติแบบมาตราส่วน (Rating scale) ประมาณค่า 5 ระดับและแบบปลายเปิด (Open – end questions)

4. เมื่อสร้างเครื่องมือเสร็จแล้วนำไปให้คณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีความเที่ยงตรง (Validity) และมีค่าระดับความเชื่อมั่น (Reliability) สูง
5. ทำการทดลองใช้ (Try – out) กับประชากรกลุ่มอื่นที่มีคุณสมบัติคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง
6. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามเพื่อนำมาใช้จริง

การหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. การหาความเที่ยงตรง (Validity) จะใช้ความเที่ยงตรงตามวัตถุประสงค์ เนื้อหา (Content Validity) และความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) (Gronlund, 1981 : 67) ภายใต้การดูแลและควบคุมของคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญโดยตรง

2. การหาค่าระดับความเชื่อมั่น (Reliability) แบบสอบถามวัดเจตคติและพฤติกรรมการปฏิบัติ นำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha – Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2531 : 132 – 133)

เมื่อวิเคราะห์ได้ค่าระดับความเชื่อมั่นของแบบสอบถามแล้ว หลังจากนั้นจะนำมาปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ทั้งรูปแบบ เนื้อหาและถ้อยคำ เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่มีความเหมาะสม ความถูกต้องและความสมบูรณ์ที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยไปยังสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) เพื่อขออนุมัติการศึกษาวิจัย
2. ผู้วิจัยไปเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเดินทางไปที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ระหว่างวันที่ 3 – 6 กรกฎาคม 2544 ซึ่งใช้การสัมภาษณ์ประกอบแบบสอบถาม โดยอธิบายถึงแนวทางและการตั้งคำถามอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมไปถึงการสังเกตเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จากนั้นนำมาจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS

(Statistical Package for the Social Science) ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลทั่วไป โดยใช้ร้อยละ (Percentage) เพื่อใช้ในการแจกแจงความถี่
2. ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน การขยายผลและผลกระทบต่างๆที่มีต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมาย โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
3. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยตั้งแต่

2 กลุ่มขึ้นไป F-test ซึ่งเมื่อพบความแตกต่าง ทำการ Posthoc Comparison โดยใช้วิธีเชฟเฟ (Scheffe') (Edwards. 1985, Kirk. 1982, Winer. 1971) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสำหรับสองกลุ่มตัวอย่าง

T – Test (Glass & Hopkins. 1984)

4. ศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด ดำเนินการสรุปคำถามแล้วจัดกลุ่ม (Grouping) ที่เป็นข้อมูลเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน

ทั้งนี้ ค่าทางสถิติทั้งหมดได้นำเสนอในรูปของตารางข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) และนำมาแปลความหมายเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) สำหรับใช้ในการวิเคราะห์โดยนำข้อมูลทางวิชาการอ้างอิงประกอบการบรรยาย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
%	แทน	ร้อยละ
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระของสถิติทดสอบ (Degree of freedom)
SS	แทน	ผลบวกของคะแนนเบี่ยงเบนยกกำลังสอง ซึ่งใช้หาความแปรปรวน
MS	แทน	ความแปรปรวนรวม
F	แทน	สถิติทดสอบ F สำหรับทดสอบ $H_0 : \mu_1 = \mu_2 = \mu_3$

$H_1 : \text{มี } \mu_i \neq \mu_j \text{ อย่างน้อย 1 คู่ ; } i \neq j$

Sig.	แทน	ระดับนัยสำคัญของการทดสอบ
Mean Difference	แทน	ความต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ($\bar{X}_i - \bar{X}_j$)
Std. Error	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของ $\bar{X}_i - \bar{X}_j$
95% Confidence Interval	แทน	ค่าประมาณแบบช่วงของ $\mu_i - \mu_j$ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 %
T	แทน	สถิติทดสอบ t สำหรับการทดสอบ $H_0 : \mu_1 = \mu_2$ $H_1 : \mu_1 \neq \mu_2$
Sig. (2 - tailed)	แทน	ค่า Significance ของการทดสอบแบบสองข้าง
Levene's Test for Equality of Variances		เป็นการทดสอบที่ใช้ในการทดสอบว่า ค่าแปรปรวนประชากรจากจากแต่ละกลุ่ม เท่ากันหรือไม่

การวิเคราะห์ข้อมูล

- ศึกษาข้อมูลทั่วไป โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อใช้ในการแจกแจงความถี่
- ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน การขยายผลและผลกระทบต่างๆที่มีต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน
ครัวเรือนเป้าหมาย โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน (Standard Deviation)

3. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป F-test ทำการ Posthoc Comparison โดยใช้วิธีเชฟเฟ (Scheffe') และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสำหรับสองกลุ่ม ตัวอย่าง T - Test

4. ศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด โดยใช้การจัดกลุ่ม (Grouping) ที่เป็นข้อมูลเดียวกันหรือใกล้เคียงกันมาบรรยายเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data)

การเสนอผลการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเสนอผลการศึกษาค้นคว้าตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 จำนวนและร้อยละของประชาชนครัวเรือนเป้าหมาย ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษาสูงสุด จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน

ตอนที่ 2 จำนวนและร้อยละของตัวแปรในด้านสภาพปัจจุบัน และการขยายผลต่างๆ สำหรับค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรในด้านผลกระทบต่างๆต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมาย

ตอนที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย F-test ทำการ Posthoc Comparison โดยใช้วิธีเชฟเฟ (Scheffe') และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสำหรับสองกลุ่ม ตัวอย่าง T - Test ในด้านการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมต่างๆเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ตอนที่ 4 นำมาจัดกลุ่มในลักษณะของการบรรยาย

ผลการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยเสนอผลการศึกษาค้นคว้าตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป จำนวนและร้อยละของประชาชนครัวเรือนเป้าหมาย ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษาสูงสุด จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน ดังแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 1

ตาราง 1 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้เข้ารับการสัมภาษณ์

ข้อความ	กลุ่ม 1		กลุ่ม 2		กลุ่ม 3		รวม	
	N	%	N	%	N	%	N	%
เพศ								
1.) ชาย	9	100.0	13	61.9	19	63.3	41	68.3
2.) หญิง			8	38.1	11	36.7	19	31.7
รวม	9	15.0	21	35.0	30	50.0	60	100

ตาราง 1(ต่อ)

ข้อความ	กลุ่ม 1		กลุ่ม 2		กลุ่ม 3		รวม	
	N	%	N	%	N	%	N	%
อายุ								
1.) 20 ปีลงมา								
2.) 21 – 30 ปี			2	9.5			2	3.3
3.) 31 – 40 ปี			5	23.8	9	30.0	14	23.3
4.) 41 – 50 ปี	5	55.6	5	23.8	8	26.7	18	30.0
5.) 51 – 60 ปี	2	22.2	4	19.0	6	20.0	12	20.0
6.) 60 ปีขึ้นไป	2	22.2	5	23.8	7	23.3	14	23.3
รวม	9	15.0	21	35.0	30	50.0	60	100
การศึกษาสูงสุด								
1.) ไม่เคยเรียนหนังสือเรียน	1	11.1	1	4.8	3	10.0	5	8.3
2.) เรียนแต่ไม่จบชั้นประถมศึกษาภาคบังคับ (ป.4/ป.7/ป.6)			5	23.8	8	26.7	13	21.7
3.) จบชั้นประถมศึกษาภาคบังคับ (ป.4/ป.7/ป.6)	5	55.6	15	71.4	8	26.7	28	46.7
4.) จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	1	11.1			4	13.3	5	8.3
5.) จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.8/ม.ศ.5/ม.6/ปวช.)	2	22.2			2	6.7	4	6.7
6.) จบระดับอนุปริญญาหรือ ปวส.					2	6.7	2	3.3
7.) จบระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า					3	10.0	3	5.0
8.) จบสูงกว่าระดับปริญญาตรี								
9.) อื่นๆ (ระบุ).....								
รวม	9	15.0	21	35.0	30	50.0	60	100
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน								
1.) จำนวน 3 คน	1	11.1					1	1.7
2.) จำนวน 4 คน	3	33.3	4	19.0	6	20.0	13	21.7
3.) จำนวน 5 คน	3	33.3	8	38.1	12	40.0	23	38.3
4.) จำนวน 6 คน	1	11.1	3	14.3	3	10.0	7	11.7
5.) จำนวน 7 คน			5	23.8	7	23.3	12	20.0
6.) จำนวน 8 คน			1	4.8	2	6.7	4	6.7
รวม	9	15.0	21	35.0	30	50.0	60	100

ตาราง 1(ต่อ)

ข้อความ	กลุ่ม 1		กลุ่ม 2		กลุ่ม 3		รวม	
	N	%	N	%	N	%	N	%
ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน								
1.) เป็นหัวหน้าครัวเรือน	9	100	12	57.1	10	33.3	31	51.7
2.) เป็นภริยาหัวหน้าครัวเรือน			6	28.6	7	23.3	13	21.7
3.) เป็นบุตร			3	14.3	7	23.3	10	16.7
4.) เป็นบิดามารดา					4	13.3	4	6.7
5.) เป็นญาติ					2	6.7	2	3.3
6.) เป็นผู้อื่น								
รวม	9	15.0	21	35.0	30	50.0	60	100

จากตาราง 1 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นเพศชายมีจำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 68.3 และเพศหญิงมีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 31.7 เนื่องจากในการศึกษานี้มีเป้าหมายที่จะศึกษาจากหัวหน้าครัวเรือนและได้นัดหมายว่าขอให้หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่เป็นตัวอย่างครั้งนี้ กล่าวคือ ส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมีจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 51.7 สำหรับอายุส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงานคืออายุระหว่าง 41 – 50 ปีมีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0 ส่วนเรื่องการศึกษาของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายนั้น ใกล้เคียงกับเกษตรกรทั่วไป กล่าวคือ จบชั้นประถมศึกษาภาคบังคับ(ป.4/ป.7/ป.6)เป็นส่วนใหญ่มีจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 46.7 สำหรับจำนวนสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่โดยเฉลี่ย 5 คนต่อครัวเรือนมีจำนวน 23 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.3

ตอนที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน การขยายผลและผลกระทบต่างๆที่มีต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมาย ดังแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตาราง 2 แสดงอาชีพหลักของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง (พิจารณาจากหัวหน้าครัวเรือนเป็นหลัก)

อาชีพหลัก	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		รวม	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1	2	22.2			2	22.2							5	55.6											9	15.0
กลุ่ม 2	2	9.5			7	33.3							5	23.8	4	19.0	3	14.3							21	35.0
กลุ่ม 3	2	6.7	2	6.7	10	33.3	2	6.7	2	6.7					2	6.7			5	16.7	3	10.0	2	6.7	30	50.0
รวม	6	10.0	2	3.3	19	31.7	2	3.3	2	3.3			10	16.7	6	10.0	3	5.0	5	8.3	3	5.0	2	3.3	60	100.0

หมายเหตุ	กลุ่ม 1	หมายถึง ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ (เป็นกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายที่ได้รับการส่งเสริมโดยตรง)	5	หมายถึง เลี้ยงสัตว์	9	หมายถึง พนักงานร้านค้า/บริษัท/โรงงานอุตสาหกรรม
	กลุ่ม 2	หมายถึง ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ (เป็นกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายที่ได้รับการส่งเสริมโดยอ้อม)	6	หมายถึง ทำการเกษตรผสมผสาน	10	หมายถึง ค้าขาย
	กลุ่ม 3	หมายถึง ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ (เป็นกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายที่ยังไม่ได้รับการส่งเสริม)	(ปลูกพืชหลายชนิด เลี้ยงสัตว์และเลี้ยงปลา)	11	หมายถึง รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	
	1	หมายถึง เลี้ยงสัตว์	7	หมายถึง ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่	12	หมายถึง อื่นๆ เช่น ร้านตัดเสื้อ รับเหมาก่อสร้าง
	2	หมายถึง ทำนา	8	หมายถึง รับจ้างแรงงาน		
	3	หมายถึง ทำสวน				
	4	หมายถึง ทำไร่				
	5	หมายถึง ประมง/เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ				

ตาราง 3 แสดงอาชีพรองของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง (ตอบได้หลายข้อ)

อาชีพรอง	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
กลุ่ม	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	
กลุ่ม 1	1	11.1	1	11.1	2	22.2	1	11.1	4	44.4	4	44.4
กลุ่ม 2	5	23.8	8	38.1	10	47.6	1	4.8	3	14.3	6	28.6
กลุ่ม 3	6	20.0	3	10.0	3	10.0	3	10.0	1	3.3	2	6.7
รวม	12	20.0	12	20.0	14	23.3	6	10.0	4	6.7	9	15.0
							23	38.3	20	33.3	11	18.3
											6	10.0

หมายเหตุ	1 หมายถึง ทำนา	5 หมายถึง ประมง/เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	9 หมายถึง รับจ้างแรงงาน
	2 หมายถึง ทำสวน	6 หมายถึง เลี้ยงสัตว์	10 หมายถึง พนักงานร้านค้า/บริษัท/โรงงานอุตสาหกรรม
	3 หมายถึง ทำไร่	7 หมายถึง ทำการเกษตรผสมผสาน	11 หมายถึง ค้าขาย
	4 หมายถึง ปลูกผักสวนครัว	8 หมายถึง ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่	

ตาราง 3(ต่อ)

อาชีพพรอง	12		13		14		15		รวม	
	กลุ่ม	N	%	N	%	N	%	N	%	%
กลุ่ม 1								9	15.0	
กลุ่ม 2				4	19.0			21	35.0	
กลุ่ม 3				1	3.3	1	3.3	11	36.7	50.0
รวม				5	8.3	1	1.7	11	18.3	100.0

หมายเหตุ 12 หมายถึง รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ 14 หมายถึง อื่นๆ เช่น รับเหมามุดิน
 13 หมายถึง ทำกิจกรรมในครัวเรือน 15 หมายถึง ไม่มีอาชีพสำรอง

จากตาราง 2 และตาราง 3 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 ซึ่งเป็นกลุ่มที่เข้าร่วมโครงการฯ (ได้รับการส่งเสริมโดยตรง) ส่วนใหญ่ทำอาชีพหลักคือ ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 55.6 สำหรับกลุ่มที่ 2 ซึ่งเป็นกลุ่มที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ (ได้รับการส่งเสริมโดยอ้อม) ส่วนใหญ่ทำอาชีพหลักคือ ทำไร่มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 ส่วนกลุ่มที่ 3 ซึ่งเป็นกลุ่มที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ (ยังไม่ได้รับการส่งเสริม) ส่วนใหญ่ยังมีอาชีพหลักคือ ทำไร่มีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3

นอกจากอาชีพหลักดังกล่าวข้างต้นแล้ว ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายส่วนใหญ่จะมีอาชีพรองและบางครัวเรือนมีอาชีพรองมากกว่า 1 อาชีพ ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 อาชีพรองที่สำคัญคือ การทำเกษตรผสมผสานและการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งมีอัตราส่วนเท่าๆกันคือมีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 44.4 สำหรับกลุ่มที่ 2 อาชีพรองที่สำคัญคือ การทำเกษตรทฤษฎีใหม่มีจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 76.2 ส่วนกลุ่มที่ 3 ไม่มีอาชีพรองมีจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 36.7 อาชีพรองที่สำคัญคือ ทำการเกษตรผสมผสานมีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 33.9

จากอาชีพหลักและอาชีพรองที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ควรจะกล่าวได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมาย ในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่ทำการเกษตรอย่างใดอย่างหนึ่ง หากไม่ได้ทำเป็นอาชีพหลักก็จะทำเป็นอาชีพรอง

ตาราง 4 แสดงจำนวนแรงงานทางการเกษตรและความพอเพียงของจำนวนแรงงาน
ทางการเกษตร

กลุ่ม	จำนวนแรงงานทางการเกษตร								ความพอเพียงของจำนวนแรงงาน ทางการเกษตร					
	1 คน		2 คน		3 คน		4 คน		พอเพียง		ไม่พอเพียง		รวม	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1	4	44.4	4	44.4	1	11.1			7	77.8	2	22.2	9	15.0
กลุ่ม 2	1	4.8	11	52.4	5	23.8	4	19.0	17	81.0	4	19.0	21	15.0
กลุ่ม 3	4	13.3	10	33.3	9	30.0	7	23.3	12	40.0	18	60.0	30	50.0
รวม	9	15.0	25	41.7	15	25.0	11	18.3	36	60.0	24	40.0	60	100

จากตาราง 4 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 ส่วนใหญ่มีจำนวนแรงงานทางการเกษตรประมาณ 1 - 2 คนต่อครัวเรือนมีอัตราส่วนเท่าๆกันจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 44.4 พิจารณาความพอเพียงของจำนวนแรงงานทางการเกษตรพบว่า ส่วนใหญ่มีความพอเพียงมีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 77.8 สำหรับกลุ่มที่ 2 ส่วนใหญ่มีจำนวนแรงงานทางการเกษตรประมาณ 2 คนต่อครัวเรือนมีจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 52.4 พิจารณาความพอเพียงของจำนวนแรงงานทางการเกษตร พบว่า ส่วนใหญ่มีความพอเพียงมีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 81 ส่วนกลุ่มที่ 3 ส่วนใหญ่มีจำนวนแรงงานทางการเกษตรประมาณ 2 คนต่อครัวเรือนมีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 พิจารณาความพอเพียงของจำนวนแรงงานทางการเกษตรพบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีความพอเพียงมีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 60.0

พิจารณาโดยภาพรวม ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายส่วนใหญ่มีจำนวนแรงงานทางการเกษตรประมาณ 2 คนต่อครัวเรือนมีจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 41.7 สำหรับความพอเพียงของจำนวนแรงงานทางการเกษตรพบว่า ส่วนใหญ่มีความพอเพียงมีจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 60.0 ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้งหมด

ตาราง 5 แสดงปีที่เริ่มทำการเกษตรทฤษฎีใหม่

กลุ่ม	กลุ่ม 1		กลุ่ม 2		รวม	
	N	%	N	%	N	%
1.) ปี2533	1	11.1			1	3.3
2.) ปี2534	2	22.2			2	6.7
3.) ปี2536	1	11.1			1	3.3
4.) ปี2537			1	4.8	1	3.3
5.) ปี2538	2	22.2	1	4.8	3	10.0
6.) ปี2539			2	9.5	2	6.7
7.) ปี2540	1	11.1	3	14.3	4	13.3
8.) ปี2541			4	19.0	4	13.3
9.) ปี2542			4	19.0	4	13.3
10.) ปี2543	2	22.2	6	28.6	8	26.7
รวม	9	30.0	21	70.0	30	100

จากตาราง 5 พบว่าประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่เริ่มทำการเกษตรทฤษฎีใหม่เมื่อปี พ.ศ.2534 ปี พ.ศ.2538 และ ปี พ.ศ.2543 ในอัตราส่วนเท่าๆกันคือมีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 22.2 สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่เริ่มทำการเกษตรทฤษฎีใหม่เมื่อปี พ.ศ.2543 มีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 28.6

พิจารณาโดยภาพรวม ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายส่วนใหญ่เริ่มทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ปี พ.ศ.2543 มีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7

ตาราง 6 แสดงสาเหตุที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ (ตอบเฉพาะกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 สามารถตอบได้หลายข้อ)

รวม	1		2		3		4		5		6		7		รวม	
กลุ่ม	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1	9	100.0	9	100.0	5	55.6	6	66.7	9	100.0	7	77.8	9	30.0		
กลุ่ม 2	16	76.2	16	76.2	11	52.4	14	46.7	21	100.0	10	47.6	21	70.0		
รวม	25	83.3	25	83.3	16	53.3	20	66.7	30	100.0	17	56.7	30	100.0		

- หมายเหตุ
- 1 หมายถึง เจ้าหน้าที่ศูนย์มาให้ข้อมูลและแนะนำชักชวนให้เข้าร่วมโครงการ
 - 2 หมายถึง ศูนย์ให้บริการในเรื่องต่างๆ เช่น การขุดสระ, พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์, ปุ๋ย, เครื่องจักรขนาดใหญ่ช่วยทำงาน ฯลฯ
 - 3 หมายถึง ต้องการเข้ารับการฝึกอบรมและเพิ่มเติมความรู้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป
 - 4 หมายถึง ต้องการเพิ่มรายได้ในการประกอบอาชีพ
 - 5 หมายถึง มีความศรัทธาในพระองค์ท่านและเชื่อมั่นว่าเมื่อนำทฤษฎีใหม่มาปฏิบัติจะทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น
 - 6 หมายถึง เห็นตัวอย่างจากเพื่อนบ้านที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่แล้วเกิดความสนใจ
 - 7 หมายถึง อื่นๆ

จากตาราง 6 พบว่า สาเหตุโดยส่วนใหญ่ที่ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 ได้ทำการเกษตร ทฤษฎีใหม่ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าหน้าที่ศูนย์มาให้ข้อมูลและแนะนำชักชวนให้เข้าร่วมโครงการฯ ศูนย์ให้บริการใน เรื่องต่างๆ เช่น การขุดสระ,การแจกพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์,ปุ๋ย,เครื่องจักรขนาดใหญ่ช่วยทำงาน ฯลฯ และมีความ ศรัทธาในพระองค์ท่านและเชื่อมั่นว่าเมื่อนำทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติจะทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในอัตราส่วน เท่าๆกันคือมีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 100 สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 ได้ทำ การเกษตรทฤษฎีใหม่ทั้งนี้สาเหตุโดยส่วนใหญ่เนื่องจากมีความศรัทธาในพระองค์ท่านและเชื่อมั่นว่าเมื่อนำ ทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติจะทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 100

พิจารณาโดยภาพรวม สาเหตุโดยส่วนใหญ่ที่ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากมีความศรัทธาในพระองค์ท่านและเชื่อมั่นว่าเมื่อนำทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติจะทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ ดีขึ้น มีจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 100

ตาราง 7 แสดงการจัดสรรพื้นที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ (เฉพาะกลุ่มที่1 และกลุ่มที่2)

กลุ่ม	เนื้อที่ทำการเกษตร จำนวน/ไร่	การขุดสระ จำนวน/ไร่	การปลูกข้าว จำนวน/ไร่	การปลูกพืช จำนวน/ไร่	ที่อยู่อาศัย จำนวน/ไร่	30 : 30 : 30 : 10
กลุ่ม 1						
คนที่ 1	10	3	3	3	1	30 : 30 : 30 : 10
คนที่ 2	23	4	10	6	3	22 : 43 : 22 : 13
คนที่ 3	10	3	1	5	1	30 : 10 : 50 : 10
คนที่ 4	70	10	5	50	5	14 : 7 : 72 : 7
คนที่ 5	27	5	5	13	4	19 : 19 : 48 : 14
คนที่ 6	12	2	3	6	1	17 : 25 : 50 : 8
คนที่ 7	11	2	3	5	1	18 : 27 : 46 : 9
คนที่ 8	8	2	1	4	1	25 : 12.5 : 50 : 12.5
คนที่ 9	10	3	3	3	1	30 : 30 : 30 : 10
กลุ่ม 2						
คนที่ 1	20	4	3	11	2	20 : 15 : 55 : 10
คนที่ 2	9	2	3	3	1	23 : 33 : 33 : 11
คนที่ 3	10	3	3	3	1	30 : 30 : 30 : 10
คนที่ 4	12	4	3	4	1	33 : 25 : 33 : 9
คนที่ 5	10	3	2	3	2	30 : 20 : 30 : 20
คนที่ 6	9	3	2	3	1	3.3:22.2:33.3:11.1
คนที่ 7	15	4	3	6	2	27 : 20 : 40 : 13
คนที่ 8	12	4	3	4	1	33 : 25 : 33 : 9

ตาราง 7(ต่อ)

กลุ่ม	เนื้อที่ทำการเกษตร จำนวนไร่	การขุดสระ จำนวนไร่	การปลูกข้าว จำนวนไร่	การปลูกพืช จำนวนไร่	ที่อยู่อาศัย จำนวนไร่	30 : 30 : 30 : 10
กลุ่ม 2						
คนที่ 9	8	2	2	3	1	25 : 25 : 38 : 12
คนที่ 10	20	5	3	10	2	25 : 15 : 50 : 10
คนที่ 11	17	5	3	7	2	29 : 18 : 41 : 12
คนที่ 12	8	3	2	2	1	38 : 25 : 25 : 12
คนที่ 13	17	4	3	8	2	23 : 18 : 47 : 12
คนที่ 14	15	3	3	7	2	20 : 20 : 47 : 13
คนที่ 15	10	3	2	4	1	30 : 20 : 40 : 10
คนที่ 16	20	5	2	11	2	25 : 10 : 55 : 10
คนที่ 17	15	3	3	7	2	20 : 20 : 47 : 13
คนที่ 18	10	3	2	4	1	30 : 20 : 40 : 10
คนที่ 19	14	4	3	5	2	29 : 21 : 36 : 14
คนที่ 20	10	3	2	4	1	30 : 20 : 40 : 10
คนที่ 21	15	4	2	7	2	27 : 13 : 47 : 13

จากตาราง 7 พบว่าประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 มีการจัดสรรเนื้อที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ออกเป็น 4 ส่วน ตามหลักการทฤษฎีใหม่จะใช้อัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 แต่หากพิจารณาตามสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ถือครองเห็นได้ว่าอัตราส่วนดังกล่าวเป็นสูตรหรือหลักการโดยประมาณเท่านั้น ซึ่งสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมโดยขึ้นอยู่กับสภาพของพื้นที่ดิน ปริมาณน้ำฝนและสภาพแวดล้อม

ตาราง 8 แสดงการใช้พื้นที่ครองทำประโยชน์ด้านอื่นๆ

กลุ่ม	ให้ผู้อื่นเช่า				ให้ญาติทำประโยชน์โดยไม่คิดค่าเช่า								ทิ้งว่างเปล่า			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1																
กลุ่ม 2	5	23.8			7	33.3	1	4.8	3	14.3						
กลุ่ม 3	12	40.0	9	30.0	4	13.3	2	6.7	6	20.0	1	3.3	5	16.7		
รวม	17	28.3	9	15.5	4	6.7	2	3.3	13	21.7	2	3.3	8	13.3		

- หมายเหตุ
- 1 หมายถึง 3 ไร่ลงมา
 - 2 หมายถึง 4 – 6 ไร่
 - 3 หมายถึง 7 – 9 ไร่
 - 4 หมายถึง 10 ไร่ขึ้นไป

จากตาราง 8 พบว่า โดยส่วนใหญ่ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 มีพื้นที่ให้ผู้อื่นเช่าประมาณ 3 ไร่ลงมามีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 23.8 ให้ญาติทำประโยชน์โดยไม่คิดค่าเช่าประมาณ 3 ไร่ลงมามีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 มีพื้นที่ทิ้งว่างเปล่าประมาณ 3 ไร่ลงมามีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 14.3 ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่มีพื้นที่ให้ผู้อื่นเช่าประมาณ 3 ไร่ลงมามีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0 ให้ญาติทำประโยชน์โดยไม่คิดค่าเช่าประมาณ 3 ไร่ลงมามีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 มีพื้นที่ทิ้งว่างเปล่าประมาณ 3 ไร่ลงมามีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16.7

พิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 ไม่ได้ใช้พื้นที่ทำประโยชน์ เช่น ให้ผู้อื่นเช่า ให้ญาติทำประโยชน์โดยไม่คิดค่าเช่า และทิ้งว่างเปล่าเลย นอกจากใช้พื้นที่ถือครองทำการเกษตรและเป็นที่อยู่อาศัยเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากว่า มีการจัดสรรพื้นที่ประโยชน์ใช้สอยออกเป็น 4 ส่วนตามหลักการของทฤษฎีใหม่ที่เหมาะสมอยู่แล้ว

ตาราง 9 แสดงจำนวนผลผลิตข้าวที่ปลูกได้ในแต่ละปี

ผลผลิตข้าวที่ปลูกได้ในแต่ละปี (หน่วย : ถังต่อไร่)												
	1		2		3		4		5		รวม	
	40 ถังลงมา		41 – 50 ถัง		51 – 60 ถัง		61 – 70 ถัง		70 ถังขึ้นไป			
กลุ่ม	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1			4	44.4	3	33.3	2	22.2			9	15.0
กลุ่ม 2			14	66.7	4	9.0	3	14.3			21	35.0
กลุ่ม 3	23	76.7	3	10.0	3	10.0	1	3.3			30	50.0
รวม	23	38.3	21	35.0	10	16.7	6	10.0			60	100.0

จากตาราง 9 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 ส่วนใหญ่มีผลผลิตข้าวที่ปลูกได้ในแต่ละปีประมาณ 41 – 50 ถังต่อไร่มีจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 44.4 สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 ส่วนใหญ่มีผลผลิตข้าวที่ปลูกได้ในแต่ละปีประมาณ 41 – 50 ถังต่อไร่มีจำนวน 14 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.7 ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 ส่วนใหญ่มีผลผลิตข้าวที่ปลูกได้ในแต่ละปีประมาณ 40 ถังลงมา มีจำนวน 23 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 76.7

ตาราง 10 แสดงการปลูกพืชชนิดต่างๆ

(1) ไม้ผล (ตอบได้หลายข้อ)																											
1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13			
N %		N %		N %		N %		N %		N %		N %		N %		N %		N %		N %		N %		N %			
กลุ่ม																											
กลุ่ม 1		8	88.9	2	22.2	2	22.2	9	100.0	8	88.9	8	88.9	5	55.6	2	22.2	9	100.0	6	66.7	3	33.3	2	22.2	9	100.0
กลุ่ม 2		14	66.7	6	28.6	8	38.1	13	61.9	5	23.8	10	47.6	5	23.8	6	28.6	15	71.4	7	33.3	5	23.8	6	28.6	12	57.1
กลุ่ม 3		9	30.0	6	20.0	2	6.7	8	26.7	6	20.0	10	33.3	5	16.7	3	10.0	12	40.0	6	20.0	3	10.0	3	10.0	6	20.0
รวม 3		31	51.7	14	23.3	12	20.0	30	50.0	19	31.7	28	46.7	15	25.0	11	18.3	36	60.0	19	31.7	11	18.3	11	18.3	27	45.0
หมายเหตุ																											
1 หมายถึง		กล้วย		5 หมายถึง		น้อยหน้า		9 หมายถึง		มะม่วง		13 หมายถึง		มะพร้าวหอม													
2 หมายถึง		มะขามหวาน		6 หมายถึง		มะละกอ		10 หมายถึง		ลำไย																	
3 หมายถึง		กระเทียม		7 หมายถึง		มะกอกน้ำ		11 หมายถึง		สละ																	
4 หมายถึง		ขนุน		8 หมายถึง		มะม่วงหิมพานต์		12 หมายถึง		มังคุด																	

(1) ไม่ผล(ตอบได้หลายข้อ)																							
กลุ่ม	14		15		16		17		18		19		20		21		22		23		รวม		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
กลุ่ม 1	7	77.8	9	100.0	7	77.8	2	22.2	3	33.3	2	22.2	1	11.1	1	11.1	2	22.2			9	15.0	
กลุ่ม 2	7	33.3	9	42.9	7	33.3	5	23.8	4	19.0	5	23.8	4	19.0	5	23.8	4	19.0	4	19.0	21	35.0	
กลุ่ม 3	7	23.3	5	16.7	5	16.7	2	6.7	3	10.0	2	6.7	1	3.3	2	6.7	2	6.7			30	50.0	
รวม	21	35.0	23	38.3	19	31.7	9	15.0	10	16.7	9	15.0	6	10.0	8	13.3	8	13.3	4	6.7	60	100.0	

หมายเหตุ	14	หมายถึง	ทับทิม	17	หมายถึง	ระกำ	20	หมายถึง	ละมุด	23	หมายถึง	อื่นๆ เช่น	พุทรา	ลิ้นจี่	มะเฟือง	มะไฟ
	15	หมายถึง	ฝรั่ง	18	หมายถึง	ส้มโอ	21	หมายถึง	กระเจี๊ยบแดง							
	16	หมายถึง	ชมพู	19	หมายถึง	ส้มเขียวหวาน	22	หมายถึง	ไผ่ตง							

ตาราง 10(ต่อ)

(2) พี่ไร (ตอบได้หลายข้อ)																																
1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		รวม						
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%			
กลุ่ม																																
กลุ่ม 1	1	11.1	1	11.1	1	11.1	1	11.1	2	22.2	3	33.3	3		33.3	3	33.3	3	33.3	1	11.1	4	44.4	2	22.2	9	15.0					
กลุ่ม 2	7	33.3	6	28.6	4	19.0	3	14.3	6	28.6	15	71.4	17	81.0	15	71.4	12	57.1	10	47.6	9	42.9	8	38.1						21	35.0	
กลุ่ม 3	4	13.3	4	13.3	2	6.7	2	6.7	4	13.3	10	33.3	13	43.3	11	36.7	7	23.3	4	13.3	3	10.0	6	20.0						30	50.0	
รวม	12	20.0	11	18.3	7	11.7	6	10.0	12	20.0	28	46.7	30	50.0	26	43.3	22	36.7	17	28.3	13	21.7	18	30.0	2	3.3	60	100.0				

หมายเหตุ	1	หมายถึง	งานทว/งด้า	5	หมายถึง	สบู่ดำ	9	หมายถึง	เผือก/มัน	13	หมายถึง	อื่นๆ	เช่น	มันสำปะหลัง	ถั่วมะแฮะ
2	หมายถึง	ละหู่	6	หมายถึง	ข้าวโพด	10	หมายถึง	ข้าวโพดมีก่อน							
3	หมายถึง	ฝ้าย	7	หมายถึง	อ้อย	11	หมายถึง	อ้อยคั้นน้ำ							
4	หมายถึง	ข้าวฟ่าง	8	หมายถึง	สับปะรด	12	หมายถึง	ถั่วพุ่ม/ถั่วเขียว/ถั่วลิสง							

(3) พืชผัก(ตอบได้หลายข้อ)																										
		15		16		17		18		19		20		21		22		23		24		25		รวม		
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
กลุ่ม																										
กลุ่ม 1	2	22.2	4	44.4	7	77.8	1	11.1	2	22.2	2	22.2	6	66.7	6	66.7	2	22.2	5	55.6			9	15.0		
กลุ่ม 2	5	23.8	6	28.6	15	71.4	5	23.8	6	28.6	5	23.8	12	57.1	9	42.9	6	28.6	10	47.6			21	35.0		
กลุ่ม 3	1	3.3	4	13.3	7	23.3	1	3.3	6	20.0	10	33.3	8	26.7	3	10.0	5	16.7	7	23.3			30	50.0		
รวม	8	13.3	14	23.3	29	48.3	7	11.7	14	23.3	17	28.3	26	43.3	18	30.0	13	21.7	22	36.7			60	100.0		
หมายเหตุ	15	หมายถึง มะรุม		18	หมายถึง มะระ		21	หมายถึง ชিং/ตะไคร้		24	หมายถึง มะเขือ/มะเขือเทศ															
	16	หมายถึง ขะอม		19	หมายถึง ฟัก		22	หมายถึง โหระพา		25	หมายถึง อื่นๆ															
	17	หมายถึง ฟริก		20	หมายถึง สะเตา		23	หมายถึง กระหล่ำปลี																		

จากตาราง 10 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่มีการปลูกไม้ผลที่สำคัญๆ กล่าวคือ ขนุน มะม่วง มะพร้าวหอมและฝรั่งในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ กล้วย น้อยหน่าและมะละกอในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 88.9 ปลูกพืชไร่ที่สำคัญๆกล่าวคือ ถั่วพุ่ม/ถั่วเขียว/ถั่วลิสง มีจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 44.4 รองลงมาคือ ข้าวโพด เผือก/มันและข้าวโพดอ่อนในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3 ปลูกพืชผักที่สำคัญๆกล่าวคือ ผักชีและมะนาวในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 88.9 รองลงมาคือ ต้นหอมและพริกในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 77.8

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่มีการปลูกไม้ผลที่สำคัญๆกล่าวคือ มะม่วง มีจำนวน 15 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.4 รองลงมาคือ กล้วย ขนุน มะพร้าวหอมและมะละกอ มีจำนวน 14 ครัวเรือน 13 ครัวเรือน 12 ครัวเรือนและ 10 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.7 61.9 57.1 และ 47.6 ตามลำดับ ปลูกพืชไร่ที่สำคัญๆกล่าวคือ อ้อยมีจำนวน 17 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 81.0 รองลงมาคือ ข้าวโพดและสับปะรดในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 15 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.4 ปลูกพืชผักที่สำคัญๆกล่าวคือ ผักกวางตุ้งไต้หวัน ผักกาดกวางตุ้ง ผักคะน้าและพริกในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 15 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.4

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่มีการปลูกไม้ผลที่สำคัญๆกล่าวคือ มะม่วงมีจำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 40.0 รองลงมาคือ มะละกอ กล้วย ขนุนและทับทิมมีจำนวน 10 ครัวเรือน 9 ครัวเรือน 8 ครัวเรือนและ 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3 30.0 26.7 และ 23.3 ตามลำดับ ปลูกพืชไร่ที่สำคัญๆกล่าวคือ อ้อยมีจำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.3 รองลงมาคือ สับปะรด ข้าวโพด เผือก/มันมีจำนวน 11 ครัวเรือน 10 ครัวเรือนและ 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 36.7 33.3และ 23.3 ตามลำดับ ปลูกพืชผักที่สำคัญๆกล่าวคือ สะเดามีจำนวน ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3 รองลงมาคือ ต้นหอม ผักชี ขิง/ข่า/ตะไคร้ในอัตราส่วนเท่าๆกันจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.7

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มส่วนใหญ่นิยมปลูกไม้ผลที่สำคัญๆ ได้แก่ มะม่วงมีจำนวน 36 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 60.0 รองลงมาคือกล้วยมีจำนวน 31 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 51.7 ขนุนมีจำนวน 30 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 50.0 มะละกามีจำนวน 28 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 46.7 และมะพร้าวหอมมีจำนวน 27 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.0 สำหรับพืชไร่ที่นิยมปลูกที่สำคัญๆ ได้แก่ อ้อยมีจำนวน 30 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 50.0 รองลงมาคือ ข้าวโพดมีจำนวน 28 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 46.7 สับปะรดมีจำนวน 26 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.3 และเผือก/มันมีจำนวน 22 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 36.7 ส่วนพืชผักที่นิยมปลูกที่สำคัญๆ ได้แก่ พริกมีจำนวน 29 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 48.3 รองลงมาคือ ผักคะน้ามีจำนวน 27 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.0 ขิง/ข่า/ตะไคร้มีจำนวน 26 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.3 และผักกาดกวางตุ้งมีจำนวน 24 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 40.0

ตาราง 11 แสดงจำนวนการเลี้ยงสัตว์

การเลี้ยงสัตว์ เชน โค กระบือ สุกร เป็ด/ไก่ ฯลฯ										
	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม										
กลุ่ม 1	2	22.2			4	44.4	2	22.2	1	11.1
กลุ่ม 2	4	19.0	6	28.6	5	23.8	5	23.8	1	4.8
กลุ่ม 3	6	50.0	3	25.0	3	25.0				
รวม	12	28.6	9	21.4	12	28.6	7	16.7	1	2.4
									42	100.0

หมายเหตุ 1 หมายถึง 10 ตัวลงมา 3 หมายถึง 21 – 30 ตัว 5 หมายถึง 41 – 50 ตัว
 2 หมายถึง 11 – 20 ตัว 4 หมายถึง 31 – 40 ตัว 6 หมายถึง 50 ตัวขึ้นไป

ตาราง 11(ต่อ)

ชนิดของสัตว์น้ำ(ตอบได้หลายข้อ)																			
1		2		3		4		5		6		7		8		9		รวม	
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม																			
กลุ่ม 1		9	100.0	9	100.0	8	88.9	2	22.2	6	6.7	4	44.4	4	44.4	3	33.3	9	15.0
กลุ่ม 2		18	85.7	17	81.0	15	71.4	12	57.1	14	66.7	8	38.1	7	33.3	15	71.4	21	35.0
กลุ่ม 3		11	36.7	11	36.7	10	33.3	6	20.0	7	23.3	3	10.0	5	16.7	4	13.3	30	50.0
รวม		38	63.3	37	61.7	33	55.0	20	33.3	27	45.0	15	25.0	16	26.7	22	36.7	60	100.0

หมายเหตุ	1 หมายถึง ปลานิล	4 หมายถึง ปลายี่สก	7 หมายถึง ปลาแรด
	2 หมายถึง ปลาตะเพียน	5 หมายถึง ปลาสวาย	8 หมายถึง ปลาช่อน
	3 หมายถึง ปลาดุก	6 หมายถึง ปลาน้ำจืด	9 หมายถึง อื่นๆ

จำนวนของสัตว์น้ำ												
กลุ่ม	1		2		3		4		5		รวม	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1	2	22.2	4	44.4	1	11.1	2	2.2			9	15.0
กลุ่ม 2	5	23.8	7	33.3	2	9.5	6	28.6	1	4.8	21	35.0
กลุ่ม 3	7	23.3	10	33.3	3	10.0	7	23.3	3	10.0	30	50.0
รวม	14	23.3	21	35.0	6	10.0	15	25.0	4	6.7	60	100.0

หมายเหตุ	1 หมายถึง 1,000 ตัวลงมา	3 หมายถึง 2,001 – 3,000 ตัว	5 หมายถึง 4,001 – 5,000 ตัว
	2 หมายถึง 1,001 – 2,000 ตัว	4 หมายถึง 3,001 – 4,000 ตัว	6 หมายถึง 5,000 ตัวขึ้นไป

จากตาราง 11 พบว่าประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่มีการเลี้ยงสัตว์ เช่น กระบือ โค สุกร เป็ด/ไก่ รวมประมาณ 21 - 30 ตัวต่อครัวเรือนมีจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 44.4 มีการเลี้ยงสัตว์น้ำที่สำคัญได้แก่ ปลานิลและปลาดูมในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ ปลาดุกมีจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 88.9 ซึ่งส่วนใหญ่มีประมาณ 1,001 - 2,000 ตัวมีจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 44.4

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่มีการเลี้ยงสัตว์ เช่น กระบือ โค สุกร เป็ด/ไก่ รวมประมาณ 11 - 20 ตัวต่อครัวเรือนมีจำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 28.6 มีการเลี้ยงสัตว์น้ำที่สำคัญได้แก่ ปลานิลมีจำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 85.7 รองลงมาคือ ปลาดูมมีจำนวน 17 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 81.0 ปลาดุกและปลาช่อนในอัตราส่วนเท่าๆกันจำนวน 15 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.4 ซึ่งส่วนใหญ่มีประมาณ 1,001 - 2,000 ตัวมีจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3

ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่มีการเลี้ยงสัตว์ เช่น กระบือ โค สุกร เป็ด/ไก่ รวมประมาณ 10 ตัวลงมาต่อครัวเรือนมีจำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 50.0 มีการเลี้ยงสัตว์น้ำที่สำคัญได้แก่ ปลานิลและปลาดูมในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 11 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 36.7 รองลงมาคือ ปลาดุกมีจำนวน 10 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3 ซึ่งส่วนใหญ่มีจำนวน 1,001 - 2,000 ตัวมีจำนวน 10 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มส่วนใหญ่มีการเลี้ยงสัตว์เช่น กระบือ โค สุกร เป็ด/ไก่ รวมประมาณ 10 ตัวลงมาและ 21 - 30 ตัว ในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 28.6 มีการเลี้ยงสัตว์น้ำที่สำคัญได้แก่ ปลานิลมีจำนวน 38 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 63.3 รองลงมาคือ ปลาดูมมีจำนวน 37 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.7 และปลาดุกมีจำนวน 33 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 55.0 ซึ่งส่วนใหญ่มีประมาณ 1,001 - 2,000 ตัวต่อครัวเรือนมีจำนวน 21 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 35.0

ตาราง 12 แสดงการรับรู้ภาพลักษณ์และลักษณะการปลูกหญ้าแฝก

ลักษณะการปลูกหญ้าแฝก (ตอบได้หลายข้อ)																
การปลูกหญ้าแฝก				ลักษณะการปลูกหญ้าแฝก (ตอบได้หลายข้อ)												
กลุ่ม	ไม่ปลูก		ปลูก		1		2		3		4		5		รวม	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1			9	100.0	4	44.4	8	88.9	7	77.8					9	15.0
กลุ่ม 2	9	42.9	12	57.1	8	38.1	7	33.3	7	33.3	4	19.0			21	35.0
กลุ่ม 3	19	63.3	11	36.7	4	13.3	3	10.0	4	13.3					30	50.0
รวม	28	46.7	32	53.3	16	26.7	18	30.0	18	30.0	4	6.7			60	100.0

หมายเหตุ	1 หมายถึง รอบขอบสระ	3 หมายถึง แปลงไม้ผล	5 หมายถึง อื่นๆ
	2 หมายถึง รอบขอบสระและแปลงผัก	4 หมายถึง ที่สันเขื่อน	

จากตาราง 12 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 มีการปลูกหญ้าแฝกจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งลักษณะการปลูกส่วนใหญ่จะปลูกรอบขอบสระและแปลงผักมีจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 88.9 รองลงมาคือ ปลูกบริเวณแปลงไม้ผลที่มีจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 77.8 และปลูกรอบขอบสระมีจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 44.4

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 มีการปลูกหญ้าแฝกจำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 57.1 ซึ่งลักษณะการปลูกส่วนใหญ่จะปลูกรอบขอบสระมีจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.1 รองลงมาคือ ปลูกบริเวณรอบขอบสระและแปลงผักและปลูกบริเวณแปลงไม้ผลในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3

ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 ซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีการปลูกหญ้าแฝกจำนวน 19 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 63.3

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายส่วนใหญ่มีการปลูกหญ้าแฝกจำนวน 32 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.3 ซึ่งลักษณะการปลูกส่วนใหญ่จะปลูกรอบขอบสระและแปลงผัก และปลูกบริเวณแปลงไม้ผลในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 30.0

ตาราง 13 แสดงการปลูกพืชผล พืชผักหรือพืชไร่หลังจากเกี่ยวข้าว

กลุ่ม	การปลูกพืช พืชผักหรือพืชไร่หลังจากเกี่ยวข้าว						จำนวนไร่ที่ปลูก							
	ไม่ได้ปลูก			ปลูก			1ไร่		2ไร่		3ไร่		รวม	
	N	%		N	%		N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1	7	77.8		2	22.2		1	11.1		2	9.5		9	15.0
กลุ่ม 2	13	61.9		8	38.1		6	28.6		2	9.5		21	35.0
กลุ่ม 3	30	100.0											30	50.0
รวม	50	83.3		10	16.7		7	11.7		2	3.3		60	100.0

จากตาราง 13 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 มีส่วนน้อยที่ปลูกพืชผล พืชผัก หรือพืชไร่หลังจากเกี่ยวข้าวมีจำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.2 จำนวนไร่ที่ปลูกประมาณ 1 ไร่ และ 3 ไร่ในอัตราส่วนเท่าๆกัน จำนวน 1 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.1

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 มีส่วนน้อยที่ปลูกพืชผักหรือพืชไร่หลังจากเกี่ยวข้าว เช่นกัน จำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.1 จำนวนไร่ที่ปลูกประมาณ 1 ไร่ มีจำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 28.6 รองลงมาคือ 2 ไร่มีจำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.5

ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 ทั้งหมดไม่ได้ปลูกพืชผล พืชผักหรือพืชไร่หลังจากเกี่ยวข้าวมีจำนวน 30 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มส่วนใหญ่ไม่มีการปลูก พืชผล พืชผักหรือพืชไร่หลังจากเกี่ยวข้าวมีจำนวน 50 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 83.3 ทั้งนี้อาจ เนื่องจากว่า มีข้อจำกัดบางประการ เช่น การปรับสภาพดินให้เหมาะสม ลักษณะทางกายภาพของดิน ระยะเวลาของผลผลิตที่เกิดขึ้นจากพืชที่นำมาปลูก หรือเรื่องของต้นทุนที่ต้องเพิ่มขึ้น เป็นต้น

ตาราง 14 แสดงแหล่งน้ำและความพอเพียงของแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคตลอดปี

แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค (ตอบได้หลายข้อ)													ความพอเพียงของแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคตลอดปี												
1		2		3		4		5		6		7		1.พอเพียง				2.ไม่พอเพียง				รวม			
กลุ่ม	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%			
กลุ่ม 1	9	100	5	55.6	7	77.8	6	66.7	8	88.9	3	33.3	3	33.3	9	100.0			9	15.0					
กลุ่ม 2	15	71.4	7	33.3	10	47.6	9	42.9	12	57.1	5	23.8	5	23.8	16	76.2	5	23.8	21	35.0					
กลุ่ม 3	14	46.7	5	16.7	8	26.7	6	20.0	10	33.3	3	10.0	17	56.7	19	63.3	11	36.7	30	50.0					
รวม	38	63.3	17	28.3	25	41.7	21	35.0	30	50.0	11	18.3	25	41.7	44	73.3	16	26.7	60	100.0					

หมายเหตุ	1 หมายถึง	น้ำฝน	4 หมายถึง	น้ำจากอ่างเก็บน้ำ	7 หมายถึง	อื่นๆ เช่น	ข้อนำสำหรับการอุปโภคบริโภค
	2 หมายถึง	น้ำบาดาล	5 หมายถึง	น้ำประปาหมู่บ้าน			
	3 หมายถึง	น้ำบ่อประจำบ้าน	6 หมายถึง	น้ำจากคลองธรรมชาติ			

จากตาราง 14 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 ส่วนใหญ่ใช้แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคจากหลายแหล่งด้วยกัน แต่ส่วนใหญ่แล้วจะใช้น้ำฝน ซึ่งมีจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ ใช้น้ำประปาหมู่บ้านมีจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 88.9 และใช้น้ำบ่อประจำบ้านมีจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 77.8 ในเรื่องของความพร้อมของแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคตลอดปี ส่วนใหญ่มีความพอเพียงมีจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 ส่วนใหญ่ใช้แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคในการอุปโภคบริโภคจากหลายแหล่งด้วยกัน แต่ส่วนใหญ่แล้วจะใช้น้ำฝน ซึ่งมีจำนวน 15 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.4 รองลงมาคือ ใช้น้ำประปาหมู่บ้านมีจำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 57.1 และใช้น้ำบ่อประจำบ้านมีจำนวน 10 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 47.6 ในเรื่องของความพร้อมของแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคตลอดปี ส่วนใหญ่มีความพอเพียง จำนวน 16 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 76.2

ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 ส่วนใหญ่ใช้แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคโดยซื้อจากร้านค้า มีจำนวน 17 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 56.7 รองลงมาคือใช้น้ำฝนมีจำนวน 14 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 46.7 ใช้น้ำประปาหมู่บ้านมีจำนวน 10 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3 และใช้น้ำบ่อประจำบ้านมีจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.7 ตามลำดับ ในเรื่องของความพร้อมของแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคตลอดปี ส่วนใหญ่มีความพอเพียงจำนวน 19 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 63.3

เมื่อพิจารณาโดยรวมพบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มส่วนใหญ่ใช้แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคจากน้ำฝนจำนวนน้ำฝนมีจำนวน 38 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 63.3 รองลงมาคือจากน้ำประปาจากหมู่บ้านมีจำนวน 30 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 50.0 ใช้น้ำบ่อประจำบ้านและซื้อน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภคในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 25 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.7 ตามลำดับ ในเรื่องของความพร้อมของแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคโดยส่วนใหญ่มีความความพร้อมเพียงจำนวน 44 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 73.3 โดยเฉพาะประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 ทุกคนตอบว่าพอเพียง

ตาราง 15 แสดงแหล่งน้ำและความพอเพียงของแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและเลี้ยงสัตว์

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและเลี้ยงสัตว์										ความพอเพียงของแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและเลี้ยงสัตว์										วิธีการแก้ปัญหาเมื่อน้ำไม่พอเพียง																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																					
										1.พอเพียง										2.ไม่พอเพียง										1.1										1.2										1.3										1.4										รวม																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																			
1		2		3		4		5		6		7		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%		N		%</	

หมายเหตุ	แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและเลี้ยงสัตว์										วิธีการแก้ปัญหาเมื่อมีน้ำไม่พอเพียง									
	1 หมายถึง น้ำฝน		4 หมายถึง น้ำจากอ่างเก็บน้ำ(ระบบชลประทาน)		7 หมายถึง อื่นๆ เช่น น้ำจากสระที่ขุดขึ้น															
	2 หมายถึง น้ำบาดาล		5 หมายถึง น้ำประปาหมู่บ้าน																	
	3 หมายถึง น้ำบ่อประจำบ้าน		6 หมายถึง น้ำจากคูคลองธรรมชาติ																	
	วิธีการแก้ปัญหาเมื่อมีน้ำไม่พอเพียง																			
	1.1 หมายถึง ลดพื้นที่การปลูกพืชลง																1.3 หมายถึง หาน้ำจากที่อื่นมาเติมในสระ			
	1.2 หมายถึง เลือกปลูกพืชผักที่ใช้น้ำน้อยหรือพืชทนแล้ง																1.4 หมายถึง อื่นๆ			

จากตาราง 15 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่ใช้แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและเลี้ยงสัตว์จากน้ำฝนมีจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 88.9 รองลงมาคือ น้ำจากอ่างเก็บน้ำ(ระบบชลประทาน) มีจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 44.4 และน้ำบ่อประจำบ้านมีจำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3 ตามลำดับ ในเรื่องของความพอเพียงของน้ำเพื่อการเกษตร และเลี้ยงสัตว์น้ำส่วนใหญ่มีความพอเพียง จำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.7 ในกรณีที่น้ำไม่พอเพียง ส่วนใหญ่จะแก้ปัญหาโดยการลดพื้นที่การปลูกพืชลงและเลือกปลูกพืชผักที่ใช้น้ำน้อยหรือพืชทนแล้งในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 ส่วนใหญ่ใช้แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและเลี้ยงสัตว์จากน้ำฝนมีจำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 85.7 รองลงมาคือ น้ำจากอ่างเก็บน้ำ (ระบบชลประทาน) มีจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 42.9 และน้ำบ่อประจำบ้านมีจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.1 ตามลำดับ ในเรื่องของความพอเพียงของน้ำเพื่อการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่มีความพอเพียง จำนวน 14 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.7 ในกรณีที่น้ำไม่พอเพียง ส่วนใหญ่จะแก้ปัญหาโดยการเลือกปลูกพืชผักที่ใช้น้ำน้อยหรือพืชทนแล้งมีจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3

ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 ส่วนใหญ่ใช้แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและเลี้ยงสัตว์จากสัตว์จากน้ำฝนมีจำนวน 14 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 46.7 รองลงมาคือ น้ำจากอ่างเก็บน้ำ(ระบบชลประทาน)มีจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.3 และน้ำบ่อประจำบ้านมีจำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 20.0 ตามลำดับ ในเรื่องของความพอเพียงของน้ำเพื่อการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่ไม่มีความพอเพียงจำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 60.0 ส่วนใหญ่จะแก้ปัญหาโดยหาน้ำจากที่อื่นมาเติมในสระมีจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 13.3

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม ส่วนใหญ่ใช้แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและเลี้ยงสัตว์จากน้ำฝนมีจำนวน 40 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.7 รองลงมาคือ น้ำจากอ่างเก็บน้ำ(ระบบชลประทาน)มีจำนวน 20 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3 และน้ำบ่อประจำบ้านมีจำนวน 17 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 28.3 ตามลำดับ ในเรื่องของความพอเพียงของน้ำเพื่อการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่มีความพอเพียงจำนวน 32 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.3 ในกรณีที่น้ำไม่พอเพียงส่วนใหญ่ใช้วิธีเลือกปลูกพืชผักที่ใช้น้ำน้อยหรือพืชทนแล้งมีจำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 21.7

ข้อมูลเพิ่มเติมในการใช้แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ โดยมีบางคนกล่าวว่า น้ำในช่วงหน้าแล้งจะมีปัญหา เพราะระบบชลประทานไม่ทั่วถึงซึ่งเหมือนกับการใช้น้ำในพื้นที่อื่นๆ

ตาราง 16 แสดงวิธีการปรับปรุงบำรุงดิน

วิธีการปรับปรุงบำรุงดิน												
กลุ่ม	1		2		3		4		5		6	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1	1	11.1	1	11.1	1	11.1			4	44.4		
กลุ่ม 2	3	14.3	3	14.3	3	14.3			7	33.3	1	4.8
กลุ่ม 3							8	26.7	5	16.7	2	6.7
รวม	4	6.7	4	6.7	4	6.7	8	13.3	16	26.7	3	5.0

รวมครัวเรือนที่มี การใช้ปุ๋ยธรรมชาติ												
กลุ่ม	1		2		3		4		5		6	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1	1	11.1	1	11.1	1	11.1			4	44.4		
กลุ่ม 2	3	14.3	3	14.3	3	14.3			7	33.3	1	4.8
กลุ่ม 3							8	26.7	5	16.7	2	6.7
รวม	4	6.7	4	6.7	4	6.7	8	13.3	16	26.7	3	5.0

หมายเหตุ	1	2	3	4	5	6	7	8
	หมายถึง ใช้ปุ๋ยคอก	หมายถึง ใช้ปุ๋ยหมัก	หมายถึง ใช้ปุ๋ยพืชสด	หมายถึง ใช้ปุ๋ยเคมี	หมายถึง ใช้ปุ๋ยธรรมชาติร่วมกับปุ๋ยเคมี	หมายถึง ปุ๋ยพืชหมัก	หมายถึง ใช้ปุ๋ยธรรมชาติ ปุ๋ยเคมีร่วมกับการปลูกพืชหมุนเวียน	หมายถึง ไม่ได้ปรับปรุงบำรุงดินด้วยวิธีใดๆ

จากตาราง 16 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่มีวิธีการปรับปรุงบำรุงดินด้วยวิธีใช้ปุ๋ยธรรมชาติร่วมกับปุ๋ยเคมีมีจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 44.4 รองลงมาคือ ใช้ปุ๋ยธรรมชาติ ปุ๋ยเคมีร่วมกับการปลูกพืชหมุนเวียนมีจำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.2

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่มีวิธีการปรับปรุงบำรุงดินด้วยวิธีใช้ปุ๋ยธรรมชาติร่วมกับปุ๋ยเคมีมีจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3 รองลงมาคือ ใช้ปุ๋ยธรรมชาติ ปุ๋ยเคมีร่วมกับการปลูกพืชหมุนเวียนมีจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.0

ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่ไม่ได้ปรับปรุงบำรุงดินด้วยวิธีใดๆมีจำนวน 11 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 36.7 ส่วนที่มีการปรับปรุงบำรุงดินส่วนใหญ่ใช้วิธีใช้ปุ๋ยเคมีมีจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.7 รองลงมาคือใช้ปุ๋ยธรรมชาติร่วมกับปุ๋ยเคมีมีจำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 16.7 และใช้ปุ๋ยธรรมชาติ ปุ๋ยเคมีร่วมกับการปลูกพืชหมุนเวียนมีจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 14.3 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม จะเห็นว่าเมื่อรวมครัวเรือนที่ได้ใช้ปุ๋ยธรรมชาติแล้ว (ใช้ปุ๋ยธรรมชาติอย่างเดียวและใช้สารเคมีด้วย) มีจำนวน 38 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 63.3ซึ่งอยู่ในระดับที่น่าพอใจ แต่ก็ต้องส่งเสริมให้มีการปรับปรุงบำรุงดินด้วยวิธีธรรมชาติมากขึ้น

ตาราง 17 แสดงวิธีการป้องกันการกำจัดศัตรูพืช

วิธีการป้องกันการกำจัดศัตรูพืช												
กลุ่ม	1		2		3		4		5		6	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1	1	11.1	1	11.1	1	11.1	1	11.1	2	22.2	4	44.4
กลุ่ม 2	2	9.5	2	9.5	2	9.5	2	9.5	5	23.8	7	33.3
กลุ่ม 3					17	56.7			5	16.7	4	13.4
รวม	3	5.0	3	5.0	19	31.7	3	5.0	12	20.0	15	25.0

หมายเหตุ	1		2		3		4		5		6	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
หมายถึง	1	หมายถึง	วิธีชีวภาพ (การป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชที่ใช้สิ่งมีชีวิต เช่น ตัวห้ำ ตัวเบียน กลิ่นจากพืช เช่น ตะไคร้หอม)		5	หมายถึง	สารเคมีร่วมกับวิธีการ		6	หมายถึง	วิธีผสมผสาน	
	2	หมายถึง	สารสกัดจากธรรมชาติ เช่น สะเดา ใบยาสูบ ฯลฯ		7	หมายถึง	ไม่กำจัดศัตรูพืช					
	3	หมายถึง	สารเคมี									
	4	หมายถึง	วิธีการ เช่น การเหนี่ยวนำแมลง ใช้ไม้ตี ใช้ไฟล่อ ฯลฯ									

จากตาราง 17 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่มีวิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสานมีจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 44.4 รองลงมาคือใช้สารเคมีและวิธีกลมีจำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.2

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่มีวิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ด้วยวิธีผสมผสานมีจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3 รองลงมาคือใช้สารเคมีและวิธีกลมีจำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.8

ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่มีวิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชด้วยการใช้สารเคมีมีจำนวน 17 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 56.7 รองลงมาคือกลุ่มที่ใช้สารเคมีและวิธีกลมีจำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 16.7

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม จะเห็นว่าเมื่อรวมครัวเรือนที่ได้ใช้วิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีชีวภาพ สารธรรมชาติและวิธีกลแล้ว (ใช้วิธีชีวภาพ สารธรรมชาติและวิธีกลอย่างเดียวและใช้สารเคมีด้วย) มีจำนวน 36 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 60.0 ซึ่งอยู่ในระดับที่น่าพอใจ แต่ก็ต้องส่งเสริมให้มีการใช้วิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีชีวภาพ สารธรรมชาติและวิธีกลมีการมากขึ้น

ตาราง 18 แสดงผลเสียของการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช

กลุ่ม	ผลเสียของการใช้สารเคมี				วิธีการแก้ไข (ตอบได้หลายข้อ)									
	ในการกำจัดศัตรูพืช													
	ไม่มีผลเสีย		มีผลเสีย		1		2		3		4		รวม	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1			1	11.1	1	11.1	1	11.1	1	11.1			9	15.0
กลุ่ม 2			7	33.3	6	28.6	7	33.3	7	33.3			21	35.0
กลุ่ม 3	8	26.7	22	73.3	4	13.3					16	53.3	30	50.0
รวม	8	21.1	30	78.9	11	18.3	8	13.3	8	13.3	16	26.7	60	100

- หมายเหตุ
- 1 หมายถึง ลดการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช
 - 2 หมายถึง นำความรู้ที่ได้จากเจ้าหน้าที่มาปรับใช้ เช่น การนำสะเดามาสกัด
 - 3 หมายถึง ใช้วิธีป้องกันตนเอง เช่น ใช้ผ้าปิดจมูก ใส่เสื้อผ้าให้มิดชิด
 - 4 หมายถึง อื่นๆ เช่น ไม่ได้แก้ไขใดๆเพราะจำเป็นต้องฉีดต่อไป

จากตาราง 18 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้สารเคมีแต่มีเพียง 1 ครัวเรือนที่ใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชแล้วมีผลเสียต่อสุขภาพ คิดเป็นร้อยละ 11.1 ซึ่งส่วนใหญ่วิธีการแก้ไขโดยการลดการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช แล้วนำความรู้ที่ได้จากเจ้าหน้าที่มาปรับใช้ เช่น การนำสะเดามาสกัด รวมไปถึงใช้วิธีป้องกันตนเอง เช่น ใช้ผ้าปิดจมูก ใส่เสื้อผ้าให้มิดชิด ในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 1 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.1

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้สารเคมี แต่มีเพียง 7 ครัวเรือน ที่ใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชแล้วมีผลเสียต่อสุขภาพ คิดเป็นร้อยละ 33.3 ซึ่งมีส่วนใหญ่มีวิธีการแก้ไขโดยนำความรู้ที่ได้จากเจ้าหน้าที่มาปรับใช้และใช้วิธีป้องกันตนเอง เช่น ใช้ผ้าปิดจมูก ใส่เสื้อผ้าให้มิดชิดในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3

ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่ใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชแล้วมีผลเสียต่อสุขภาพมีจำนวน 22 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 73.3 และไม่ได้แก้ไขใดๆ เพราะจำเป็นต้องฉีดต่อไป เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มากที่สุดมีจำนวน 16 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.3

ตาราง 19 แสดงวิธีการจัดการเรื่องการเพาะปลูก

วิธีการจัดการเรื่องการเพาะปลูก (ตอบได้หลายข้อ)										
	1		2		3		4		รวม	
กลุ่ม	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1	9	100.0	7	77.8	5	55.6			9	15.0
กลุ่ม 2	17	81.0	17	81.0	17	81.0			21	35.0
กลุ่ม 3	1	3.3	1	3.3	1	3.3			30	50.0
รวม	27	45.0	25	41.7	23	38.3			60	100

- หมายเหตุ**
- 1 หมายถึง การปลูกพืชให้สอดคล้องกับปริมาณน้ำที่มีอยู่
 - 2 หมายถึง การปลูกพืชให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด
 - 3 หมายถึง การวางแผนแปรรูปผลผลิตการเกษตรที่เกินความต้องการของตลาด
 - 4 หมายถึง อื่นๆ

จากตาราง 19 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่มีวิธีการจัดการเรื่องการเพาะปลูกคือการปลูกพืชให้สอดคล้องกับปริมาณน้ำที่มีอยู่จำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือการปลูกพืชให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดมีจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 77.8

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่มีวิธีการจัดการเรื่องการเพาะปลูก คือ การปลูกพืชให้สอดคล้องกับปริมาณน้ำที่มีอยู่ การปลูกพืชให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและการวางแผนแปรรูปผลผลิตการเกษตรที่เกินความต้องการของตลาดในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 17 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 81.0

ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่จะไม่มีวิธีการจัดการเรื่องการเพาะปลูกเท่าใดนัก มีเพียงส่วนน้อยที่มีวิธีการจัดการเรื่องการเพาะปลูก คือ การปลูกพืชให้สอดคล้องกับปริมาณน้ำที่มี

อยู่ การปลูกพืชให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และการวางแผนแปรรูปผลผลิตการเกษตรที่เกินความต้องการตลาดในอัตราส่วนเท่าๆกันคือมีเพียง 1 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.3

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มโดยส่วนใหญ่มีวิธีการจัดการเรื่องการเพาะปลูกคือ การปลูกพืชให้สอดคล้องกับปริมาณน้ำที่มีอยู่จำนวน 27 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.0 รองลงมาคือปลูกพืชให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดมีจำนวน 25 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.7 และการวางแผนแปรรูปผลผลิตการเกษตรที่เกินความต้องการของตลาดมีจำนวน 23 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.3

ตาราง 20 แสดงความพึงพอใจของการบริโภคข้าวที่ปลูก

ความพึงพอใจของการบริโภคข้าวที่ปลูก ปริมาณข้าวที่เหลือจากการบริโภคแล้วนำมาขาย จำนวนเดือนของการบริโภคข้าวที่ปลูกเองโดยไม่ต้องซื้อ																			
กลุ่ม	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	รวม
กลุ่ม 1	6	66.7	2	22.2	1	11.1			1	11.1	1	11.1							9
กลุ่ม 2	13	61.9	2	9.5	5	23.8	1	4.8			1	4.8	1	4.8			1	4.8	21
กลุ่ม 3					1	3.3	6	20.0	23	76.7			1	3.3	3	10.0	2	6.7	30
รวม	19	31.7	4	6.4	7	11.7	7	11.7	23	38.3	2	3.3	2	3.3	1	1.7	3	5.0	60
																			100.0

หมายเหตุ 1 หมายถึง พอบริโภคในครัวเรือนตลอดปี 3 หมายถึง บริโภคในครัวเรือนแล้วยังเหลือเก็บไว้ในยุ้งเพื่อทำพันธุ์ในปีต่อไป
 2 หมายถึง บริโภคในครัวเรือนแล้วยังมีเหลือขาย 4 หมายถึง พอบริโภคในครัวเรือนได้ระยะหนึ่งแล้วต้องซื้อข้าวจากตลาด
 5 หมายถึง อื่นๆ เช่น ซื้อข้าวจากตลาดหรือจากร้านค้า

จากตาราง 20 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่ปลูกข้าวพอบริโภคในครัวเรือนตลอดปีจำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.7 รองลงมาคือ บริโภคในครัวเรือนแล้วยังมีเหลือขายจำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.2 สำหรับปริมาณข้าวที่เหลือจากการบริโภคแล้วนำมาขายประมาณ 50 ถึงและ 60 ถึง ในอัตราส่วนเท่าๆกันจำนวน 1 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.1

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่ปลูกข้าวพอบริโภคในครัวเรือนตลอดปีจำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.9 รองลงมาคือ บริโภคในครัวเรือนแล้วยังเหลือเก็บไว้ในยุ้งเพื่อทำพันธุ์ในปีต่อไปจำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.5

สำหรับปริมาณข้าวที่เหลือจากการบริโภคแล้วนำมาขายประมาณ 50 ถึงและ 60 ถึง ในอัตราส่วนเท่าๆกันจำนวน 1 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.8 และมีอีกจำนวน 1 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.8

ที่พอบริโภคในครัวเรือนได้ประมาณ 8 เดือน คิดเป็นร้อยละ 4.8 แล้วต้องซื้อข้าวจากตลาดหรือจากร้านค้า

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่ซื้อข้าวจากตลาดหรือจากร้านค้ามีจำนวน 23 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 76.7 รองลงมาคือพอบริโภคในครัวเรือนได้ระยะหนึ่งแล้วต้องซื้อข้าวจากตลาดหรือจากร้านค้าจำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 20.0 ส่วนใหญ่พอบริโภคประมาณ 6 เดือน มีจำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 10.0

ตาราง 21 แสดงการวางแผนในการจำหน่ายผลผลิต

การวางแผนในการจำหน่ายผลผลิต									
เช่น ข้าว พืชผัก ไม้ผล สัตว์ปีก สุกร โคหรือกระบือ ปลา ฯลฯ									
1.)พ่อค้ามาซื้อที่บ้าน 2.)ขายให้กับเพื่อนบ้าน 3.)ขายในตลาดท้องถิ่น 4.)ขายในตลาดกลาง รวม									
กลุ่ม	N	%	N	%	N	%	N	%	N %
กลุ่ม 1	7	77.8					2	22.2	9 15.0
กลุ่ม 2	12	57.1	2	9.5	2	9.5	5	23.8	21 35.0
กลุ่ม 3	13	43.3	7	23.3	4	13.3	6	20.0	30 50.0
รวม	32	53.3	9	15.0	6	10.0	13	21.7	60 100.0

จากตาราง 21 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่มีการวางแผนในการจำหน่ายผลผลิต เช่น ข้าว พืชผัก ไม้ผล สัตว์ปีก สุกร โคหรือกระบือ ปลา ฯลฯ โดยมีพ่อค้ามาซื้อที่บ้านจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 77.8 รองลงมาคือนำไปขายในตลาดกลางจำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.2

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่มีการวางแผนในการจำหน่ายผลผลิต โดยมีพ่อค้ามาซื้อที่บ้านจำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 57.1 รองลงมาคือนำไปขายในตลาดกลางมีจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.3

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่มีการวางแผนในการจำหน่ายผลผลิต โดยมีพ่อค้ามาซื้อที่บ้านจำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.3 รองลงมาคือนำไปขายให้กับเพื่อนบ้านมีจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.3

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่มีการวางแผนในการจำหน่ายผลผลิต โดยมีพ่อค้ามาซื้อที่บ้านจำนวน 32 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.3 รองลงมาคือนำไปขายในตลาดกลางมีจำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 21.7

ตาราง 22 แสดงปริมาณผลผลิตหลังจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่และควมพอเพียงของรายได้อำหรับการใช้จ่ายในครัวเรือน (ตอบเฉพาะกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2)

ปริมาณผลผลิตก่อนและหลังจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่										ความพอเพียงของรายได้สำหรับการใช้จ่ายในครัวเรือน									
1) เพิ่มขึ้น		2) เท่าเดิม		3) ลดลง		1) พอเพียง		2) ไม่พอเพียง		3) เหลือเก็บ		4) ยังไม่มีรายได้		รวม					
กลุ่ม	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%			
กลุ่ม 1	7	77.8	2	22.2			3	33.3			5	55.6	1	11.1	9	30.0			
กลุ่ม 2	15	71.4	6	28.6			4	19.0			8	38.1	9	42.9	21	70.0			
รวม	22	73.3	8	26.7			7	23.3			13	43.3	10	33.3	30	100			

จากตาราง 22 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่ผลผลิตหลังจากการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่มีปริมาณเพิ่มขึ้นจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 77.8 ในเรื่องของความพอเพียงของรายได้สำหรับการใช้จ่ายในครัวเรือนโดยส่วนใหญ่มีรายได้เหลือเก็บจำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 55.6

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่ผลผลิตหลังจากการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่มีปริมาณเพิ่มขึ้นจำนวน 15 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.4 ในเรื่องของความพอเพียงของรายได้สำหรับการใช้จ่ายในครัวเรือนโดยส่วนใหญ่ยังไม่มีรายได้จากการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่จำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 42.9 รองลงมาไม่มีรายได้เหลือเก็บจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.1

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 2 กลุ่ม ส่วนใหญ่ผลผลิตหลังจากการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่มีปริมาณเพิ่มขึ้นจำนวน 22 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 73.3 ในเรื่องของความพอเพียงของรายได้สำหรับการใช้จ่ายในครัวเรือน ส่วนใหญ่มีรายได้เหลือเก็บจำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.3 รองลงมายังไม่มีรายได้จากการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ จำนวน 10 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3 ทั้งนี้อาจเนื่องจากว่า โดยส่วนใหญ่เพิ่งจะเริ่มทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ดังนั้นจึงยังไม่มีรายได้ เพราะต้องอาศัยระยะเวลาที่จะเกิดผลผลิตประมาณ 3 - 5 ปีขึ้นไปจึงจะเกิดรายได้ที่ชัดเจน

ตาราง 23 แสดงรายได้จากการทำการเกษตร

รายได้จากการทำการเกษตร (ค่าโดยประมาณ)																
กลุ่ม	1		2		3		4		5		6		รวม			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
กลุ่ม 1							2	22.2	4	44.4	1	1.11	1	11.1	9	15.0
กลุ่ม 2							10	47.6	2	9.5			5	23.8	21	35.0
กลุ่ม 3	6	20.0	15	50.0	8	26.7	1	3.3							30	50.0
รวม	6	10.0	15	25.0	8	13.3	13	21.7	6	10.0	1	1.7	5	8.3	60	100

หมายเหตุ	1	หมายถึง	ต่ำกว่า 10,000	บาท / ปี	5	หมายถึง	150,001 – 200,000	บาท/ปี
	2	หมายถึง	10,001 – 50,000	บาท / ปี	6	หมายถึง	200,001 - 250,000	บาท/ปี
	3	หมายถึง	50,001 – 100,000	บาท / ปี	7	หมายถึง	250,001 – 300,000	บาท/ปี
	4	หมายถึง	100,001 – 150,000	บาท / ปี	8	หมายถึง	300,000 บาทขึ้นไป	

จากตาราง 23 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่มีรายได้จากการทำการเกษตรโดยประมาณ 50,001 - 100,000 บาท/ปี มีจำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.7 รองลงมาคือมีรายได้ประมาณ 100,001 – 150,000 บาท/ปี มีจำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.2

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่มีรายได้จากการทำการเกษตรโดยประมาณ 50,001 – 100,000 บาท/ปี มีจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.1 รองลงมาคือมีรายได้ประมาณ 300,000 บาท/ปีขึ้นไปมีจำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.8

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่มีรายได้จากการทำการเกษตรโดยประมาณ 50,001 - 100,000 บาท/ปี มีจำนวน 10 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3 รองลงมาคือมีรายได้ประมาณ 10,001 – 50,000 บาท/ปีและต่ำกว่า 10,000 บาท/ปีลงมาในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 30.0

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มส่วนใหญ่มีรายได้จากการทำการเกษตรประมาณ 50,001 – 100,000 บาท/ปี มีจำนวน 24 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 40.0 รองลงมาคือมีรายได้ประมาณ 10,001 – 50,000 บาท/ปีและต่ำกว่า 10,000 บาท/ปีลงมาในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 15.0

ตาราง 24 แสดงรายได้นอกเหนือจากภาคการทำการเกษตร

รายได้นอกเหนือจากการทำการเกษตร (ค่าโดยประมาณ)																		
กลุ่ม	1		2		3		4		5		6		7		8		รวม	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1	6		66.7		2	22.2					1	11.1					9	15.0
กลุ่ม 2	4		19.0		6	28.6	1	4.8	5	23.8	4	19.0	1	4.8			21	35.0
กลุ่ม 3	8		26.7		17	56.7	4	13.3	1	3.3							30	50.0
รวม	18		30.0		25	41.7	5	8.3	6	10.0	5	8.3	1	1.7			60	100.0

หมายเหตุ	1 หมายถึง	ต่ำกว่า 10,000	บาท / ปีลงมา	5 หมายถึง	150,001 – 200,000	บาท/ปี
	2 หมายถึง	10,001 – 50,000	บาท / ปี	6 หมายถึง	200,001 - 250,000	บาท/ปี
	3 หมายถึง	50,001 – 100,000	บาท / ปี	7 หมายถึง	250,001 – 300,000	บาท/ปี
	4 หมายถึง	100,001 – 150,000	บาท / ปี	8 หมายถึง	300,000	บาท/ปีขึ้นไป

จากตาราง 24 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่มีรายได้นอกเหนือจากภาคการเกษตรโดยประมาณ 10,001 – 50,000 บาท/ปี มีจำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.7 รองลงมาคือมีรายได้ประมาณ 50,001 – 100,000 บาท/ปี มีจำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.2

ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่มีรายได้นอกเหนือ จากภาคการทำการเกษตรโดยประมาณ 50,001 – 100,000 บาท/ปี มีจำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 28.6 รองลงมาคือมีรายได้ ประมาณ 150,001 - 200,000 บาท/ปี มีจำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.8

ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่มีรายได้นอกเหนือจากภาคการทำการเกษตรโดยประมาณ 50,001 – 100,000 บาท/ปี มีจำนวน 17 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 56.7 รองลงมาคือมีรายได้ประมาณ 10,001 - 50,000 บาท/ปี มีจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.7

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่มีรายได้ นอกเหนือจากภาคการทำการเกษตรโดยประมาณ 50,001 – 100,000 บาท/ปี มีจำนวน 25 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.7 รองลงมาคือมีรายได้ประมาณ 10,001 – 50,000 บาท/ปี มีจำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 30.0

ตาราง 25 แสดงสาเหตุของการมีฐานะดีขึ้นหลังจากการนำการเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ

สาเหตุของการมีฐานะดีขึ้นหลังจากการนำการเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ (ตอบได้หลายข้อ)											
กลุ่ม	1		2		3		4		5		รวม
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N %
กลุ่ม 1	9	100.0	9	100.0	8	88.9	9	100.0			9 30.0
กลุ่ม 2	11	52.4	12	57.1	15	71.4	18	85.7			21 70.0
รวม	20	66.7	21	70.0	23	76.7	27	90.0			30 100.0

- หมายเหตุ
- 1 หมายถึง ได้รับความรู้ในการประกอบอาชีพจากศูนย์ศึกษา
 - 2 หมายถึง มีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น
 - 3 หมายถึง มีรายได้เพิ่มขึ้นหลายทาง
 - 4 หมายถึง รู้จักความพอเพียงและประหยัดมากขึ้น
 - 5 หมายถึง อื่นๆ

จากตาราง 25 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่มีฐานะดีขึ้นหลังจาก การทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติทั้งนี้เนื่องจากได้รับความรู้ในการประกอบอาชีพจากศูนย์ศึกษามี ทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้นและรู้จักความพอเพียงและประหยัดมากขึ้นในอัตราส่วนเท่าๆกัน จำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่มีฐานะดีขึ้นหลังจากการทำการเกษตร ทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติทั้งนี้เนื่องจากรู้จักความพอเพียงและประหยัดมากขึ้นมีจำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็น

ร้อยละ 85.7 รองลงมาคือมีรายได้เพิ่มขึ้นหลายๆทางมีจำนวน 15 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.4 และมีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้นมีจำนวน 12 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 57.1

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 2 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่มีฐานะดีขึ้นหลังจากการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติทั้งนี้เนื่องจากรู้จักความพอเพียงและประหยัดมากขึ้นมีจำนวน 27 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 90.0 รองลงมาคือมีรายได้เพิ่มขึ้นหลายๆทางมีจำนวน 23 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 76.7 และมีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้นมีจำนวน 21 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 70.0

ตาราง 26 แสดงการลงทุนหรือรายจ่ายจากการทำเกษตรในเรื่องต่าง ๆ

รายจ่ายจากการทำการเกษตร (ค่าโดยประมาณ)																		
การขุดสระ																		
	1		2		3		4		5		6		7		8		รวม	
กลุ่ม	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1	4	44.4	1	11.1	2	22.2									2	22.2	9	15.0
กลุ่ม 2			6	28.6	10	47.6	5	23.8									21	35.0
กลุ่ม 3			5	16.7	18	60.0	7	23.3									30	50.0
รวม	4	6.7	5	8.3	25	41.7	19	31.7	5	8.3	2	3.3					60	100.0

หมายเหตุ	1	หมายถึง ไม่เสียค่าใช้จ่าย	5	หมายถึง 20,001 – 30,000 บาท
	2	หมายถึง 5,000 บาทลงมา	6	หมายถึง 30,001 – 40,000 บาท
	3	หมายถึง 5,001 – 10,000 บาท	7	หมายถึง 40,001 – 50,000 บาท
	4	หมายถึง 10,001 – 20,000 บาท	8	หมายถึง 50,000 บาทขึ้นไป

ตาราง 26(ต่อ)

รายจ่ายจากการทำการเกษตร (ค่าโดยประมาณ)												
การทำระบบน้ำ												
กลุ่ม	1		2		3		4		5		รวม	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1	2	22.2	1	11.1	3	33.3	3	33.3	3	33.3	9	15.0
กลุ่ม 2	4	19.0	9	42.9	5	23.8	3	14.3			21	35.0
กลุ่ม 3	1	3.3	13	43.3	13	43.3	3	10.0			30	50.0
รวม	7	11.7	23	38.3	21	35.0	9	15.0			60	100.0

หมายเหตุ 1	หมายถึง ไม่เสียค่าใช้จ่าย	4	หมายถึง 10,001 – 20,000 บาท
2	หมายถึง 5,000 บาทลงมา	5	หมายถึง 20,001 – 30,000 บาท
3	หมายถึง 5,001 – 10,000 บาท	6	หมายถึง 30,000 บาทขึ้นไป

รายจ่ายจากการทำการเกษตร (ค่าโดยประมาณ)																		
พันธุ์พืช																		
	1		2		3		4		5		6		7		8		รวม	
กลุ่ม	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1	3	33.3	5	55.6											1	11.1	9	15.0
กลุ่ม 2	5	23.8	14	66.7	1	4.8									1	4.8	21	35.0
กลุ่ม 3			12	40.0	3	10.0	5	16.7	5	16.7	4	13.3	1	3.3			30	50.0
รวม	8	13.3	31	51.7	4	6.7	5	8.3	5	8.3	4	6.7	3	5.0			60	100.0

หมายเหตุ	1	2	3	4	5	6	7	8
	1 หมายถึง ไม่เสียค่าใช้จ่าย	2 หมายถึง 5,000 บาทลงมา	3 หมายถึง 5,001 – 6,000 บาท	4 หมายถึง 6,001 – 7,000 บาท	5 หมายถึง 7,001 – 8,000 บาท	6 หมายถึง 8,001 – 9,000 บาท	7 หมายถึง 9,001 – 10,000 บาท	8 หมายถึง 10,000 บาทขึ้นไป

ตาราง 26(ต่อ)

รายจ่ายจากการทำการเกษตร (ค่าโดยประมาณ)																		
พันธุ์สัตว์																		
	1		2		3		4		5		6		7		8		รวม	
กลุ่ม	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1	6	66.7	2	22.2			1	11.1							9	15.0		
กลุ่ม 2	7	33.3	9	42.9	5	23.8									21	35.0		
กลุ่ม 3			9	30.0	11	36.7	6	20.0	1	3.3					30	50.0		
รวม	13	21.7	20	33.3	16	26.7	7	11.7	1	1.7					60	100.0		

หมายเหตุ	1	หมายถึง	ไม่เสียค่าใช้จ่าย	5	หมายถึง	20,001 – 30,000 บาท
	2	หมายถึง	5,000 บาทลงมา	6	หมายถึง	30,001 – 40,000 บาท
	3	หมายถึง	5,001 – 10,000 บาท	7	หมายถึง	40,001 – 50,000 บาท
	4	หมายถึง	10,001 – 20,000 บาท	8	หมายถึง	50,000 บาทขึ้นไป

ตาราง 26(ต่อ)

รายจ่ายจากการทำการเกษตร (ค่าโดยประมาณ)															
พันธุ์ปลา															
กลุ่ม	1		2		3		4		5		6		7		รวม
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
กลุ่ม 1	3	33.3	2	22.2	2	22.2	1	11.1	1	11.1	1	11.1		9	15.0
กลุ่ม 2	11	52.4			5	23.8	5	23.8						21	35.0
กลุ่ม 3					10	33.3	12	40.0	7	23.3	1	3.3		30	50.0
รวม	14	23.3	2	3.3	17	28.3	18	30.0	8	13.3	1	1.7		60	100.0

หมายเหตุ	1 หมายถึง ไม่เสียค่าใช้จ่าย	5 หมายถึง 3,001 – 4,000 บาท
	2 หมายถึง 1,000 บาทลงมา	6 หมายถึง 4,001 – 5,000 บาท
	3 หมายถึง 1,001 – 2,000 บาท	7 หมายถึง 5,000 บาทขึ้นไป
	4 หมายถึง 2,001 – 3,000 บาท	

รายจ่ายจากการทำการเกษตร (ค่าโดยประมาณ)												
ผลรวมรายจ่ายจากการทำการเกษตร												
กลุ่ม	1		2		3		4		5		6	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1	1	11.1	3	33.3	3	33.3			2	22.2		
รวม											9	15.0
กลุ่ม 2	1		1	4.8	18	85.7	2	9.5			21	35.0
รวม												
กลุ่ม 3	4		4	13.3	19	63.3	3	10.0	4	13.3	30	50.0
รวม	1	1.7	8	13.3	40	66.7	5	8.3	6	10.0	60	100.0

หมายเหตุ

1 หมายถึง 10,000 บาทลงมา	4 หมายถึง 50,001 – 75,000 บาท
2 หมายถึง 10,001 – 25,000 บาท	5 หมายถึง 75,001 – 100,000 บาท
3 หมายถึง 25,001 – 50,000 บาท	6 หมายถึง 100,000 บาทขึ้นไป

จากตาราง 26 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการขุดสระ มีจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 44.4 ค่าใช้จ่ายในการทำระบบน้ำส่วนใหญ่ประมาณ 10,001 – 20,000 บาทและประมาณ 20,001 – 30,000 บาท ในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพันธุ์พืชส่วนใหญ่ประมาณ 5,000 บาท ลงมามีจำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 55.6 ส่วนพันธุ์สัตว์ส่วนใหญ่ไม่เสียค่าใช้จ่ายมีจำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.7 พันธุ์ปลาส่วนใหญ่ไม่เสียค่าใช้จ่ายมีจำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3 ดังนั้นรวมรายจ่ายจากการทำการเกษตรในเรื่องต่างๆส่วนใหญ่ประมาณ 10,001 – 25,000 บาทและประมาณ 25,001 – 50,000 บาท ในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 ค่าใช้จ่ายในการขุดสระ ส่วนใหญ่ประมาณ 10,001 – 20,000 บาทมีจำนวน 10 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 47.6 ค่าใช้จ่ายในการทำระบบน้ำ ส่วนใหญ่ประมาณ 5,001 – 10,000 บาทจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 42.9 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพันธุ์พืชส่วนใหญ่ประมาณ 5,000 บาทลงมามีจำนวน 14 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.7 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพันธุ์สัตว์ส่วนใหญ่ประมาณ 5,000 บาทลงมามีจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 42.9 ส่วนพันธุ์ปลาโดยส่วนใหญ่ไม่เสียค่าใช้จ่ายมีจำนวน 11 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 52.4 ดังนั้นรวมรายจ่ายจากการทำการเกษตรในเรื่องต่างๆส่วนใหญ่ประมาณ 25,001 – 50,000 บาทมีจำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 85.7

ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 ค่าใช้จ่ายในการขุดสระโดยส่วนใหญ่ประมาณ 5,001 – 10,000 บาทมีจำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 60.0 ค่าใช้จ่ายในการทำระบบน้ำส่วนใหญ่ประมาณ 5,001 - 10,000 บาทและ 10,001 – 20,000 บาทมีจำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.3 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพันธุ์พืชส่วนใหญ่ประมาณ 5,000 บาทลงมามีจำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 40.0 ส่วนพันธุ์สัตว์ส่วนใหญ่ไม่มีค่าใช้จ่ายมีจำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 60.0 สำหรับค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพันธุ์ปลาส่วนใหญ่ประมาณ 2,001- 3,000 บาทมีจำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 40.0 ดังนั้นรวมรายจ่ายจากการเกษตรในเรื่องต่างๆส่วนใหญ่ประมาณ 25,001-50,000 บาทมีจำนวน 19 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 63.3

ตาราง 27 แสดงการกู้ยืมและจำนวนเงินที่กู้ยืม

กลุ่ม	การกู้ยืม				จำนวนเงินที่กู้ยืม									
	ไม่มีการกู้ยืม		มีการกู้ยืม		รวม		1		2		3		4	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1	2	22.2	7	77.8	9	15.0			4	57.1	3	42.9		
กลุ่ม 2	8	38.1	13	61.9	21	35.0	1	7.7	5	38.5	7	53.8		
กลุ่ม 3	18	60.0	12	40.0	30	50.0	1	8.3	6	50.0	4	33.3	1	8.3
รวม	28	46.7	32	53.3	60	100.0	2	6.3	15	46.9	14	43.8	1	3.1

หมายเหตุ	1 หมายถึง 50,000 บาทลงมา	4 หมายถึง 200,001 – 300,000 บาท
	2 หมายถึง 50,001 – 100,000 บาท	5 หมายถึง 300,000 บาทขึ้นไป
	3 หมายถึง 100,001 – 200,000 บาท	

จากตาราง 27 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่มีการกู้ยืมเงินมีจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 77.8 จำนวนเงินที่กู้ยืมส่วนใหญ่ประมาณ 50,001 – 100,000 บาทมีจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 57.1

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่มีการกู้ยืมเงินจำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.9 จำนวนเงินที่กู้ยืมส่วนใหญ่ประมาณ 100,001 – 200,000 บาทมีจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.8

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 มีเพียงส่วนน้อยที่มีการกู้ยืมเงินจำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 60.0 จำนวนเงินที่กู้ยืมส่วนใหญ่ประมาณ 50,001 – 100,000 บาทมีจำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 50.0

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่มีการกู้ยืมเงินจำนวน 32 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.3 จำนวนเงินที่กู้ยืมส่วนใหญ่ประมาณ 50,001 – 100,000 บาทมีจำนวน 15 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 46.9

ตาราง 28 แสดงแหล่งเงินที่ทำการกู้ยืม

กลุ่ม	แหล่งเงินที่มีทำการกู้ยืม(ตอบได้หลายข้อ)											
	ธนาคาร/ธนาคาร ทรส.		สหกรณ์		มีตามารดา/ญาติพี่น้อง		เพื่อนบ้าน		พ่อค้า/นายทุน		อื่นๆเช่น คนอื่นนอกหมู่บ้าน	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1	6	66.7	3	33.3	1	11.1					1	11.1
กลุ่ม 2	13	61.9	8	38.1	4	19.0	4	19.0	3	14.3		
กลุ่ม 3	9	30.0	21	70.0	9	30.0	8	26.7	4	13.3		
รวม	19	31.7	41	68.3	14	23.3	12	20.0	7	11.7	1	1.7
											60	100

จากตาราง 28 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่จะกู้ยืมเงินจากธนาคารหรือธนาคาร ธกส. มีจำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.7 รองลงมาก็คือ สหกรณ์มีจำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่จะกู้ยืมเงินจากธนาคารหรือธนาคาร ธกส. มีจำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.9 รองลงมาก็คือ สหกรณ์มีจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.1

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่จะกู้ยืมเงินจากบิตามารดา/ญาติพี่น้อง มีจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 30.0 รองลงมาก็คือธนาคาร/ธนาคาร ธกส. และจากเพื่อนบ้านในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.7

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่จะกู้ยืมเงินจากธนาคารหรือธนาคาร ธกส. มีจำนวน 27 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.0 รองลงมาก็คือ สหกรณ์มีจำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 30.0 และจากบิตามารดา/ญาติพี่น้องมีจำนวน 14 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.3

ตาราง 29 แสดงสาเหตุของการกู้ยืมเงิน

สาเหตุของการกู้ยืมเงิน (ตอบได้หลายข้อ)																						
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	รวม											
กลุ่ม	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%										
กลุ่ม 1	7	77.8	2	22.2	4	44.4	1	11.1	4	44.4	5	55.6	1	11.1	1	11.1	9	15.0				
กลุ่ม 2	8	38.1	7	33.3	7	33.3	5	23.8	13	61.9	9	42.9	9	42.9	7	33.3	5	23.8	8	38.1	21	35.0
กลุ่ม 3	9	30.0	12	40.0	7	23.3	5	16.7	8	26.7	8	26.7	9	30.0	6	20.0	4	13.3	10	33.3	30	50.0
รวม	24	40.0	21	35.0	18	30.0	11	18.3	25	41.7	21	35.0	23	38.3	14	23.3	10	16.7	18	30.0	60	100.0

หมายเหตุ

- 1 หมายถึง เพื่อนำมาลงทุนในภาคเกษตรกรรม (เช่น ทำนา/สวนไร่ เลี้ยงสัตว์ ประมง ฯลฯ)
- 2 หมายถึง เพื่อนำมาลงทุนนอกภาคเกษตรกรรม (เช่น อุตสาหกรรม หัตถกรรม ค้าขาย ฯลฯ)
- 3 หมายถึง สร้างและซ่อมแซมที่อยู่อาศัย
- 4 หมายถึง เพื่อการรักษาพยาบาล
- 5 หมายถึง เพื่อซื้อทรัพย์สินต่างๆที่จำเป็น
- 6 หมายถึง เพื่อใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลาน
- 7 หมายถึง เพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน
- 8 หมายถึง เพื่อความบันเทิงพักผ่อนหย่อนใจ
- 9 หมายถึง ใช้นี้

10 หมายถึง อื่นๆ เช่น ลงทุนค้าขาย ซื้อที่ดิน ซื้อรถประเภท

จากตาราง 29 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 มีสาเหตุโดยส่วนใหญ่ของการกู้ยืมเงินคือ เพื่อนำมาลงทุนในภาคเกษตรกรรมมีจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 77.8 รองลงมาคือ เพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวันมีจำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 55.6 และเพื่อสร้างและซ่อมแซมที่อยู่อาศัยเพื่อซื้อทรัพย์สินต่างๆที่จำเป็นและเพื่อใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 44.4

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 มีสาเหตุโดยส่วนใหญ่ของการกู้ยืมเงินคือ เพื่อซื้อทรัพย์สินต่างๆที่จำเป็นมีจำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.9 รองลงมาคือ เพื่อใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานและเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวันในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 42.9 และเพื่อนำมาลงทุนในภาคเกษตรกรรมและอื่นๆเช่น ซื้อที่ดิน ซื้อรถประเภทต่างๆ ในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.1

ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 มีสาเหตุโดยส่วนใหญ่ของการกู้ยืมเงินคือ เพื่อนำมาลงทุนนอกภาคเกษตรกรรมมีจำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 40.0 รองลงมาคือเพื่อใช้จ่ายอื่นๆเช่น ซื้อที่ดิน ซื้อรถประเภทต่างๆ มีจำนวน 10 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3 เพื่อนำมาลงทุนในภาคเกษตรกรรมและเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวันมีจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 30.0

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม มีสาเหตุโดยส่วนใหญ่ของการกู้ยืมเงินคือ เพื่อซื้อทรัพย์สินต่างๆที่จำเป็นมีจำนวน 25 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.7 รองลงมาคือ เพื่อนำมาลงทุนในภาคเกษตรกรรมมีจำนวน 24 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 40.0 เพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวันมีจำนวน 23 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.3 เพื่อนำมาลงทุนนอกภาคเกษตรกรรมและเพื่อใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 21 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 35.0

จากตาราง 29 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 มีสาเหตุโดยส่วนใหญ่ของการกู้ยืมเงินคือ เพื่อนำมาลงทุนในภาคเกษตรกรรมมีจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 77.8 รองลงมาคือ เพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวันมีจำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 55.6 และเพื่อสร้างและซ่อมแซมที่อยู่อาศัยเพื่อซื้อทรัพย์สินต่างๆที่จำเป็นและเพื่อใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 44.4

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 มีสาเหตุโดยส่วนใหญ่ของการกู้ยืมเงินคือ เพื่อซื้อทรัพย์สินต่างๆที่จำเป็นมีจำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.9 รองลงมาคือ เพื่อใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานและเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวันในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 42.9 และเพื่อนำมาลงทุนในภาคเกษตรกรรมและอื่นๆเช่น ซื้อที่ดิน ซื้อรถประเภทต่างๆ ในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.1

ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 มีสาเหตุโดยส่วนใหญ่ของการกู้ยืมเงินคือ เพื่อนำมาลงทุนนอกภาคเกษตรกรรมมีจำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 40.0 รองลงมาคือเพื่อใช้จ่ายอื่นๆเช่น ซื้อที่ดิน ซื้อรถประเภทต่างๆ มีจำนวน 10 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3 เพื่อนำมาลงทุนในภาคเกษตรกรรมและเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวันมีจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 30.0

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม มีสาเหตุโดยส่วนใหญ่ของการกู้ยืมเงินคือ เพื่อซื้อทรัพย์สินต่างๆที่จำเป็นมีจำนวน 25 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.7 รองลงมาคือ เพื่อนำมาลงทุนในภาคเกษตรกรรมมีจำนวน 24 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 40.0 เพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวันมีจำนวน 23 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.3 เพื่อนำมาลงทุนนอกภาคเกษตรกรรมและเพื่อใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 21 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 35.0

จากตาราง 30 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่ไม่มีแรงงานไปทำงานที่อื่นจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 88.9 มีเพียง 1 ครัวเรือนเท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 11.1 ที่มีแรงงานไปทำงานที่อื่น ซึ่งมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ที่ไปทำงานที่อื่น โดยปัจจุบันไม่กลับมาทำการเกษตรมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ทั้งนี้เนื่องจากว่า ต้องไปรับราชการที่ต่างจังหวัดจึงไม่สามารถกลับมาทำการเกษตรได้

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่ไม่มีแรงงานไปทำงานที่อื่นจำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 57.1 นอกจากนั้นไปเป็นแรงงานทำงานที่อื่นมีจำนวน ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 42.9 จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ไปทำงานที่อื่นโดยส่วนใหญ่ประมาณ 1 คน มีจำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 55.6 รองลงมาประมาณ 2 คน มีจำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.9 ปัจจุบันโดยส่วนใหญ่กลับมาอยู่ถาวรเพื่อทำการเกษตรมีจำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.7

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่มีแรงงานไปทำงานที่อื่นจำนวน 23 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 76.7 จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ไปทำงานที่อื่นโดยส่วนใหญ่ประมาณ 1 คน มีจำนวน 23 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 ปัจจุบันไม่ได้กลับมาทำการเกษตร มีจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 100

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่มีแรงงานไปทำงานที่อื่นมีจำนวน 33 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 55.0 จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ไปทำงานที่อื่นโดยส่วนใหญ่ประมาณ 1 คนมีจำนวน 29 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 87.9 รองลงมาประมาณ 2 คนมีจำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.1 ปัจจุบันโดยส่วนใหญ่ไม่ได้กลับมาทำการเกษตรมีจำนวน 24 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 72.7 รองลงมาคือ กลับมาอยู่ถาวรมีจำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 18.2 และกลับมาอยู่ชั่วคราวมีจำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.1

จากตาราง 31 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่เคยเข้าไปในศูนย์ศึกษาประมาณ 15 ครั้ง มีจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 44.4 รองลงมาคือ 11 ครั้ง มีจำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.2 นอกจากนั้นคือ 7 ครั้ง 10 ครั้งและ 13 ครั้ง ในอัตราส่วนเท่าๆ กัน มีจำนวน 1 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.1

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่เคยเข้าไปในศูนย์ศึกษาประมาณ 7 ครั้งและ 8 ครั้งในอัตราจำนวนส่วนเท่า ๆ กันมีจำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.8 รองลงมาคือ 10 ครั้ง มีจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.0 และ 5 ครั้งมีจำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 14.3

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 2 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่เคยเข้าไปในศูนย์ศึกษาประมาณ 7 ครั้งมีจำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 20.0 รองลงมาคือ 8 ครั้ง และ 10 ครั้งในอัตราส่วนเท่า ๆ กัน มีจำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 16.7 และ 15 ครั้งมีจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 13.3

ตาราง 32 แสดงรายละเอียดของการเข้าไปในศูนย์ศึกษาฯ

รายละเอียดของการเข้าไปในศูนย์ศึกษาฯ (ตอบได้หลายข้อ)											
กลุ่ม	1	2	3	4	5	6	7	รวม			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	%
กลุ่ม 1	9	100.0	9	100.0	9	100.0	9	100.0	9	100.0	30.0
กลุ่ม 2	5	23.8	16	76.2	9	42.9	7	33.3	10	47.6	70.0
รวม	14	46.7	25	83.3	18	60.0	16	53.3	19	63.3	100.0

หมายเหตุ   1 หมายถึง เข้าไปพบเจ้าหน้าที่ เพื่อขอคำปรึกษาแนะนำด้านต่าง ๆ   2 หมายถึง เข้าไปฝึกอบรม / ทำและดูกิจกรรมต่าง ๆ ในเรื่องอะไรบ้าง (ตอบได้หลายข้อ)   3 หมายถึง เข้าไปขอพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์   4 หมายถึง เข้าไปศึกษาหาความรู้ในการประกอบอาชีพ   5 หมายถึง เข้าไปรับการฝึกอบรมต่าง ๆ   6 หมายถึง เข้าไปเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ   7 หมายถึง อื่นๆ

จากตาราง 32 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่เข้าไปพบเจ้าหน้าที่เพื่อขอคำปรึกษาแนะนำด้านต่างๆ เข้าไปฝึกอบรม/ทำและดูกิจกรรมต่างๆ เข้าไปขอพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์ เข้าไปศึกษาหาความรู้ในการประกอบอาชีพและเข้าไปรับการฝึกอบรมต่างๆ ในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่เข้าไปฝึกอบรม/ทำและดูกิจกรรมต่างๆมีจำนวน 16 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 76.2 รองลงมาก็คือ เข้าไปเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ มีจำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.9 เข้าไปรับการฝึกอบรมต่างๆมีจำนวน 10 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 47.6 เข้าไปขอพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์มีจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 42.9 และเข้าไปศึกษาหาความรู้ในการประกอบอาชีพมีจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม เห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายโดยส่วนใหญ่เข้าไปฝึกอบรม/ทำและดูกิจกรรมต่างๆมีจำนวน 25 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 83.3 รองลงมาก็คือ เข้าไปรับการฝึกอบรมต่างๆมีจำนวน 19 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 63.3 เข้าไปขอพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์ มีจำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 60 เข้าไปศึกษาหาความรู้ในการประกอบอาชีพมีจำนวน 16 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.3 และเข้าไปพบเจ้าหน้าที่เพื่อขอคำปรึกษาแนะนำด้านต่างๆ มีจำนวน 14 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 46.7

ตาราง 33 แสดงรายละเอียดของการเข้าไปในศูนย์ศึกษาฯ

การเข้าไปฝึกอบรม/ทำและดูกิจกรรมต่างๆ (ตอบได้หลายข้อ)																						
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11											
กลุ่ม	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่ม 1	9	100.0	8	88.9	6	66.7	9	100.0	3	33.3	9	100.0	9	100.0	7	77.8	8	88.9	8	88.9	8	88.9
กลุ่ม 2	4	19.0	7	33.3	4	19.0	9	42.9	7	33.3	6	28.6	16	76.2	8	38.1	9	42.9	7	33.3	10	47.6
รวม	13	43.3	15	50.0	10	33.3	18	60.0	10	33.3	15	50.0	25	83.3	15	50.0	17	56.7	15	50.0	18	60.0

- หมายเหตุ
- 1 หมายถึง การพัฒนาพื้นที่และปรับปรุงบำรุงดิน เช่น ขุดร่องและบ่อน้ำ, ปรับพื้นที่ปลูกพืชและปลูกไม้ผลแซมในพืช ฯลฯ
 - 2 หมายถึง การสาธิตการเลี้ยงสัตว์, การผลิตและการส่งเสริมพืชอาหารสัตว์, การพัฒนาสุขภาพสัตว์, การผสมเทียมและขยายพันธุ์ ฯลฯ
 - 3 หมายถึง อบรมการบัญชีขั้นพื้นฐาน
 - 4 หมายถึง การสาธิตธุรกิจการเกษตร, การฝึกอบรมอาชีพเกษตรกรรม, การส่งเสริมเกษตรกรรมชาติ, สาธิตการปลูกพืชและไม้ผล ฯลฯ
 - 5 หมายถึง ฝึกอบรมแปรรูปผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตร เช่น ผังเหยี่ มะยมเหยี่ กระเจี๊ยบแปรรูปตากแห้ง มะละกอกวน มะละกอแช่เย็น ฯลฯ
 - 6 หมายถึง ทดลองการใช้ประโยชน์น้ำเพื่อการอนุรักษ์น้ำและดิน
 - 7 หมายถึง สาธิตด้านการเกษตรในรูปทฤษฎีใหม่
 - 8 หมายถึง การทำการเหนียวตากแมลงวัน
 - 9 หมายถึง ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวัตถุดิบพืชเกี่ยวกับการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัย
 - 10 หมายถึง การใช้สะพานป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชผัก
 - 11 หมายถึง การส่งเสริมการปลูกพืชและการขยายพันธุ์

การเข้าไปฝึกอบรม/ทำและดูกิจกรรมต่างๆ (ตอบได้หลายข้อ)																						
	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	รวม											
กลุ่ม	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%										
กลุ่ม 1	5	55.6	9	100.0	7	77.8	6	66.7	8	88.9	9	100.0	6	66.7	7	77.8	7	77.8	9	30.0		
กลุ่ม 2	13	61.9			4	19.0	7	33.3	4	19.0	9	42.9	7	33.3	6	28.6	16	76.2	8	38.1	21	70.0
รวม	18	60.0	9	30.0	11	36.7	13	43.3	12	40.0	18	60.0	13	43.3	13	43.3	23	76.3	15	50.0	30	100.0

หมายเหตุ	12	หมายถึง	ความรู้เรื่องป่าชุมชน
	13	หมายถึง	การทำกิจกรรมที่ให้เกิดความยั่งยืน
	14	หมายถึง	งานพัฒนาและอนุรักษ์ป่าไม้
	15	หมายถึง	งานเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
	16	หมายถึง	งานสร้างพันธุ์ลูกผสมสองชั้น
	17	หมายถึง	งานเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่า
	18	หมายถึง	งานขยายพันธุ์กับและเพาะพันธุ์กับ
	19	หมายถึง	การผลิตถ่านด้วยเตาเผาประสิทธิภาพสูง
	20	หมายถึง	งานสวนสมเด็จพระศรีฯ
	21	หมายถึง	อื่นๆ เช่น การศึกษาดูงาน งานโคหม งานเจียรไนพลอย

จากตาราง 33 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่เข้าไปฝึกอบรม/ทำและดูกิจกรรมเรื่องของการพัฒนาพื้นที่และปรับปรุงบำรุงดิน เช่น ขุดร่องและบ่อน้ำ, ปรับพื้นที่ปลูกพืชและปลูกไม้ผลแซมในพืช ฯลฯ เรื่องของการสาธิตธุรกิจการเกษตร, การฝึกอบรมอาชีพเกษตรกรรม, การส่งเสริมเกษตรธรรมชาติ, สาธิตการปลูกพืชและไม้ผล ฯลฯ เรื่องของการทดลองการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์น้ำและดิน เรื่องของการสาธิตด้านการเกษตรในรูปทฤษฎีใหม่ เรื่องการทำการเกษตรให้เกิดความยั่งยืน เรื่องของงานเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่า ในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่เข้าไปฝึกอบรม/ทำและดูกิจกรรมเรื่องของการสาธิตด้านการเกษตรในรูปทฤษฎีใหม่ เรื่องของงานสวนสมเด็จพระศรีฯ ในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 16 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 76.2 รองลงมาคือเรื่องของความรู้เรื่องป่าชุมชนมีจำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.9 เรื่องของการส่งเสริมการปลูกพืชและการขยายพันธุ์มีจำนวน 10 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 47.6 เรื่องของการสาธิตธุรกิจการเกษตร, การฝึกอบรมอาชีพเกษตรกรรม, การส่งเสริมเกษตรธรรมชาติ, สาธิตการปลูกพืชและไม้ผล ฯลฯ เรื่องของความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวัตถุดิบพืชเกี่ยวกับการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัย เรื่องของงานเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่าในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 42.9

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 2 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่เข้าไปฝึกอบรม/ทำและดูกิจกรรม เรื่องของการสาธิตด้านการเกษตรในรูปทฤษฎีใหม่ มีจำนวน 25 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 83.3 รองลงมาคือ เรื่องของงานสวนสมเด็จพระศรีฯ มีจำนวน 23 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 76.3 เรื่องของการสาธิตธุรกิจการเกษตร, การฝึกอบรมอาชีพเกษตรกรรม, การส่งเสริมเกษตรธรรมชาติ, สาธิตการปลูกพืชและไม้ผล ฯลฯ เรื่องของการส่งเสริมการปลูกพืชและการขยายพันธุ์ เรื่องของความรู้เรื่องป่าชุมชน เรื่องของงานเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่าในอัตราส่วนเท่าๆกัน มีจำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 60.0

ตาราง 34 แสดงระดับการนำความรู้ในเรื่องต่างๆที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาฯมาปรับใช้ในการประกอบอาชีพ

กลุ่ม	การนำความรู้มาปรับใช้ในการประกอบอาชีพ						รวม	
	ใช้ได้มาก		ใช้ได้ปานกลาง		ใช้ได้น้อย		N	%
	N	%	N	%	N	%		
กลุ่มที่ 1	9	100					9	30.0
กลุ่มที่ 2	7	33.3	13	61.9	1	4.8	21	70.0
รวม	16	53.3	13	43.3	1	3.3	30	100

จากตาราง 34 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่สามารถนำความรู้มาปรับใช้ในการประกอบอาชีพได้มากมีจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 สำหรับประชาชนครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่สามารถนำความรู้มาปรับใช้ในการประกอบอาชีพได้ปานกลางมีจำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.9

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 2 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่ สามารถนำความรู้ มาปรับใช้ในการประกอบอาชีพได้มากมีจำนวน 16 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.3 รองลงมาใช้ได้ปานกลางมีจำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.3 และใช้ได้น้อยมีจำนวน 1 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.3

ตาราง 35 แสดงการเป็นสมาชิกในกลุ่ม/องค์กรด้านอาชีพต่างๆ

การเป็นสมาชิกในกลุ่ม/องค์กรด้านอาชีพต่างๆ (ตอบได้หลายข้อ)																							
1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		รวม			
กลุ่ม	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
กลุ่มที่ 1	2	22.2	5	55.6	2	22.2			6	66.7	3	33.3					6	66.7	1	11.1	9	15.0	
กลุ่มที่ 2	6	28.6	8	38.1	5	23.8	11	52.4	8	38.1	10	47.6	12	57.1	5	23.8	7	33.3			21	35.0	
กลุ่มที่ 3							12	40.0	8	26.7	6	20.0	6	20.0	7	23.3			11	36.7	30	50.0	
รวม	8	13.3	13	21.7	7	11.7	23	38.3	22	36.7	19	31.7	18	30.0	18	30.0	8	13.3	11	18.3	60	100	

หมายเหตุ	1 หมายถึง กลุ่มแม่บ้าน	6 หมายถึง กลุ่มยุวเกษตรกร
2 หมายถึง กลุ่มนักปอดสารพิษ	7 หมายถึง กลุ่มสหกรณ์การเกษตร	
3 หมายถึง กลุ่มเพาะเห็ด	8 หมายถึง กลุ่มสหกรณ์โคนม	
4 หมายถึง กลุ่มชาวไร่ย่อย	9 หมายถึง กลุ่มผู้ใช้ไฟฟ้า	
5 หมายถึง กลุ่มเลี้ยงสัตว์	10 หมายถึง อื่นๆ เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้เลี้ยงโค กลุ่มผู้ปลูกสับปะรด	

จากตาราง 35 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกด้านอาชีพ กลุ่มเลี้ยงสัตว์และกลุ่มผู้ใช้น้ำในอัตราส่วนเท่าๆกัน มีจำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.7 รองลงมา คือ กลุ่มฝึกปลอดสารพิษมีจำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 55.6 กลุ่มยุวเกษตรกรมีจำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.3

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกด้านอาชีพกลุ่มสหกรณ์ การเกษตร มีจำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 57.1 รองลงมาคือ กลุ่มชาวไร่อ้อยมีจำนวน 11 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 52.4 กลุ่มยุวเกษตรกรมีจำนวน 10 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 47.6 กลุ่มฝึก ปลอดสารพิษและกลุ่มเลี้ยงสัตว์ ในอัตราส่วนเท่าๆกัน มีจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.1

ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกด้านอาชีพกลุ่มชาวไร่อ้อย มีจำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 40.0 รองลงมาคือกลุ่มอื่นๆเช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้เลี้ยงโค กลุ่มผู้ปลูกสับปะรดมีจำนวน 11 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 36.7 กลุ่มเลี้ยงสัตว์มีจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.7 กลุ่มสหกรณ์โคนมมีจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.3

เมื่อพิจารณาโดยรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่เป็น สมาชิกด้านอาชีพกลุ่มชาวไร่อ้อยมีจำนวน 23 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.3 รองลงมาคือ กลุ่มเลี้ยงสัตว์ มีจำนวน 22 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 36.7 กลุ่มยุวเกษตรกรมีจำนวน 19 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 31.7 กลุ่มสหกรณ์การเกษตรและกลุ่มสหกรณ์โคนม ในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็น ร้อยละ 30.0

ตาราง 36 แสดงการเป็นสมาชิกในกลุ่ม/องค์กรด้านสังคมต่างๆ

การเป็นสมาชิกในกลุ่ม/องค์กรด้านสังคมต่างๆ (ตอบได้หลายข้อ)										
กลุ่ม	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่มที่ 1	3	33.3	6	66.7	4	44.4	6	66.7	9	15.0
กลุ่มที่ 2	8	38.1	7	33.3	10	47.6	15	71.4	21	35.0
กลุ่มที่ 3	7	23.3			16	53.3	9	30.0	9	30.0
รวม	18	30.0	13	21.7	30	50.0	30	50.0	60	100

หมายเหตุ	1 หมายถึง กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน	3 หมายถึง กลุ่มฌาปนกิจ
	2 หมายถึง กลุ่มพิทักษ์ทรัพยากร/สิ่งแวดล้อม	4 หมายถึง กลุ่มออมทรัพย์
		5 หมายถึง อื่นๆ เช่น กลุ่ม 8กส. กลุ่มผู้ช่วยสาธารณสุข กลุ่มไทยอาสาป้องกันชาติ
		กลุ่มสมาชิก อบต. กลุ่มอาสาพัฒนาชนบท

จากตาราง 36 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกด้านสังคมกลุ่มพิทักษ์ทรัพยากร/สิ่งแวดล้อมและกลุ่มออมทรัพย์ ในอัตราส่วนเท่าๆกัน มีจำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.7 รองลงมาคือ กลุ่มฌาปนกิจมีจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 44.4

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกด้านสังคมกลุ่มออมทรัพย์มีจำนวน 15 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.4 รองลงมาคือ กลุ่มฌาปนกิจมีจำนวน 10 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 47.6 กลุ่มลูกเสือชาวบ้านมีจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.1

ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกด้านสังคมกลุ่มฌาปนกิจมีจำนวน 16 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.3 รองลงมาคือ กลุ่มออมทรัพย์และกลุ่มอื่นๆ เช่น กลุ่ม ธกส. กลุ่มผู้ช่วยสาธารณสุข กลุ่มไทยอาสาป้องกันชาติ กลุ่มสมาชิก อบต. กลุ่มอาสาพัฒนาชนบท ในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 30.0

เมื่อพิจารณาโดยรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกด้านสังคมกลุ่มฌาปนกิจและกลุ่มออมทรัพย์ในอัตราส่วนเท่าๆกัน มีจำนวน 30 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 50.0 รองลงมาคือ กลุ่มลูกเสือชาวบ้านมีจำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 30.0

ตาราง 37 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการคมนาคมที่สะดวกสบายรวดเร็วเนื่องจากถนนหนทางดีขึ้น

บุตรหลานมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มขึ้น ตลอดจนการรักษาพยาบาลสะดวกรวดเร็ว

เนื่องจากมีศูนย์ศึกษาตั้งอยู่ในหมู่บ้านหรือตั้งอยู่ใกล้หมู่บ้าน

กลุ่ม	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีศูนย์ศึกษาตั้งอยู่ในหมู่บ้านหรือตั้งอยู่ใกล้หมู่บ้าน							
	เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย		ไม่แน่ใจ		รวม	
	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่มที่ 1	9	100.0					9	15.0
กลุ่มที่ 2	19	90.5			2	9.5	21	35.0
กลุ่มที่ 3	17	56.7	4	13.3	9	30.0	30	50.0
รวม	45	75.0	4	6.7	11	18.3	60	100

จากตาราง 37 พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 ทั้งหมดเห็นด้วยเกี่ยวกับการคมนาคมที่สะดวกสบายรวดเร็วเนื่องจากถนนหนทางดีขึ้น บุตรหลานมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มขึ้น ตลอดจนการรักษาพยาบาลสะดวกรวดเร็วเนื่องจากมีศูนย์ศึกษาตั้งอยู่ในหมู่บ้านหรือตั้งอยู่ใกล้หมู่บ้านมีจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่เห็นด้วยเกี่ยวกับการคมนาคมที่สะดวกสบายรวดเร็วเนื่องจากถนนหนทางดีขึ้น บุตรหลานมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มขึ้น ตลอดจนการรักษาพยาบาลสะดวกรวดเร็วเนื่องจากมีศูนย์ศึกษาตั้งอยู่ในหมู่บ้านหรือตั้งอยู่ใกล้หมู่บ้านมีจำนวน 19 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 90.5

สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่เห็นด้วยเกี่ยวกับการคมนาคมที่สะดวกสบายรวดเร็วเนื่องจากถนนหนทางดีขึ้น บุตรหลานมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มขึ้น ตลอดจนการ

รักษาพยาบาลสะดวกรวดเร็วเนื่องจากมีศูนย์ศึกษาตั้งอยู่ในหมู่บ้านหรือตั้งอยู่ใกล้หมู่บ้านมีจำนวน 17
ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 56.7

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่เห็น
ด้วยเกี่ยวกับการคมนาคมที่สะดวกสบายรวดเร็วเนื่องจากถนนหนทางดีขึ้น บุตรหลานมีโอกาสได้ศึกษาหา
ความรู้เพิ่มขึ้น ตลอดจนการรักษาพยาบาลสะดวกรวดเร็วเนื่องจากมีศูนย์ศึกษาตั้งอยู่ในหมู่บ้านหรือตั้งอยู่
ใกล้หมู่บ้านมีจำนวน 45 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 75.0 รองลงมาคือ ไม่แน่ใจมีจำนวน 11 ครัวเรือน
คิดเป็นร้อยละ 18.3 และไม่เห็นด้วยมีจำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.7

ตาราง 38 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างก่อนและหลังการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ (เฉพาะกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2)

		รายการ																
		1		2		3		4		5		6		7				
กลุ่ม	ก่อน	หลัง		ก่อน		หลัง		ก่อน		หลัง		ก่อน		หลัง		ก่อน	หลัง	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
กลุ่มที่ 1	6	66.7	3	33.3	2	22.2	7	77.8	1	11.1	8	88.9	1	11.1	8	88.9	4	44.4
กลุ่มที่ 2	12	57.1	9	42.9	9	42.9	12	57.1	11	52.4	10	47.6	12	57.1	9	42.9	16	76.2
รวม	18	60.0	12	40.0	11	36.7	19	63.3	12	40.0	18	60.0	13	43.3	17	56.7	21	70.0

หมายเหตุ	1	หมายถึง	มีรถจักรยานยนต์	5	หมายถึง	มีโทรทัศน์
	2	หมายถึง	มีรถยนต์	6	หมายถึง	มีตู้เย็น
	3	หมายถึง	มีเครื่องจักรที่ใช้ในการเกษตร	7	หมายถึง	มีพัดลม
	4	หมายถึง	มีทอง/เพชร			

ตาราง 38(ต่อ)

รายการ										
กลุ่ม	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
กลุ่มที่ 3	20	66.7	9	30.0	14	46.7	7	23.3	30	100
รวม	20	66.7	9	30.0	14	46.7	7	23.3	30	100

หมายเหตุ	1	หมายถึง มีรถจักรยานยนต์	5	หมายถึง มีโทรทัศน์
	2	หมายถึง มีรถยนต์	6	หมายถึง มีตู้เย็น
	3	หมายถึง มีเครื่องจักรที่ใช้ในการเกษตร	7	หมายถึง มีพัดลม
	4	หมายถึง มีทอง/เพชร	8	หมายถึง อื่นๆ

จากตาราง 38 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างก่อนและหลังจากการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 รายการทรัพย์สินที่มีเพิ่มขึ้นหลังจากการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ได้แก่ เครื่องจักรที่ใช้ในการเกษตรและทอง/เพชรในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 88.9 รองลงมาคือ รถยนต์มีจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 77.8 โทรทัศน์และตู้เย็นในอัตราส่วนเท่าๆกันมีจำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.7 สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 รายการทรัพย์สินที่มีเพิ่มขึ้นหลังจากการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ได้แก่ รถยนต์มีจำนวน ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 57.1 ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 รายการทรัพย์สินที่มีอยู่ในปัจจุบันโดยส่วนใหญ่คือ โทรทัศน์มีจำนวน 30 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ ตู้เย็นมีจำนวน 24 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 80.0 รถจักรยานยนต์มีจำนวน 20 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.7 พัดลมมีจำนวน 17 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 56.7 และเครื่องจักรที่ใช้ในการเกษตรมีจำนวน 14 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 46.7

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 รายการทรัพย์สินที่มีเพิ่มขึ้นหลังจากทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้แก่ รถยนต์มีจำนวน 19 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 63.3 รองลงมาคือ เครื่องจักรที่ใช้ในการเกษตรมีจำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 60.0 ทอง/เพชรมีจำนวน 17 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 56.7

ตาราง 39 ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1

ข้อ	ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
<u>ด้านจิตใจ</u>				
1 .ท่านเป็นที่ยอมรับและนับหน้าถือตาในชุมชน		4.78	0.44	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2 .ท่านมีความภาคภูมิใจในตนเองและในชุมชนของท่าน		4.78	0.44	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3 .ท่านมีความสุขทางใจ		4.89	0.33	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4 . ท่านมีการรักษา/อนุรักษ์และปกป้องชุมชนของตนเอง		4.67	0.50	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
<u>ด้านสังคม</u>				
5 .สมาชิกในครอบครัวของท่านมีการทำกิจกรรมร่วมกันมาก		4.78	0.44	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
6 .สมาชิกในครอบครัวของท่านมีการไปทำงานต่างถิ่นน้อย		4.56	0.53	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
7 .ครอบครัวของท่านมีเวลาในการพูดคุย ปรึกษาหารือ และแลกเปลี่ยนในเรื่องต่างๆมาก		4.89	0.33	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตาราง 39(ต่อ)

ข้อ	ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
8.	ครอบครัวของท่านมีความสามารถในการดูแลบุตรหลาน /ผู้สูงอายุมาก	4.78	0.44	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
9.	สมาชิกในครอบครัวของท่านใช้เวลาในการเล่นการพนัน/การดื่มสุราน้อยหรือไม่มี/ไม่เคยเล่นการพนัน/การดื่มสุรา	4.56	0.53	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
10.	ท่านนำพืชพันธุ์และผลไม้จากเรือกสวนไร่นาที่เหลือจากการบริโภคมาแจกญาติสนิทมิตรสหายและเพื่อนบ้านใกล้เคียง	3.89	0.33	เห็นด้วย
11.	ชุมชนของท่านมีการแลกเปลี่ยนพุดคุย/ปรึกษาหารือ/ประชุมในเรื่องต่างๆมาก	4.78	0.44	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
12.	ชุมชนของท่านมีการแลกเปลี่ยนแรงงาน/ลงแขก	4.00	0.00	เห็นด้วย
<u>ด้านทรัพยากร</u>				
13.	ท่านรู้จักใช้เวลาว่างจากการทำการเกษตรโดยนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ หวาย ก้านมะพร้าว ผักตบชวา ฯลฯนำมาประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องมือเพื่อประโยชน์ทั้งในการประกอบอาชีพและในการดำเนินชีวิตประจำวัน	5.00	0.00	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
14.	ท่านรู้จักนำพืชพันธุ์ธรรมชาติมาเป็นสมุนไพรเพื่อทำเป็นยารักษาโรคเวลาเจ็บป่วย	4.11	0.33	เห็นด้วย
<u>การศึกษา การเรียนรู้และการพัฒนา</u>				
<u>รวมไปถึงเทคโนโลยีต่างๆ</u>				
15.	ท่านรู้จักนำเอาพืชพันธุ์และผลไม้จากเรือกสวนไร่นาที่เหลือจากการบริโภค มาทำการแปรรูปเพื่อเก็บรักษาสำรองไว้รับประทานในระยะยาว	5.00	0.00	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
16.	ท่านรู้จักนำพืชพันธุ์และผลไม้จากเรือกสวนไร่นาที่เหลือจากการบริโภค มาทำการแปรรูปเพื่อจำหน่ายซึ่งถือเป็นการเพิ่มรายได้ช่องทางหนึ่ง	4.67	0.50	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
17.	ท่านรู้จักนำเทคนิคการผลิตและเทคโนโลยีเครื่องมือเครื่องมือสมัยใหม่เข้ามาช่วย เช่น การผลิตและแปรรูปผลผลิตการเกษตร เช่น น้ำผลไม้พร้อมดื่ม ไวน์จากผลไม้ สมุนไพรผง เป็นต้น	4.56	0.53	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตาราง 39(ต่อ)

ข้อ	ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
18.	ท่านรู้จักผสมผสานภูมิปัญญาชาวบ้านร่วมกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เช่น การปลูกพืชผักปลอดสารพิษ การปลูกผักทั้งในและนอกมุ้งตาข่าย การใช้สารสะเดาฉีดพ่นป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช	5.00	0.00	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
19.	ท่านมีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูล เช่น การจัดการ การประกอบอาชีพ ฯลฯ	5.00	0.00	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
20.	ท่านมีโอกาสได้เรียนรู้ ฝึกอบรมเพิ่มเติมด้านต่างๆ ที่ท่านสนใจและเห็นว่ามีความประโยชน์	5.00	0.00	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
21.	ท่านต้องการเรียนรู้เทคโนโลยีต่างๆและเชื่อมั่นว่าจะทำให้ตนมีความรู้ความสามารถมากขึ้น	4.89	0.33	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากตาราง 39 พบว่า ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 ด้านจิตใจ ได้แก่ ความสุขทางใจ, การเป็นที่ยอมรับและนับหน้าถือตาในชุมชน, ความภาคภูมิใจในตนเองและในชุมชนของท่าน, การรักษา/อนุรักษ์และปกป้องชุมชนของตนเองมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ 4.89 4.78 4.78 และ 4.67 ตามลำดับ ด้านสังคม ได้แก่ ครอบครัวมีเวลาในการพูดคุย ปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนในเรื่องต่างๆมาก, สมาชิกในครอบครัวมีการทำกิจกรรมร่วมกันมาก, ครอบครัวมีความสามารถในการดูแลบุตรหลาน/ผู้สูงอายุมาก, ชุมชนมีการแลกเปลี่ยน/พูดคุย/ปรึกษาหารือ/ประชุมในเรื่องต่างๆมาก, สมาชิกในครอบครัวมีการไปทำงานต่างถิ่นน้อย, สมาชิกในครอบครัวใช้เวลาในการเล่นการพนัน/การดื่มสุราน้อยหรือไม่มี/ไม่เคยเล่นการพนัน/การดื่มสุรา มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ 4.89 4.78 4.78 4.78 4.56 และ 4.56 ตามลำดับ ด้านทรัพยากร ได้แก่ การรู้จักใช้เวลาว่างจากการทำการเกษตรโดยนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ หวาย ก้านมะพร้าว ผักตบชวา ฯลฯ นำมาประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องมือเพื่อประโยชน์ทั้งในการประกอบอาชีพและในการดำเนินชีวิตประจำวันมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง มีค่าเฉลี่ย 5.00 การศึกษา การเรียนรู้และการพัฒนาไปถึงเทคโนโลยีต่างๆ ได้แก่ การรู้จักนำเอาพืชพันธุ์และผลไม้จากเรือกสวนไร่นาที่เหลือจากการบริโภคมาทำการแปรรูปเพื่อเก็บรักษาสำรองไว้รับประทานในระยะยาว, การรู้จักผสมผสานภูมิปัญญาชาวบ้านร่วมกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เช่น การปลูกพืชผักปลอดสารพิษ การปลูกผักทั้งในและนอกมุ้งตาข่าย การใช้สารสะเดาฉีดพ่นป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช, การมีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูล เช่น การจัดการ การประกอบอาชีพ ฯลฯ, การมีโอกาสได้เรียนรู้ ฝึกอบรมเพิ่มเติมด้านต่างๆที่ท่านสนใจและเห็นว่ามีความประโยชน์, ความต้องการเรียนรู้เทคโนโลยีต่างๆและเชื่อมั่นว่าจะทำให้ตนมีความรู้ความสามารถมากขึ้น, การรู้จักนำพืชพันธุ์และผลไม้จากเรือกสวนไร่นาที่เหลือจากการบริโภคมาทำการแปรรูปเพื่อจำหน่ายซึ่งถือเป็นการเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง, การรู้จักนำเทคนิคการผลิตและเทคโนโลยีเครื่องมือเครื่องมือสมัยใหม่เข้ามาช่วย เช่น การผลิตและแปรรูปผล

ผลิตการเกษตร เช่น น้ำผลไม้พร้อมดื่ม ไวน์จากผลไม้ สมุนไพรผง เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ 5.00 5.00 5.00 5.00 4.89 4.67 และ 4.56 ตามลำดับ

ตาราง 40 ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2

ข้อ	ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
<u>ด้านจิตใจ</u>				
1.	ท่านเป็นที่ยอมรับและนับหน้าถือตาในชุมชน	4.76	0.44	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2.	ท่านมีความภาคภูมิใจในตนเองและในชุมชนของท่าน	4.67	0.48	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3.	ท่านมีความสุขทางใจ	4.71	0.46	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4.	ท่านมีการรักษา/อนุรักษ์และปกป้องชุมชนของตนเอง	4.52	0.51	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
<u>ด้านสังคม</u>				
5.	สมาชิกในครอบครัวของท่านมีการทำกิจกรรมร่วมกันมาก	4.52	0.68	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
6.	สมาชิกในครอบครัวของท่านมีการไปทำงานต่างถิ่นน้อย	3.48	0.51	เห็นด้วย
7.	ครอบครัวของท่านมีเวลาในการพูดคุย ปรัชญาหรือแลกเปลี่ยนในเรื่องต่างๆมาก	4.81	0.40	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
8.	ครอบครัวของท่านมีความสามารถในการดูแลบุตรหลาน /ผู้สูงอายุมาก	4.67	0.48	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
9.	สมาชิกในครอบครัวของท่านใช้เวลาในการเล่นการพนัน/การดื่มสุราน้อยหรือไม่มี/ไม่เคยเล่นการพนัน/การดื่มสุรา	4.33	0.91	เห็นด้วย
10.	ท่านนำพืชพันธุ์และผลไม้จากเรือกสวนไร่นาที่เหลือจากการบริโภคมาแจกญาติสนิทมิตรสหายและเพื่อนบ้านใกล้เคียง	3.57	0.51	เห็นด้วย

ตาราง 40(ต่อ)

ข้อ	ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
11.	ชุมชนของท่านมีการแลกเปลี่ยน/พูดคุย/ปรึกษาหารือ/ประชุมในเรื่องต่างๆมาก <u>ด้านทรัพยากร</u>	4.52	0.51	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
12.	ชุมชนของท่านมีการแลกเปลี่ยนแรงงาน/ลงแขก	3.10	0.30	ไม่แน่ใจ
13.	ท่านรู้จักใช้เวลาว่างจากการทำการเกษตร โดยนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ หวาย ก้านมะพร้าว ผักตบชวา ฯลฯนำมาประดิษฐ์ เครื่องมือเครื่องมือเพื่อประโยชน์ทั้งในการประกอบ อาชีพและในการดำเนินชีวิตประจำวัน	4.57	0.51	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
14.	ท่านรู้จักนำพืชพันธุ์ธรรมาชาติมาเป็นสมุนไพร เพื่อทำเป็นยารักษาโรคเวลาเจ็บป่วย <u>การศึกษา การเรียนรู้และการพัฒนา</u> <u>รวมไปถึงเทคโนโลยีต่างๆ</u>	3.48	0.60	ไม่แน่ใจ
15.	ท่านรู้จักนำเอาพืชพันธุ์และผลไม้จากเรือกสวน ไร่ในที่เหลือจากการบริโภค มาทำการแปรรูป เพื่อเก็บรักษาสำรองไว้รับประทานในระยะยาว	4.29	0.85	เห็นด้วย
16.	ท่านรู้จักนำพืชพันธุ์และผลไม้จากเรือกสวนไร่ ในที่เหลือจากการบริโภค มาทำการแปรรูป เพื่อจำหน่ายซึ่งถือเป็นการเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง	4.48	0.75	เห็นด้วย
17.	ท่านรู้จักนำเทคนิคการผลิตและเทคโนโลยี เครื่องมือเครื่องมือนสมัยใหม่เข้ามาช่วย เช่น การผลิตและแปรรูปผลผลิตการเกษตร เช่น น้ำผลไม้พร้อมดื่ม ไวน์จากผลไม้ สมุนไพรผง เป็นต้น	3.90	0.77	เห็นด้วย
18.	ท่านรู้จักผสมผสานภูมิปัญญาชาวบ้านร่วมกับ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เช่น การปลูกพืชผัก ปลอดสารพิษ การปลูกผักทั้งในและนอกมุ้งตาข่าย การใช้สารสะเดาฉีดพ่นป้องกันและกำจัด แมลงศัตรูพืช	4.62	0.67	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
19.	ท่านมีโอกาสดำเนินการด้านความรู้ เช่น การจัดการ การประกอบอาชีพ ฯลฯ	4.67	0.48	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
20.	ท่านมีโอกาสดำเนินการด้านความรู้ ฝึกอบรมเพิ่มเติมด้านต่างๆ ที่ท่านสนใจและเห็นว่ามีความจำเป็น	4.57	0.51	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตาราง 40(ต่อ)

ข้อ	ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
21.	ท่านต้องการเรียนรู้เทคโนโลยีต่างๆและเชื่อมั่นว่าจะทำให้ตนมีความรู้ความสามารถมากขึ้น	4.62	0.67	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากตาราง 40 พบว่า ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 ด้านจิตใจ ได้แก่ การเป็นที่ยอมรับและนับหน้าถือตาในชุมชน, ความสุขทางใจ, ความภาคภูมิใจในตนเองและในชุมชน, การรักษา/อนุรักษ์และปกป้องชุมชนของตนเองมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ 4.76 4.71 4.67 และ 4.52 ตามลำดับ ด้านสังคม ได้แก่ ครอบครัวมีเวลาในการพูดคุย ปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนในเรื่องต่างๆมาก, ครอบครัวมีความสามารถในการดูแลบุตรหลาน/ผู้สูงอายุมาก, สมาชิกในครอบครัวมีการทำกิจกรรมร่วมกันมาก, และชุมชนมีการแลกเปลี่ยน/พูดคุย/ปรึกษาหารือ/ประชุมในเรื่องต่างๆมากมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ 4.81 4.67 4.52 และ 4.52 ตามลำดับ ด้านทรัพยากร ได้แก่ การรู้จักใช้เวลาว่างจากการทำการเกษตรโดยนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ หวาย ก้านมะพร้าว ผักตบชวา ฯลฯ นำมาประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องมือเพื่อประโยชน์ทั้งในการประกอบอาชีพและในการดำเนินชีวิตประจำวันมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง มีค่าเฉลี่ย 4.57 การศึกษา การเรียนรู้และการพัฒนา รวมไปถึงเทคโนโลยีต่างๆ ได้แก่ การมีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูล เช่น การจัดการ การประกอบอาชีพ ฯลฯ, การรู้จักผสมผสานภูมิปัญญาชาวบ้านร่วมกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เช่น การปลูกพืชผักปลอดสารพิษ การปลูกผักทั้งในและนอกมุ้งตาข่าย การใช้สารสะเดาฉีดพ่นป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช, ความต้องการเรียนรู้เทคโนโลยีต่างๆและเชื่อมั่นว่าจะทำให้ตนมีความรู้ความสามารถมากขึ้น, การมีโอกาสได้เรียนรู้ ฝึกอบรมเพิ่มเติมด้านต่างๆที่ท่านสนใจและเห็นว่า มีประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ 4.67 4.67 4.62 และ 4.57 ตามลำดับ

ตาราง 41 ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3

ข้อ	ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
<u>ด้านจิตใจ</u>				
1.	ท่านเป็นที่ยอมรับและนับหน้าถือตาในชุมชน	2.93	0.69	ไม่แน่ใจ
2.	ท่านมีความภาคภูมิใจในตนเองและในชุมชนของท่าน	2.97	0.49	ไม่แน่ใจ
3.	ท่านมีความสุขทางใจ	3.03	0.72	ไม่แน่ใจ
4.	ท่านมีการรักษา/อนุรักษ์และปกป้องชุมชนของตนเอง	3.13	0.43	ไม่แน่ใจ
<u>ด้านสังคม</u>				
5.	สมาชิกในครอบครัวของท่านมีการทำกิจกรรมร่วมกันมาก	2.73	0.52	ไม่แน่ใจ
6.	สมาชิกในครอบครัวของท่านมีการไปทำงานต่างถิ่นน้อย	2.50	0.63	ไม่แน่ใจ
7.	ครอบครัวของท่านมีเวลาในการพูดคุย ปรึกษาหารือ และแลกเปลี่ยนในเรื่องต่างๆมาก	2.77	0.68	ไม่แน่ใจ
8.	ครอบครัวของท่านมีความสามารถในการดูแลบุตรหลาน /ผู้สูงอายุมาก	2.73	0.74	ไม่แน่ใจ
9.	สมาชิกในครอบครัวของท่านใช้เวลาในการเล่นการพนัน/การดื่มสุราน้อยหรือไม่มี/ไม่เคยเล่นการพนัน/การดื่มสุรา	2.53	0.86	ไม่แน่ใจ
10.	ท่านนำพืชพันธุ์และผลไม้จากเรือกสวนไร่นาที่เหลือจากการบริโภคมาแจกญาติสนิทมิตรสหาย และเพื่อนบ้านใกล้เคียง	2.67	0.66	ไม่แน่ใจ
11.	ชุมชนของท่านมีการแลกเปลี่ยน/พูดคุย /ปรึกษาหารือ/ประชุมในเรื่องต่างๆมาก	2.43	0.82	ไม่เห็นด้วย
12.	ชุมชนของท่านมีการแลกเปลี่ยนแรงงาน/ลงแขก	1.80	0.76	ไม่เห็นด้วย
<u>ด้านทรัพยากร</u>				
13.	ท่านรู้จักใช้เวลาว่างจากการทำการเกษตร โดยนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ หวาย ก้านมะพร้าว ผักตบชวา ฯลฯ นำมาประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องมือเพื่อประโยชน์ทั้งในการประกอบอาชีพและในการดำเนินชีวิตประจำวัน	2.17	0.79	ไม่เห็นด้วย
14.	ท่านรู้จักนำพืชพันธุ์ธรรมาชาติมาเป็นสมุนไพรเพื่อทำเป็นยารักษาโรคเวลาเจ็บป่วย	1.97	0.81	ไม่เห็นด้วย

ตาราง 41(ต่อ)

ข้อ	ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
<u>การศึกษา การเรียนรู้และการพัฒนา</u>				
<u>รวมไปถึงเทคโนโลยีต่างๆ</u>				
15.	ท่านรู้จักนำเอาพืชพันธุ์และผลไม้จากเรือสวนไร่นาที่เหลือจากการบริโภค มาทำการแปรรูปเพื่อเก็บรักษาสำรองไว้รับประทานในระยะยาว	2.73	0.78	ไม่แน่ใจ
16.	ท่านรู้จักนำพืชพันธุ์และผลไม้จากเรือสวนไร่นาที่เหลือจากการบริโภค มาทำการแปรรูปเพื่อจำหน่ายซึ่งถือเป็นการเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง	2.53	0.63	ไม่แน่ใจ
17.	ท่านรู้จักนำเทคนิคการผลิตและเทคโนโลยีเครื่องไม้เครื่องมือสมัยใหม่เข้ามาช่วย เช่น การผลิตและแปรรูปผลผลิตการเกษตร เช่น น้ำผลไม้พร้อมดื่ม ไวน์จากผลไม้ สมุนไพรผง เป็นต้น	1.93	0.69	ไม่เห็นด้วย
18.	ท่านรู้จักผสมผสานภูมิปัญญาชาวบ้านร่วมกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เช่น การปลูกพืชผักปลอดสารพิษ การปลูกผักทั้งในและนอกมุ้งตาข่าย การใช้สารสะเดาฉีดพ่นป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช	2.23	0.82	ไม่เห็นด้วย
19.	ท่านมีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูล เช่น การจัดการ การประกอบอาชีพ ฯลฯ	2.00	0.91	ไม่เห็นด้วย
20.	ท่านมีโอกาสได้เรียนรู้ ฝึกอบรมเพิ่มเติมด้านต่างๆ ที่ท่านสนใจและเห็นว่ามีความประโยชน์	2.13	0.86	ไม่เห็นด้วย
21.	ท่านต้องการเรียนรู้เทคโนโลยีต่างๆและเชื่อมั่นว่า จะทำให้ตนมีความรู้ความสามารถมากขึ้น	2.10	1.06	ไม่เห็นด้วย

จากตาราง 41 พบว่า ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 ด้านจิตใจ ได้แก่ การรักษา/อนุรักษ์และปกป้องชุมชนของตนเอง, ความสุขทางใจ, ความภาคภูมิใจในตนเอง และในชุมชนของท่าน, การเป็นที่ยอมรับและนับหน้าถือตาในชุมชน มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับไม่แน่ใจ โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ 3.13 3.03 2.97 และ 2.93 ตามลำดับ ด้านสังคม ได้แก่ ครอบครัวมีเวลาในการพูดคุย ปรัชญาหรือและแลกเปลี่ยนในเรื่องต่างๆมาก, สมาชิกในครอบครัวมีการทำกิจกรรมร่วมกันมาก, ครอบครัวมีความสามารถในการดูแลบุตรหลาน/ผู้สูงอายุมาก, การนำพืชพันธุ์

และผลไม้จากเรือกสวนไร่นาที่เหลือจากการบริโภคมาแจกญาติสนิทมิตรสหายและเพื่อนบ้านใกล้เคียง, สมาชิกในครอบครัวใช้เวลาในการเล่นการพนัน/การดื่มสุราน้อยหรือไม่มี/ไม่เคยเล่นการพนัน/การดื่มสุรา, สมาชิกในครอบครัวมีการไปทำงานต่างถิ่นน้อยมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับไม่แน่ใจ โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ 2.77 2.73 2.73 2.67 2.53 และ 2.50 ตามลำดับ ด้านทรัพยากร การรู้จักใช้เวลาว่างจากการทำการเกษตรโดยนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ หวาย ก้านมะพร้าว ผักตบชวา ฯลฯ นำมาประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องมือเพื่อประโยชน์ทั้งในการประกอบอาชีพและในการดำเนินชีวิตประจำวัน, การรู้จักนำพืชพันธุ์ธรรมชาติมาเป็นสมุนไพรเพื่อทำเป็นยารักษาโรคเวลาเจ็บป่วย มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับไม่เห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ 2.17 และ 1.97 ตามลำดับ การศึกษา การเรียนรู้และการพัฒนารวมถึงเทคโนโลยีต่างๆ ได้แก่ การรู้จักผสมผสานภูมิปัญญาชาวบ้านร่วมกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เช่น การปลูกพืชผักปลอดสารพิษ การปลูกผักทั้งในและนอกมุ้งตาข่าย การใช้สารสะเดาฉีดพ่นป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช, การมีโอกาสได้เรียนรู้ ฝึกอบรมเพิ่มเติมด้านต่างๆ ที่ท่านสนใจและเห็นว่ามีความประโยชน์, ความต้องการเรียนรู้เทคโนโลยีต่างๆ และเชื่อมั่นว่าจะทำให้ตนมีความรู้ความสามารถมากขึ้น, การมีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูล เช่น การจัดการ การประกอบอาชีพ ฯลฯ, การรู้จักนำเทคนิคการผลิตและเทคโนโลยีเครื่องมือเครื่องมือสมัยใหม่เข้ามาช่วย เช่น การผลิตและแปรรูปผลผลิตการเกษตร เช่น น้ำผลไม้พร้อมดื่ม ไวน์จากผลไม้ สมุนไพรผง เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับไม่เห็นด้วยโดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ 2.23 2.13 2.10 2.00 และ 1.93 ตามลำดับ

ตาราง 42 เปรียบเทียบผลกระทบในแต่ละด้านต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมาย
ทั้ง 3 กลุ่ม

ผลกระทบในแต่ละด้าน	แหล่งของความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
1.ด้านจิตใจ	ระหว่างกลุ่ม	2	42.582	21.291	264.462	.000
	ภายในกลุ่ม	57	4.589	8.051E-02		
	รวม	59	47.171			
2.ด้านสังคม	ระหว่างกลุ่ม	2	45.656	22.828	297.714	.000
	ภายในกลุ่ม	57	4.371	7.668E-02		
	รวม	59	50.027			

ตาราง 42(ต่อ)

ผลกระทบในแต่ละด้าน	แหล่งของความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
3.ด้านทรัพยากร	ระหว่างกลุ่ม	2	68.986	34.493	159.495	.000
	ภายในกลุ่ม	57	12.327	.216		
	รวม	59	81.312			
4.ด้านการศึกษา การเรียนรู้และ การพัฒนา รวมไปถึง เทคโนโลยีต่างๆ	ระหว่างกลุ่ม	2	83.133	41.567	325.994	.000
	ภายในกลุ่ม	57	7.268	.128		
	รวม	59	90.401			

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

$$F(.05 ; df 2,57) = 3.16$$

จากตาราง 42 พบว่า Sig. เท่ากับ 0 ซึ่งน้อยกว่า .05 จึงปฏิเสธ H และค่า F จากตารางที่ระดับนัยสำคัญ .05 ค่าลำดับชั้นของความเป็นอิสระ 2 และ 57 มีค่า 3.16 ซึ่งน้อยกว่า F ที่คำนวณได้ ดังนั้นผลการเปรียบเทียบนี้สรุปได้ว่า ผลกระทบในแต่ละด้านต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ผลกระทบในแต่ละด้านต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมาย แตกต่างกันอย่างน้อย 1 กลุ่ม ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบโดยใช้วิธีเชฟเฟ (Scheffe') (Byrkit 2nd ed.1975 : 276 -277) ปรากฏผลแสดงในตาราง 43

ตาราง 43 ทดสอบความแตกต่างของผลกระทบในแต่ละด้านต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน
ครัวเรือนเป้าหมายเป็นรายคู่โดยใช้วิธีเชฟเฟ (Scheffe')

ผลกระทบในแต่ละด้าน (I)ประชาชน (J)ประชาชน	ครัวเรือนเป้าหมาย	ครัวเรือนเป้าหมาย	Mean Difference (I-J)	Std.Error	Sig.	95%Confidence Interval	
						Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
1.ด้านจิตใจ	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	.1111	.1130	.619	-.1730	.3952
		กลุ่มที่ 3	1.7611*	.1078	.000	1.4901	2.0322
	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 1	-.1111	.1130	.619	-.3952	.1730
		กลุ่มที่ 3	1.6500*	8.073E-02	.000	1.4471	1.8529
	กลุ่มที่ 3	กลุ่มที่ 1	-1.7611*	.1078	.000	-2.0322	-1.4901
		กลุ่มที่ 2	-1.6500*	8.073E-02	.000	-1.8529	-1.4471
2.ด้านสังคม	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	.4028	.1103	.003	.1255	.6801
		กลุ่มที่ 3	2.0069*	.1052	.000	1.7424	2.2715
	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 1	-.4028*	.1103	.003	-.6801	-.1255
		กลุ่มที่ 3	1.6042*	7.879E-02	.000	1.4061	1.8022
	กลุ่มที่ 3	กลุ่มที่ 1	-2.0069*	.1052	.000	-2.2715	-1.7424
		กลุ่มที่ 2	-1.6042*	7.879E-02	.000	-1.8022	-1.4061
3.ด้านทรัพยากร	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	.5317*	.1853	.021	6.605E-02	.9974
		กลุ่มที่ 3	2.4889*	.1767	.000	2.0446	2.9331
	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 1	-.5317*	.1853	.021	-.9974	-6.6053E-02
		กลุ่มที่ 3	1.9571*	.1323	.000	1.6246	2.2897
	กลุ่มที่ 3	กลุ่มที่ 1	-2.4889*	.1767	.000	-2.9331	-2.0446
		กลุ่มที่ 2	-1.9571*	.1323	.000	-2.2897	-1.6246
4.ด้านการศึกษา การเรียนรู้และ การพัฒนา รวมไปถึง เทคโนโลยีต่างๆ	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	.4240*	.1423	.016	6.645E-02	.7816
		กลุ่มที่ 3	2.6349*	.1357	.000	2.2938	2.9760
	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 1	-.4240*	.1423	.016	-.7816	-6.6454E-02
		กลุ่มที่ 3	2.2109*	.1016	.000	1.9555	2.4662
	กลุ่มที่ 3	กลุ่มที่ 1	-2.6349*	.1357	.000	-2.9760	-2.2938
		กลุ่มที่ 2	-2.2109*	.1016	.000	-2.4662	-1.9555

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตาราง 43 พบว่า ผลการทดสอบความแตกต่างของผลกระทบในแต่ละด้านต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายเป็นรายคู่โดยใช้วิธีเชฟเฟ (Scheffe') ปรากฏผลดังนี้

1. คุณภาพชีวิตด้านจิตใจเฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายที่แตกต่างกันมี 2 คู่ คือ

- กลุ่มที่ 1 กับกลุ่มที่ 3 แตกต่างกัน (Sig. = .000)
- กลุ่มที่ 2 กับกลุ่มที่ 3 แตกต่างกัน (Sig. = .000)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คุณภาพชีวิตด้านจิตใจเฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 1.7611) และกลุ่มที่ 2 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 1.6500)

2. คุณภาพชีวิตด้านสังคมเฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายที่แตกต่างกันมี 3 คู่ คือ

- กลุ่มที่ 1 กับกลุ่มที่ 2 แตกต่างกัน (Sig. = .003)
- กลุ่มที่ 1 กับกลุ่มที่ 3 แตกต่างกัน (Sig. = .000)
- กลุ่มที่ 2 กับกลุ่มที่ 3 แตกต่างกัน (Sig. = .000)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คุณภาพชีวิตด้านสังคมเฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 2 (Mean Difference (I-J) = .4028) และกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 2.0069) และกลุ่มที่ 2 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 1.6042)

3. คุณภาพชีวิตด้านทรัพยากรเฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายที่แตกต่างกันมี 3 คู่ คือ

- กลุ่มที่ 1 กับกลุ่มที่ 2 แตกต่างกัน (Sig. = .021)
- กลุ่มที่ 1 กับกลุ่มที่ 3 แตกต่างกัน (Sig. = .000)
- กลุ่มที่ 2 กับกลุ่มที่ 3 แตกต่างกัน (Sig. = .000)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คุณภาพชีวิตด้านทรัพยากรเฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 2 (Mean Difference (I-J) = .5317) และกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 2.4889) และกลุ่มที่ 2 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 1.9571)

4. คุณภาพชีวิตด้านการศึกษา การเรียนรู้และการพัฒนา รวมไปถึงเทคโนโลยีต่างๆเฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายที่แตกต่างกันมี 3 คู่ คือ

- กลุ่มที่ 1 กับกลุ่มที่ 2 แตกต่างกัน (Sig. = .016)
- กลุ่มที่ 1 กับกลุ่มที่ 3 แตกต่างกัน (Sig. = .000)
- กลุ่มที่ 2 กับกลุ่มที่ 3 แตกต่างกัน (Sig. = .000)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คุณภาพชีวิตด้านการศึกษา การเรียนรู้และการพัฒนา รวมไปถึงเทคโนโลยีต่างๆเฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 2 (Mean Difference (I-J) = .4240) และกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 2.6349) และกลุ่มที่ 2 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 2.2109)

ตาราง 44 เปรียบเทียบผลกระทบต่อดัชนีคุณภาพชีวิตในภาพรวมของประชาชนครัวเรือนเป้าหมาย
ทั้ง 3 กลุ่ม

แหล่งของความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	2	58.396	29.198	645.083	.000
ภายในกลุ่ม	57	2.580	4.526E-02		
รวม	59	60.976			

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

$$F(.05 ; df 2,57) = 3.16$$

จากตาราง 44 พบว่า Sig. เท่ากับ 0 ซึ่งน้อยกว่า .05 จึงปฏิเสธ H และค่า F จากตารางที่ระดับนัยสำคัญ .05 ค่าลำดับชั้นของความเป็นอิสระ 2 และ 57 มีค่า 3.16 ซึ่งน้อยกว่า F ที่คำนวณได้ ดังนั้นผลการเปรียบเทียบนี้สรุปได้ว่า ผลกระทบต่อดัชนีคุณภาพชีวิตในภาพรวมของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ผลกระทบต่อดัชนีคุณภาพชีวิตในภาพรวมของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายแตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่ ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบโดยใช้วิธีเชฟเฟ (Scheffe') (Byrkit 2nd ed.1975 : 276 -277) ปรากฏผลแสดงในตาราง 45

ตาราง 45 ทดสอบความแตกต่างของผลกระทบต่อดัชนีคุณภาพชีวิตในภาพรวมของประชาชน
ครัวเรือนเป้าหมายเป็นรายคู่โดยใช้วิธีเชฟเฟ (Scheffe')

(I)ประชาชน (J)ประชาชน		Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
ครัวเรือนเป้าหมาย	ครัวเรือนเป้าหมาย				Lower Bound	Upper Bound
กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	.3666*	8.476E-02	.000	.1535	.5796
	กลุ่มที่ 3	2.2153*	8.086E-02	.000	2.0121	2.4186
กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 1	-.3666*	8.476E-02	.000	-.5796	-.1535
	กลุ่มที่ 3	1.8488*	6.053E-02	.000	1.6966	2.0009
กลุ่มที่ 3	กลุ่มที่ 1	-2.2153	8.086E-02	.000	-2.4186	-2.0121
	กลุ่มที่ 2	-1.8488*	6.053E-02	.000	-2.0009	-1.6966

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตาราง 45 พบว่า ผลการทดสอบความแตกต่างของผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในภาพรวมของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายเป็นรายคู่โดยใช้วิธีเชฟเฟ (Scheffe') ปรากฏผลดังนี้ คุณภาพชีวิตในภาพรวมเฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายที่แตกต่างกันมี 3 คู่ คือ

- กลุ่มที่ 1 กับกลุ่มที่ 2 แตกต่างกัน (Sig. = .000)
- กลุ่มที่ 1 กับกลุ่มที่ 3 แตกต่างกัน (Sig. = .000)
- กลุ่มที่ 2 กับกลุ่มที่ 3 แตกต่างกัน (Sig. = .000)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คุณภาพชีวิตในภาพรวมเฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 2 (Mean Difference (I-J) = .3666) และกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 2.2153) และกลุ่มที่ 2 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 1.8488)

ตาราง 46 แสดงการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1

ข้อ	ทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
1.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมองเห็นความสำคัญของน้ำและรู้จักวิธีการกักเก็บน้ำมากขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์โดยการขุดสระ	4.78	0.44	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านได้รับการช่วยเหลือมากขึ้นในการทำเกษตรยามขาดแคลนน้ำ เช่น ได้รับจากชลประทาน หรือจากการสร้างอ่างเก็บน้ำกลาง เป็นต้น	4.56	0.73	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองมากขึ้น	4.78	0.44	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมีการพัฒนาตนเองมากขึ้นโดยเน้นความเรียบง่าย	4.33	0.71	เห็นด้วย
5.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านรู้จักนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตมากขึ้น	4.78	0.44	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
6.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมองเห็นความสำคัญมากขึ้นว่าการปลูกข้าวเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวให้พอเพียงเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก	4.33	0.50	เห็นด้วย
7.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตมากขึ้น	4.78	0.44	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตาราง 46(ต่อ)

ข้อ	ทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
8.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านมีภาระหนี้สินลดน้อยลง	4.44	0.73	เห็นด้วย
9.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านมีเงินออมเพิ่มมากขึ้น	4.56	0.53	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
10.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านมีความสามารถ อย่างยิ่งในการส่งเสริมบุตรหลานให้เรียนหนังสือมากขึ้น	4.67	0.50	เห็นด้วย
11.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านรู้จักปลูกไร่พืชสวนผสมที่สร้างรายได้ หมุนเวียนได้มากขึ้น	4.67	0.50	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
12.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านลดความเสี่ยงจากการ พึ่งพาพืชเกษตรหลักแต่เพียงอย่างเดียว	4.44	0.73	เห็นด้วย
13.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมีโอกาสเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น เช่น การผลิต การจัดการ การตลาด ฯลฯ ให้มีประสิทธิภาพ	4.44	0.73	เห็นด้วย
14.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านรู้จักและกล้าที่จะลองผิดลองถูก จนได้แนวทางใหม่ในการพัฒนาอาชีพของตนมากขึ้น	4.56	0.53	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
15.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมองเห็นความสำคัญของการ อยู่ร่วมกันของชุมชนมากขึ้น เช่น มีการแบ่งปัน แลกเปลี่ยนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันหรือการลงแขก	3.67	0.50	เห็นด้วย
16.	ทฤษฎีใหม่ท่านได้รับทราบแนวทางการจัดสรร และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น	4.56	0.53	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
17.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมีส่วนร่วมในการพึ่งพา ตนเองพัฒนาด้วยตนเองและเพื่อตนเองมากขึ้น	4.67	0.50	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
18.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านนำเอาหลักการของการเกษตร ทฤษฎีใหม่มาปฏิบัติด้วยความสมัครใจ	4.44	0.53	เห็นด้วย
19.	ท่านมีความศรัทธาและเชื่อมั่นว่าเมื่อนำการเกษตร ทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ ผลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ ต่อตนเองและครอบครัวมากขึ้น	4.78	0.44	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
20.	แบบอย่างแห่งความสำเร็จจากการทำโครงการเกษตร ทฤษฎีใหม่ของท่านทำให้เพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียง สามารถสังเกต เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความเห็น หรือเกิดความสนใจที่จะนำไปปฏิบัติเช่นกัน.	4.56	0.53	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากตาราง 46 พบว่า การเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในเรื่องดังต่อไปนี้ เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมองเห็นความสำคัญของน้ำ และรู้จักวิธีการกักเก็บน้ำมากขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์โดยการขุดสระ, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านรู้จักนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมีความศรัทธาและเชื่อมั่นว่าเมื่อนำการเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติผลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านมีความสามารถในการส่งเสริมบุตรหลานให้เรียนหนังสือมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านรู้จักปลูกไร่พืชสวนผสมที่สร้างรายได้หมุนเวียนได้มากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมีส่วนร่วมในการพึ่งพาตนเองพัฒนาด้วยตนเองและเพื่อนตนเองมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านได้รับการช่วยเหลือมากขึ้นในการทำเกษตรยามขาดแคลนน้ำ เช่น ได้รับจากชลประทาน หรือจากการสร้างอ่างเก็บน้ำกลาง เป็นต้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านมีเงินออมเพิ่มมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านรู้จักและกล้าที่จะลองผิดลองถูกจนได้แนวทางใหม่ในการพัฒนาอาชีพของตนเองมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ท่านได้รับทราบแนวทางการจัดสรรและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น, เรื่องของแบบอย่างแห่งความสำเร็จจากการทำโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของท่านทำให้เพื่อนบ้านที่อยู่แปลงใกล้เคียงสามารถสังเกต เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความเห็นหรือเกิดความสนใจที่จะนำไปปฏิบัติเช่นกัน โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้คือ 4.78 4.78 4.78 4.78 4.78 4.67 4.67 4.67 4.56 4.56 4.56 4.56 และ 4.56 ตามลำดับ

ตาราง 47 แสดงการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2

ข้อ	ทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
1.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมองเห็นความสำคัญของน้ำและรู้จักวิธีการกักเก็บน้ำมากขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์โดยการขุดสระ	4.81	0.40	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านได้รับการช่วยเหลือมากขึ้นในการทำเกษตรยามขาดแคลนน้ำ เช่น ได้รับจากชลประทาน หรือจากการสร้างอ่างเก็บน้ำกลาง เป็นต้น	4.71	0.56	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองมากขึ้น	4.81	0.40	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมีการพัฒนาตนเองมากขึ้นโดยเน้นความเรียบง่าย	4.62	0.59	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตาราง 47(ต่อ)

ข้อ	ทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
5.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านรู้จักนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตมากขึ้น	4.81	0.40	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
6.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมองเห็นความสำคัญมากขึ้นว่าการปลูกข้าวเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวให้พอเพียงเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก	4.52	0.51	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
7.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตมากขึ้น	4.81	0.40	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
8.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านมีภาระหนี้สินลดน้อยลง	4.67	0.58	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
9.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านมีเงินออมเพิ่มมากขึ้น	4.52	0.68	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
10.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านมีความสามารถในการส่งเสริมบุตรหลานให้เรียนหนังสือมากขึ้น	4.76	0.44	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
11.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านรู้จักปลูกไร่พืชสวนผสมที่สร้างรายได้หมุนเวียนได้มากขึ้น	4.67	0.48	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
12.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาพืชเกษตรหลักแต่เพียงอย่างเดียว	4.67	0.58	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
13.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมีโอกาสเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น เช่น การผลิต การจัดการ การตลาด ฯลฯ ให้มีประสิทธิภาพ	4.57	0.60	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
14.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านรู้จักและกล้าที่จะลองผิดลองถูกจนได้แนวทางใหม่ในการพัฒนาอาชีพของตนมากขึ้น	4.71	0.46	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
15.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมองเห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันของชุมชนมากขึ้น เช่น มีการแบ่งปัน แลกเปลี่ยนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันหรือการลงแขก	3.67	0.48	เห็นด้วย
16.	ทฤษฎีใหม่ท่านได้รับทราบแนวทางการจัดสรรและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น	4.71	0.46	เห็นด้วย
17.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมีส่วนร่วมในการพึ่งพาตนเองพัฒนาด้วยตนเองและเพื่อตนเองมากขึ้น	4.76	0.44	เห็นด้วย

ตาราง 47(ต่อ)

ข้อ	ทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
18.	ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านนำเอาหลักการของการเกษตร ทฤษฎีใหม่มาปฏิบัติด้วยความสมัครใจ	4.57	0.51	เห็นด้วย
19.	ท่านมีความศรัทธาและเชื่อมั่นว่าเมื่อนำการเกษตร ทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ ผลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ ต่อตนเองและครอบครัวมากขึ้น	4.71	0.46	เห็นด้วย
20.	แบบอย่างแห่งความสำเร็จจากการทำโครงการเกษตร ทฤษฎีใหม่ของท่านทำให้เพื่อนบ้านที่อยู่แปลงใกล้เคียง สามารถสังเกต เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความเห็น หรือเกิดความสนใจที่จะนำไปปฏิบัติเช่นกัน.	4.62	0.50	เห็นด้วย

จากตาราง 47 พบว่า การเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในเรื่องดังต่อไปนี้ เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมองเห็นความสำคัญของน้ำ และรู้จักวิธีการกักเก็บน้ำมากขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์โดยการขุดสระ, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านรู้จักนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านมีความสามารถในการส่งเสริมบุตรหลานให้เรียนหนังสือมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านได้รับการช่วยเหลือมากขึ้นในการทำเกษตรยามขาดแคลนน้ำ เช่น ได้รับจากชลประทาน หรือจากการสร้างอ่างเก็บน้ำกลาง เป็นต้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านรู้จักและกล้าที่จะลองผิดลองถูกจนได้แนวทางใหม่ในการพัฒนาอาชีพของตนมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านมีภาระหนี้สินลดน้อยลง, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านรู้จักปลูกไร่พืชสวนผสมที่สร้างรายได้หมุนเวียนได้มากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาพืชเกษตรหลักแต่เพียงอย่างเดียว, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมีการพัฒนาตนเองมากขึ้นโดยเน้นความเรียบง่าย, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมีโอกาสเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น เช่น การผลิต การจัดการ การตลาด ฯลฯให้มีประสิทธิภาพ, ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมองเห็นความสำคัญมากขึ้นว่าการปลูกข้าวเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวให้พอเพียงเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านมีเงินออมเพิ่มมากขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้คือ 4.81 4.81 4.81 4.76 4.71 4.71 4.67 4.67 4.67 4.62 4.57 4.52 และ 4.52 ตามลำดับ

ตาราง 48 เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมโดยภาพรวมเกี่ยวกับเรื่องของ
ทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมาย
กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means		
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
การเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรม โดยภาพรวมเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมาย กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2	.000	.988	-1.040	28	.307

$$t(.05 ; df 28) = 2.048$$

จากตาราง 48 พบว่า ค่า Sig. เท่ากับ .988 ซึ่งมากกว่าค่าระดับนัยสำคัญ .05 นั่นคือ ค่าแปรปรวนของการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมโดยภาพรวมเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 เท่ากันกับกลุ่มที่ 2 เนื่องจากการทดสอบแบบสองทาง Sig.(2-tailed) เท่ากับ .307 มากกว่าค่าระดับนัยสำคัญ .05 และสำหรับค่า t ที่เปิดจากตารางมีค่าเท่ากับ 2.048 ซึ่งมีค่ามากกว่า t ที่คำนวณได้แสดงว่า การเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมโดยภาพรวมเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ไม่แตกต่างกัน.

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สังเขปความมุ่งหมาย สมมติฐาน และวิธีดำเนินการวิจัย

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่

สมมติฐานของการวิจัย

ประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ระหว่างประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ (กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายที่ได้รับการส่งเสริมโดยตรง) ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ (กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายที่ได้รับการส่งเสริมโดยอ้อม) และประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ (กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายที่ยังไม่ได้รับการส่งเสริม) ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีความแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่และประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งอาศัยอยู่ในหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบุรี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเพื่อคัดเลือกศูนย์ศึกษาโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) คือ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบุรีและใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย “ แบบเฉพาะเจาะจงหรือแบบมีจุดมุ่งหมาย ” (Purposive Random Sampling) ตามสภาพข้อมูลที่เป็นจริง กล่าวคือ เป็นการแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมโดยตรง รวมจำนวน 9 ราย คิดเป็นร้อยละ 100

กลุ่มที่ 2 ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมโดยอ้อม รวมจำนวน 21 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 โดยมีเงื่อนไขเพิ่มเติมคือ

ต้องเป็นกลุ่มที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่หรือทำการเกษตรผสมผสานเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพรองที่ใกล้เคียงกับกลุ่มที่ 1

กลุ่มที่ 3 ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ยังไม่ได้รับการส่งเสริมรวมจำนวน 30 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 โดยมีเงื่อนไขเพิ่มเติมคือ ต้องเป็นกลุ่มที่ทำการเกษตรอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพรอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการสัมภาษณ์ประกอบแบบสอบถามประสิทธิภาพการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป มีจำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน การขยายผลและผลกระทบต่างๆที่มีต่อ

คุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมาย มีจำนวน 41 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องของ

ทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีจำนวน 20 ข้อ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ ตลอดจนข้อเสนอแนะ

และข้อมูลเพิ่มเติม มีจำนวน 6 ข้อ

ซึ่งในการหาคุณภาพเครื่องมือได้นำไปให้คณะกรรมการควบคุมปริญญาโทและปริญญาตรีตรวจสอบ หลังจากนั้นได้นำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างอื่นคือ ประชาชนในพื้นที่เป้าหมายของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 30 ราย ได้ค่าความเชื่อมั่น 8.701

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยไปยังสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) เพื่อขออนุมัติการศึกษาวิจัย

2. ผู้วิจัยไปเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเดินทางไปที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ระหว่างวันที่ 3 – 6 กรกฎาคม 2544 ซึ่งใช้การสัมภาษณ์ประกอบแบบสอบถาม โดยอธิบายถึงแนวทางและการตั้งคำถามอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมไปถึงการสังเกตเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จากนั้นนำมาจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS (Statistical Package for the Social Science) ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลทั่วไป โดยใช้ร้อยละ (Percentage) เพื่อใช้ในการแจกแจงความถี่

2. ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน การขยายผลและผลกระทบต่างๆที่มีต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมาย โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป F-test และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสำหรับสองกลุ่มตัวอย่าง T - Test

4. ศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด ดำเนินการสรุปคำถามแล้วจัดกลุ่ม (Grouping) ที่เป็นข้อมูลเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน

ทั้งนี้ ค่าทางสถิติทั้งหมดได้นำเสนอในรูปของตารางข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) และนำมาแปลความหมายเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) สำหรับใช้ในการวิเคราะห์โดยนำข้อมูลทางวิชาการอ้างอิงประกอบการบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มโดยส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 68.3 และเป็นหัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 51.7 ซึ่งมีอายุอยู่ในวัยทำงานระหว่าง 41 – 50 ปี ร้อยละ 30.0 สำหรับระดับการศึกษาใกล้เคียงกับเกษตรกรทั่วไปคือ จบชั้นประถมศึกษาภาคบังคับ(ป.4/ป.7/ป.6) ร้อยละ 46.7 และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ยประมาณ 5 คนต่อครัวเรือน ร้อยละ 38.3

2. สภาพปัจจุบัน การขยายผลและผลกระทบต่างๆที่มีต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมาย กล่าวคือ

มองโดยภาพรวม ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ร้อยละ 55.6 สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือ ทำไร่ ร้อยละ 33.3 ซึ่งนอกจากอาชีพดังกล่าวข้างต้นแล้วประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มส่วนใหญ่จะมีอาชีพรองและบางครัวเรือนมีอาชีพรองมากกว่า 1 อาชีพ คือ ทำการเกษตรผสมผสาน ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ทำไร่ ทำนา ทำสวน มีจำนวนแรงงานทางการเกษตรอยู่จำนวนน้อยโดยเฉลี่ยประมาณ 2 คนต่อครัวเรือน ร้อยละ 41.7 และส่วนใหญ่มีจำนวนแรงงานที่พอเพียงทางการเกษตร ร้อยละ 60.0 โดยส่วนใหญ่เริ่มทำการเกษตรทฤษฎีใหม่เฉลี่ยประมาณปี พ.ศ.2543 ร้อยละ 26.7 สาเหตุที่สำคัญๆคือ มีความศรัทธาในพระองค์ท่านและมีความเชื่อมั่นว่าเมื่อนำทฤษฎีใหม่มาปฏิบัติจะทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น ร้อยละ 100 อีกทั้งมีเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาฯมาให้ข้อมูลและคำแนะนำชักชวนให้เข้าร่วมโครงการฯประกอบกับการให้บริการในเรื่องต่างๆเช่น การขุดสระ การแจกพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ ฯลฯ ในเรื่องของการใช้พื้นที่ถือครองทำประโยชน์ด้านอื่นๆนั้นประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 ไม่ได้ใช้พื้นที่ทำประโยชน์ เช่น ให้ผู้อื่นเช่า ให้ญาติทำประโยชน์โดยไม่คิดค่าเช่า และทิ้งว่างเปล่าเลย นอกจากใช้พื้นที่ถือครองทำการเกษตรและเป็นที่อยู่อาศัยเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากมีการจัดสรรพื้นที่ประโยชน์ใช้สอยออกเป็น 4 ส่วนตามหลักการของทฤษฎีใหม่ที่เหมาะสมอยู่แล้ว ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 ส่วนใหญ่ให้ญาติทำประโยชน์โดยไม่คิดค่าเช่าประมาณ 3 ไร่ลงมา ร้อยละ 33.3 ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่มีพื้นที่ให้ผู้อื่นเช่าประมาณ 3 ไร่ลงมา ร้อยละ 40.0 โดยส่วนใหญ่ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 มีผลผลิตข้าวที่ปลูกได้ในแต่ละปีจำนวนเฉลี่ย 41 – 50 ถังต่อไร่ ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 มีผลผลิตข้าวที่ปลูกได้ในแต่ละปีจำนวนเฉลี่ย ถังลงมาต่อไร่ ร้อยละ 76.6 เมื่อพิจารณารายละเอียดลงไปพบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มส่วนใหญ่นิยมปลูกไม้ผล

ที่สำคัญๆ ได้แก่ มะม่วง ร้อยละ 60.0 รองลงมาคือ กล้วย ร้อยละ 51.7 ขนุน ร้อยละ 50.0 มะละกอ ร้อยละ 46.7 และมะพร้าวหอม ร้อยละ 45.0 สำหรับพืชไร่ที่นิยมปลูกที่สำคัญๆ ได้แก่ อ้อย ร้อยละ 50.0 รองลงมาคือ ข้าวโพด ร้อยละ 46.7 สับปะรด ร้อยละ 43.3 และเผือก/มัน ร้อยละ 36.7 ส่วนพืชผักที่นิยมปลูกที่สำคัญๆ ได้แก่ พริก ร้อยละ 48.3 รองลงมาคือ ผักคะน้า ร้อยละ 45.0 ชিং/ขา/ตะไคร้ ร้อยละ 43.3 และผักกาดขาวดั่ง ร้อยละ 40.0 โดยเฉพาะประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 สามารถที่จะจัดสรรพื้นที่นำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่มากกว่ากลุ่มที่ 3 ทั้งทางการเกษตรที่นิยมปลูกแบบผสมผสานสลับกันไป เพื่อลดความเสี่ยงจากที่เคยปลูกเพียงชนิดเดียวหรือไม่ก็ชนิด หนึ่ง ขณะที่กลุ่มที่ 3 ปลูกเพียงบางชนิดทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้อจำกัดในด้านความรู้ ในการปลูกพืชที่ถูกต้อง เรื่องของเวลาหรือยังไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เท่าใดนัก นอกจากนี้ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มยังมีการเลี้ยงสัตว์เช่น โค กระบือ สุกร เป็ด/ไก่ ส่วนใหญ่เลี้ยงประมาณ 10 ตัวลงมาและ 21 – 30 ตัว ร้อยละ 28.6 รวมไปถึงการเลี้ยงสัตว์น้ำที่สำคัญๆ เช่น ปลานิล ปลาดุก ปลาตะเพียน ปลาช่อน ฯลฯ ส่วนใหญ่มีประมาณ 1,001 – 2,000 ตัวต่อครัวเรือน ร้อยละ 35.0 โดยเฉพาะประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่และการเกษตรผสมผสานซึ่งถือเป็นการทำการเกษตรควบคู่ไปกับการเลี้ยงสัตว์ที่ครบวงจร เพื่อให้มองเห็นความสำคัญของการพอกอยู่พอกกินในระดับเบื้องต้นเสียก่อนและที่เหลือจากการบริโภคสามารถจำหน่ายเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตว่าประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ส่วนใหญ่นิยมปลูกหญ้าแฝกเพื่อลดการพังทลายของหน้าดินบริเวณรอบขอบสระและแปลงผัก รวมไปถึงบริเวณแปลงไม้ผล ขณะที่กลุ่มที่ 3 ไม่นิยมปลูก ร้อยละ 63.3 ทั้งนี้เนื่องจากยังไม่ได้รับการส่งเสริม ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มส่วนใหญ่ไม่มีการปลูกพืชผล พืชผักหรือพืชไร่หลังจากเกี่ยวข้าว ร้อยละ 83.3 ทั้งนี้เนื่องจากมีข้อจำกัดบางประการ เช่น การปรับสภาพดินให้เหมาะสม ลักษณะทางกายภาพของดิน ระยะเวลาของผลผลิตที่เกิดขึ้นจากพืชที่นำมาปลูก หรือเรื่องของต้นทุนที่ต้องเพิ่มขึ้น เป็นต้น ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มส่วนใหญ่ใช้แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคจากน้ำฝน ร้อยละ 63.3 รองลงมาคือจากน้ำประปาจากหมู่บ้าน ร้อยละ 50.0 ใช้น้ำบ่อประจำบ้านและซื้อน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภคในอัตราส่วนเท่าๆกัน ร้อยละ 41.7 ตามลำดับ ในเรื่องของความพอเพียงของแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคโดยส่วนใหญ่มีความความพอเพียง ร้อยละ 73.3 โดยเฉพาะประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 ทุกคนตอบว่าพอเพียง ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม ส่วนใหญ่ใช้แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและเลี้ยงสัตว์จากน้ำฝน ร้อยละ 66.7 รองลงมาคือ น้ำจากอ่างเก็บน้ำ(ระบบชลประทาน) ร้อยละ 33.3 และน้ำบ่อประจำบ้าน ร้อยละ 28.3 ตามลำดับ ในเรื่องของความพอเพียงของน้ำเพื่อการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่มีความพอเพียง ร้อยละ 53.3 ในกรณีที่น้ำไม่พอเพียงส่วนใหญ่ใช้วิธีเลือกปลูกพืชผักที่ใช้ให้น้ำน้อยหรือพืชทนแล้ง ข้อมูลเพิ่มเติมในการใช้แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ โดยมีบางคนกล่าวว่า น้ำในช่วงหน้าแล้งจะมีปัญหา เพราะระบบชลประทานไม่ทั่วถึงซึ่งเหมือนกับการใช้น้ำในพื้นที่อื่นๆ ในเรื่องของวิธีการปรับปรุงบำรุงดินจะเห็นว่าเมื่อรวมครัวเรือนโดยส่วนใหญ่ได้ใช้วิธีปุ๋ยธรรมชาติ ร้อยละ 63.3 (ใช้ปุ๋ยธรรมชาติอย่างเดียวและใช้สารเคมีด้วย) ซึ่งอยู่ในระดับที่น่าพอใจ แต่ก็ต้องส่งเสริมให้มีการปรับปรุงบำรุงดินด้วยวิธีธรรมชาติมากขึ้น ส่วนในเรื่องของวิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชนั้นจะเห็นว่าเมื่อรวมครัวเรือนที่ได้ใช้วิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีชีวภาพ สารธรรมชาติและวิธีกลแล้ว ร้อยละ 60.0 (ใช้วิธีชีวภาพ สารธรรมชาติและวิธีกลอย่างเดียวและใช้สารเคมีด้วย) ส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ แต่ก็ต้องส่งเสริมให้มีการใช้วิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีชีวภาพ สารธรรมชาติและวิธีกลมากขึ้น รวมไปถึงการใช้วิธีผสมผสาน ขณะที่กลุ่มที่ 3 ยังนิยมใช้สารเคมีเข้ามาใช้ทำการเกษตร ร้อยละ 56.7 ทั้งนี้เนื่องจาก

ต้องการเร่งผลผลิตให้ทันตามความต้องการแต่กลับลืมนำปัจจัยการผลิตที่ได้รับโดยเฉพาะในเรื่องของสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลเสียของการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้สารเคมี มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ใช้แต่ก็มีวิธีการแก้ไขโดยการลดการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช แล้วนำความรู้ที่ได้จากเจ้าหน้าที่มาปรับใช้ เช่น การนำสะเดามาสกัด รวมไปถึงวิธีการป้องกันตนเอง เช่น ใช้ผ้าปิดจมูก ใส่เสื้อผ้าให้มิดชิด ส่วนกลุ่มที่ 3 ส่วนใหญ่ใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชแล้วมีผลเสียต่อสุขภาพ ร้อยละ 73.3 และส่วนใหญ่ไม่ได้แก้ไขใดๆ ร้อยละ 53.3 เพราะจำเป็นต้องฉีดต่อไป เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มากที่สุดในเรื่องของการจัดการกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ให้ความสำคัญอีกเรื่องหนึ่ง ส่วนใหญ่เน้นการปลูกพืชให้สอดคล้องกับปริมาณน้ำที่มีอยู่และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด แต่มีในบางปีที่ผลผลิตมีมากเกินไปความต้องการของตลาดก็จะสร้างทางออกให้กับตนเอง เช่น จากบทเรียนที่ได้รับในปีต่อๆมาจะศึกษาและดูแนวโน้มความต้องการของตลาดเพื่อไม่ให้ล้นหรือมากเกินไป ทำการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรที่เกินความต้องการของตลาด ในเรื่องนี้การรวมกลุ่มจึงมีความจำเป็นเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรอง ขณะที่กลุ่มที่ 3 ยังไม่ชัดเจนในเรื่องนี้เท่าใดนัก สำหรับเรื่องของความพอเพียงของการบริโภคข้าวที่ปลูกประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่ปลูกข้าวพอเพียงบริโภคในครัวเรือนตลอดปี รองลงมาคือ บริโภคในครัวเรือนแล้วยังมีเหลือขาย บริโภคในครัวเรือนแล้วยังเหลือเก็บไว้ในยุ้งเพื่อทำพันธุ์ในปีต่อไป สำหรับปริมาณข้าวที่เหลือจากการบริโภคแล้วนำมาขายประมาณ 60 ถึง ส่วนกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่ซื้อข้าวจากตลาดหรือจากร้านค้า ร้อยละ 76.7 รองลงมาคือพอบริโภคในครัวเรือนได้ประมาณ 6 เดือนแล้วต้องซื้อข้าวจากตลาดหรือจากร้านค้า ร้อยละ 20.0 ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ส่วนใหญ่มีการวางแผนในการจำหน่ายผลผลิต เช่น ข้าว พืชผัก ไม้ผล สัตว์ปีก สุกร โคหรือกระบือ ปลา ฯลฯ โดยมีพ่อค้ามาซื้อที่บ้าน รองลงมาคือนำไปขายในตลาดกลาง ส่วนกลุ่มที่ 3 มีพ่อค้ามาซื้อที่บ้าน ร้อยละ 43.3 รองลงมาคือ นำไปขายให้กับเพื่อนบ้าน ร้อยละ 23.3 ในเรื่องของผลผลิตหลังจากทำการเกษตรทฤษฎีใหม่มีปริมาณเพิ่มขึ้น ร้อยละ 73.3 โดยทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ส่วนเรื่องของความพอเพียงของรายได้สำหรับการใช้จ่ายในครัวเรือน โดยส่วนใหญ่มีรายได้เหลือเก็บ ร้อยละ 43.3 รองลงมาคือยังไม่มีรายได้จากการเกษตรทฤษฎีใหม่ ร้อยละ 33.3 ทั้งนี้เนื่องจากว่า โดยส่วนใหญ่เพิ่งจะเริ่มทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ดังนั้นจึงยังไม่มีรายได้ เพราะต้องอาศัยระยะเวลาที่จะเกิดผลผลิตประมาณ 2 - 5 ปีขึ้นไปจึงจะเกิดรายได้ที่ชัดเจน เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า สำหรับกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ผลผลิตหลังเข้าร่วมโครงการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีเพิ่มขึ้นและมีรายได้ภาคการเกษตรโดยเฉลี่ยประมาณ 50,001 - 100,000 บาทต่อปีและเหลือเก็บในระดับหนึ่ง ส่วนกลุ่มที่ 3 ส่วนใหญ่มีรายได้จากการทำการเกษตรประมาณ 50,001 - 100,000 บาท/ปี ร้อยละ 33.3 สำหรับรายได้ที่นอกเหนือจากภาคการเกษตรกลุ่มที่ 1 ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 10,001 - 50,000 บาท/ปี ร้อยละ 66.7 ส่วนกลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 50,001 - 100,000 บาท/ปี ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่มีฐานะดีขึ้นหลังจากทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติทั้งนี้เนื่องจากรู้จักความพอเพียงและประหยัดมากขึ้น ร้อยละ 76.7 รองลงมาคือมีรายได้เพิ่มขึ้นหลายทางและมีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น ร้อยละ 70.0 สำหรับค่าใช้จ่ายในการลงทุนทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ของทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ส่วนใหญ่โดยรวมเฉลี่ยประมาณ 10,001 - 25,000 บาท/ปีและประมาณ 25,001 - 50,000 บาท/ปีในอัตราส่วนเท่าๆกัน ร้อยละ 33.3 กลุ่มที่ 2 ส่วนใหญ่โดยรวมเฉลี่ยประมาณ 25,001 - 50,000 บาท ร้อยละ 85.7 ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มโดยส่วนใหญ่ได้รับการช่วยเหลือและส่งเสริมจากทางศูนย์ศึกษาในเรื่องต่างๆ เช่น การขุดสระ การแจกพันธุ์

พืชพันธุ์สัตว์ ทำให้ช่วยลดต้นทุนในการผลิตหรือการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่พอสมควร ส่วนกลุ่มที่ 3 รวมค่าใช้จ่ายจากการเกษตรในเรื่องต่างๆส่วนใหญ่ประมาณ 25,001 - 50,000 บาท ร้อยละ 63.3 สำหรับในเรื่องของการขุดสระและการทำระบบน้ำถือเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้กักเก็บน้ำและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ข้อจำกัดในเรื่องของงบลงทุนเป็นเรื่องสำคัญในระดับต้นๆ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดการหมุนเวียนกู้ยืมเงินขึ้นกลุ่มที่ 1 จำนวนเงินที่กู้ยืมส่วนใหญ่ประมาณ 50,001 - 100,000 บาท ร้อยละ 57.1 กลุ่มที่ 2 ส่วนใหญ่ประมาณ 100,001 - 200,000 บาท ร้อยละ 53.8 และกลุ่มที่ 3 ส่วนใหญ่ประมาณ 50,001 - 100,000 บาท ร้อยละ 50.0 ซึ่งประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มโดยส่วนใหญ่จะกู้ยืมเงินจากธนาคารหรือธนาคาร ธกส. ร้อยละ 45.0 รองลงมาคือสหกรณ์ ร้อยละ 30.0 และจากบิดามารดา/ญาติ พี่น้อง ร้อยละ 23.3 เพื่อใช้จ่ายทั้งในภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม พบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 มีสาเหตุโดยส่วนใหญ่ของการกู้ยืมเงินคือ เพื่อนำมาลงทุนในภาคเกษตรกรรม ร้อยละ 77.8 รองลงมาคือ เพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและเพื่อสร้างและซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ร้อยละ 55.6 เพื่อซื้อทรัพย์สินต่างๆที่จำเป็นและเพื่อใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานในอัตราส่วนเท่าๆกัน ร้อยละ 44.4 สำหรับประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 มีสาเหตุโดยส่วนใหญ่ของการกู้ยืมเงินคือ เพื่อซื้อทรัพย์สินต่างๆที่จำเป็น ร้อยละ 61.9 รองลงมาคือ เพื่อใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานและเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวันในอัตราส่วนเท่าๆกัน ร้อยละ 42.9 และเพื่อนำมาลงทุนในภาคเกษตรกรรมและอื่นๆ เช่น ซื้อที่ดิน ซื้อรถประเภทต่างๆ ร้อยละ 38.1 ส่วนประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 มีสาเหตุโดยส่วนใหญ่ของการกู้ยืมเงินคือ เพื่อนำมาลงทุนนอกภาคเกษตรกรรม ร้อยละ 40.0 รองลงมาคือเพื่อใช้จ่ายอื่นๆเช่น ซื้อที่ดิน ซื้อรถประเภทต่างๆ ร้อยละ 33.3 เพื่อนำมาลงทุนในภาคเกษตรกรรมและเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ร้อยละ 30.0 ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่ไม่มีแรงงานไปทำงานที่อื่น ส่วนกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่มีแรงงานไปทำงานที่อื่น ร้อยละ 76.7 ส่วนในเรื่องของการกลับมาทำงานที่บ้าน 2 กลุ่มแรกกลับมาทั้งถาวรและชั่วคราวมีในระดับหนึ่ง ส่วนกลุ่มที่ 3 ไม่ได้กลับ ร้อยละ 100 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสาเหตุบางประการ เช่น เรื่องของผลตอบแทนที่เห็นผลได้เร็วกว่าการทำการเกษตร ในเรื่องของการเข้าไปในศูนย์ศึกษาของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ส่วนใหญ่เฉลี่ยประมาณ 7 ครั้งต่อครัวเรือน ร้อยละ 20.0 โดยส่วนใหญ่เข้าไปฝึกอบรม/ทำและดูกิจกรรมต่างๆ ร้อยละ 83.3 รองลงมาคือ เข้าไปขอพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ ร้อยละ 60.0 เข้าไปศึกษาหาความรู้ในการประกอบอาชีพ ร้อยละ 53.5 และเข้าไปพบเจ้าหน้าที่เพื่อขอคำปรึกษาแนะนำด้านต่างๆ ร้อยละ 46.7 สำหรับกิจกรรมในระดับต้นๆที่นิยม เช่น สาธิตด้านการเกษตรในรูปทฤษฎีใหม่ ร้อยละ 83.3 รองลงมาคือ เรื่องของงานสวนสมเด็จพระศรีฯ ร้อยละ 76.3 การสาธิตธุรกิจการเกษตร การฝึกอบรมอาชีพเกษตรกรรม การส่งเสริมเกษตรธรรมชาติ สาธิตการปลูกพืชและไม้ผล ฯลฯ เรื่องของการส่งเสริมการปลูกพืชและขยายพันธุ์ เรื่องของความรู้เรื่องป่าชุมชน เรื่องของงานเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่าในอัตราส่วนเท่าๆกัน ร้อยละ 60.0 นอกจากนี้ยังมีการอบรมการบัญชีขั้นพื้นฐาน ทดลองการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์น้ำและดิน การทำกาวเหนียว ดักแมลงวันและการใช้สะเดาป้องกัน การกำจัดแมลงศัตรูพืชผัก เป็นต้น โดนส่วนใหญ่ความรู้ที่ได้รับสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตนเองได้มาก ร้อยละ 53.3 ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกด้านอาชีพกลุ่มชาวไร่ ร้อยละ 38.3 รองลงมาคือ กลุ่มเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 36.7 กลุ่มยูงเกษตรกร ร้อยละ 31.7 กลุ่มสหกรณ์การเกษตรและกลุ่มสหกรณ์โคนม ในอัตราส่วนเท่าๆกัน ร้อยละ 30.0 ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกด้านสังคมกลุ่มฅาปนกิจ และกลุ่มออมทรัพย์ในอัตราส่วนเท่าๆกัน ร้อยละ 50.0 รองลงมาคือ กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน ร้อยละ 30.0

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเห็นได้ว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่เห็นด้วยเกี่ยวกับการคมนาคมที่สะดวกสบายรวดเร็วเนื่องจากถนนหนทางดีขึ้น บุตรหลานมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มขึ้น ตลอดจนการรักษาพยาบาลสะดวกรวดเร็วเนื่องจากมีศูนย์ศึกษาตั้งอยู่ในหมู่บ้านหรือตั้งอยู่ใกล้หมู่บ้าน ร้อยละ 75.0 ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 รายการทรัพย์สินที่มีเพิ่มขึ้นหลังจากทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้แก่ รถยนต์ ร้อยละ 63.3 รองลงมาคือ เครื่องจักรที่ใช้ในการเกษตร ร้อยละ 60.0 ทอง/เพชร ร้อยละ 56.7 ในเรื่องของผลกระทบต่อคุณภาพ พบว่า ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 ด้านจิตใจ ได้แก่ ความสุขทางใจ, การเป็นที่ยอมรับและนับหน้าถือตาในชุมชน, ความภาคภูมิใจในตนเองและในชุมชนของท่าน, การรักษา/อนุรักษ์และปกป้องชุมชนของตนเองโดยส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ 4.89 4.78 4.78 และ 4.67 ด้านสังคม ได้แก่ ครอบครัวมีเวลาในการพูดคุย ปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนในเรื่องต่างๆ มาก, สมาชิกในครอบครัวมีการทำกิจกรรมร่วมกันมาก, ครอบครัวมีความสามารถในการดูแลบุตรหลาน/ผู้สูงอายุมาก, ชุมชนมีการแลกเปลี่ยน/พูดคุย/ปรึกษาหารือ/ประชุมในเรื่องต่างๆ มาก, สมาชิกในครอบครัวมีการไปทำงานต่างถิ่นน้อย, สมาชิกในครอบครัวใช้เวลาในการเล่นการพนัน/การดื่มสุราน้อยหรือไม่มี/ไม่เคยเล่นการพนัน/การดื่มสุรา โดยส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ 4.89 4.78 4.78 4.78 4.56 และ 4.56 ตามลำดับ ด้านทรัพยากร ได้แก่ การรู้จักใช้เวลาว่างจากการทำการเกษตรโดยนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ไม้ ไม้ไผ่ หวาย ก้านมะพร้าว ผักตบชวา ฯลฯ นำมาประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องมือเพื่อประโยชน์ทั้งในการประกอบอาชีพและในการดำเนินชีวิตประจำวันมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง มีค่าเฉลี่ย 5.00 การศึกษา การเรียนรู้และการพัฒนา รวมไปถึงเทคโนโลยีต่างๆ ได้แก่ การรู้จักนำเอาพืชพันธุ์และผลไม้ออกจากเรือนสวนไร่นาที่เหลือจากการบริโภคมาทำการแปรรูปเพื่อเก็บรักษาสำรองไว้รับประทานในระยะยาว, การรู้จักผสมผสานภูมิปัญญาชาวบ้านร่วมกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เช่น การปลูกพืชผักปลอดสารพิษ การปลูกผักทั้งในและนอกมุ้งตาข่าย การใช้สารสะเดาฉีดพ่นป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช, การมีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูล เช่น การจัดการ การประกอบอาชีพ ฯลฯ, การมีโอกาสได้เรียนรู้ ฝึกอบรมเพิ่มเติมด้านต่างๆ ที่ท่านสนใจและเห็นว่า มีประโยชน์, ความต้องการเรียนรู้เทคโนโลยีต่างๆ และเชื่อมั่นว่าจะทำให้ตนมีความรู้ความสามารถมากขึ้น, การรู้จักนำพืชพันธุ์และผลไม้ออกจากเรือนสวนไร่นาที่เหลือจากการบริโภคมาทำการแปรรูปเพื่อจำหน่ายซึ่งถือเป็นการเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง, การรู้จักนำเทคนิคการผลิตและเทคโนโลยีเครื่องมือเครื่องมือสมัยใหม่เข้ามาช่วย เช่น การผลิตและแปรรูปผลผลิตการเกษตร เช่น น้ำผลไม้พร้อมดื่ม ไวน์จากผลไม้ สมุนไพรผง เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ 5.00 5.00 5.00 5.00 4.89 4.67 และ 4.56 ตามลำดับ สำหรับผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 ด้านจิตใจ ได้แก่ การเป็นที่ยอมรับและนับหน้าถือตาในชุมชน, ความสุขทางใจ, ความภาคภูมิใจในตนเองและในชุมชน, การรักษา/อนุรักษ์และปกป้องชุมชนของตนเองมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ 4.76 4.71 4.67 และ 4.52 ตามลำดับ ด้านสังคม ได้แก่ ครอบครัวมีเวลาในการพูดคุย ปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนในเรื่องต่างๆ มาก, ครอบครัวมีความสามารถในการดูแลบุตรหลาน/ผู้สูงอายุมาก, สมาชิกในครอบครัวมีการทำกิจกรรมร่วมกันมาก, และชุมชนมีการแลกเปลี่ยน/พูดคุย/ปรึกษาหารือ/ประชุมในเรื่องต่างๆ มากมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ 4.81 4.67 4.52 และ 4.52 ตามลำดับ ด้านทรัพยากร ได้แก่ การรู้จักใช้เวลาว่างจากการทำการเกษตรโดย

นำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ หวาย ก้านมะพร้าว ผักตบชวา ฯลฯ นำมาประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องมือเพื่อประโยชน์ทั้งในการประกอบอาชีพและในการดำเนินชีวิตประจำวันมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง มีค่าเฉลี่ย 4.57 การศึกษา การเรียนรู้และการพัฒนา รวมไปถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้แก่ การมีโอกาสดูศึกษาค้นคว้าข้อมูล เช่น การจัดการ การประกอบอาชีพ ฯลฯ, การรู้จักผสมผสานภูมิปัญญาชาวบ้านร่วมกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เช่น การปลูกพืชผักปลอดสารพิษ การปลูกผักทั้งในและนอกมุ้งตาข่าย การใช้สารสะเดาฉีดพ่นป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช, ความต้องการเรียนรู้เทคโนโลยีต่าง ๆ และเชื่อมั่นว่าจะทำให้ตนมีความรู้ความสามารถมากขึ้น, การมีโอกาสดูเรียนรู้ ฝึกอบรมเพิ่มเติมด้านต่างๆ ที่ท่านสนใจและเห็นว่ามีความประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งโดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ 4.67 4.67 4.62 และ 4.57 ตามลำดับ ส่วนผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 ด้านจิตใจ ได้แก่ การรักษา/อนุรักษ์และปกป้องชุมชนของตนเอง, ความสุขทางใจ, ความภาคภูมิใจในตนเองและในชุมชนของท่าน, การเป็นที่ยอมรับและนับหน้าถือตาในชุมชน ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับไม่แน่ใจ โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ 3.13 3.03 2.97 และ 2.93 ตามลำดับ ด้านสังคม ได้แก่ ครอบครัวมีเวลาในการพูดคุยปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนในเรื่องต่างๆ มาก, สมาชิกในครอบครัวมีการทำกิจกรรมร่วมกันมาก, ครอบครัวมีความสามารถในการดูแลบุตรหลาน/ผู้สูงอายุมาก, การนำพืชพันธุ์และผลไม้จากเรือกสวนไร่นาที่เหลือจากการบริโภคมาแจกญาติสนิทมิตรสหายและเพื่อนบ้านใกล้เคียง, สมาชิกในครอบครัวใช้เวลาในการเล่นการพนัน/การดื่มสุราน้อยหรือไม่มี/ไม่เคยเล่นการพนัน/การดื่มสุรา, สมาชิกในครอบครัวมีการไปทำงานต่างถิ่นน้อย ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับไม่แน่ใจ โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ 2.77 2.73 2.73 2.67 2.53 และ 2.50 ตามลำดับ ด้านทรัพยากร การรู้จักใช้เวลาว่างจากการทำการเกษตรโดยนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ หวาย ก้านมะพร้าว ผักตบชวา ฯลฯ นำมาประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องมือเพื่อประโยชน์ทั้งในการประกอบอาชีพและในการดำเนินชีวิตประจำวัน, การรู้จักนำพืชพันธุ์ธรรมชาติมาเป็นสมุนไพรเพื่อทำเป็นยารักษาโรคเวลาเจ็บป่วย ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับไม่เห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ 2.17 และ 1.97 ตามลำดับ การศึกษา การเรียนรู้และการพัฒนา รวมไปถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้แก่ การรู้จักผสมผสานภูมิปัญญาชาวบ้านร่วมกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เช่น การปลูกพืชผักปลอดสารพิษ การปลูกผักทั้งในและนอกมุ้งตาข่าย การใช้สารสะเดาฉีดพ่นป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช, การมีโอกาสดูเรียนรู้ ฝึกอบรมเพิ่มเติมด้านต่างๆ ที่ท่านสนใจและเห็นว่ามีความประโยชน์, ความต้องการเรียนรู้เทคโนโลยีต่าง ๆ และเชื่อมั่นว่าจะทำให้ตนมีความรู้ความสามารถมากขึ้น, การมีโอกาสดูศึกษาค้นคว้าข้อมูล เช่น การจัดการ การประกอบอาชีพ ฯลฯ, การรู้จักนำเทคนิคการผลิตและเทคโนโลยีเครื่องมือเครื่องมือนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามาช่วย เช่น การผลิตและแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น น้ำผลไม้พร้อมดื่ม ไวน์จากผลไม้ สมุนไพรผง เป็นต้น ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับไม่เห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับไม่เห็นด้วยโดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ 2.23 2.13 2.10 2.00 และ 1.93 ตามลำดับ

ผลการเปรียบเทียบผลกระทบในแต่ละด้านต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเมื่อทำการทดสอบความแตกต่างของผลกระทบในแต่ละด้านต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายเป็นรายคู่โดยใช้วิธีเชฟเฟ (Scheffe') ปรากฏผลดังนี้ คุณภาพชีวิตด้านจิตใจเฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 3

(Mean Difference (I-J) = 1.7611) และกลุ่มที่ 2 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 1.6500) **คุณภาพชีวิตด้านสังคมเฉลี่ย**ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 2 (Mean Difference (I-J) = .4028) และกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 2.0069) และกลุ่มที่ 2 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 1.6042) **คุณภาพชีวิตด้านทรัพยากรเฉลี่ย**ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 2 (Mean Difference (I-J) = .5317) และกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 2.4889) และกลุ่มที่ 2 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 1.9571) **คุณภาพชีวิตด้านการศึกษา การเรียนรู้และการพัฒนา รวมไปถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ**เฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 2 (Mean Difference (I-J) = .4240) และกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 2.6349) และกลุ่มที่ 2 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 2.2109) สำหรับผลกระทบต่อ **คุณภาพชีวิตในภาพรวม**ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 **คุณภาพชีวิตในภาพรวมเฉลี่ย**ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 2 (Mean Difference (I-J) = .3666) และกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 2.2153) และกลุ่มที่ 2 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 (Mean Difference (I-J) = 1.8488)

3. การเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พบว่า การเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในเรื่องดังต่อไปนี้ เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมองเห็นความสำคัญของน้ำและรู้จักวิธีการกักเก็บน้ำมากขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์โดยการขุดสระ, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านรู้จักนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมีความศรัทธาและเชื่อมั่นว่าเมื่อนำการเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติผลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านมีความสามารถในการส่งเสริมบุตรหลานให้เรียนหนังสือมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านรู้จักปลูกไร่พืชสวนผสมที่สร้างรายได้หมุนเวียนได้มากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมีส่วนร่วมในการพึ่งพาตนเองพัฒนาด้วยตนเองและเพื่อตนเองมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านได้รับการช่วยเหลือมากขึ้นในการทำเกษตรยามขาดแคลนน้ำ เช่น ได้รับจากชลประทาน หรือจากการสร้างอ่างเก็บน้ำกลาง เป็นต้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านมีเงินออมเพิ่มมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านรู้จักและกล้าที่จะลองผิดลองถูกจนได้แนวทางใหม่ในการพัฒนาอาชีพของตนมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ท่านได้รับทราบแนวทางการจัดสรรและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น, เรื่องของแบบอย่างแห่งความสำเร็จจากการทำโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของท่านทำให้เพื่อนบ้านที่อยู่แปลงใกล้เคียงสามารถสังเกต เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความเห็นหรือเกิดความสนใจที่จะนำไปปฏิบัติเช่นกัน โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้คือ 4.78 4.78 4.78 4.78 4.78 4.67 4.67 4.67 4.56 4.56 4.56 4.56 และ 4.56 ตามลำดับ สำหรับการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในเรื่องดังต่อไปนี้ เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมองเห็นความสำคัญของน้ำและรู้จักวิธีการกักเก็บน้ำมากขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์โดยการขุดสระ, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านรู้จักนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตมากขึ้น,

เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านมีความสามารถในการส่งเสริมบุตรหลานให้เรียนหนังสือมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านได้รับการช่วยเหลือมากขึ้นในการทำเกษตรยามขาดแคลนน้ำ เช่น ได้รับจากชลประทาน หรือจากการสร้างอ่างเก็บน้ำกลาง เป็นต้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านรู้จักและกล้าที่จะลองผิดลองถูกจนได้แนวทางใหม่ในการพัฒนาอาชีพของตนเองมากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านมีภาระหนี้สินลดน้อยลง, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านรู้จักปลูกไร่พืชสวนผสมที่สร้างรายได้หมุนเวียนได้มากขึ้น, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาพืชเกษตรหลักแต่เพียงอย่างเดียว, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมีการพัฒนาตนเองมากขึ้นโดยเน้นความเรียบง่าย, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมีโอกาสเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น เช่น การผลิต การจัดการการตลาด ฯลฯให้มีประสิทธิภาพ, ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมองเห็นความสำคัญมากขึ้นว่าการปลูกข้าวเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวให้พอเพียงเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก, เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านมีเงินออมเพิ่มมากขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้คือ 4.81 4.81 4.81 4.81 4.76 4.71 4.71 4.67 4.67 4.67 4.62 4.57 4.52 และ 4.52 ตามลำดับ

เมื่อทำการเปรียบเทียบทั้ง 2 กลุ่ม พบว่าการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมโดยภาพรวมเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ไม่แตกต่างกัน

4. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ จากการวิจัยพบว่า ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มโดยส่วนใหญ่ได้อธิบายคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามความเข้าใจของตนเอง ได้คำจำกัดความดังนี้

“ เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การเดินทางสายกลาง รู้จักความพอดีพอประมาณ มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่โลภมากและไม่รบกวนเบียดเบียนผู้อื่น ” จำนวน 20 คน ร้อยละ 33.3

“ ความมีเหตุผล รู้จักประมาณตนรู้จักตนเอง มีความยืดหยุ่นในเรื่องต่างๆเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเอง ชุมชนและประเทศชาติ ” จำนวน 18 คน ร้อยละ 30.0

“ การปฏิบัติตนให้มีความพออยู่พอกิน พึ่งพาตนเองได้หรือมีความสามารถในการยืนบนขาตนเอง และมีความยั่งยืน ” จำนวน 15 คน ร้อยละ 25.0

“ การดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความขยันหมั่นเพียร รู้จักใช้ความรู้ความสามารถสร้างประโยชน์ให้กับตนเองและส่วนรวม ซึ่งจะต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ตลอดจนมีคุณธรรมควบคู่ไปด้วย ” จำนวน 7 คน ร้อยละ 11.7

สำหรับการเกษตรทฤษฎีใหม่ต่างจากการเกษตรที่เคยทำมาก่อนหน้านั้น ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่กล่าวว่า “ การเปลี่ยนมาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่นั้นจะใช้พื้นที่ที่เคยทำไร่นา และเป็นที่ดินว่างเปล่านำมาปรับใช้เป็นทฤษฎีใหม่ โดยจัดสรรพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน ในอัตราส่วน 30:30:30:10 กล่าวคือ แหล่งน้ำ:การปลูกข้าว:การปลูกพืช:ที่อยู่อาศัยและอื่นๆ ทำให้มีพื้นที่ประโยชน์ใช้สอยอย่างเต็มที่และอยู่ในบริเวณพื้นที่แปลงเดียวกันด้วย แต่ทั้งนี้อาจยืดหยุ่นได้ตามสภาพพื้นที่เพื่อให้เกิดความเหมาะสมต่อไป ”

ประโยชน์ที่ได้รับการจากการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้ว ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่กล่าวว่า “ จากการตัดสินใจทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้ได้เรียนรู้ความต้องการของตนเอง การรู้จักตนเอง และสามารถประเมินตนเองได้ในสถานการณ์ต่างๆ รวมไปถึงทำให้มองเห็นความสำคัญและประโยชน์ของทรัพยากรที่เรามีอยู่และ

ทรัพยากรที่อยู่รอบๆตัวเรา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้จักมอง หรือปรับเปลี่ยนอุปสรรคปัญหาวิกฤติต่างๆให้เป็นโอกาส ซึ่งต้องอาศัยการสั่งสมประสบการณ์และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ในการที่จะประกอบอาชีพใดๆให้สำเร็จนั้น ความเข้าใจในงาน ความอดทนและความขยันหมั่นเพียรเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ นอกจากนี้ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า โดยส่วนตัวมีความศรัทธาในพระองค์ท่าน เกิดความเชื่อมั่นว่าเมื่อนำทฤษฎีใหม่มาปฏิบัติและทำให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในตนเอง ชุมชนและประเทศชาติมากยิ่งขึ้น"

ข้อเสนอแนะสำหรับเกษตรกรอื่นๆที่ต้องการจะทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า " สำหรับเกษตรกรอื่นๆที่ต้องการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่นั้น ควรที่จะศึกษาในเรื่องของสภาพความเหมาะสมของพื้นที่ ยกตัวอย่างเช่น สระที่ขุดขึ้นมานั้นมีความสามารถกักเก็บน้ำได้มากน้อยเพียงใด เพราะสภาพดินในแต่ละท้องถื่นแตกต่างกัน เช่น ดินร่วน ดินทราย ซึ่งเป็นดินที่ไม่สามารถอุ้มน้ำได้ หรือเป็นดินเปรี้ยวดินเค็ม ซึ่งอาจไม่เหมาะกับพืชที่ปลูกได้ ดังนั้นจะต้องพิจารณาให้ดีและควรขอรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ก่อน รวมไปถึงการอย่าคิดว่าถ้ามีพื้นที่เกษตรน้อยกว่าหรือมากกว่า 15 ไร่จะทำทฤษฎีใหม่ไม่ได้ ให้เข้าใจว่าอัตราส่วนเฉลี่ยของพื้นที่นี้ไม่ใช่หลักตายตัว แต่สามารถปรับใช้หรือยืดหยุ่นได้ รวมไปถึงการสร้างความร่วมมือร่วมใจในชุมชนของตนเอง เช่น การลงแรงช่วยเหลือกัน หรือที่เรียกว่าการลงแขก นอกจากจะทำให้เกิดความรักความสามัคคีในชุมชนแล้ว ยังเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานอีกทางหนึ่งด้วย "

ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่ได้อธิบายหลักการสำคัญของทฤษฎีใหม่ตามความเข้าใจของตนเองว่า " ทฤษฎีใหม่เป็นการทำการเกษตรที่จะต้องปรับอัตราส่วนที่กำหนดไว้ให้เหมาะสมกับพื้นที่และสภาพแวดล้อม รวมไปถึงการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ซึ่งจะทำให้สามารถบริโภคในครัวเรือน และถ้าเหลือก็สามารถนำไปจำหน่ายเป็นรายได้อีกส่วนหนึ่ง ถือเป็นการพึ่งพาตนเอง มีความพออยู่พอกิน นอกจากนี้ส่วนใหญ่มายังได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ถ้ามีโอกาสตนยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพียงแต่ว่าในขณะนี้ได้ทำการเกษตรที่ได้ผลอยู่ก่อนแล้ว ประกอบกับปัจจุบันมีอาชีพอื่นที่เป็นอาชีพหลักและอาชีพรอง ทำให้ไม่มีเวลาศึกษาและปฏิบัติได้ "

ข้อสังเกต ข้อมูลเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะ

1. ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากที่เคยปลูกพืชไร่ ที่ดินว่างเปล่าหรือที่เป็นที่นามาเป็นทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ แปลงไม้ผล และการทำการเกษตรแบบผสมผสาน โดยเฉพาะกลุ่มที่ 1 มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินมากกว่ากลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 2 มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินมากกว่ากลุ่มที่ 3 ตามลำดับ

สำหรับผู้ที่ไม่เปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินหรือเปลี่ยนแปลงน้อย โดยเฉพาะกลุ่มที่ 3 ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่า มีความถนัดในการปลูกพืชชนิดนั้นๆ ไม่ทราบว่าจะปลูกอะไรจึงจะดีกว่าพืชที่กำลังปลูกอยู่ในปัจจุบัน และพอใจกับสภาพความเป็นอยู่ปัจจุบันแล้วไม่ต้องการเสี่ยงที่จะปลูกพืชชนิดอื่นๆ ส่วนบางครัวเรือนที่ยังปลูกพืชชนิดเดิมแต่ปลูกปริมาณน้อยลง หรือเคยปลูกพืชแต่ปัจจุบันได้ทิ้งให้พื้นที่ว่างเปล่า ให้เหตุผลว่าไม่มีทุนและสภาพเศรษฐกิจปัจจุบันทำให้อุปกรณ์ทำการเกษตรสูงมาก โดยเฉพาะค่าปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช ในขณะที่ราคาขายผลผลิตยังคงเท่าเดิมและมีแนวโน้มจะต่ำลง มีปัญหาเรื่องขาดแคลนแรงงานรวมทั้งขาดน้ำเพื่อการเกษตร

2. ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายบางครัวเรือนได้กล่าวว่ามีปัญหาในการใช้น้ำที่มีอยู่ประมาณ 1 ใน 3 นั้น จะมีปัญหาในช่วงหน้าแล้งและบางครัวเรือนบอกว่ามีปัญหาเพราะระบบชลประทานไม่ทั่วถึงซึ่งเหมือนกับการใช้น้ำในพื้นที่อื่นๆ

3. พันธุ์ข้าวที่ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มนิยมปลูกคือ ข้าวพันธุ์หอมคลองหลวง1 ข้าวพันธุ์หอมสุพรรณบุรี ข้าวพันธุ์ชัยนาท1 ข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ105 ข้าวพันธุ์มะลิแดงและข้าวพันธุ์เหลืองประทิว ส่วนใหญ่ใช้วิธีการหยอดซึ่งทนแล้งและเหมาะสมกับสภาพแห้งแล้ง โดยหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้วไม่สามารถปลูกพืชได้เนื่องจากน้ำน้อย

4. ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่ยังคงใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชอยู่ จึงทำให้ปรากฏผลต่อร่างกายแล้วโดยมีอาการเวียนศีรษะ อ่อนเพลีย คลื่นไส้/อาเจียน ปวดแสบปวดร้อน ระคายเคืองตามผิวหนัง หน้ามืด ตาฝ้าฟาง ระบบทางเดินหายใจผิดปกติ คอแห้ง ท้องเสีย ฯลฯ

5. ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายโดยเฉพาะกลุ่มที่ 3 ไม่เคยเข้าไปในศูนย์ศึกษาฯ ทั้งนี้เนื่องจากไม่ทราบว่าคุณสมบัติศึกษาฯ มีไว้เพื่ออะไร วัตถุประสงค์อย่างไร และคิดว่าเป็นสถานที่ราชการจึงไม่กล้าเข้าไป ซึ่งเป็นเรื่องที่ควรนำพิจารณาแก้ไขปรับปรุงด้านการประชาสัมพันธ์ให้ดียิ่งขึ้น

6. ปัญหาในการประกอบอาชีพ ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายบางครัวเรือนกล่าวว่า มีปัญหาหลายอย่างซึ่งเหมือนกับเกษตรกรทั่วไปในการประกอบอาชีพของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการขาดน้ำ และขาดเงินทุน เป็นเรื่องที่น่ามาพิจารณาอย่างถี่ถ้วนว่าการขาดน้ำเพื่อการเกษตรนั้น เป็นเพราะวิธีการจัดการหรือการบริหารการใช้น้ำไม่ถูกต้อง หรือใช้น้ำอย่างไม่คุ้มค่า หรือเป็นเพราะขาดน้ำอย่างแท้จริงสมควรที่จะได้จัดหาแหล่งน้ำให้ หรือปัญหาอื่นๆก็เช่นกัน ทั้งนี้เพื่อจะได้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาให้ถูกต้องต่อไปโดยมีเป้าหมายในการพัฒนาคนเป็นสำคัญ

7. ปัญหาในการดำเนินงานตามทัศนะของเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงานขยายผลไปยังเกษตรกรกล่าวคือ มีการ "ให้" กับเกษตรกรมากเกินไป เช่น พันธุ์ไม้ พันธุ์ปลา ควรจะให้ครั้งเดียว ครั้งต่อไปควรได้เก็บพันธุ์ไว้เองหรือเป็นการซื้อในราคาถูก และหากมีการแจกอยู่ตลอดเวลาเกษตรกรจะไม่พยายามช่วยตนเอง

8. สภาพชุมชนและสภาพสังคมบริเวณพื้นที่ของศูนย์ศึกษาฯ มีสภาพของการเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น โดยมีทางหลวงแผ่นดินตัดผ่านกลางของพื้นที่ถึง 2 สาย (ถนนเพชรเกษมและถนนสายชะอำ - ปรานบุรี) ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพจากภาคการเกษตรไปสู่ภาคเกษตรและบริการมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตเทศบาลชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งมีกฎระเบียบ ขอบบังคับและความพร้อมของทรัพยากรดำเนินงานที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของศูนย์ศึกษาฯ อยู่พอสมควร

9. สำหรับข้อเสนอแนะส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่ขอรับบริการจากรัฐ สรุปได้ดังต่อไปนี้

- ควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับศูนย์ศึกษาฯ ในภาพรวมอย่างทั่วถึงและอย่างสม่ำเสมอ รวมไปถึงการอบรมอาชีพเสริม การอบรมให้ความรู้ต่างๆ การเพิ่ม/ปรับปรุงงานพัฒนาด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำ การคมนาคม การพัฒนาอาชีพทั้งในและนอกภาคการเกษตร ควรแสดงในลักษณะของบอร์ดนิทรรศการหรือเสนอรูปภาพเพื่อความเข้าใจง่าย ซึ่งในการอบรมต่างๆ ควรจัดในเวลาว่างๆ เพราะกลางวันประชาชนต้องทำงาน
- ควรมีการแก้ปัญหาการขาดน้ำเพื่อการเกษตรด้วยการขุดสระให้หรือจัดระบบชลประทานให้ทั่วถึงอย่างมีประสิทธิภาพ
- ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากขึ้น

- ควรมีนโยบายด้านการตลาดที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม รวมทั้งช่วยเหลือด้านเงินทุนในการประกอบอาชีพแก่ประชาชนได้
- ควรทบทวนนโยบายเรื่องการเวนคืนที่ดิน โดยเฉพาะในเรื่องจำนวนที่ดินและเงินชดเชยค่าที่ดินและการมีควบคุมในการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด
- ให้มีเงินกู้ที่ดอกเบี้ยต่ำ
- ให้ความช่วยเหลือในเรื่องการจัดสรรที่ดินทำกิน เรื่องตลาดที่รองรับผลผลิตทางการเกษตร การประกันราคาพืชผลทางการเกษตรให้ราคาสูงกว่าปัจจุบันและแน่นอน รวมไปถึงการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเรื่องขยะ
- ให้ช่วยจัดหาปุ๋ยราคาถูก
- ให้ผู้ใหญ่ของหมู่บ้านช่วยประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ให้ลูกบ้านได้ทราบ
- ให้ช่วยขุดบ่อบาดาล

อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาครั้งนี้ อภิปรายผลได้ดังนี้

1. การใช้ปัญหาแก้ปัญหาที่สาเหตุ (Problem solving root causes)

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม การพัฒนาของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้งกลุ่มที่ 1

และกลุ่มที่ 2 สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ปัญหาแก้ปัญหาที่สาเหตุ กล่าวคือ

1.1 ในกรณีที่น่าไม่พอใจเพียงส่วนใหญ่ใช้วิธีเลือกปลูกพืชผักที่ใช้น้ำน้อยหรือพืชทนแล้ง ในเรื่องของการจัดการกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ให้ความสำคัญอีกเรื่องหนึ่ง ส่วนใหญ่เน้นการปลูกพืชให้สอดคล้องกับปริมาณน้ำที่มีอยู่และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด แต่มีในบางปีที่ผลผลิตมีมากเกินไปความต้องการของตลาดก็จะสร้างทางออกให้กับตนเอง เช่น จากบทเรียนที่ได้รับในปีต่อๆมาจะศึกษาและดูแลแนวโน้มความต้องการของตลาดเพื่อไม่ให้มีน้อยหรือมากเกินไป ทำการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรที่เกินความต้องการของตลาด ในเรื่องนี้การรวมกลุ่มจึงมีความจำเป็นเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรอง ขณะที่กลุ่มที่ 3 ยังไม่ชัดเจนในเรื่องนี้เท่าใดนัก

ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสำราญ แสงจิว (2540 : 106) ที่ได้มีการศึกษาภาคินพนธ์เรื่องย้อนรอยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืน กรณีศึกษาผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม ที่ได้วิเคราะห์การพัฒนาตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่และการพัฒนาของผู้ใหญ่วิบูลย์ โดยกล่าวว่า การพัฒนาของผู้ใหญ่วิบูลย์สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ปัญหาแก้ปัญหาที่สาเหตุ โดยการใช้วิกฤตในชีวิตเป็นโอกาส เป็นการแสวงหาและการกลับสู่จากการมองเห็นข้อจำกัดของการพัฒนากระแสหลักและประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้นจากหนี้สินและสูญเสียความน่าเชื่อถือ ตัดสินใจเปลี่ยนวิถีชีวิตการพัฒนาด้านการเกษตรจากการผลิตเพื่อขายเลือกกลับทางเก่า กลับคืนสู่การผลิตเพื่อยังชีพ ผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน เหลือจึงขาย

1.2 ในเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมที่ดีขึ้นกล่าวคือ เห็นด้วยอย่างยิ่งว่าทฤษฎีใหม่ทำให้มองเห็นความสำคัญของน้ำและรู้จักวิธีการกักเก็บน้ำมากขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ในการขุดสระ ทฤษฎีใหม่ทำให้ได้รับการช่วยเหลือมากขึ้นในการทำเกษตรยามขาดแคลนน้ำ เช่น ได้รับจากชลประทาน หรือจากการสร้างอ่างเก็บน้ำกลาง เป็นต้น และยังทำให้ได้เรียนรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองมากขึ้น

สอดคล้องกับงานวิจัยของวิศาล บุปผเวสและคณะ (2542) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “ทฤษฎีใหม่ในมุมมองพัฒนาการเศรษฐกิจ” โดยทำการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางการเงินเพื่อเป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงความคุ้มค่าของการลงทุนในบ่อน้ำและระบบชลประทานที่กล่าวว่า ในแง่ของเศรษฐศาสตร์การขุดบ่อน้ำเป็นการเพิ่มทุน (Capital) ให้กับภาคเกษตรกรรม ซึ่งตามหลักทฤษฎีการสร้างเติบโตทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้จะต้องส่งเสริมให้เกิดการลงทุนเพื่อให้เกิดผลตอบแทนหรือสร้างรายได้ที่ยั่งยืน ทั้งสามชั้นของทฤษฎีใหม่เป็นองค์ประกอบซึ่งกันและกัน ซึ่งแสดงความคิดเห็นในเชิงกระบวนการพัฒนาการเศรษฐกิจจากเศรษฐกิจพอเพียง (Subsistence Economy) สู่เศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ (Commercialization) โดยการขยายการผลิตจากระดับพอเพียงไปสู่การผลิตเพื่อขายหรือส่งออก โดยมีตลาดภายนอกท้องถิ่นและนอกประเทศเป็นทางระบายผลผลิตที่เกินความต้องการบริโภคในครัวเรือนและท้องถิ่น อาจกล่าวได้ว่าเป็นการแบ่งปันจากหน่วยเศรษฐกิจที่มั่งคั่งกว่ามายังเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นกลุ่มคนยากจน โดยเน้นการโอนย้ายทรัพยากรมาเพื่อลงทุนในการจัดสร้างแหล่งน้ำ การโอนย้ายในลักษณะนี้ถือเป็นการโอนย้ายทรัพยากรมาให้เป็น “ทุน” (Capital) แก่เกษตรกร นับว่าสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการเศรษฐกิจในระยะหลังที่เน้นความสนใจในการสร้างความเจริญเติบโตพร้อมกับความเสมอภาคในการกระจายรายได้ Ahluwalia and Chenery (1974) ได้กล่าวว่า ถ้าเป็นการโอนย้ายทรัพยากรเพื่อเพิ่มความเสมอภาคทางรายได้ โดยโอนไปในลักษณะให้คนจนได้รับไปใช้ในการบริโภคจะมีผลบั่นทอนการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจโดยรวม เนื่องจากทุนส่วนหนึ่งถูกโอนย้ายจากกิจกรรมที่มีผลิตภาพสูงไปยังกิจกรรมที่มีผลิตภาพต่ำกว่าและมีผลลดศักยภาพในการสะสมทุนโดยรวมในระยะยาว แต่ไร้ผลในการเพิ่มความเสมอภาคในการกระจายรายได้ในระยะยาว ส่วนการโอนย้ายทรัพยากรไปในลักษณะเป็น “ทุน” แก่คนยากจน แต่บั่นทอนอัตราการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจส่วนรวมลงไปบ้าง แต่จะมีผลเพิ่มความเสมอภาคในการกระจายรายได้อย่างยิ่งยวดในระยะยาว เนื่องจากจะมีการเพิ่มผลิตภาพในกลุ่มคนจนที่ได้รับการโอนทุนไป

สอดคล้องกับภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราชาบาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน / มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทยและมูลนิธิสิดศรี-สฤษดิ์วงศ์ (2543 : 143) พระบรมราชาบาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 13 กรกฎาคม 2516 “...ท่านกำลังมีความตั้งใจที่จะทำงานเพื่ออุดมคติพร้อมแล้ว แต่ต่อไป ในเมื่อต้องตกในสิ่งแวดล้อมหรือภาวะที่เปลี่ยนแปลงไป อาจคลายจากอุดมคติและความสุจริตใจไปได้ไม่ยากนัก ฉะนั้น ทุกคนจำเป็นต้องหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาการกระทำของตนให้รอบคอบอยู่เสมอ ระมัดระวังทำการทุกอย่างด้วยเหตุผล ด้วยความมีสติ และด้วยความรู้ตัว เพื่อเอาชนะความชั่วร้ายทั้งมวลให้ได้โดยตลอด และสามารถก้าวไปถึงความสำเร็จที่แท้จริง ทั้งในการทำงานและการครองชีวิต...” อ้างแล้ว (2543 : 198) พระบรมราชาบาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 13 ธันวาคม 2533 “...ในการปฏิบัติงานนั้น ย่อมมีปัญหามาต่าง ๆ เกิดขึ้นได้เสมอ เมื่อปัญหาเกิดขึ้นต้องรีบแก้ไขอย่าทิ้งไว้ให้พอกพูนลุกลามจนแก้ยาก ขอให้ทุกคนพึงระลึกว่าปัญหาทุกอย่างมีทางแก้ไขได้ ถ้าแก้คนเดียวไม่ได้ ก็ช่วยกันคิดช่วยกันแก้หลายคนหลายทาง ด้วยความร่วมมือปรองดองกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น จักได้ไม่กลายเป็นอุปสรรคขัดขวาง และบั่นทอนทำลายความเจริญและความสำเร็จของการทำงาน ตัวการที่จะทำให้แก่ปัญหาไม่ออก ทั้งทำให้ปัญหายิ่งยากยิ่งขึ้นนั้นคือจิตใจและความคิดที่ถูกอคติครอบงำ คนเรา เมื่อมีอคติแล้วมักมองไม่เห็นความจริง หรือถึงจะเห็น ก็ไม่ยอมรับ และเมื่อไม่เห็นหรือไม่ยอมรับความจริงแล้ว ก็ทำให้ไม่ทราบต้นเหตุของปัญหา และแก้ปัญหาไม่ออก ยิ่งไปกว่านั้น ยังจะถูกอคติซ้ำเติมให้เข้าใจผิดแล้ว ก่อปัญหาให้ใหญ่โตซับซ้อนไม่สิ้นสุด วิธีแก้ปัญหานั้น ก่อนอื่นจำเป็นต้องทำให้มันคงเป็นกลางให้ได้

เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ปัญหา และพิจารณาหาเหตุให้ทราบแจ้งชัด การเห็นเหตุของปัญหาอย่างถูกต้องชัดเจน จะช่วยให้คิดเห็นทางแก้ไข และทราบว่าการแก้ปัญหาหนึ่งๆควรจะกระทำโดยวิธีใด จะกระทำได้โดยลำพังตนเองหรือต้องอาศัยความร่วมมือช่วยเหลือจากผู้ใด ฝ่ายใด อย่างไรบ้าง...” อ้างแล้ว (2543 : 199) พระบรมราชาโฆวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 1 สิงหาคม 2539 “... ปัญหาทุกอย่าง ไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ มีทางแก้ไขได้ ถ้ารู้จักคิดได้ดี ปฏิบัติได้ถูก การคิดได้ดีนั้น มิใช่การคิดได้ด้วยลูกคิดหรือด้วยสมองกล เพราะถึงโลกเราในปัจจุบันจะมีวิวัฒนาการไปมากเพียงใดก็ตามก็ยังไม่มีการคิดด้วยวิธีพิเศษชนิดใด สามารถขบคิดแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างสมบูรณ์ การขบคิดวินิจฉัยปัญหา จึงต้องใช้สติปัญญา คือคิดด้วยสติรู้ตัวอยู่เสมอ เพื่อหยุดยั้งและป้องกันความประมาทพลาดผิดและอคติต่างๆมิให้เกิดขึ้น ช่วยให้การใช้ปัญญาพิจารณาปัญหาดังกล่าวเป็นไปอย่างเที่ยงตรง ทำให้เห็นเหตุเห็นผลที่เกี่ยวข้องกันเป็นกระบวนการได้อย่างกระจ่างชัดทุกขั้นตอน และวินิจฉัยได้ถูกต้องว่าปัญหาที่แท้อยู่ตรงไหน จะปฏิบัติแก้ไขได้โดยวิธีใด ส่วนการปฏิบัติได้ถูกนั้น ก็คือปฏิบัติแก้ไขได้ถูกต้องตามหลักการ หลักวิชา หลักเหตุผลและหลักกรรม การคิดได้ดีปฏิบัติได้ถูกนี้ เป็นเรื่องที่เป็นเหตุเป็นผลประกอบกัน และส่งเสริมสนับสนุนกัน เป็นปัจจัยที่สำคัญในการแก้ไขปัญหา ทั้งในการดำรงชีวิตและในการปฏิบัติกิจการงาน...” อ้างแล้ว (2543 : 200) พระบรมราชาโฆวาท พระราชทานแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วันที่ 27 สิงหาคม 2516 “...การทำงานใดๆมีทั้งงานประจำ มีทั้งอุปสรรค มีทั้งปัญหา มีทั้งการปรับปรุงขอให้ใช้สมองพิจารณา เรามีสมองอยู่ในกรรมสิทธิ์ของแต่ละคน และมีสิทธิ์ของเราที่จะใช้สมองในทางที่ดีเพื่อตนเอง เพื่อสร้างชีวิตให้ก้าวหน้า เพื่อหาความดีใส่ตัว เพื่อสร้างความดี และเพื่อเป็นผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีปัญญา มีความคิดที่รอบคอบ เพื่อสร้างสังคมที่น่าอยู่ ที่มั่นคง ที่ปลอดภัย...” อ้างแล้ว (2543 : 201) พระบรมราชาโฆวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 13 กรกฎาคม 2532 “...ในชีวิตของเรา แต่ละคนต้องผ่านพบเรื่องราวและเหตุการณ์หลายหลากมากมายมาตั้งแต่เกิด หลายเรื่องหลายสิ่งเป็นปัญหา ที่ต้องนำมาขบคิดหาเหตุผลความกระจ่างจริง เพื่อยุติแก้ไข ประสบการณ์ในการพิจารณาแก้ปัญหาเหล่านี้ย่อมสั่งสมเพิ่มพูนขึ้นเป็นความรู้ความฉลาดอันกว้างขวางลึกซึ้ง ซึ่งถ้ารู้จักนำมาปรับใช้ควบคู่กับความรู้ทางวิชาการ ให้ถูกถ้วนพอเหมาะพอดี ด้วยความเพ่งพินิจโดยละเอียดรอบคอบแล้ว จะยังประโยชน์แก่การปฏิบัติงานอย่างวิเศษสุด...”

2. การพัฒนาที่เน้นความเรียบง่าย มีความเป็นไปได้และสอดคล้องกับภูมิปัญญาชาวบ้าน

(Simplicity , practicality and indigenous development approach)

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม การพัฒนาของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาที่เน้นความเรียบง่าย มีความเป็นไปได้และสอดคล้องกับภูมิปัญญาชาวบ้าน กล่าวคือ

2.1 ในเรื่องของวิธีการปรับปรุงบำรุงดินจะเห็นว่าเมื่อรวมครัวเรือนโดยส่วนใหญ่ได้ใช้วิธีปุ๋ยธรรมชาติ (ใช้ปุ๋ยธรรมชาติอย่างเดียวและใช้สารเคมีด้วย) ซึ่งอยู่ในระดับที่น่าพอใจ แต่ก็จะต้องส่งเสริมให้มีการปรับปรุงบำรุงดินด้วยวิธีธรรมชาติมากขึ้น ส่วนในเรื่องของวิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชนั้นจะเห็นว่าเมื่อรวมครัวเรือนที่ได้ใช้วิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีชีวภาพ สารธรรมชาติและวิธีกลแล้ว (ใช้วิธีชีวภาพ สารธรรมชาติและวิธีกลอย่างเดียวและใช้สารเคมีด้วย) ส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ แต่ก็จะต้องส่งเสริมให้มีการใช้วิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีชีวภาพ สารธรรมชาติและวิธีกลมากขึ้น รวมไปถึงการใช้วิธีผสมผสาน ขณะที่กลุ่มที่ 3 ยังนิยมใช้สารเคมีเข้ามาใช้ทำการเกษตร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะต้องการเร่งผลผลิตให้ทันตามความต้องการแต่กลับลืมนึกถึงผลกระทบที่ได้รับโดยเฉพาะในเรื่องของสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

ซึ่งผลเสียของการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้สารเคมี มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ใช้แต่ก็มีวิธีการแก้ไขโดยการลดการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช แล้วนำความรู้ที่ได้จากเจ้าหน้าที่มาปรับใช้ เช่น การนำสะเดามาสกัด รวมไปถึงวิธีการป้องกันตนเอง เช่น ใช้ผ้าปิดจมูก ใส่เสื้อผ้าให้มิดชิด ส่วนกลุ่มที่ 3 ส่วนใหญ่ใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชแล้วมีผลเสียต่อสุขภาพ และส่วนใหญ่ไม่ได้แก้ไขใดๆ เพราะจำเป็นต้องฉีดต่อไป เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มากที่สุด

สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสันติ บางอ้อและคณะ (2542) ที่กล่าวว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานในการผลิต โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม และไม่นำเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ไม่สอดคล้องกับทักษะความรู้พื้นฐานของผู้ประกอบการมาใช้ โดยไม่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน ไม่สอดคล้องกับสภาพวัตถุดิบในท้องถิ่น จนนำไปสู่การนำเข้าปัจจัยการผลิตโดยไม่จำเป็น

2.2 ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตดีขึ้นกล่าวคือ ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายโดยเฉพาะกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการรักษา/อนุรักษ์และปกป้องชุมชนของตนเอง การรู้จักใช้เวลาว่างจากการทำการเกษตรโดยนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ หวาย ก้านมะพร้าว ผักตบชวา ฯลฯ นำมาประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องมือเพื่อประโยชน์ทั้งในการประกอบอาชีพและในการดำเนินชีวิตประจำวัน รู้จักนำพืชพันธุ์ธรรมชาติมาเป็นสมุนไพร เพื่อทำเป็นยารักษาโรคเวลาเจ็บป่วย รู้จักผสมผสานภูมิปัญญาชาวบ้านร่วมกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เช่น การปลูกพืชผักปลอดสารพิษ การปลูกผักทั้งในและนอกมุ้งตาข่าย การใช้สารสะเดาฉีดพ่นป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช

สอดคล้องกับงานเขียนทางวิชาการของโสภณพงศ์ เหนือรักษ์และคณะ (2539 : 54-58) ที่กล่าวว่า การเกษตรกรรมในยุคต่อไปนี้จำเป็นต้องเป็นไปเพื่อเกื้อกูลต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในขณะเดียวกันสิ่งที่จะต้องได้รับการปฏิบัติไปด้วยกันอย่างพร้อมเพรียงกันอยู่เป็นประจำเสมอ ก็คือการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติไร่ นา หรือพื้นที่ฟาร์มที่เหลืออยู่ให้ฟื้นคืนกลับสู่ความอุดมสมบูรณ์ทางการเกษตรโดยเร็ว เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพการผลิตสูงสุด ผลผลิตและรายได้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป โดยเริ่มต้นจากไร่-นา สู่ชุมชนย่อย สังคมชาวบ้าน เมืองและประเทศชาติโดยรวมเป็นขั้นสุดท้าย นอกจากนี้ยังได้กล่าวว่า วิสัยทัศน์ใหม่ของการเกษตรไทย ไม่ใช่เพียงการมองเห็นเป็นการมุ่งผลิตอาหารเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องเป็นการผลิตอาหารและยา (สมุนไพร) ควบคู่กันไปด้วยเสมอ โดยอาศัยประสบการณ์และความรู้สั่งสมของบรรพบุรุษไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มากขึ้น การบริหารจัดการศัตรูพืชโดยชีววิธี อาศัยความสมดุลทางธรรมชาติระหว่างศัตรูของแมลงศัตรูพืชและแมลงศัตรูพืช จึงเป็นวิธีการที่สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้โดยอาศัยหลักการเหตุผลแห่งการเกื้อกูลพึ่งพาและการรักษาคุณภาพของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในระบบนิเวศเกษตรนั่นเอง

2.3 สำหรับในเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมที่ดีขึ้น กล่าวคือ ทั้ง 2 กลุ่มเห็นด้วยอย่างยิ่งกับการทำทฤษฎีใหม่แล้วทำให้มีการพัฒนาดนเองมากขึ้นโดยเน้นความเรียบง่าย รู้จักนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตมากขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสำราญ แสงจิว (อ้างแล้ว : 106-107) ที่กล่าวว่า การเลือกวิถีชีวิตของผู้ใหญ่วิบูลย์เป็นชีวิตที่เรียบง่ายไม่ได้ขัดกับธรรมชาติและสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้ เพราะสังคมเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เกษตรธรรมชาติที่เน้นวิถีการผลิตตามธรรมชาติ ไม่ใช่ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง เป็นการ

พัฒนาตามสมดุลของระบบนิเวศวิทยา โดยอาศัยพื้นฐานของวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของเกษตรกร ผลผลิตการเกษตรปราศจากมลพิษที่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตของเกษตรกร ผู้บริโภค และสภาพแวดล้อมของระบบนิเวศ การเพิ่มศักยภาพของเกษตรกรให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยการผลิตพืชอาหารเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว เป็นการผลิตพืชอาหารก่อนเพื่อการบริโภค แต่ไม่ได้ระบุว่าต้องปลูกข้าว ซึ่งในจุดนี้ผู้ใหญ่วิบูลย์เห็นว่าเกษตรกรต้องเรียนรู้ในการจัดการวิถีชีวิต ซึ่งให้ปลูกพืชที่เกษตรกรมีความถนัดและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และภูมิอากาศ ในส่วนที่ไม่สามารถผลิตเองได้ เกษตรกรต้องรู้จักการจัดการให้ได้มาในสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เป็นการแลกเปลี่ยนหรือนำพืชที่มีคุณค่าไปแปรรูปให้เกิดประโยชน์ เพื่อซื้อปัจจัยอื่นที่จำเป็น ผู้ใหญ่ไม่ได้เจาะจงว่าต้องผลิตเองทั้งหมด นอกจากนี้ยังถือเป็นการปลูกพืชที่มีความหลากหลายและมีกิจกรรมอื่นๆ เช่น การเลี้ยงสัตว์ เพื่อมีอาหารพอเพียงตลอดปีและมีปัจจัย 4 พอเพียง ผลพลอยได้คือการมีรายได้เสริมสม่ำเสมอ ซึ่งต่างจากการปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดเดียว

3. การพัฒนานับหลักการพึ่งตนเองอย่างพอเพียง (Self – Sufficiency)

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม การพัฒนาของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนานับหลักการพึ่งตนเองอย่างพอเพียง กล่าวคือ

3.1 ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 สามารถที่จะจัดสรรพื้นที่นำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่มากกว่ากลุ่มที่ 3 ทั้งทางการเกษตรที่นิยมปลูกแบบผสมผสานสลับกันไป เพื่อลดความเสี่ยงจากที่เคยปลูกเพียงชนิดเดียวหรือไม่กี่ชนิด ขณะที่กลุ่มที่ 3 ปลูกเพียงบางชนิดทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้อจำกัดในด้านความรู้ ในการปลูกพืชที่ถูกต้อง เรื่องของเวลาหรือยังไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เท่าใดนัก ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่และการเกษตรผสมผสานซึ่งถือเป็นการทำการเกษตรควบคู่ไปกับการเลี้ยงสัตว์ที่ครบวงจร เพื่อให้มองเห็นความสำคัญของการพออยู่พอกินในระดับเบื้องต้นเสียก่อนและที่หลีกเลี่ยงจากการบริโภคสามารถจำหน่ายเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่มีฐานะดีขึ้นหลังจากการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติทั้งนี้เนื่องจากรู้จักความพอเพียงและประหยัดมากขึ้น รองลงมาคือมีรายได้เพิ่มขึ้นหลาย ๆ ทางและมีความเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น

สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสำราญ แสงจิว (อ้างแล้ว : 107) ที่กล่าวว่า การพึ่งตนเองคือการมีชีวิตที่ไม่ต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่าง ๆ มากเกินไป เน้น "เกษตรกรรมพื้นฐานและการจัดการ" คือ ในช่วงแรกที่ทำให้ชีวิตพออยู่ได้ มีกินไปเรื่อยๆ ซึ่งมีปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค ซึ่งต้องใช้เวลาสะสม ซึ่งในช่วงหลังเป็นการวางแผนปลูกต้นไม้เพื่อเป็นสวัสดิการให้กับชีวิตที่เหน็ดเหนื่อย ซึ่งเกษตรกรก็ควรมีบำเหน็จเหมือนข้าราชการ การพึ่งตนเองในความหมายของผู้ใหญ่ โยงไปสู่ความเป็นอิสระ ความพร้อมในการตัดสินใจด้วยตนเอง การเลือกทางเลือกและทางออกของชีวิต

สอดคล้องกับงานเขียนทางวิชาการของโสภณพงศ์ เหนือรักษ์และคณะ (2539 : 94) ที่กล่าวว่า การปลูกพืชอาหารตระกูลถั่วต่าง ๆ กิจกรรมเลี้ยงไก่เทศเปิดเทศ การเลี้ยงปลาสร้างความสมบูรณ์ในไร่นาเป็นสิ่งจำเป็นเบื้องต้นของชีวิตและครอบครัว นั่นคือ เป็นการช่วยรายได้เพิ่มขึ้นทางอ้อมนั่นเอง

สอดคล้องกับภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน / มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทยและมูลนิธิสฤตศรี-สฤษดิ์วงศ์ (2543 : 134) พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยขอนแก่น วันที่ 18 ธันวาคม 2540 : 134 "...คนเราเมื่อมีความรู้ความสามารถที่ดีเป็นทุนรอนอยู่จะไม่มีความอับจน ย่อมหาทางสร้างตัวสร้างฐานะให้ก้าวหน้าได้เสมอ ข้อสำคัญในการสร้างตัวสร้างฐานะนั้นจะต้องถือหลักค่อยเป็นค่อยไป

ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวังและความพอเหมาะพอดี ไม่ทำเกินฐานะและกำลังหรือทำด้วยความรีบเร่ง เมื่อมีพื้นฐานแน่นหนารองรับพร้อมแล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญในระดับที่สูงขึ้น ตามต่อกันไปเป็นลำดับ ผลที่เกิดขึ้นจึงจะแน่นอน มีหลักเกณฑ์ เป็นประโยชน์แท้และยั่งยืน...”

3.2 สำหรับในเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมที่ดีขึ้น กล่าวคือ ทั้ง 2 กลุ่มเห็นด้วยอย่างยิ่งกับทฤษฎีใหม่ที่ได้ทำให้มองเห็นความสำคัญมากขึ้นว่าการปลูกข้าวเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวให้พอเพียงเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก ทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวประหยัดค่าใช้จ่ายมากขึ้น ทำให้ครอบครัวมีภาระหนี้สินลดน้อยลง ทำให้ครอบครัวมีเงินออมมากขึ้น ทำให้มีความสามารถในการส่งเสริมบุตรหลานให้เรียนหนังสือมากขึ้น ทำให้รู้จักปลูกไร่พืชสวนผสมที่สร้างรายได้หมุนเวียนได้มากขึ้นและทำให้ลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาพืชเกษตรหลักแต่เพียงอย่างเดียว

ความเสี่ยงของเกษตรกรผู้ทำทฤษฎีใหม่นั้นต่ำมาก เพราะไม่ต้องอิงอาศัยการขายผลิตผลส่วนใหญ่สู่ตลาด เพื่อเป็นรายได้สำหรับค่าใช้จ่ายดำรงชีวิต เมื่อความเสี่ยงจากการพึ่งพิงราคาตลาดและปัจจัยแวดล้อมอื่นๆต่ำ ผลกระทบอันเกิดจากวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจของภูมิภาคหรือของโลกที่จะมีต่อมาตรฐานการครองชีพของเขาจึงมีน้อยมาก ดังนั้น ถ้าเรานิยามความสุข ว่าหมายถึง รายรับที่สม่ำเสมอและความไม่อดอยาก ทฤษฎีใหม่เป็นแนวคิดที่น่าสนใจและเหมาะสมอย่างยิ่งต่อเกษตรกรในโลกที่มีภาวะเศรษฐกิจและราคาพืชผลที่ผันผวนและคาดคะเนไม่ได้ ความเสี่ยงและความไม่แน่นอนของผลผลิตและรายได้ อันเป็นผลมาจากความแปรปรวนสภาพดินฟ้าอากาศและความต้องการของตลาดเป็นปัญหาหลักประการหนึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประดิษฐ์ วิศุภกรและคณะ (2542) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “แนวคิดทฤษฎีใหม่กับการประยุกต์ทฤษฎีการเงินยุคใหม่ในสังคมเกษตรกรรม” ที่ได้พิจารณาถึงผลตอบแทนและความเสี่ยง โดยเห็นว่าทฤษฎีใหม่ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น เนื่องจากช่วยลดปัจจัยความไม่มั่นคงในรายได้ ทั้งนี้โดยใช้ทฤษฎีการเงิน 3 ประการมาอธิบาย กล่าวคือ ทฤษฎีการลงทุนสมัยใหม่ (Modern Portfolio Theory) ซึ่งให้เห็นว่าการปลูกพืชที่หลากหลาย ก่อให้เกิดการกระจายการลงทุนและสามารถลดความเสี่ยงของเกษตรกร ขณะที่ทฤษฎี Theory of Immunization สะท้อนให้เห็นว่าการปลูกพืชที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ ช่วยลดโอกาสที่จะเกิดความทุกข์ยากเนื่องจากความผันผวนของระบบราคาในตลาดได้ และทฤษฎีการหามูลค่าของสิทธิ (Put option or Theory of Insurance) ที่กล่าวถึงการชดเชยว่าเป็นวิธีทางหนึ่งในการสร้างความแข็งแกร่งของชุมชนและสหกรณ์ ช่วยให้เกิดการสร้างหลักประกันต่อความเสี่ยง โดยผลตอบแทนของการลงทุนในบ่อน้ำประกอบด้วย 2 ส่วน คือส่วนที่เป็นกระแสเงินที่เกิดจากรายได้จากผลผลิตที่เพิ่มขึ้นและส่วนที่เป็นมูลค่าของ Option ที่เป็นบวกเพราะช่วยลดความผันผวนของผลผลิตและทำให้เกิดความแน่นอนของรายได้

สอดคล้องกับงานวิจัยของอุปถัมภ์ สายแสงจันทร์และคณะ (2542) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การประกันภัยพืชผลทางการเกษตรของประเทศไทย” พบว่าการเพิ่มทางเลือกในการบริหารความเสี่ยงของเกษตรกรโดยการประกันภัยพืชผลเป็นทางหนึ่งที่ทำให้สามารถลดความไม่แน่นอนของผลผลิตหรือรายได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อระดับของทุนหรือระดับมาตรฐานการครองชีพของตน การที่รัฐบาลต้องใช้งบประมาณปีละหลายพันล้านบาทในการช่วยเหลือเป็นคราวๆนั้น ไม่สอดคล้องกับหลักทฤษฎีที่เกี่ยวกับความคุ้มค่าของการใช้งบประมาณ หลักสำคัญของการพัฒนาแบบยั่งยืนมุ่งส่งเสริมให้เกษตรกรมีความสามารถพึ่งพาตนเองได้

สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสันติ บางอ้อและคณะ (2542) ที่กล่าวว่า การใช้ประโยชน์จากปัจจัยการผลิตในท้องถิ่นให้มีสัดส่วนที่เหมาะสม เนื่องจากมีต้นทุนที่ต่ำกว่า เพราะช่วยลดความเสี่ยงในการขาด

แคลนวัตตฤติบในการผลิต โดยแนะเพิ่มเติมว่าประเด็นการยกระดับปัจจัยการผลิตในท้องถิ่นนั้น การใช้ระบบการคัดกรองกำหนดมาตรฐานและพัฒนากระบวนการข้อตกลง (Contract) ให้มีประสิทธิภาพ

4. กระบวนการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ มีการทดลองและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

(Action learning and continious improvement)

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม การพัฒนาของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ มีการทดลองและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น กล่าวคือ

4.1 การเรียนรู้ให้เกิดทักษะเพิ่มขึ้นนั้นกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่เข้าไปฝึกอบรม/ทำและดูกิจกรรมต่างๆ รองลงมาคือ เข้าไปขอพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ เข้าไปศึกษาหาความรู้ในการประกอบอาชีพ และเข้าไปพบเจ้าหน้าที่เพื่อขอคำปรึกษาแนะนำด้านต่างๆ สำหรับกิจกรรมในระดับต้นๆที่นิยม เช่น สาธิตด้านการเกษตรในรูปทฤษฎีใหม่ รองลงมาคือ เรื่องของงานสวนสมเด็จพระศรีฯ การสาธิตธุรกิจการเกษตร การฝึกอบรมอาชีพเกษตรกรรม การส่งเสริมเกษตรธรรมชาติ สาธิตการปลูกพืชและไม้ผล ฯลฯ เรื่องของการส่งเสริมการปลูกพืชและขยายพันธุ์ เรื่องของความรู้เรื่องป่าชุมชน เรื่องของงานเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่า นอกจากนี้ยังมีกรอบการบัญชีขั้นพื้นฐาน ซึ่งการทำบัญชีรายรับ – รายจ่ายในการทำการเกษตรของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มยังมีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 จะได้รับคำแนะนำมากกว่ากลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 ตามลำดับ สำหรับการบัญชีรายรับ – รายจ่ายทั้ง 3 กลุ่มนั้น บางครัวเรือนเคยปฏิบัติแต่ปัจจุบันไม่ได้ปฏิบัติแล้วเพราะทำแล้วรายจ่ายมากกว่ารายได้ ทำให้รู้สึกท้อแท้และไม่มีเวลา รายละเอียดของรายได้รายจ่ายมีมากทำให้เกิดความยุ่งยากในการจัดทำ ฯลฯ แต่การจัดทำบัญชีดังกล่าวจะให้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของเกษตรกรเป็นอย่างดีโดยเฉพาะในเรื่องของการพัฒนาจะทำให้คนเหล่านี้ได้รับทราบถึงต้นทุน กำไร ในการประกอบอาชีพจึงเป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสนใจในเรื่องนี้ให้มากยิ่งขึ้น โดยให้ความรู้และปรับปรุงการทำให้แบบฟอร์มของการทำบัญชีให้เหมาะสมกับเกษตรกรต่อไปทดลองการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์น้ำและดิน การทำกาวเหนียวดักแมลงวันและการใช้เสาป้องกัน การกำจัดแมลงศัตรูพืชผัก เป็นต้น โดยส่วนใหญ่ความรู้ที่ได้รับสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตนเองได้มากขึ้น

สอดคล้องกับงานเขียนทางวิชาการของโสภณพงศ์ เหตุานุรักษ์และคณะ (2539 : 92-93) ที่กล่าวว่า การฝึกอบรมดูงาน จัดว่าเป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาตนเองที่ได้รับการยอมรับกันทั่วโลก สามารถเอื้อประโยชน์ต่อการนำมาซึ่งเสริมประสบการณ์ ความรู้ต่อชีวิตและการงานได้มากขึ้น การเผยแพร่ให้ความรู้ เพื่อปลูกจิตสำนึกเกิดวิสัยทัศน์และกระบวนการทัศนที่ถูกต้องต่อวิถีการเกษตรกรรมตามแนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่พระราชทาน” จึงควรเป็นกิจกรรมที่ได้รับการตอบสนองมากขึ้น โดยเฉพาะเกษตรกรสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ หรือผู้ที่ประสงค์จะดำเนินการพัฒนาชีวิตตนเอง เป็นการดึงเอาออกมาใช้ประโยชน์แห่งศักยภาพมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวตนของตนเอง การพลิกฟื้นแผ่นดินให้มีชีวิตกลับคืนมา จำเป็นต้องดำเนินควบคู่กันไปพร้อมกับกระบวนการพัฒนาด้านอื่นๆ โดยเฉพาะการพัฒนาในแง่ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุดในการพัฒนาประเทศ ศักยภาพความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล ต้องได้รับการพัฒนาอยู่เสมอ การปลูกจิตสำนึกจิตวิญญาณเปรียบเสมือนการประจุไฟฟ้าแก่แบตเตอรี่ จักต้องปฏิบัติอยู่เสมอเพียงใด การพัฒนาตนเอง การหาความรู้ ประสบการณ์ในการฝึกอบรม ดูงาน ก็จะต้องปฏิบัติอยู่เสมอด้วยเช่นกัน

4.2 หลังจากได้ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่แล้วส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตมีความเด่นชัดด้านต่างๆ ในระดับสูง ไม่ว่าจะเป็นการรู้จักนำเทคนิคการผลิตและเทคโนโลยีเครื่องมือเครื่องมือนำมาช่วย เช่น การผลิตและการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น น้ำผลไม้พร้อมดื่ม ไวน์จากผลไม้ สมุนไพรผง เป็นต้น การมีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูล เช่น การจัดการ การประกอบอาชีพ ฯลฯ การมีโอกาสได้เรียนรู้ ฝึกอบรมเพิ่มเติมด้านต่างๆ ที่สนใจและเห็นว่ามีประโยชน์ และเมื่อต้องการเรียนรู้เทคโนโลยีต่างๆ เชื่อมั่นว่าจะทำให้ตนมีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น

4.3 สำหรับการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมาย พบว่าโดยส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าทฤษฎีใหม่ทำให้รู้จักและกล้าที่จะลองผิดลองถูกจนได้แนวทางใหม่ในการพัฒนาอาชีพของตนมากขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสำราญ แสงจิว (อ้างแล้ว : 108) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ของผู้ใหญ่เกิดจากการ "สั่งสม" จากการปฏิบัติหรือการมองออกไปจากประสบการณ์จริง ผู้ใหญ่กล่าวว่า ตัวท่านเป็นเกษตรกรมาเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาความอยู่รอดของเกษตรกรรายย่อยตั้งแต่เริ่มต้นและมีการสรุปบทเรียนในการปฏิบัติ สุดท้ายมีการนำเสนอเป็นรูปธรรมสู่การปฏิบัติเพื่อเป็นตัวอย่างแก่เกษตรกรผู้สนใจแนวทางการพัฒนากระแสนทางเลือกใหม่

สอดคล้องกับภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน / มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทยและมูลนิธิสิดดรี-สฤทธวิทย์ (2543 : 149) พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วันที่ 18 ตุลาคม 2517 "...การมีความรู้ความถนัดทางทฤษฎีประการเดียว ไม่เพียงพอที่จะทำให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานได้เต็มที่ ผู้ที่ฉลาดสามารถแต่ในหลักวิชา โดยปรกติวิสัยจะได้แต่เพียงชี้แนะให้ผู้อื่นทำ ซึ่งเป็นการไม่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่อาจทำให้ผู้ใดเชื่อถือหรือเชื่อฟังอย่างสนิทใจได้ เหตุด้วยไม่แน่ใจว่าผู้ชี้แนะจะจริงทำได้จริงหรือไม่ ความสำเร็จทั้งสิ้นเกิดขึ้นได้เพราะการลงมือกระทำ ดังนั้น ผู้ที่ชำนาญทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ จึงจัดว่ามีคุณสมบัติครบถ้วน และมีขีดความสามารถสูง เป็นที่เชื่อถือและวางใจได้ว่า จะดำเนินงานทั้งปวงอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะสามารถทำงาน สิ่งงาน และสิ่งคนได้อย่างถูกต้องแท้จริง ..." อ้างแล้ว (2543 : 150) พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วันที่ 23 มิถุนายน 2519 "...ความรู้ที่ศึกษามา ซึ่งเป็นความรู้ทางทฤษฎีนั้น คือรากฐานและต้นทุนสำคัญสำหรับที่จะนำไปปฏิบัติงานการ ความรู้ทางทฤษฎีนี้ จำเป็นที่จะต้องทบทวนเสริมสร้างอยู่เสมอ และนำมาประกอบการปฏิบัติ เมื่อเอาความรู้ทางทฤษฎีมาประสมประสานปรุงแต่งกับความรู้จากการปฏิบัติอย่างสอดคล้องเหมาะสมแล้วงานที่ทำก็จะบรรลุผลที่จะพึงภาคภูมิใจได้สมปรารถนา..."

5. การเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นลำดับ / ขั้นตอนและครอบคลุมวิถีชีวิตทุกด้านของคน (Incremental changes and integrated lifestyle)

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม การพัฒนาของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นลำดับ / ขั้นตอนและครอบคลุมวิถีชีวิตทุกด้านของคน กล่าวคือ

5.1 ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 โดยส่วนใหญ่ไม่มีแรงงานไปทำงานที่อื่น ส่วนกลุ่มที่ 3 โดยส่วนใหญ่มีแรงงานไปทำงานที่อื่น ส่วนในเรื่องของการกลับมาทำงานที่บ้าน 2 กลุ่มแรกกลับมาทั้งถาวรและชั่วคราวมีในระดับหนึ่ง ส่วนกลุ่มที่ 3 ไม่ได้กลับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสาเหตุบาง

ประการ เช่น เรื่องของผลตอบแทนที่เห็นผลได้เร็วกว่าการทำการเกษตร ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกด้านอาชีพกลุ่มชาวไร่อ้อย รองลงมาคือ กลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มยูวเกษตรกร กลุ่มสหกรณ์การเกษตรและกลุ่มสหกรณ์โคนม ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกด้านสังคมกลุ่มฌาปนกิจและกลุ่มออมทรัพย์ในอัตราส่วนเท่าๆกัน รองลงมาคือ กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน นอกจากนี้โดยส่วนใหญ่เห็นด้วยเกี่ยวกับการคมนาคมที่สะดวกสบายรวดเร็วเนื่องจากถนนหนทางดีขึ้น บุตรหลานมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มขึ้น ตลอดจนการรักษาพยาบาลสะดวกรวดเร็วเนื่องจากมีศูนย์ศึกษาฯ ตั้งอยู่ในหมู่บ้านหรือตั้งอยู่ใกล้หมู่บ้าน

สอดคล้องกับงานวิจัยของกองประเมินผลและข้อมูล สำนักงาน กปร. (2542) ที่ได้ทำการประเมินผลการขุดสระเก็บกักน้ำตามทฤษฎีใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ที่กล่าวว่า การทำทฤษฎีใหม่ ทำให้เศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น ทำให้ใช้หนี้สินหมด มีเงินต่อเติมบ้าน ลดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน มีน้ำใช้เกือบตลอดปีถึงแม้ว่าจะมีช่วงแล้งบ้างแต่เมื่อเทียบกับก่อนเข้าโครงการฯเห็นได้ชัดเจนว่าดีกว่าเดิมมาก สามารถทำการเกษตรได้ดี เพราะมีสระเป็นของตนเอง ช่วยให้ครอบครัวได้อยู่กันพร้อมหน้าไม่ต้องออกไปหางานทำในเมือง ลดปัญหาสังคม

5.2 หลังจากได้ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่แล้วส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตมีความเด่นชัดด้านต่างๆ ในระดับสูง ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม ได้แก่ สมาชิกในครอบครัวมีการทำกิจกรรมร่วมกันมาก มีการไปทำงานต่างถิ่นน้อย มีเวลาในการพูดคุยปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนในเรื่องต่างๆมาก มีความสามารถในการดูแลบุตรหลานและผู้สูงอายุมาก ใช้เวลาในการเล่นการพนัน/การดื่มสุราน้อยหรือไม่มี/ไม่เคยเล่นการพนัน/การดื่มสุรา นำพืชพันธุ์และผลไม้จากเรือกสวนไร่นาที่เหลือจากการบริโภคมาแจกญาติสนิทมิตรสหายและเพื่อนบ้าน ใกล้เรือนเคียง ในชุมชนมีการแลกเปลี่ยน/พูดคุย/ปรึกษาหารือ/ประชุมในเรื่องต่างๆมาก ในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนแรงงานลงแขก รู้จักนำเอาพืชพันธุ์และผลไม้จากเรือกสวนไร่นา ที่เหลือจากการบริโภคมาทำการแปรรูปเพื่อเก็บรักษาสำรองไว้ในระยะยาว อีกทั้งยังรู้จักนำมาแปรรูปเพื่อจำหน่ายซึ่งถือเป็นการเพิ่มรายได้ อีกทางหนึ่ง

สอดคล้องกับงานวิจัยของแดงอ่อน มั่นใจตนและคณะ (2542) ที่ได้ทำการวิเคราะห์ทฤษฎีใหม่ในแง่การพัฒนาสังคมที่กล่าวว่า การเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่จะช่วยให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการทำกิจกรรมหลายอย่าง การมีน้ำเพียงพอ การเน้นความสามัคคีในระดับชุมชน ส่งผลให้สามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยลดต้นทุน ลดการใช้สารเคมี คนมีงานทำในพื้นที่ มีอาหารสมบูรณ์ มีรายได้ต่อเนื่อง ชุมชนมีอำนาจต่อรองสูงขึ้นกล่าวได้ว่าการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สิ่งแวดล้อม การศึกษา สุขภาพและรายได้ของเกษตรกรดีขึ้น

สอดคล้องกับภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน / มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทยและมูลนิธิสตรี-สฤษดิ์วงศ์ (2543 : 145) พระราชดำรัส พระราชทานเพื่อเชิญไปอ่านในการสมมนาของมูลนิธิช่วยเหลือนักกำพร้าของสตรีไทยมุสลิมแห่งประเทศไทยฯ วันที่ 1 พฤศจิกายน 2540 "...ความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจหรือสังคมก็ตามย่อมขึ้นอยู่กับฐานะความเจริญมั่นคงของบุคคลในชาติเป็นสำคัญ และความเจริญของคนทั้งหลายนั้น จะเกิดมีได้ก็ด้วยการประพฤติชอบ และการหาเลี้ยงชีพชอบ ผู้ที่จะสามารถประพฤติปฏิบัติได้ดังนี้ จำเป็นจะต้องมีทั้งวิชาความรู้ ทั้งหลักธรรมทางศาสนาเพราะสิ่งแรกเป็นปัจจัยสำหรับใช้กระทำการงาน สิ่งหลังเป็นปัจจัยสำหรับส่งเสริมความประพฤติและการปฏิบัติการทำงานให้ชอบ ให้ถูกต้องและเป็นธรรม วิชาการกับหลักธรรมนี้มีประกอบกันพร้อมในผู้ใดผู้นั้นย่อมจะประสบความสำเร็จและ

ความสำเร็จทั้งในชีวิตและกิจการงานซึ่งย่อมจะส่งผลสะท้อนถึงส่วนรวมต่อไป คือทำให้บ้านเมืองมีความเจริญมั่นคง ทำให้สังคมเป็นสังคมที่ผาสุกสงบ น่าอยู่ น่าอาศัย..."

5.3 สำหรับในเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมที่ดีขึ้น กล่าวคือ ทั้ง 2 กลุ่มเห็นด้วยอย่างยิ่งกับทฤษฎีใหม่ที่ทำให้มองเห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันของชุมชนมากขึ้น เช่น มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันหรือลงแขก และทำให้ได้ทราบแนวทางการจัดสรรและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

สอดคล้องกับผลงานวิจัยของณรงค์ เพชรประเสริฐ (2540) ที่กล่าวว่า กระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน เมื่อใดก็ตามที่ชุมชนมีความเข้มแข็ง ซึ่งรวมไปถึงความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจแล้ว ชุมชนจะมีกำลังซื้อ (Purchasing Power) มากขึ้น นั่นคือ เน้นการพึ่งพิงความต้องการภายใน (Domestic Demand) แทนการพึ่งพิงความต้องการภายนอก (External Demand)

สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสำราญ แสงจิว (อ้างแล้ว : 108-109) ที่กล่าวว่า การพัฒนาเช่นนี้ไม่ได้เป็นการปฏิเสธรอบตลาด แต่เป็นการพัฒนาตามลำดับขั้นแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยเน้นการสร้างรากฐานให้มั่นคงก่อน ซึ่งมี 2 ทางเลือก ทางหนึ่งทำเกษตรเพื่อยังชีพ ทางที่สองพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรม ชุมชนและธุรกิจ เป็นการค่อยๆ สะสม ซึ่งไม่ใช้การเพิ่มปริมาณโดยเร็ว เป็นการพัฒนาสู่ความเจริญเข้าสู่ระบบตลาดในเชิงเพิ่มความเข้าใจ ความรู้เท่าทัน นอกจากนี้ยังถือเป็นวิถีองค์รวมของการดำเนินชีวิตที่โยงเอาความรู้ การรับรู้ การไตร่ตรองใคร่ครวญ เชื่อมเป้าหมายและวิถีสู่เป้าหมายนั้นอย่างเป็นเอกภาพ เป็นความรู้ที่ไม่ได้เป็นคนละอย่างกับคุณธรรม เป็นความรู้บนวิถีแห่งความรู้แจ้ง โดยสรุปเป็นการเริ่มต้นจากการพึ่งตนเองได้ในด้านปัจจัย 4 ต่อมาจึงมีการวางแผนเพื่อสวัสดิการของชีวิต สังคมและศาสนา โดยหลักพุทธวิธีที่กล่าวว่าเหมือนการปฏิบัติธรรมที่ให้สติ สันโดษ สมถะ ละกิเลสและไม่ประมาท เป็นการสร้างความมั่นคงกับชีวิตทั้งระยะสั้นและระยะยาว

6. การพัฒนากลไกที่มีอยู่เดิมและความช่วยเหลือจากภายนอก (Strengthening existing mechanism and multi – partnership approach)

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม การพัฒนาของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนากลไกที่มีอยู่เดิมและความช่วยเหลือจากภายนอก กล่าวคือ ส่วนใหญ่ได้รับการช่วยเหลือและส่งเสริมจากทางศูนย์ศึกษาในเรื่องต่างๆ เช่น การขุดสระ การแจกพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ ทำให้ช่วยลดต้นทุนในการผลิตหรือการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่พอสมควร แต่ในบางสถานการณ์ในเรื่องของการขุดสระและการทำระบบน้ำถือเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยให้กักเก็บน้ำและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ข้อจำกัดในเรื่องของงบประมาณเป็นเรื่องสำคัญในระดับต้นๆ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดการหมุนเวียนกู้ยืมเงินขึ้น ซึ่งประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มโดยส่วนใหญ่จะกู้ยืมเงินจากธนาคารหรือธนาคาร ธกส. รองลงมาคือสหกรณ์

สอดคล้องกับงานวิจัยของวิศาล บุปผเวสและคณะ (2542) กล่าวว่า ความร่วมมือระหว่างเกษตรกรกับหน่วยเศรษฐกิจนอกกลุ่มเกษตรกรในทฤษฎีใหม่ เป็นการร่วมมือที่ต่างฝ่ายต่างได้รับประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ในด้านการลดต้นทุนปัจจัยการผลิต สามารถเข้าถึงแหล่งทุน มีช่องทางตลาดสำหรับผลผลิตกว้างขวางขึ้น ขายผลผลิตได้ในราคาที่เหมาะสมในตลาดแข่งขันเสรีและประหยัดต้นทุนในการซื้อขายแลกเปลี่ยน (Transaction Cost) การร่วมมือที่อยู่บนพื้นฐานของการได้รับประโยชน์ร่วมกันนี้น่าจะมีความยั่งยืนยาวนาน เพราะต่างฝ่ายต่างพึ่งพิงกัน (Interdependent) และเจริญเติบโตไปด้วยกัน

สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสันติ บางอ้อและคณะ (2542) ที่กล่าวว่า มีธุรกิจจำนวนไม่น้อยที่เมื่อมีกำไรในระดับหนึ่งก็ได้หันมาเน้นการทำประโยชน์ให้แก่สังคมส่วนรวม สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เช่น ในกรณีของสหกรณ์เลมอนฟาร์ม จำกัด หรือการดำเนินธุรกิจในรูปแบบสหกรณ์ ซึ่งมีหลักดำเนินการที่เป็น การรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย เกื้อกูลกันระหว่างสมาชิกและสามารถสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ ยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ควรพิจารณาสร้างการมีส่วนร่วมจากชุมชน โดยการระดมเงินทุนจากผู้สนใจในชุมชน เพื่อร่วมกันลงทุนและร่วมกันบริหารจัดการให้เป็นธุรกิจของชุมชนเพื่อผลประโยชน์ของชุมชนในที่สุด อันจะเป็นการช่วยลดความเสี่ยงจากการใช้เงินทุนจากภายนอกหรือเงินกู้ของผู้ประกอบการอีกทางหนึ่ง และสร้าง ประสิทธิภาพทางธุรกิจให้แก่ชุมชน โดยพิจารณาความพร้อมทั้งในด้านเงินทุน เทคโนโลยีและความต้องการ ของตลาด พร้อมกับความต้องการของชุมชน โดยการพัฒนาและขยายซึ่งจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อ ประโยชน์ส่วนรวมทั้งในด้านความเสี่ยงและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และผลกระทบต่อด้านอื่นๆ

สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสำราญ แสงจีว (อ้างแล้ว : 109-111) ที่กล่าวว่า จุดนี้จากการพัฒนา โดยใช้พื้นที่เดิมที่มีอยู่แล้ว โดยค่อยๆสะสมพืชต่างๆมีการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชนในการวิเคราะห์ วิพากษ์ กระแสการพัฒนาร่วมกันและให้การสนับสนุนในการสรุปบทเรียนจากการดำเนินชีวิตเป็นลำดับขั้น ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเรียนรู้บทบาทซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังถือเป็นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับ ประชาชนทุกระดับ ทุกหน่วยงาน ซึ่งจากการได้สัมผัสทำให้เล็งเห็นว่าเป็นการ "สร้างเวที" ในการร่วมมือกัน ของบุคคลต่างๆในการสร้างศักยภาพการพัฒนาตนเองและการเพิ่มพูนความรู้ในการจัดการทรัพยากรต่างๆ ภายในพื้นที่ของเกษตรกรรายย่อย นอกจากนี้จากประสบการณ์ทำให้มีวิสัยทัศน์และเกิดการเชื่อมโยง แนวทางการพัฒนาระหว่างตัวนอกกับตัวในตก และการพัฒนาระหว่างวัฒนธรรมใหม่และวัฒนธรรมเก่า

สอดคล้องกับภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. คำพ่อสอน ประมวลพระบรม ราชโฆษาและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน / มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทยและมูลนิธิสตรี้ต-สฤชดิวส์ (2543 : 140) พระบรมราชโฆษา ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล วันที่ 5 กรกฎาคม 2533 "...การทำงานให้สำเร็จผลอันพึงประสงค์ได้ด้วยดีนั้น เบื้องต้น แต่ละคนจะต้องมีปณิธานที่เที่ยงตรง ในอันที่จะทำงานทำหน้าที่ด้วยความอุตสาหะพยายามและความหนักแน่นอดทน ให้บรรลุผลสำเร็จ เมื่อจะ เริ่มงานสิ่งใด ก็ให้พยายามคิดพิจารณาให้จนเห็นจุดหมาย เห็นสาระและประโยชน์ที่แท้จริงของงานนั้นอย่าง แจ่มแจ้งแล้วจึงลงมือทำด้วยความตั้งใจ มั่นใจและด้วยความรับผิดชอบอย่างสูง ให้งานดำเนินลุล่วงไปอย่าง ต่อเนื่อง โดยมีให้บกพร่องเสียหาย ข้อสำคัญตลอดเวลาที่ปฏิบัติงาน ต้องพยายามควบคุมกายใจและ ความคิด ให้สงบตั้งมั่นและหนักแน่นอย่าให้คลายจากความเพียร และอย่าหวั่นไหวพุ้งซ่านไปกับความพอใจ ไม่พอใจ หรืออุปสรรคและปัญหาต่างๆ นอกจากนั้น ยังจะต้องมีความสุจริตใจและจริงใจต่อผู้เกี่ยวข้อง ร่วมงานทุกฝ่ายทุกคน พร้อมทั้งประพฤติปฏิบัติต่อกันและกันอย่างเหมาะสมด้วยความเมตตาอารีและความ ไม่มีอคติ เพื่อให้สามารถร่วมงานประสานประโยชน์กันได้ อย่างสอดคล้องและมีประสิทธิภาพ..."อ้างแล้ว (2543 : 153) พระบรมราชโฆษา ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันเทคโนโลยีการเกษตร แม่โจ้ เชียงใหม่ ครั้งที่ 2 วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2522 "...การที่จะให้งานประสานกันนั้นมีหลักสำคัญอยู่ว่า ทุกฝ่าย จะต้องไม่แบ่งแยกกัน ไม่แย่งประโยชน์ ไม่แย่งความชอบกัน แต่ละฝ่ายแต่ละคนต้องทำงานด้วยความ บริสุทธิ์ใจ มุ่งหวังผลสำเร็จในการงานเป็นใหญ่ยิ่งกว่าสิ่งอื่น ความบริสุทธิ์ใจ และความมุ่งหมายอันเที่ยงตรง เป็นอย่างเดียวกันนั้น จะทำให้เข้ากันได้ ผู้ใดมีหน้าที่ และความสามารถอย่างไรก็จะทำตามหน้าที่และ ความสามารถอย่างนั้น ให้ประสานสอดคล้องกันได้โดยอัตโนมัติ ความเจริญก้าวหน้าและความสำเร็จก็จะ บังเกิดตามมา..." อ้างแล้ว (2543 : 155) พระบรมราชโฆษา ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา วันที่ 1 สิงหาคม 2517 "...การทำงานนั้น กล่าวโดยสรุป ขึ้นอยู่กับความสามารถสองอย่างเป็นสำคัญ คือความสามารถในการใช้วิชาการอย่างหนึ่ง กับความสามารถในการติดต่อและประสานกับผู้อื่น ไม่ว่าจะในหน่วยงานเดียวกันหรือต่างหน่วยงานกัน อีกอย่างหนึ่ง ทั้งสองประการนี้ย่อมดำเนินควบคู่ไปด้วยกันและจำเป็นที่จะต้องกระทำด้วยจิตใจที่ใสสะอาดปราศจากอคติ ต้องกระทำด้วยความคิดความเห็นที่อิสระ เป็นกลาง ถูกต้องตามหลักเหตุผล จึงจะมีความกระจำแจ่มแจ้งเกิดขึ้น เป็นปัจจัยช่วยให้สามารถมองเห็นถึงกระบวนการปฏิบัติทั้งปวงได้โดยตลอด ซึ่งจะยังผลให้งานทุกอย่างลุล่วงถึงจุดประสงค์ และบรรลุประโยชน์ที่ต้องการโดยครบถ้วนแท้จริงในที่สุด..."

7. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (Promoting people's participation)

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม การพัฒนาของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมาย พบว่าโดยส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในเรื่องดังต่อไปนี้ ทฤษฎีใหม่ทำให้มีส่วนร่วมในการพึ่งพาตนเอง พัฒนาดินเองและพืชตนเองมากขึ้น และนำเอาหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่มาปฏิบัติด้วยความสมัครใจ

ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสำราญ แสงจิว (อ้างแล้ว : 110) ที่กล่าวว่า ประชาชนในฐานะเกษตรกรรายย่อยเป็นผู้เลือกและกำหนดแนวทางการพัฒนาของตนเอง การตัดสินใจอยู่บนพื้นฐานองค์รวมแห่งชีวิต "รู้" ว่าชีวิตต้องการอะไรและทำอย่างไรจึงจะบรรลุสิ่งนั้น

8. จุดเริ่มต้นจากความเชื่อมั่นและขยายผลด้วยตัวอย่างของความสำเร็จ

(Commitment in best practices)

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม การพัฒนาของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 สะท้อนให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นจากความเชื่อมั่นและขยายผลด้วยตัวอย่างของความสำเร็จ กล่าวคือ

8.1 สาเหตุที่สำคัญอันดับแรกในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 คือ มีความศรัทธาในพระองค์ท่านและมีความเชื่อมั่นว่าเมื่อนำทฤษฎีใหม่มาปฏิบัติจะทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสำราญ แสงจิว (อ้างแล้ว : 110) ที่กล่าวว่า เกษตรกรรายย่อยที่นำไปปฏิบัติต้องปรับวิธีคิดและวิถีชีวิต มีความเชื่อมั่นในอันดับแรกว่าจะสามารถพึ่งตนเองได้ คิดจะทำเพื่อให้ครอบครัวมีกินก่อน ที่เหลือจึงขาย ซึ่งถือเป็นการทำมาเพื่อตอบสนองความต้องการของชีวิต เมื่อมีการลงมือปฏิบัติและค่อยๆ สะสมความสำเร็จ จากประสบการณ์ของผู้ใหญ่มีเกษตรกรและผู้สนใจไปศึกษาดูงาน เพื่อขอคำแนะนำในการปฏิบัติตลอดเวลา

สอดคล้องกับภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน / มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทยและมูลนิธิสคสรี-สฤษดิ์วงศ์ (2543 : 146) พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง วันที่ 12 มีนาคม 2524 "...จะพูดถึงวิธีปฏิบัติงานโดยแยกย่อยต่อไป ข้อแรก จะต้องสร้างศรัทธาให้มีขึ้นก่อน เพราะศรัทธา หรือความเชื่อมั่นในประโยชน์ของงานนั้น เป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติ คือทำให้มีการปฏิบัติด้วยใจในทันที แม้ก่อนที่จะลงมือกระทำ ดังนั้นไม่ว่าจะทำการใดจึงต้องสร้างศรัทธาขึ้นก่อน และการสร้างศรัทธานั้น จำเป็นต้องทำให้ถูกต้องด้วยศรัทธาที่พึงประสงค์จะต้องไม่เกิดจากความเชื่อง่าย ใจอ่อนปราศจากเหตุผล หากจะต้องเกิดขึ้นจากการเพ่งพินิจ พิจารณา ใคร่ครวญแล้วด้วยความคิดจิตใจที่หนักแน่นสมบูรณ์

ด้วยเหตุผล จนเห็นต้องเข้าถึงคุณค่าและประโยชน์อันแท้จริงในผลของการปฏิบัติที่จะบังเกิดตามมา ศรัทธา ลักษณะนี้ เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ย่อมน้อมนำฉันทะ ความพอใจ ความกระตือรือร้น ความพากเพียรชวนชวน ตลอดจนความฉลาดริเริ่มให้เกิดขึ้นเกื้อกูลอย่างพร้อมเพรียง แล้วสนับสนุนส่งเสริมให้การปฏิบัติงานดำเนินก้าวหน้าไปโดยราบรื่นจนสัมฤทธิ์ผล..."

8.2 หลังจากได้ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่แล้วส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตมีความเด่นชัดด้านต่าง ๆ ในระดับสูง ไม่ว่าจะเป็นด้านจิตใจ ได้แก่ ความสุขทางใจ, การเป็นที่ยอมรับและนับหน้าถือตาในชุมชน, ความภาคภูมิใจในตนเองและในชุมชน ด้านสังคม ได้แก่ ชุมชนมีการแลกเปลี่ยน/พูดคุย/ปรึกษาหารือ/ประชุมในเรื่องต่าง ๆ มาก

8.3 สำหรับการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประชาชนครัวเรือนเป้าหมาย พบว่าโดยส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในเรื่องดังต่อไปนี้ เรื่องทฤษฎีใหม่ทำให้มีความศรัทธาและเชื่อมั่นว่าเมื่อนำการเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติผลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวมากขึ้น, เรื่องของแบบอย่างแห่งความสำเร็จจากการทำโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของตนเองทำให้เพื่อนบ้านที่อยู่แปลงใกล้เคียงสามารถสังเกต เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความเห็น หรือเกิดความสนใจที่จะนำไปปฏิบัติเช่นกัน นอกจากนี้ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า "โดยส่วนตัวมีความศรัทธาในพระองค์ท่าน เกิดความเชื่อมั่นว่าเมื่อนำทฤษฎีใหม่มาปฏิบัติและทำให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในตนเอง ชุมชนและประเทศชาติมากยิ่งขึ้น"

สอดคล้องกับงานเขียนทางวิชาการของโสภณพงศ์ เหนานรักษ์และคณะ (2539 : 93) ที่กล่าวว่า การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ การศึกษาดูงาน โดยเฉพาะการได้เห็นสัมผัส พูดคุยกับเกษตรกรตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จหรือผู้ปฏิบัติโดยตรง ในรูปแบบเป็นกันเอง ไม่เป็นทางการ (Informal Education) เป็นที่ยอมรับทั่วไปแล้วว่า เป็นกรรมวิธีที่สามารถจูงใจ สร้างความเชื่อมั่น ให้เกิดการยอมรับ และเกิดการตัดสินใจลงมือปฏิบัติในพื้นที่ไร่นาของตนเองได้อย่างดีวิธีหนึ่ง

9. แนวทางการพัฒนาที่เปี่ยมด้วยพลังแห่งการมองโลกในแง่ดี (Power of positive thinking)

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม การพัฒนาของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 แนวทางการพัฒนาที่เปี่ยมด้วยพลังแห่งการมองโลกในแง่ดี กล่าวคือ

แบบอย่างแห่งความสำเร็จจากการทำโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้เพื่อนบ้านที่อยู่แปลงใกล้เคียงสามารถสังเกต เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความเห็นหรือเกิดความสนใจที่จะนำไปปฏิบัติเช่นกัน ส่งผลให้เกิดความสุขทางใจ การเป็นที่ยอมรับและนับหน้าถือตาในชุมชน ความภาคภูมิใจในตนเองและในชุมชน การได้ทำกิจกรรมแลกเปลี่ยน/พูดคุยปรึกษาหารือ/ประชุมในเรื่องต่างๆทั้งในครอบครัวและในชุมชน ตลอดจนมีความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนปฏิบัติด้วยความตั้งใจ

ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสำราญ แสงจิว (อ้างแล้ว : 112) ที่กล่าวว่า การพัฒนาของผู้ใหญ่เป็นตัวอย่างความสำเร็จของเกษตรกรรายย่อย และพัฒนาการสู่ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งบ้านของผู้ใหญ่เปรียบเสมือน "มหาวิทยาลัยชาวบ้าน" ที่มีผู้แวะไปเยี่ยมเยียนทุกระดับ ซึ่งจากการพบปะผู้คนที่ไปมาหาสู่ที่บ้าน ผู้ใหญ่บอกว่า ตนเองไม่ได้ "ให้" คนอื่นแต่เพียงอย่างเดียว แต่ได้ "รับ" จากคนอื่นมากมาย เป็นการได้รับ "ความรู้" จากการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ผู้ใหญ่ได้เรียนรู้กำไรที่แท้จริงจากการผลิตเพื่อการบริโภคและเหลือจึงขาย และสร้างการพัฒนาที่เคยเอาเศรษฐกิจเป็นฐาน เอาวิธีการจัดการอุตสาหกรรมไปจัดการการเกษตร กลับมาสู่การพัฒนาที่ใช้ปัจจัย "มนุษย์" ในวิถีการผลิต เน้นที่ "คุณค่า" มากกว่า "มูลค่า"

สอดคล้องกับภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราชโองการและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน / มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทยและมูลนิธิสิดดรี-สฤชต์วงศ์ (2543 : 138) พระบรมราชโองการ ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล วันที่ 4 กรกฎาคม 2540 "...การงานทุกอย่างทุกอาชีพ ย่อมจะมีจรรยาบรรณของตนเอง จรรยาบรรณนั้นจะบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ตาม แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่ยึดถือกันว่าเป็นความดีงาม ที่คนในอาชีพนั้นพึงประพฤติปฏิบัติ หากผู้ใดล่วงละเมิดก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายทั้งแก่บุคคล หมู่คณะและส่วนรวมได้ เหตุนี้ผู้ปฏิบัติงานในทุกสาขาอาชีพ นอกจากจะต้องมีความรู้ในสาขาของตนอย่างลึกซึ้ง จัดเจนและศึกษาให้ก้าวหน้าอยู่เสมอแล้ว ยังจะต้องยึดมั่นในจรรยาบรรณในวิชาชีพของตน ทั้งข้อที่ควรปฏิบัติและไม่พึงปฏิบัติอย่างเคร่งครัดด้วย จึงจะสามารถประพฤติตนปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จได้รับความเชื่อถือยกย่องในเกียรติ ในศักดิ์ศรี และในความสามารถด้วยประการทั้งปวง..."อ้างแล้ว (2543 : 206) พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะผู้แทนสมาคม องค์การเกี่ยวกับศาสนา ครู นักเรียนโรงเรียนต่างๆ นักศึกษามหาวิทยาลัย ในโอกาสเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม 2517 "...คนนี้จะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ทันสมัย แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน มีความสงบและทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธาน ในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่จะมีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้ ประเทศต่างๆในโลกนี้กำลังตกกำลังแย่ กำลังยุ่ง เพราะแสวงหาความยิ่งยวด ทั้งในอำนาจ ทั้งในความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ทางอุตสาหกรรม ทางลัทธิ ฉะนั้นถ้าทุกคนซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความคิดเหมือนกัน และมีอิทธิพล มีพลังที่จะทำให้ผู้อื่นซึ่งมีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขอย้ำ พอควร พออยู่พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวรที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอดกาล..."

สำหรับผลการเปรียบเทียบผลกระทบในแต่ละด้านต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเมื่อทำการทดสอบความแตกต่างของผลกระทบในแต่ละด้านต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายเป็นรายคู่โดยใช้วิธีเชฟเฟ (Scheffe') ปรากฏผลดังนี้ คุณภาพชีวิตด้านจิตใจเฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 และกลุ่มที่ 2 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 คุณภาพชีวิตด้านสังคมเฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 และกลุ่มที่ 2 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 คุณภาพชีวิตด้านทรัพยากรเฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 และกลุ่มที่ 2 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 คุณภาพชีวิตด้านการศึกษา การเรียนรู้และการพัฒนา รวมไปถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ เฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 และกลุ่มที่ 2 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 สำหรับผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในภาพรวมของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คุณภาพชีวิตในภาพรวมเฉลี่ยของประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 3 และกลุ่มที่ 2 สูงกว่ากลุ่มที่ 3

จากข้อมูลดังกล่าวเห็นได้ว่าการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นเนื่องจาก

ด้านจิตใจ ในที่นี้หมายถึงถึงทั้งสุขภาพทั้งกายและใจเนื่องจากครอบครัวอบอุ่น มีการทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น มีการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน ดูแลผู้สูงอายุได้มากขึ้น มีการทำงานไม่ต้องอพยพไป

ทำงานที่อื่น ครอบครัวมีอาหารเพียงพอ มีรายได้ต่อเนื่องและรายได้สูงช่วยให้ครอบครัวสามารถทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ขึ้น ลดการใช้สารเคมี และการทำงานปลอดภัย

ด้านสังคมดีขึ้น เนื่องจากชุมชนมีคนในวัยแรงงานมากพอ สามารถร่วมงานพัฒนาลดการพึ่งพาภายนอก เกษตรกรมีรายได้ต่อเนื่อง พึ่งตนเองได้ มีการรวมกลุ่ม เพื่อกิจกรรมต่างๆทั้งด้านการผลิต การตลาดและสวัสดิการ

ด้านทรัพยากรดีขึ้น เนื่องจากสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตต่างๆในช่วงที่ต่างกัน ลดความเสี่ยงด้านราคา แมลงและโรคพืช นอกจากนี้การร่วมกันลงแขก สามารถใช้ปัจจัยการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถหมุนเวียนใช้ทรัพยากร เช่น ใช้น้ำมูลสัตว์เป็นปุ๋ย การเสื่อมสภาพของดินลดลง การใช้สารเคมีลดลง สามารถลดการกักขัง สามารถลดต้นทุนการผลิต และผลิตอาหารได้เองมากขึ้น ทำให้เกิดการประหยัดและลดรายจ่ายของครัวเรือน สิ่งแวดล้อมดีขึ้น เนื่องจากการทำกิจกรรมหลากหลาย ปลูกไม้ยืนต้น ปลูกพืชหลายชนิดและ/หรือพืชหมุนเวียน ปลูกพืชสมุนไพร รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์ จะทำให้อัตราการระบาดของโรคพืชศัตรูพืช คุณภาพดินไม่เสื่อมเร็ว ให้ความร่มรื่น ชุ่มชื้น เศษใบไม้ย่อยสลาย การเน้นการใช้สมุนไพรกำจัดศัตรูพืชทำให้สารเคมีน้อยลง

ด้านการศึกษาดีขึ้น เนื่องจากเกิดการเรียนรู้ มีการทำกิจกรรม/ฝึกอบรมต่างๆเกิดประสบการณ์จากคำแนะนำ คำปรึกษาหารือระหว่างกัน ตลอดทั้งมีการติดตามข่าวสาร นอกจากนี้การมีรายได้ต่อเนื่องทำให้เกษตรกรและบุตรหลานมีการศึกษาดีขึ้น

สาระสำคัญของทฤษฎีใหม่อยู่ที่การจัดสรรพื้นที่ทำกินให้สามารถผลิตอาหารได้เพียงพอแก่การบริโภคในครัวเรือน ซึ่งเป็นสวัสดิการขั้นต่ำสำหรับเกษตรกรยากจน การลงทุนสร้างแหล่งน้ำ เป็นปัจจัยสำคัญของการเกษตรเพื่อเพิ่มประโยชน์ใช้สอยของที่ดินและแรงงาน และผลิตภาพทางการเกษตร การร่วมมือระหว่างเกษตรกร เพื่อเพิ่มสวัสดิภาพสังคมของกลุ่มเกษตรกรและการร่วมมือระหว่างเกษตรกรกับองค์กรอื่นบนพื้นฐานที่ได้รับประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้ยังเห็นความจำเป็นของการโอนย้ายทรัพยากรจากภาคที่มั่งคั่งกว่าไปเป็นทุนแก่เกษตรกร เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเกษตรกร การดำเนินการตามทฤษฎีใหม่จะมีผลเพิ่มความเข้มข้นในการใช้ประโยชน์จากปัจจัยการผลิตที่มี คือ ที่ดินและแรงงานอย่างเต็มที่ และมีผลขจัดความยากจนของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายและปรับปรุงการกระจายรายได้ให้มีความเสมอภาคขึ้น

การเพิ่ม “ทุน” แก่เกษตรกรในรูปของแหล่งน้ำทำให้สามารถปลูกพืชได้ตลอดปี เป็นการเพิ่มการใช้ประโยชน์แรงงาน เป็นการเพิ่มการใช้ประโยชน์แรงงานเกษตรกรที่ยังทำงานไม่เต็มที่ (Underemployment) ว่างงานแฝง (Disguised Unemployment) ว่างงานตามฤดูกาล (Seasonal Unemployment) และการเพิ่มการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีอยู่จำกัด แต่ยังไม่ใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่ (Under Utilization) เนื่องจากขาดปัจจัยประกอบ (Complementary Factors) ที่สำคัญคือทำให้ใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ (Full Utilization) ทั้งนี้จะมีผลเป็นการเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) ของที่ดินและแรงงานเกษตรกร การสละพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นสระเก็บน้ำเป็นการยอมสละพื้นที่เพาะปลูกแลกเป็นน้ำซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งในการเกษตรมาแทน การขุดสระเก็บน้ำเป็นการ ลงทุนสร้างปัจจัยนำเข้าแทนทดแทนปัจจัยที่ดิน ประโยชน์ที่ได้คือที่ดินที่เหลืออยู่เพื่อการเพาะปลูกมีเวลาในการใช้เพาะปลูกได้เพิ่มขึ้นประมาณ 1 เท่าตัว ซึ่งเท่ากับว่าได้พื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นเท่าตัว ยิ่งกว่านั้นพื้นที่เพาะปลูกที่มีอยู่ยังอาจให้ผลผลิตต่อหน่วยสูงขึ้นกว่าเดิม เพราะมีน้ำอุดมสมบูรณ์ขึ้น เกษตรกรสามารถควบคุมการใช้น้ำให้เพียงพอสม่ำเสมอและทันเวลา ลดความสูญเสียอันเนื่องมาจากความคลาดเคลื่อนแปรปรวนของฤดูฝนและปริมาณฝนที่ตก เกษตรกรที่เคยว่างงานนอกฤดูฝนก็จะมียางานทำในพื้นที่ของตน ทั้งยังอาจเพิ่มจำนวนชั่วโมงทำงานต่อวันได้มากขึ้นทั้งในและนอกฤดูฝน เนื่องจากมีงานใหม่ๆ

อื่นๆเกิดขึ้นตามมากับการมีสระน้ำและการมีปริมาณน้ำเพื่อการเกษตรมากขึ้น เช่น งานบำรุงรักษาสระน้ำ งานเพาะเลี้ยงปลาในสระน้ำ งานใช้ประโยชน์อื่นๆจากสระน้ำ งานดูแลเอาใจใส่พืชที่ปลูกในด้านต่างๆ เช่น น้ำ ปุ๋ย ศัตรูพืช แรงงานเกษตรกรที่มีอยู่จึงสามารถเพิ่มปริมาณผลผลิต ชนิดของผลผลิต คุณภาพของผลผลิตและมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ของผลผลิตได้มากขึ้น

การผลิตข้าวและพืชผลบางชนิดเพื่อใช้บริโภคเองในครัวเรือนสำหรับครอบครัวเกษตรกรยากจน มีเหตุผลที่น่าพิจารณาทางเศรษฐศาสตร์หลายประการ ประการแรกด้วยขนาดการผลิตและการบริโภคที่เล็ก ประสิทธิภาพที่เกิดจากการทำตามความชำนาญเฉพาะด้าน (Efficiency Gains from Specialization) ย่อมเพิ่มขึ้นไม่มากนักและอาจไม่คุ้มค่างับต้นทุนในการซื้อขายแลกเปลี่ยน (Transaction Cost) ผ่านกลไกตลาดตามลำดับจากการผลิตและขายข้าวเปลือก/พืชผลสู่ผู้แปรรูป (สีข้าว) พ่อค้า/แม่ค้า แล้วขายกลับมาสู่เกษตรกรในฐานะผู้บริโภค การผลิตในสิ่งที่ต้องการบริโภคและเก็บไว้บริโภคเองจึงเป็นการลดต้นทุน Transaction Cost ที่เกี่ยวเนื่องกับการบริโภคของเกษตรกรเอง การประหยัดได้ในส่วนนี้เทียบเท่ากับเป็นการลดค่าครองชีพ (Cost of Living) หรือเพิ่มรายได้แท้จริง (Real Income) ของเกษตรกร ประการที่สอง การผลิตพืชผลเพื่อการบริโภคและใช้บริโภคเอง เป็นการประกันความเสี่ยงจากการแปรปรวนของราคาพืชผลและการแปรปรวนของรายได้แท้จริงของเกษตรกร ประการที่สาม การผลิตเพื่อบริโภคเองเป็นการประกันมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำ (Safety Net) แก่เกษตรกร เมื่อราคาข้าวเพิ่มสูงขึ้น คนจนรวมทั้งเกษตรกรที่ต้องซื้อข้าวบริโภค จะได้รับผลกระทบกระเทือน เนื่องจากค่าครองชีพสูงขึ้นหรือรายได้แท้จริงลดลงมาก สอดคล้องกับงานเขียนทางวิชาการของ Felt, Mutebi, and Wisarn (1995) ดังนั้นการผลิตเพื่อบริโภคจึงมีเหตุผลในทางเศรษฐศาสตร์สำหรับเกษตรกรยากจนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในทฤษฎีใหม่

การส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตและอาหารกันระหว่างเกษตรกร ตลอดจนการจัดให้มีสหกรณ์ชุมชนขึ้นจัดได้ว่าเป็นการสร้างเสถียรภาพทางสังคม หรือเป็นการเพิ่มสัญญาประกันภัยให้เกษตรกรแต่ละราย อันเป็นการเพิ่มเสถียรภาพและความผาสุกแก่เกษตรกร หากเราสามารถส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีใหม่อ่างถูกต้อง และสนับสนุนให้หนึ่งในสี่ของการดำเนินกิจกรรมงานของเกษตรกรและภาคอื่นๆในระบบเศรษฐกิจของเราดำเนินตามหลักการของทฤษฎีใหม่ ความเสี่ยงของระบบเศรษฐกิจของเราจะลดลงได้อย่างมาก ความผันผวนจากปัจจัยภายนอกประเทศ จะไม่สามารถทำให้เศรษฐกิจของเราแปรปรวนอย่างรุนแรงดังเช่นปัจจุบัน และเมื่อเป็นเช่นนั้นทั้งเศรษฐกิจและค่าเงินบาทก็จะแข็งแกร่งมีเสถียรภาพมากขึ้น

ทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนโดยเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับลักษณะนิเวศน์เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมไทย ศักยภาพของการพัฒนาที่ยั่งยืนของเกษตรกรขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญคือ ทุน (Capital) ทุนเพื่อการพัฒนาในที่นี้แบ่งออกเป็นสองส่วน หนึ่ง ทุนที่จับต้องได้ (Tangible Capital) ได้แก่ น้ำและโครงสร้างพื้นฐานเกี่ยวกับการผลิตและการตลาด และทุนที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Capital) ได้แก่ ทุนบุคคล (Human Capital) เกษตรกรจะต้องสั่งสมความรู้เชิงวิชาการและประสบการณ์ในการทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีความเข้าใจถึงแก่นแท้ของทฤษฎีใหม่ และสามารถร่วมคิดร่วมวางแผนรวมทั้งร่วมตัดสินใจประยุกต์ใช้ทฤษฎีใหม่กับเกษตรกรด้วยกันและกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้ประกอบธุรกิจได้ดี เพื่อนำไปสู่การสร้างมูลค่าและคุณค่าเพิ่มให้กับครอบครัวและชุมชนอย่างยั่งยืน กล่าวโดยรวมเป็นการพัฒนาที่ต้องอาศัยทั้ง “ทุน” ทางกายภาพและทางสังคมอย่างมีดุลยภาพ ตลอดจนความสามารถในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพมากที่สุด

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พิจารณาจากประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ในด้านการใช้ปัญญาแก้ปัญหาที่สาเหตุ (Problem solving root causes) กล่าวคือ

1.1 รัฐควรทำการประเมินมูลค่าของโครงการโดยรวมอย่างละเอียดรอบคอบ เพราะอาจพบว่าไม่จำเป็นที่จะต้องลงทุนแหล่งน้ำขนาดใหญ่ให้ประชาชน ถ้าประชาชนที่เข้าร่วมโครงการมีจำนวนไม่มากเพียงพอที่จะทำให้เกิดความคุ้มค่าในการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน แต่ประชาชนสามารถได้รับประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นจากการลงทุนชุดสระเพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ตลอดปี

1.2 รัฐควรพิจารณาในเรื่องของความคุ้มค่าของการลงทุนอย่างรอบคอบ โดยพิจารณาปัจจัยในเรื่องความเป็นไปได้ทางเทคนิคและต้นทุนของโครงการ

2. พิจารณาจากประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ในด้านกระบวนการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ มีการทดลองและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น (Action learning and continuous improvement) กล่าวคือ

2.1 กรณีโครงการที่เริ่มดำเนินการไปแล้วและโครงการที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ติดตามประเมินผลให้ถูกต้องชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุน ค่าใช้จ่าย เวลาในการทำงาน ผลผลิต ปัญหาอุปสรรค รวมไปถึงปัจจัยที่เสี่ยงต่อความสำเร็จ/ล้มเหลวของโครงการ ฯลฯ

2.2 ในการจัดทำโครงการต่อไปตามแนวทฤษฎีใหม่ ควรพิจารณาเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นความเสี่ยงสูงต่อการคุ้มค่าการลงทุน สภาพพื้นที่และคุณลักษณะของประชาชน ที่มีความสำคัญต่อการออกแบบให้เหมาะสมต่อไป

3. พิจารณาจากประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ในด้านการพัฒนากลไกที่มีอยู่เดิมและความช่วยเหลือจากภายนอก (Strengthening existing mechanism and multi – partnership approach) กล่าวคือ

3.1 ควรสร้างความเข้าใจชัดเจน ครบถ้วน สมบูรณ์ ในโครงการทดลองขยายผลทั้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและประชาชนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีดำเนินการ ขั้นตอนการดำเนินงาน ฯลฯ

3.2 ควรสร้างระบบการจัดเก็บ โครงสร้างพื้นฐานของระบบข้อมูลทางการเกษตรและการรายงานข้อมูลทางการเกษตรโดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ตั้งแต่การเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การจัดเก็บข้อมูลในฐานข้อมูลและการนำเสนอสารสนเทศ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องรวดเร็ว และเป็นประโยชน์ต่อทั้งผู้บริหารประเทศ เจ้าหน้าที่และประชาชนทั่วไป

3.3 รัฐควรมีการปฏิรูประบบราชการปัจจุบัน กล่าวคือควรทบทวนบทบาท ปรับวิธีคิดของข้าราชการ ปรับวิธีมองปัญหา ปรับวิธีทำงานพัฒนา การเข้าไปหาชาวบ้านหรือประชาชน

3.4 ข้าราชการเองและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ควรจะต้องนำทฤษฎีใหม่ไปศึกษาให้เข้าใจอย่างแตกฉาน รวมทั้งการสื่อสารพูดคุยในกลุ่มของตนและร่วมเรียนรู้กับประชาชนอย่างค่อยเป็นค่อยไป

3.5 รัฐบาลควรเร่งจัดทำแผนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญวิกฤติเศรษฐกิจในสองส่วนใหญ่ ส่วนแรกคือ เร่งเสริมสร้างกระบวนการแก้ปัญหาของชุมชน โดยชุมชน เพื่อให้

การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเรียนรู้ กำหนดทิศทางและการแก้ปัญหาต่างๆในแต่ละชุมชนมีความเข้มแข็งและตื่นตัวอยู่เสมอ ส่วนที่สองคือ การเพิ่มโอกาสและความสามารถของชุมชนในการเข้าถึงเงินทุน ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ที่มาจากภายนอกเพื่อนำมาประกอบการแก้ปัญหาของชุมชนโดยเร่งพัฒนาประสิทธิภาพของการบริหารส่วนราชการ มุ่งสู่จุดหมายเดียวกันคือ ความเข้มแข็งของชุมชน การจัดสรรเงินพัฒนาให้ชุมชนหมู่บ้านโดยตรง และประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนและสถาบันวิชาการ

4. พิจารณาจากประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ในด้านจุดเริ่มต้นจากความเชื่อมั่นและขยายผลด้วยตัวอย่างของความสำเร็จ (Commitment in best practices) กล่าวคือ

4.1 การเพิ่มความมั่นใจให้ประชาชนในการเลือกกิจกรรมที่จะทำการเกษตรนั้น

ประชาชนจะต้องได้รับข้อมูลทางด้านการเกษตรเกี่ยวกับราคาและปริมาณผลผลิตที่ผลิตได้ทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด ระดับภาคหรือระดับประเทศ ยิ่งข้อมูลเป็นปัจจุบันได้เท่าใดจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของประชาชนมากขึ้นเท่านั้น โดยแหล่งข้อมูลที่สำคัญควรมาจากหน่วยงานของรัฐเป็นหลัก

4.2 รัฐควรให้ความสำคัญในเรื่องของนโยบายเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเรื่องการเงินการคลัง ควรมีการคุ้มครองแก่ประชาชนหรือเกษตรกรรายย่อย รวมไปถึงผู้ประกอบการรายย่อยอื่นๆให้สามารถอยู่ร่วมกับธุรกิจใหญ่ๆได้อย่างยั่งยืนในสังคมทุนนิยมปัจจุบัน

5. พิจารณาจากประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ในด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (Promoting people's participation) กล่าวคือ

รัฐควรกำหนดนโยบายและวิธีการในการจูงใจให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการมากเพียงพอที่จะเกิดความคุ้มค่าในการลงทุนของโครงการ และต้องสร้างทัศนคติในการพึ่งตนเองให้กับประชาชนในชุมชน โดยให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาในทุกขั้นตอน เพื่อสามารถที่จะสร้างผลประโยชน์และรับผลประโยชน์จากโครงการได้อย่างเต็มที่

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. พิจารณาจากประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ในด้านการพัฒนาที่เน้นความเรียบง่าย มีความเป็นไปได้และสอดคล้องกับภูมิปัญญาชาวบ้าน (Simplicity, practicality and indigenous development approach) กล่าวคือ

1.1 การคัดเลือกประชาชนที่มีความพร้อม มีความขยันหมั่นเพียร มีความตั้งใจจริงและมีที่ดินเป็นของตนเอง

1.2 การคัดเลือกพื้นที่ขุดสระเหมาะสม คุณภาพดินดี มีความสามารถกักน้ำ อยู่ใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติหรือมีน้ำจากชลประทานป้อน เพื่อให้มีน้ำในสระตลอดทั้งปี จึงสามารถใช้ประโยชน์จากน้ำและที่ดินได้สูงสุด ทั้งนี้เพราะการมีแหล่งน้ำเติมสระทำให้มีน้ำเลี้ยงปลาและปลูกพืชสวนครัวและไม้ผล ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักที่สำคัญ

2. พิจารณาจากประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ในการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นลำดับ / ขั้นตอนและครอบคลุมวิถีชีวิตทุกด้านของคน (Incremental changes and integrated lifestyle) กล่าวคือ การดำเนินการตามทฤษฎีใหม่นั้น มีปัจจัยประกอบหลายประการ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่น ยกตัวอย่างเช่น

2.1 ปรับอัตราส่วน 30:30:30:10 ที่กำหนดไว้ให้เหมาะสมกับพื้นที่และสภาพแวดล้อม

2.2 ก่อนสนับสนุนการขุดสระ จะต้องมีการอบรมประชาชนให้ทราบแนวคิดและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน รวมไปถึงให้มีการจัดแผนผังเพื่อแสดงจุดที่มีการขุดสระส่งให้เจ้าหน้าที่ช่วยพิจารณา ก่อนจะทำให้ได้สถานที่ขุดสระที่เหมาะสม สมาชิกจะสามารถคาดการณ์ถึงผลตอบแทนที่จะได้รับ และทำการขยายผลขุดสระเพิ่มเติมด้วยตนเอง

2.3 การขุดสระน้ำนั้น จะต้องสามารถเก็บกักน้ำได้เพราะสภาพดินในแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกัน เช่น ดินร่วน ดินทราย ซึ่งเป็นดินที่ไม่สามารถอุ้มน้ำได้ หรือเป็นดินเปรี้ยวดินเค็ม ซึ่งอาจจะไม่เหมาะสมกับพืชที่ปลูกได้ ฉะนั้นจะต้องพิจารณาให้ถี่และควรได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ด้วย

2.4 นอกจากนี้ในระหว่างการขุดสระน้ำ จะมีดินที่ขุดขึ้นมาเป็นจำนวนมาก หน้าดินซึ่งเป็นดินดีควรนำไปกองไว้ต่างหาก เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชต่างๆในภายหลัง โดยนำมาเกลี่ยคลุมดินชั้นล่างที่เป็นดินไม่ดี ซึ่งอาจนำมาถมเป็นหรือยกร่องสำหรับปลูกไม้ผล และควรปลูกหญ้าแฝก เพื่อป้องกันการพังทลายรอบคันขอบสระน้ำ เป็นต้น

3. พิจารณาจากประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (Promoting people's participation) กล่าวคือ

3.1 การดำเนินงานโดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมร่วมกันและก่อให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่มก่อน แล้วจึงขยายออกไปนอกกลุ่มในภายหลัง

3.2 การประสานงานโครงการควรมีการติดตามหรือจัดทำระบบรายงานเพื่อให้ทราบความก้าวหน้าของโครงการอย่างต่อเนื่อง หากเกิดปัญหาจะได้ช่วยแก้ไขหรือประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันในลักษณะเบญจภาคี ซึ่งจะทำให้การดำเนินโครงการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับเกษตรกร

1. พิจารณาจากประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ในการใช้ปัญญาแก้ปัญหาที่สาเหตุ (Problem solving root causes) กล่าวคือ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นเกษตรกรควรเริ่มต้นแก้ปัญหาด้วยการมองถึงสาเหตุแล้วจึงนำไปสู่วิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งนี้ขึ้นกับประสบการณ์ส่วนบุคคลที่จะนำไปปฏิบัติ โดยอาจมีการร่วมมือกันระหว่างเพื่อนบ้านหรือเจ้าหน้าที่ที่ดูแลและเกี่ยวข้องด้วย

2. พิจารณาจากประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ในการพัฒนาที่เน้นความเรียบง่าย มีความเป็นไปได้และสอดคล้องกับภูมิปัญญาชาวบ้าน (Simplicity, practicality and indigenous development approach) กล่าวคือ เกษตรกรควรเริ่มต้นที่สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่มีอยู่แล้ว จากนั้นนำไปสู่การพัฒนาที่ยึดหลักความเรียบง่าย การรู้จักนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยอย่างเหมาะสม

3. พิจารณาจากประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ในการพัฒนานบนหลักการพึ่งตนเองอย่างพอเพียง (Self – Sufficiency) กล่าวคือ เกษตรกรควรยึดหลักการของความพอเพียง

ความพอดี ความไม่เบียดเบียนในการดำรงชีวิตเป็นพื้นฐานเสียก่อน ซึ่งถือว่าเป็นการวางรากฐานของตนเอง และครอบครัวที่มั่นคง จากนั้นจึงค่อยๆพัฒนาความหลากหลายเป็นลำดับขั้นตอนต่อไป

4. พิจารณาจากประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ในด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้วยการปฏิบัติ มีการทดลองและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น (Action learning and continuous improvement)

กล่าวคือ เกษตรกรควรมีความรู้ความสามารถ ทักษะในการวางแผน การจัดการด้านทรัพยากร ด้านแรงงาน ด้านเวลาและกิจกรรมการผลิตได้เป็นอย่างดี เป็นต้น การที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาได้นั้น ขึ้นกับการปฏิบัติและลงมือทำด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการลองผิดลองถูก การใช้ความยืดหยุ่น ล้วนแล้วแต่นำมาซึ่งประสบการณ์ที่แท้จริง อันจะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อไป

5. พิจารณาจากประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ในด้านการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นลำดับ / ขั้นตอนและครอบคลุมวิถีชีวิตทุกด้านของคน (Incremental changes and integrated lifestyle) กล่าวคือ ทุกกิจกรรมที่ดำเนินการนั้นเกษตรกรควรที่จะเริ่มต้นด้วยการยึดหลักพอมีพอกินในเบื้องต้นเสียก่อน ตลอดจนเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนและให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆด้วย

6. พิจารณาจากประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ในด้านการพัฒนากลไกที่มีอยู่เดิมและความช่วยเหลือจากภายนอก (Strengthening existing mechanism and multi – partnership approach) กล่าวคือ เกษตรกรควรเป็นคนขยันขันแข็ง กระตือรือร้น และมีความคิดสร้างสรรค์ยอมรับในการเปลี่ยนแปลงใหม่ มีแนวความคิดเชิงธุรกิจ ติดตามความเคลื่อนไหว ด้านราคา ชนิดผลผลิตผลการเกษตรและการตลาดอยู่ตลอดเวลา

7. พิจารณาจากประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ในด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (Promoting people's participation) กล่าวคือ เกษตรกรควรให้ความร่วมมือและร่วมกัน สร้างความร่วมมือร่วมใจระหว่างชุมชนและเจ้าหน้าที่ รวมไปถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อสร้างโอกาสในการจัดสรรและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

8. พิจารณาจากประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ในด้านจุดเริ่มต้นจากความเชื่อมั่นและขยายผลด้วยตัวอย่างของความสำเร็จ (Commitment in best practices) กล่าวคือ เกษตรกรควรสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธา รวมไปถึงการเรียนรู้ การปรึกษาหารือ การดูแบบอย่างที่เหมาะสมแล้ว ไม่ว่าจะเป็นจากเพื่อนบ้านใกล้เคียงหรือจากโครงการฯ จากนั้นนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับตนเอง

9. พิจารณาจากประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ในด้านแนวทางการพัฒนาที่เปี่ยมด้วยพลังแห่งการมองโลกในแง่ดี (Power of positive thinking) กล่าวคือ เกษตรกรควรที่จะเล็งเห็นความสำคัญของคุณค่ามากกว่ามูลค่าในการดำเนินชีวิต การรู้จักมองโลกในแง่ดีจะส่งผลต่อตนเองและชุมชนให้เกิดการเกื้อกูลกันอย่างยั่งยืนต่อไป.

ข้อเสนอแนะเชิงเศรษฐศาสตร์การศึกษา

เศรษฐศาสตร์การศึกษา มุ่งให้ความสำคัญกับการจัดสรรทรัพยากรเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กระทำได้โดยการศึกษา การฝึกอบรมและการพัฒนาโดยใช้ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์มหภาคและเศรษฐศาสตร์จุลภาคเข้าไปจัดสรรทรัพยากรเพื่อสนับสนุนอันจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพสูงสุด เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมจากบทสรุปของงานวิจัยนี้ สะท้อนให้เห็นว่า

1. พิจารณาจากประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ในด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (Promoting people's participation) กล่าวคือ

1.1 ควรมุ่งการพัฒนาโดยมีคนเป็นศูนย์กลาง (People centred) เน้นการเพิ่มขีดความสามารถของคนในสังคมเพื่อสร้างสภาวะผู้นำในทุกระดับให้เกิดการปรับตัวอย่างยืดหยุ่น เข้ากับการเปลี่ยนแปลง โดยการสร้างการมีส่วนร่วมของคนและสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีส่วนร่วม

1.2 ควรมีการพัฒนาจากข้างล่างขึ้นมาโดยประชาชน ของประชาชนและเพื่อประชาชน (Bottom up development by the people, of the people, for the people) กล่าวคือ ในการวางแผนกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาของคนซึ่งถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดนั้น จะต้องมีการกำหนดการจัดการวิสัยทัศน์และภารกิจร่วมกัน มีส่วนร่วมคิดร่วมทำร่วมรับผิดชอบด้วยกันกับผู้อื่นทำงาน สามารถทำงานเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันได้และสร้างความหลากหลายคล่องตัวในการทำงาน โดยเฉพาะการทำงานสำเร็จเป็นทีม

เห็นได้ว่าการพัฒนาโดยประชาชนเป็นการมองจากด้านอุปทาน (Supply Driven) เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดทำแผนของและปฏิบัติการตามแผนโดยตัดสินใจด้วยตัวเอง ส่วนการพัฒนาเพื่อประชาชน เป็นการขับเคลื่อนทางด้านอุปสงค์แต่เพียงด้านเดียวเนื่องจากเป็นความคิดสนองความต้องการของผู้อื่น (Demand Driven)

2. พิจารณาจากประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ในด้านการเปลี่ยนแปลงอย่างมีลำดับ / ขั้นตอนและครอบคลุมวิถีชีวิตทุกด้านของคน (Incremental changes and integrated lifestyle) กล่าวคือ

สร้างหรือปรับเปลี่ยนวิธีคิด (กระบวนทัศน์ หรือ paradigm) เข้าสู่แบบใหม่ให้กับตนเองคือ การมองแบบองค์รวม (Holistic view) มองเป็นบูรณาการของทั้งหมด (Integrated whole) ยกตัวอย่างเช่น จากที่เน้นตัวเองเป็นสำคัญก็ให้ปรับเปลี่ยนเป็นแบบบูรณาการ, จากนิยมการขยายตัวควรเป็นการอนุรักษ์, จากที่วิเคราะห์ควรเป็นการสังเคราะห์ปะติดปะต่อกัน, จากที่นิยมการแข่งขันควรเปลี่ยนเป็นการร่วมมือกัน, จากที่นิยมการครอบงำผู้อื่นควรนิยมเป็นภาคีหรือพันธมิตรกัน จากที่นิยมปริมาณควรนิยมคุณภาพ เป็นต้น

3. พิจารณาจากประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ในด้านการพัฒนา กลไกที่มีอยู่เดิมและความช่วยเหลือจากภายนอก (Strengthening existing mechanism and multi – partnership approach) กล่าวคือ

3.1 เป็นที่น่าสังเกตว่า รายได้ปัจจุบันของประเทศไทยส่วนใหญ่มาจากสาขาอุตสาหกรรมและสาขาบริการ แต่ประชากรหรือประชาชนส่วนใหญ่ประมาณ 60 - 70 % ยังคงอยู่ในภาคการเกษตร ดังนั้นควรมีการเพิ่มประสิทธิภาพทางการเกษตร รวมทั้งการจัดการเรื่องน้ำ เรื่องที่ดินและนโยบายราคาสินค้าเกษตร รวมไปถึงการขยายการจ้างงานนอกภาคการเกษตร ทั้งสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการประกอบกิจการค้า อุตสาหกรรมในชนบทและการปฏิรูปการศึกษา

3.2 ควรมีการสร้างความเข้มแข็งให้ระบบการเงินในชนบท เช่น สินเชื่อ

การระดมเงินออม ฯลฯ และที่สำคัญควรมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การส่งเสริม การอนุรักษ์ระบบนิเวศน์ การจัดการกับน้ำผิวดิน ใต้ดิน ฯลฯ

ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนซึ่งเกี่ยวข้องกับการสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาคมในการตัดสินใจร่วมกับรัฐมากขึ้น การกระจายอำนาจการบริหารราชการและการคลัง ฯลฯ

3.3 ควรให้ความสำคัญกับการใช้จ่ายเงินลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กล่าวคือ

การหาเงินจากโครงการลงทุนที่มีการเบิกจ่ายต่ำ มาใช้กระตุ้นเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการลงทุนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้สามารถเพิ่มรายได้ยั่งยืนต่อไปได้ในอนาคต เช่น การให้เงินอุดหนุนแก่ผู้สำเร็จการศึกษาที่ว่างงานกลับเข้ารับการศึกษา อบรมและการพัฒนาเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มศักยภาพของตนเองในการสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นในอนาคต.

ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงรูปแบบและระดับความเสี่ยงทางด้านด้านการผลิตระหว่างผลตอบแทนจากการทำการเกษตรเชิงพาณิชย์และการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ช่วยลดความเสี่ยงด้านราคาลง แต่ความเสี่ยงด้านการผลิตยังคงมีอยู่

2. ควรมีการศึกษาพิจารณาทางด้านงบประมาณและความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ ในการที่รัฐต้องสร้างแหล่งน้ำรวมเพื่อเติมน้ำให้ และการที่ต้องพึ่งน้ำจากรัฐรวมถึงการจัดสรรน้ำโดยภาครัฐมีความแน่นอนและช่วยลดความเสี่ยงเพียงใด

3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง กล่าวคือ บางรายได้้นำการเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติแล้วด้วยตนเอง โดยไม่พึ่งพาการส่งเสริมจากรัฐมากนัก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น ต้องมีแหล่งน้ำ มีเงินทุน มีเทคโนโลยีและมีใจรักในแนวคิดทฤษฎีใหม่ ปัจจัยเหล่านี้มักพบเห็นในกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางขึ้นไป มีภูมิสำเนาไม่ห่างจากภาคเมืองหรือความเจริญมากนัก ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ควรพิจารณาเกี่ยวกับการนำทฤษฎีใหม่ไปแนะนำให้กับกลุ่มที่อาศัยในพื้นที่ห่างไกล ไม่มีแหล่งน้ำ ไม่มีเงินทุน ไม่มีเทคโนโลยีซึ่งเป็นเรื่องที่ยากลำบากและควรนำมาขบคิดต่อไป.

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2541). *เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : แนวความคิดและยุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
- กองประเมินผลและข้อมูล สำนักงานคณะกรรมการพิเศษอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2542). *การประเมินผลการศึกษาและข้อมูล* สำนักงานคณะกรรมการพิเศษอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2542). *รายงานการประเมินผลสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชชนนี อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี*. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- กองศึกษาและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. "แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544)," ใน *สรุปสาระสำคัญ วารสารสุขโขทัย ธรรมชาติราช*. (พฤษภาคม – สิงหาคม 2540) หน้า 5-9. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน. (2541). *คู่มือจัดทำโครงการทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ*. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- กันทรวิฑูรณ์ พันธวงศ์. (2540). "คน" ปัญหาและคำตอบของการพัฒนาเศรษฐกิจไทย : การพัฒนาคนด้วยการศึกษา. ภาคนิพนธ์ พบ.ม. (พัฒนาการเศรษฐกิจ). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- กัญญมณ อินทวง. (2543). "วัฒนธรรมชุมชนกับเศรษฐกิจพึ่งตนเอง Culture Community with Self-Reliance Economy," *วารสารเซนต์จอห์น* (3,3). กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- ไกรยุทธ ธีรยาภินันท์. (2532). *แนวคิดพระราชดำริด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ : ธนาคารไทยพาณิชย์.
- _____. *แนวพระราชดำริด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. (ม.ป.ป.). โครงการบัณฑิตศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- จิระ หงส์ลดาภรณ์. (2532). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : การตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในอนาคต*. เอกสารประกอบการบรรยายพิเศษให้แก่คณะผู้แทนจากสื่อมวลชน ณ ศูนย์ฝึกอบรมธนาคารไทยพาณิชย์ หาดตะวันรอน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี วันที่ 11 พฤศจิกายน 2532. กรุงเทพฯ : ศูนย์ฝึกอบรมธนาคารไทยพาณิชย์.
- _____. (2539). *แนวคิดหลักการและขอบข่ายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ*. พิมพ์ครั้งที่ 7. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จุฬพล สวัสดิการ. (2520). *หลักและวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ : ศูนย์การศึกษาและการฝึกอบรมการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สภาวิจัยแห่งชาติ.
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. (2533). *การมีส่วนร่วมของประชาชนและการสนับสนุนการพัฒนาขององค์กรประชาชน*. กรุงเทพฯ : สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- _____. (2533). *ทิศทางการพัฒนาชนบทในอนาคต*. กรุงเทพฯ : สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- _____. (2534). *การบริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในหน่วยงานให้ได้ผลประเสริฐพิจารณาในระดับแนวคิดและปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : รัฐสภาสาร.

- _____. (2540). **สรุปประเด็นการอภิปรายแนวพระราชดำริ เรื่องทฤษฎีใหม่ : การขยายผลทฤษฎีใหม่.**
กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- _____. (2542). **“คู่มือขลิบดินที่แห้งผาก : กระบวนทัศน์และการจัดการพัฒนาตามแนวทฤษฎีใหม่,”** ใน เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องการสัมมนาในแง่ของการบริหารการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เชษฐ บัญประเทือง. (2540). **เบื้องหลังความเป็นมาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8**
วารสารสังคมพัฒนา. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- दनัย เทียนพุด. (2539). **การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในทศวรรษหน้า.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2540). **เศรษฐศาสตร์การเมืองสัญจร** ในวารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อชุมชน ฉบับที่ 1 (เมษายน 2540) กล่าวในการเสวนาวิชาการเศรษฐศาสตร์การเมืองสัญจร “งานวิจัยท้องถิ่น ภาคกลาง” ณ โรงแรมลองบีช อำเภอชะอำ จังหวัดชลบุรี วันที่ 14-16 กุมภาพันธ์ 2540. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- _____. (2541). **หนึ่งครัวเรือนสองวิธีการผลิต ทางออกวิกฤติเศรษฐกิจไทย** เศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อชุมชน ฉบับที่ 6. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- แดงอ่อน มั่นใจตนและคณะ. (2542). **“ทฤษฎีใหม่ บทวิเคราะห์ในแง่พัฒนาสังคม,”** ใน เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่องการศึกษาทฤษฎีใหม่ในแง่ของการบริหารการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธนวัตร สิทธิขางกูร. (2536). **“การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่,”** ภาคนิพนธ์ หลักสูตรการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สาขาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ใน **วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อชุมชน** ฉบับที่ 1 (เมษายน 2540).
- ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์. (2544). **“มาเปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาสกันดีกว่า,”** (บทความเผยแพร่ความคิดลงใน หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ วันที่ 18 ตุลาคม 2543) ในยุทธศาสตร์สร้างสรรค์พลังแผ่นดิน เพื่อการพัฒนาประเทศ. หน้า 126. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ทองศรี กำภู ณ อยุธยา, ชชาติชาย ณ เชียงใหม่ และ เจิมจันทร์ ทองวิวัฒน์. (2534). **ความสนใจและความเข้าใจของผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐบาลและภาคเอกชนต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.** กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เทียนฉาย กิระนันท์. (2519). **เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์และกำลังคน.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิธิ วิตุตพิพัฒน์. (2543). **“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับเศรษฐกิจไทย,”** ใน **พระเจ้าแผ่นดิน** กรมประชาสัมพันธ์ ธันวาคม 2542 จัดพิมพ์โดยคณะอนุกรรมการฝ่ายเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ในคณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ การจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดเปเปอร์ เฮาส์.
- ประดิษฐ์ วิศิษฐกร และคณะ. (2542). **“แนวคิดทฤษฎีใหม่กับการประยุกต์ทฤษฎีการเงินยุคใหม่ในสังคมเกษตรกรรม,”** ใน **เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องการศึกษาทฤษฎีใหม่ในแง่ของการบริหารการพัฒนา** 20 ธันวาคม 2542 กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประภาวดี ประจักษ์ศุภานิติ และ กังพร ทองใบ. (2539). **เอกสารประกอบการเรียน ชุดวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในองค์กร** หน้าที่ 1 - 6. พิมพ์ครั้งที่ 7. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2535). **การพัฒนาแบบยั่งยืนในวิถีวิทยาศาสตร์สังคมไทย วิธีใหม่แห่งการพัฒนา.** กรุงเทพฯ : โครงการส่งเสริมองค์กรพัฒนาเยาวชนไทย.

- _____. (2535). **ทิศทางใหม่การพัฒนาในวิธีวิทยาศึกษาสังคมไทย วิธีใหม่แห่งการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : โครงการส่งเสริมองค์พัฒนาเยาวชนไทย.
- _____. (2535). **การพัฒนาแนวพุทธ ความเสมอภาคและความยุติธรรม.ในวิธีวิทยาศึกษาสังคมไทย วิธีใหม่แห่งการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : โครงการส่งเสริมองค์พัฒนาเยาวชนไทย.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2534). **เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย**. ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา จังหวัดนครปฐม. B&B Publishing.
- บังอร โสพล. (2538). **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : ความเป็นมาและกระบวนการที่ควรจะเป็น** วารสารพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2531). **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เจริญผล.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2539). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันอาทิตย์ที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2537.
- พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันพฤหัสบดีที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540.
- พิจิตร รอยศิริกุล. (2539). **แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของไทย**. โครงการบัณฑิตศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ไพศาล ไกรสิทธิ์. (2524). **วัฒนธรรมการทำงานของคนไทย**. หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. (2543). **คำพ่อสอน** ประมวลพระบรม ราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน / มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทยและมูลนิธิสตรี-สฤณีวงศ์. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์กรุงเทพ.
- มณูญ มุขย์ประดิษฐ์. (2539). **ประทีปแห่งแผ่นดิน**. กรุงเทพฯ : บริษัทไทยประกันชีวิต.
- มนีวรรณ จัตอรุทัย. (2542) “ทฤษฎีใหม่ในแง่มุมมองการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์,” ใน **เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง การศึกษาทฤษฎีใหม่ในแง่มุมมองการบริหารการพัฒนา** ธันวาคม 2542 โครงการบัณฑิตศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- มัลลี เวชชาชีวะ. (2535). **“การพัฒนาการวางแผนทรัพยากรมนุษย์,”** ใน ตะวันรอน หนังสือที่ระลึกเปิดศูนย์อบรมธนาคารไทยพาณิชย์ กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์. (2517). **เศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธ**. อี.เอฟ.ซูมิกเกอร์,ผู้แต่ง. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- วัฒนพร คชภูมิ. (2539). **การจัดการการเรียนรู้ขององค์กรชุมชนในชนบท : กรณีศึกษาชุมชนสาคลี อำเภอสโน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. ภาควิชา (โครงการบัณฑิตศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์) กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- วิทยากร เขียวกุล, และคณะ. (2540). **วิกฤติเศรษฐกิจไทย ผลกระทบจากการรับเงื่อนไข IMF และทางออกสำหรับประชาชน**. กรุงเทพฯ : กองทุนสนับสนุนการวิจัย.

_____. (2542). **เศรษฐศาสตร์มิติใหม่**. โครงการวิทยุธรรม. กรุงเทพฯ.

วิศาล บุพบเวส และคณะ. (2542). "ทฤษฎีใหม่ในมุมมองพัฒนาการเศรษฐกิจ," ใน **เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง การศึกษาทฤษฎีใหม่ในแง่มุมมองการบริหารการพัฒนา**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วิลาส สิงหวิสัย และ บุญเลิศ ไพรินทร์. (2532). **ทิศทางและอนาคตการพัฒนาบุคคลเพื่อการพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพฯ : สถาบันข้าราชการพลเรือนสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

วิวัฒน์ชัย อัดตากร. (2538). **สถาบันอุดมศึกษาไทยกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : ปัญหาและข้อจำกัด**. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมบัติ กุสุมาลี. (2539). **กระบวนการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ร่วมสมัย : ทฤษฎี VS มนุษย์นิยม**. กรุงเทพฯ : ประมวลศิลป์.

สมคิด อิศระวัฒน์. (2542). **รายงานการวิจัยเรื่อง ลักษณะการอบรมและเลี้ยงดูเด็กของคนไทยซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.

สาทิศ กุมาร. (2540). **นิเวศวิทยาและจิตวิญญาณ (Spiriyual Ecology)**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิเด็ก.

สุพัตรา จุณณปิยะ. (2540). **การศึกษาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการเกษตร**. กรุงเทพฯ : ภาควิชา รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2540). **แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ : สำนักงาน.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2542). **ประวัติศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ**. กรุงเทพฯ : สำนักงาน.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2543). **กรอบวิสัยทัศน์และทิศทาง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9**. กรุงเทพฯ : สำนักงาน.

เสนาะ ดิยาวี. (2535). **การบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำราญ แสงจิว. (2540). **ย้อนรอยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืน : กรณีศึกษา ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม**. (โครงการบัณฑิตศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์) กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุพจน์ บุญวิเศษ. (2535). **การบริหารงานบุคคล การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. วารสารข้าราชการ, 35, หน้า 6 - 26. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.

สุเมธ ดันติเวชกุล. (2541). **หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน**. 21, 7426 (วันศุกร์ที่ 9 มกราคม 2541). หน้าพิเศษ 5 - 6. กรุงเทพฯ : มติชน.

เสรี ลีลาชัย. (2542). **ปณิธานอาจารย์ป่วยกับการใช้ทรัพยากร**. กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สันติ บางอ้อ และคณะ. (2542). **การพัฒนาวिकासหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของไทยตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.

โสภณพงศ์ เหตุานุรักษ์ และคณะ. (2539). **ทฤษฎีใหม่พระราชการ : มิติใหม่แห่งการพัฒนาเศรษฐกิจไทย**. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.

ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์. (2538). **ทฤษฎีและเทคนิคการสู่มตัวอย่าง**. ภาควิชาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

- ศุภมาส ทองใส. (2536). **การศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนนอกระบบโรงเรียนประเภทอาชีวศึกษา** สังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน. ปรินญาครุศาสตรบัณฑิต
ภาควิชาการศึกษาออกโรงเรียน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิชัย พันธเสน. (2544). **พุทธเศรษฐศาสตร์ วิศวกรรม ทฤษฎีและการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ**.
กรุงเทพฯ : อมรินทร์.
- อเนก หิรัญรักษ์ และคณะ. (2542). **การประกันภัยพิบัติผลทางการเกษตรของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ. ม.ป.พ.
- อำพล เสนาณรงค์. (2542). "พระราชดำริเรื่องแหล่งน้ำและเรื่องทฤษฎีใหม่," ใน **เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง การศึกษาทฤษฎีใหม่ในแง่ของการบริหารการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์.
- _____. (2542). "สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับเกษตรกรรมทฤษฎีใหม่," ใน **เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง การศึกษาทฤษฎีใหม่ในแง่ของการบริหารการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อดิศักดิ์ น้อยสุวรรณ. (มกราคม – มิถุนายน 2542). "ผลแห่งการพัฒนา : เศรษฐกิจชุมชนมองจากองค์กรธุรกิจชุมชน
Sufficient Economy : Community Development,". **วารสารมหาวิทยาลัยบูรพา** 4(1)
- อรุณ รักธรรม. (2523). **การพัฒนาองค์การเพื่อการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- อรสุดา เจริญรัต. (2543). **การเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย**. ปรินญาณพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์) กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อุปถัมภ์ สายแสงจันทร์ และคณะ. (2542). "การประกันภัยพิบัติผลทางการเกษตรของประเทศไทย," ใน **เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง การศึกษาทฤษฎีใหม่ในแง่ของการบริหารการพัฒนา**. 20 ธันวาคม 2542
กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- Edward, A. (1985). **Experimental Design in Psychological Research**. 5th. Ed, New York : Harper & Row.
- Felt, E., Alex M. Mutebi, and Wisan Pupphavesa. (1995). **The Effect of Agricultural Price Liberalization on Income and Poverty In Thailand**. A report submitted to Social Commission for Asia and Pacific (ESCAP) October 1995.
- Gilley, Jerry W. eggland , Steven A. (1990). **Principles of Human Resources Development**. New York : Addison Wesley.
- Glass, G.V., and Hopkins, K.D. (1984). **Statistical Methods in Education and Psychology**. 2nd. ed, New Jersey : Prentice – Hall Inc.
- Gronlund, Norman E. (1981). **Measurement and Evaluation in Teaching**. New York : McMillan Publishing Company.
- Harbison, F.H. Myers, C.A. (1996). **Education manpower and economic growth**. New York.
- Kimbenting, C.E. (1989). **The Future of HRD. Training and Development**. Journal (June), 46-55.
- Killian, Ray a. (1984). **Human resource management**. New York, : Macon.
- Kirk, R.E. (1982). **Experimental Design : Procedures for the Behavioral Sciences**. 2nd. ed. California : Brooks / Code Publishing Company.
- Knowles, Malcom S . (1975). **Self – Directed Learning**. A guide for Learners and Teacher. Chicago,

I II . , Association Press.

Leonard Nadler. (1980). **Corporate Human Resources Development**. New York : American for training and Development.

Mclagan, P. (September 1989). **Models for HRD practice : Training and Development Jornal** . , P. 52.

Nadler, L. and Nadler, Z. (1989). **Development human resource**. San Fancisco , : Jossey – Bess Publishers.

Pace, R.W. , Smith , P.C. & Mills , G.E. (1991). **Human resource development** : The Field. New Jersey , : Prentice Hall.

Shultz, Theodore W. (1971) **Investment in Human Capital : The Role of Education and of Research**. New York : Free Press.

Senge , Peter M. (1990). **The Fifth Discipline : The art and practice of the learning organization**. New York, NA : Doubleday / Currency.

Skager, Rodneg. (1978). **Lifelong Education and Evaluation Practice**. Oxford : Frankfurt Unesco Institute for Education.

Smith, R.M. (1982). **Learn How to learn**. Chicago , III . : Follet Publishing Company.

Tough, Allen. (1979). **The Adult 's Learning Projects**. Toronto : The Ontario Institute for Studies in Education.

Winer, B.J. (1971). **Statistical Principles in Experimental Design**. 2nd . ed. New York : McGraw – Hill Book Company, 1971.

ภาคผนวก ก

จดหมายขอเชิญเป็นประธานควบคุมการทำปริญญานิพนธ์

จดหมายขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

จดหมายขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

ที่ ทม ๑๐๑๒/ ๑๒๑๓

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท ๒๓ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

๑๖ มีนาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นประธานควบคุมการทำปริญญานิพนธ์

เรียน อาจารย์ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์

ด้วย นางสาวศิวินันท์ หมุนสิงห์ นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกเศรษฐศาสตร์การศึกษา ได้ทำปริญญานิพนธ์เรื่อง “ประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่”

บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเขียนปริญญานิพนธ์เรื่องนี้ จึงใคร่ขอเชิญเป็นประธานควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ของนิสิตผู้นี้

ทั้งนี้หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย ที่ท่านได้กรุณาให้ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการแก่นิสิตของมหาวิทยาลัย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิสาลากรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๒๕๔๔๑๑๕, ๖๖๔-๑๐๐๐ ต่อ ๕๖๔๔, ๕๖๔๖

โทรสาร ๒๕๔๔๑๑๕

โทร ๑๐๑๒/ ๑๕๖๒

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท ๒๓ กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน อธิบดีกรมวิชาการเกษตร

งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวคิวนันท์ หมุนสิงห์ นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกเศรษฐศาสตร์การศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์เรื่อง “ประสิทธิผลการพัฒนารัพยากรมบุษย์ตามทฤษฎีใหม่” โดยมี อาจารย์ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.ธำรงค์คมไพจิตรกุล เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในกรณีนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญนายประวิทย์ ทับทิมอ่อน หัวหน้าฝ่ายโครงการพิเศษ กองแผนงานและวิชาการ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามประสิทธิผลการพัฒนารัพยากรมบุษย์ตามทฤษฎีใหม่

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวคิวนันท์ หมุนสิงห์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

เน้กงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๖๖๔-๑๐๐๐ ต่อ ๕๗๒๖, ๕๖๔๔

รศาร. ๒๕๕-๔๑๑๕

โทร ๑๐๑๒/ ๖๔๒๑

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท ๒๓ กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

๕๑ พฤษภาคม ๒๕๔๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ราชเลขาธิการ สำนักราชเลขาธิการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวศิวันท์ หมุนสิงห์ นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกเศรษฐศาสตร์การศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์เรื่อง “ประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่” โดยมี อาจารย์ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.ธำรงค์ คุมไพจิตรกุล เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ ร.อรสุดา เจริญรัต วิทยากรเอก กองโครงการสัมพันธ์ฯ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวศิวันท์ หมุนสิงห์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๖๖๔-๑๐๐๐ ต่อ ๕๓๒๖, ๕๖๔๔

โทรสาร. ๒๕๘-๔๑๑๖

ที่ ทม ๑๐๑๒/ ๗๕๖๐

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท ๒๓ กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

๒๑ พฤษภาคม ๒๕๔๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวศิวันท์ หมุนสิงห์ นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกเศรษฐศาสตร์การศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์เรื่อง “ประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่” โดยมี อาจารย์ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.รณรงค์ อุดมไพจิตรกุล เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์ศรีนิตย์ บุญทอง ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และ บล.จิรพันธุ์ ทวีวงศ์ ผู้อำนวยการกองประสานงานโครงการฯ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวศิวันท์ หมุนสิงห์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๖๖๔-๑๐๐๐ ต่อ ๕๖๒๖, ๕๖๔๔

โทรสาร. ๒๕๘-๔๑๑๕

ที่ ทม.๑๐๑๒/ ๕๕๓๓

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท ๒๓ กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

๕ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวศิวันท์ หมุนสิงห์ นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกเศรษฐศาสตร์การศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “ประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่” โดยมี นายธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.ธำรงค์ อุดมไพจิตรกุล เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขออนุญาตใช้สถานที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เพื่อให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการที่นำทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ จำนวน ๑๐ คน คอบแบบสอบถามประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ ในระหว่างเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๔

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวศิวันท์ หมุนสิงห์ ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนากุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๖๖๔-๑๐๐๐ ต่อ ๕๖๒๖, ๕๖๔๔

โทรสาร. ๒๕๔-๔๑๑๕

ที่ ทม ๑๐๑๒/ ๕๗๘๘

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท ๒๓ กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

๕ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวศิวินันท์ หมนสิงห์ นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกเศรษฐศาสตร์การศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “ประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่” โดยมี นายธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรารักษ์ จุฑมไพจิตรกุล เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขออนุญาตใช้สถานที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา และขอให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการที่นำทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ จำนวน ๕ คน เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ ในระหว่างเดือนมิถุนายน ๒๕๕๔

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวศิวินันท์ หมนสิงห์ ได้เก็บข้อมูลการทำปริญญานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

นางงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ทว. ๖๖๔-๑๐๐๐ คอ ๕๗๒๖, ๕๖๔๔

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ท่านประวิทย์ ทับทิมอ่อน

ตำแหน่ง หัวหน้าฝ่ายโครงการพิเศษ
สังกัดหน่วยงาน กองแผนงานและวิชาการ กรมวิชาการเกษตร

2. ดร.อรสุดา เจริญรัก

ตำแหน่ง วิทยาการเอก
สังกัดหน่วยงาน กองโครงการสัมพันธ์ฯ สำนักราชเลขาธิการ

3. ท่านศรีนิตย์ บุญทอง

ตำแหน่ง ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการพัฒนา
สังกัดหน่วยงาน สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

4. ม.ล.จิรพันธุ์ ทวีวงศ์

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการกองประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สังกัดหน่วยงาน สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามการวิจัย
เรื่อง

ประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่

แบบสอบถามการวิจัย
เรื่อง
" ประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่ "

คำชี้แจงเกี่ยวกับแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีใหม่

2. แบบสอบถามประกอบด้วยเนื้อหา 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เป็นแบบสอบถามทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องสี่เหลี่ยม □ ของข้อความตอบหรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 สอบถามเพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน การขยายผลและผลกระทบต่าง ๆ ที่มีต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมาย เป็นแบบสอบถามทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องสี่เหลี่ยม □ หรือในช่องตารางมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของข้อความตอบหรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง จำนวน 41 ข้อ

ตอนที่ 3 สอบถามเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ

ตอนที่ 4 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของทฤษฎีใหม่ เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความรู้ ความเข้าใจและความคิดเห็น ตลอดจนข้อเสนอแนะและข้อมูลเพิ่มเติมจำนวน 6 ข้อ

3. กรุณาตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ เพื่อความสมบูรณ์ในการนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลหรือแนวทางในเรื่องสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และทฤษฎีใหม่ คำตอบของท่านจะมีคุณค่าและมีประโยชน์สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในการอนุเคราะห์การตอบแบบสอบถามครั้งนี้.

ศิวินันท์ หมุนสิงห์
นิสิตปริญญาโท วิชาเอกเศรษฐศาสตร์การศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

แบบสอบถามการวิจัย

- ☐ 1. สำหรับประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่
(เป็นกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายที่ได้รับการส่งเสริมโดยตรง)
- ☐ 2. สำหรับประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่
(เป็นกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายที่ได้รับการส่งเสริมโดยอ้อม)
- ☐ 3. สำหรับประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่
(เป็นกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายที่ยังไม่ได้รับการส่งเสริม)

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

ผู้รับการสัมภาษณ์ (นาย/นาง/นางสาว).....นามสกุล.....

บ้านเลขที่.....หมู่บ้าน.....หมู่ที่.....ตำบล.....

วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

(โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องสี่เหลี่ยม □ ของข้อคำตอบหรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง)

-
1. เพศ ☐ 1.)ชาย ☐ 2.)หญิง
2. อายุ ☐ 1.)ตั้งแต่ 20 ปีลงมา ☐ 2.)21 – 30 ปี
☐ 3.)31 – 40 ปี ☐ 4.)41 – 50 ปี
☐ 5.)51 – 60 ปี ☐ 6.)60 ปีขึ้นไป
3. การศึกษาสูงสุด ☐ 1.)ไม่เคยเรียนหนังสือเรียน
☐ 2.)เรียนแต่ไม่จบชั้นประถมศึกษาภาคบังคับประถมศึกษา(ป.4/ป.7/ป.6)
☐ 3.)จบชั้นประถมศึกษาภาคบังคับ(ป.4/ป.7/ป.6)
☐ 4.)จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น(ม.6/ม.ศ.3/ม.3)
☐ 5.)จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย(ม.8/ม.ศ.5/ม.6/ปวช.)
☐ 6.)จบระดับอนุปริญญาหรือ ปวส. หรือเทียบเท่า
☐ 7.)จบระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
☐ 8.)จบสูงกว่าระดับปริญญาตรี
☐ 9.)อื่นๆ (ระบุ)
4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน คน
5. ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน
☐ 1.)เป็นหัวหน้าครัวเรือน ☐ 2.)เป็นภริยาหัวหน้าครัวเรือน
☐ 3.)เป็นบุตร ☐ 4.)เป็นบิดา/มารดา
☐ 5.)เป็นญาติ ☐ 6.)เป็นผู้อาศัย

**ตอนที่ 2 สอบถามเพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน การขยายผลและผลกระทบต่าง ๆ
ที่มีต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครัวเรือนเป้าหมาย**

(โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องสี่เหลี่ยม □ หรือในช่องตารางมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ
ของข้อความตอบหรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง)

สถานะปัจจุบัน

6. อาชีพหลัก (พิจารณาจากหัวหน้าครัวเรือนเป็นหลัก) คือ

☐ 1.)ทำนา	☐ 2.)ทำสวน
☐ 3.)ทำไร่	☐ 4.)ประมง / เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
☐ 5.)เลี้ยงสัตว์	
☐ 6.)ทำการเกษตรผสมผสาน(ปลูกพืชหลายชนิด เลี้ยงสัตว์และเลี้ยงปลา)	
☐ 7.)ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่	☐ 8.)รับจ้างแรงงาน
☐ 9.)พนักงานร้านค้า/บริษัท/โรงงานอุตสาหกรรม	
☐ 10.)ค้าขาย	☐ 11.)รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ
☐ 12.)อื่นๆ (ระบุ).....	

7. อาชีพรองของครัวเรือน คือ (ตอบได้หลายข้อ)

☐ 1.)ทำนา	☐ 2.)ทำสวน
☐ 3.)ทำไร่	☐ 4.)ปลูกผักสวนครัว
☐ 5.)ประมง / เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	☐ 6.)เลี้ยงสัตว์
☐ 7.)ทำการเกษตรผสมผสาน(ปลูกพืชหลายชนิด เลี้ยงสัตว์และเลี้ยงปลา)	
☐ 8.)ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่	☐ 9.)รับจ้างแรงงาน
☐ 10.)พนักงานร้านค้า/บริษัท/โรงงานอุตสาหกรรม	
☐ 11.)ค้าขาย	☐ 12.)รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ
☐ 13.)ทำหัตถกรรมในครัวเรือน	
☐ 14.)อื่นๆ (ระบุ).....	
☐ 15.)ไม่มีอาชีพรอง	

8. จำนวนแรงงานทางการเกษตร.....คน

9. จำนวนแรงงานทางการเกษตรในครัวเรือนพอเพียงหรือไม่

☐ 1.)พอเพียง
☐ 2.)ไม่พอเพียง ทำอย่างไร

10. ท่านทำการเกษตรทฤษฎีใหม่เมื่อ ปี พ.ศ..... (ตอบเฉพาะกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2)

11. สาเหตุที่ท่านทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ เพราะ (ตอบเฉพาะกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 สามารถตอบได้หลายข้อ)

- ☐ 1.)เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯมาให้ข้อมูลและแนะนำชักชวนให้เข้าร่วมโครงการฯ
- ☐ 2.)ศูนย์ฯให้บริการในเรื่องต่างๆเช่น การขุดสระ,พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์,ปุ๋ย,เครื่องจักรขนาดใหญ่ช่วยทำงาน ฯลฯ
- ☐ 3.)ต้องการเข้ารับการฝึกอบรมและเพิ่มเติมความรู้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป
- ☐ 4.)ต้องการเพิ่มรายได้ในการประกอบอาชีพ
- ☐ 5.)มีความศรัทธาในพระองค์ท่านและเชื่อมั่นว่าเมื่อนำทฤษฎีใหม่มาปฏิบัติจะทำให้คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- ☐ 6.)เห็นตัวอย่างจากเพื่อนบ้านที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่แล้วเกิดความสนใจ
- ☐ 7.)อื่นๆ(ระบุ).....

12. ท่านมีเนื้อที่ทำการเกษตร จำนวน.....ไร่ แบ่งเป็น

- ขุดสระ.....ไร่
- ปลูกข้าว ไร่ ผลผลิต.....ถึง / ไร่
- ปลูกพืชอื่นๆ.....ไร่

ประกอบด้วย ไม้ผล ได้แก่ (ตอบได้หลายข้อ)

- ☐ 1.)กล้วย ☐ 2.)มะขามหวาน ☐ 3.)กระท้อน ☐ 4.)ขนุน ☐ 5.)น้อยหน่า ☐ 6.)มะละกอ
- ☐ 7.)มะกอกน้ำ ☐ 8.)มะม่วงหิมพานต์ ☐ 9.)มะม่วง ☐ 10.)ลำไย ☐ 11.)สละ ☐ 12.)มังคุด
- ☐ 13.)มะพร้าวหอม ☐ 14.)ทับทิม ☐ 15.)ฝรั่ง ☐ 16.)ชมพู ☐ 17.)ระกำ ☐ 18.)ส้มโอ
- ☐ 19.)ส้มเขียวหวาน ☐ 20.)ละมุด ☐ 21.)กระเจี๊ยบแดง ☐ 22.)ไผ่ตง
- ☐ 23.)อื่นๆ (ระบุ).....

พืชไร่ ได้แก่ (ตอบได้หลายข้อ)

- ☐ 1.)งาขาว/งาดำ ☐ 2.)ละหุ่ง ☐ 3.)ฝ้าย ☐ 4.)ข้าวฟ่าง ☐ 5.)สบู่ดำ ☐ 6.)ข้าวโพด
- ☐ 7.)อ้อย ☐ 8.)สับปะรด ☐ 9.)เผือก/มัน ☐ 10.)ข้าวโพดฝักอ่อน ☐ 11.) อ้อยคั้นน้ำ
- ☐ 12.)ถั่วพุ่ม/ถั่วเขียว/ถั่วลิสง ☐ 13.)อื่นๆ (ระบุ).....

พืชผัก ได้แก่ (ตอบได้หลายข้อ)

- ☐ 1.)ผักกวางตุ้งใต้หวัน ☐ 2.)ผักกาดหัว ☐ 3.)แตงกวา ☐ 4.)ผักกาดกวางตุ้ง ☐ 5.)ผักกาดขาว
- ☐ 6.)ผักคะน้า ☐ 7.)ผักบุ้งจีน ☐ 8.)กระเจี๊ยบแดง ☐ 9.)บวบ ☐ 10.)ต้นหอม
- ☐ 11.)ถั่วฝักยาว ☐ 12.)ผักชี ☐ 13.)มะนาว ☐ 14.)แค ☐ 15.)มะรุม
- ☐ 16.)ชะอม ☐ 17.)พริก ☐ 18.) มะระ ☐ 19.)ฟัก ☐ 20.)สะเดา
- ☐ 21.) ขิง/ข่า/ตะไคร้ ☐ 22.) โหระพา ☐ 23.)กระหล่ำปลี ☐ 24.) มะเขือ/มะเขือเทศ
- ☐ 25.)อื่นๆ (ระบุ).....

- ที่อยู่อาศัยและอื่นๆ.....ไร่
- สัดส่วนในการจัดแบ่งพื้นที่ แหล่งน้ำ : การปลูกข้าว : การปลูกพืช : ที่อยู่อาศัยและอื่นๆ

_____ : _____ : _____ : _____

- ให้ผู้อื่นเช่าประมาณ
 - ☐ 1.) 3ไร่ลงมา ☐ 2.) 4 - 6 ไร่ ☐ 3.) 7 - 9 ไร่ ☐ 4.) 10 ไร่ขึ้นไป
- ให้ญาติทำประโยชน์โดยไม่คิดค่าเช่าประมาณ
 - ☐ 1.) 3ไร่ลงมา ☐ 2.) 4 - 6 ไร่ ☐ 3.) 7 - 9 ไร่ ☐ 4.) 10 ไร่ขึ้นไป
- ทั้งว่างเปล่าประมาณ
 - ☐ 1.) 3ไร่ลงมา ☐ 2.) 4 - 6 ไร่ ☐ 3.) 7 - 9 ไร่ ☐ 4.) 10 ไร่ขึ้นไป

13. ท่านมีการเลี้ยงสัตว์หรือไม่

☐ 1.) ไม่มี

☐ 2.) มี ได้แก่ โค กระบือ สุกร เป็ด/ไก่ ฯลฯ ประมาณ

☐ 1.) 10 ตัวลงมา

☐ 2.) 11 – 20 ตัว

☐ 3.) 21 – 30 ตัว

☐ 4.) 31 – 40 ตัว

☐ 5.) 41 – 50 ตัว

☐ 6.) 50 ตัวขึ้นไป

ชนิดของสัตว์น้ำ (ตอบได้หลายข้อ)

☐ 1.) ปลานิล

☐ 2.) ปลาดูเพียน

☐ 3.) ปลาดุก

☐ 4.) ปลายี่สก

☐ 5.) ปลาสวาย

☐ 6.) ปลานิล

☐ 7.) ปลาแรด

☐ 8.) ปลาช่อน

☐ 9.) อื่นๆ (ระบุ).....

14. จำนวนสัตว์น้ำที่ท่านทำการเกษตร มีประมาณกี่ตัว

☐ 1.) 1,000 ตัวลงมา

☐ 2.) 1,001 – 2,000 ตัว

☐ 3.) 2,001 – 3,000 ตัว

☐ 4.) 3,001 – 4,000 ตัว

☐ 5.) 4,001 – 5,000 ตัว

☐ 6.) 5,000 ตัวขึ้นไป

15. สระน้ำ พื้นที่ปลูกข้าว พื้นที่ทำการเกษตร และที่อยู่อาศัย อยู่ในพื้นที่แปลงเดียวกันหรือไม่

☐ 1.) อยู่แปลงเดียวกัน

☐ 2.) อยู่คนละแปลง

16. ท่านมีการปลูกหญ้าแฝกหรือไม่

☐ 1.) ไม่ปลูก

☐ 2.) ปลูก จำแนกตามลักษณะการปลูก

(ตอบได้หลายข้อ)

☐ 2.1 รอบขอบสระ

☐ 2.2 รอบขอบสระและแปลงผัก

☐ 2.3 แปลงไม้ผล

☐ 2.4 ที่สันเขื่อน

☐ 2.5 อื่นๆ (ระบุ).....

17. ท่านมีการปลูก พืชผักหรือพืชไร่หลังจากเกี่ยวข้าวหรือไม่

☐ 1.) ไม่ได้ปลูก เพราะ.....

☐ 2.) ปลูก จำนวน.....ไร่

18. ท่านได้นำน้ำจากแหล่งใดเพื่อการอุปโภคบริโภค (ตอบได้หลายข้อ)

☐ 1.) น้ำฝน

☐ 2.) น้ำบาดาล

☐ 3.) น้ำบ่อประจำบ้าน

☐ 4.) น้ำจากอ่างเก็บน้ำ

☐ 5.) น้ำประปาหมู่บ้าน

☐ 6.) น้ำจากคลองธรรมชาติ

☐ 7.) อื่นๆ (ระบุ).....

19. ท่านมีน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคพอเพียงตลอดปีหรือไม่

☐ 1.) พอเพียง

☐ 2.) ไม่พอเพียง

20. ท่านได้นำจากแหล่งใดเพื่อการเกษตร / เลี้ยงสัตว์ (ตอบได้หลายข้อ)

- ☐ 1.)น้ำฝน ☐ 2.)น้ำบาดาล
☐ 3.)น้ำบ่อประจำบ้าน ☐ 4.)น้ำจากอ่างเก็บน้ำ (ระบบชลประทาน)
☐ 5.)น้ำประปาหมู่บ้าน ☐ 6.)น้ำจากकुคลองธรรมชาติ
☐ 7.)อื่นๆ (ระบุ).....

21. ท่านมีน้ำเพื่อทำการเกษตรพอเพียงตลอดปีหรือไม่

- ☐ 1.)พอเพียง
☐ 2.)ไม่พอเพียง ท่านแก้ปัญหาด้วยวิธีใด (ตอบได้หลายข้อ)
☐ 2.1ลดพื้นที่การปลูกพืชลง
☐ 2.2เลือกปลูกพืชผักที่ใช้น้ำน้อยหรือพืชทนแล้ง
☐ 2.3หาน้ำจากที่อื่นมาเติมในสระ
☐ 2.4อื่นๆ(ระบุ).....

22. ท่านมีการปรับปรุงบำรุงดินด้วยวิธีใด

- ☐ 1.)ใช้ปุ๋ยคอก ☐ 2.)ใช้ปุ๋ยหมัก
☐ 3.)ใช้ปุ๋ยพืชสด ☐ 4.)ใช้ปุ๋ยเคมี
☐ 5.)ปุ๋ยธรรมชาติ+ปุ๋ยเคมี ☐ 6.)ปลูกพืชหมุนเวียน
☐ 7.)ปุ๋ยธรรมชาติ+ปุ๋ยเคมี+ปลูกพืชหมุนเวียน
☐ 8.)ไม่ได้ปรับปรุงบำรุงดินด้วยวิธีใดๆ

23. ท่านมีวิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีใด

- ☐ 1.)วิธีภาพ (ใช้แมลงกินศัตรูพืช เช่น ตัวห้ำ ตัวเบียน หรือการปลูกพืชที่มีกลิ่นไล่แมลง เช่น ตะไคร้หอมฯลฯ)
☐ 2.)สารสกัดจากธรรมชาติ (สะเดา , ไบยาสูบ ฯลฯ)
☐ 3.)สารเคมี ☐ 4.)วิธีกล (การเหนียวตักแมลง , ใช้ไม้ตี , ใช้ไฟล่อ ฯลฯ)
☐ 5.)สารเคมี+วิธีกล ☐ 6.)วิธีผสมผสาน (วิธีกล, วิธีชีวภาพ, สารสกัดจากธรรมชาติและสารเคมี)
☐ 7.)ไม่ได้กำจัดศัตรูพืช

24. กรณีที่ใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช ท่านคิดว่ามีผลเสียต่อสุขภาพของท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนหรือไม่

- ☐ 1.)ไม่มี
☐ 2.)มี ระบุอาการ.....
โดยมีวิธีแก้ไขดังนี้ (ตอบได้หลายข้อ)
☐ 1.)ลดการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช
☐ 2.)นำความรู้ที่ได้จากเจ้าหน้าที่มาปรับใช้ เช่น การนำสะเดามาสกัด
☐ 3.)อื่นๆ (ระบุ).....

25. ท่านมีวิธีการจัดการเรื่องการเพาะปลูกอย่างไรบ้าง (ตอบได้หลายข้อ)

- ☐ 1.)การปลูกพืชให้สอดคล้องกับปริมาณน้ำที่มีอยู่
☐ 2.)การปลูกพืชผักให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด
☐ 3.)การวางแผนแปรรูปผลผลิตการเกษตรที่เกินความต้องการของตลาด
☐ 4.)อื่นๆ โปรดระบุ.....

26. ข้าวที่ท่านปลูกมีปริมาณมากพอบริโภคเพียงใด

- ☐ 1.)พอบริโภคในครัวเรือนตลอดปี
- ☐ 2.)บริโภคในครัวเรือนแล้วยังเหลือขาย จำนวน.....ถึง
- ☐ 3.)บริโภคในครัวเรือนแล้วยังเหลือเก็บไว้ในยุ้งเพื่อทำพันธุ์ในปีต่อไป
- ☐ 4.)พอบริโภคในครัวเรือนได้ระยะหนึ่งเวลาที่เหลือ จำนวน.....เดือน
ต้องซื้อข้าวจากตลาด
- ☐ 5.)อื่นๆ (ระบุ).....

27. ท่านมีการวางแผนในการจำหน่ายผลผลิต เช่น ข้าว พืชผัก ไม้ผล สัตว์ปีก สุกร โคหรือกระบือ ปลา ฯลฯ
ให้กับใคร

- ☐ 1.)พ่อค้ามาซื้อที่บ้าน
- ☐ 2.)ขายให้กับเพื่อนบ้าน
- ☐ 3.)ขายในตลาดท้องถิ่น
- ☐ 4.)ขายที่ตลาดกลาง

28. รายได้หลังจากการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่พอเพียงสำหรับการใช้จ่ายในครอบครัวหรือไม่
(ตอบเฉพาะกลุ่มที่1 และกลุ่มที่2)

- ☐ 1.)พอเพียง
- ☐ 2.)ไม่พอเพียง
- ☐ 3.)เหลือเก็บ
- ☐ 4.)ยังไม่มีรายได้จากโครงการฯ

29. ปัจจุบันท่านมีรายได้จากการทำการเกษตร ประมาณ

- ☐ 1.)ต่ำกว่า 10,000 บาท / ปีลงมา
- ☐ 2.)10,001 – 50,000 บาท / ปี
- ☐ 3.)50,001 – 100,000 บาท / ปี
- ☐ 4.)100,001 – 150,000 บาท / ปี
- ☐ 5.)150,001 – 200,000 บาท / ปี
- ☐ 6.)200,001 – 250,000 บาท / ปี
- ☐ 7.)250,001 – 300,000 บาท / ปี
- ☐ 8.)300,000 บาท / ปีขึ้นไป

30. ท่านมีรายได้ปกติ(นอกเหนือจากภาคการเกษตร) ประมาณ

- ☐ 1.)ต่ำกว่า 10,000 บาท / ปีลงมา
- ☐ 2.)10,001 – 50,000 บาท / ปี
- ☐ 3.)50,001 – 100,000 บาท / ปี
- ☐ 4.)100,001 – 150,000 บาท / ปี
- ☐ 5.)150,001 – 200,000 บาท / ปี
- ☐ 6.)200,001 – 250,000 บาท / ปี
- ☐ 7.)250,001 – 300,000 บาท / ปี
- ☐ 8.)300,000 บาท / ปีขึ้นไป

31. ผลผลิตหลังจากการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่มีปริมาณ (ตอบเฉพาะกลุ่มที่1 และกลุ่มที่2)

- ☐ 1.)เพิ่มขึ้น
- ☐ 2.)เท่าเดิม
- ☐ 3.)ลดลง

32. หากท่านมีฐานะดีขึ้นหลังจากการนำการเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ ท่านคิดว่าเป็นเพราะเหตุใด
(ตอบเฉพาะกลุ่มที่1 และกลุ่มที่2) (ตอบได้หลายข้อ)

- ☐ 1.) ได้รับความรู้ในการประกอบอาชีพจากศูนย์ศึกษาฯ
- ☐ 2.) มีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น
- ☐ 3.) มีรายได้เพิ่มขึ้นหลาย ๆ ทาง
- ☐ 4.) รู้จักความพอเพียงและประหยัดมากขึ้น
- ☐ 5.) อื่นๆ (ระบุ).....

33. ท่านมีการลงทุนหรือรายจ่ายจากการทำการเกษตร เรื่องใดบ้าง

- การขุดสระ ประเมิน

- ☐ 1.) ไม่เสียค่าใช้จ่าย
- ☐ 2.) 5,000 บาทลงมา
- ☐ 3.) 5,001 – 10,000 บาท
- ☐ 4.) 10,001 – 20,000 บาท
- ☐ 5.) 20,001 – 30,000 บาท
- ☐ 6.) 30,001 – 40,000 บาท
- ☐ 7.) 40,001 – 50,000 บาท
- ☐ 8.) 50,000 บาทขึ้นไป

- ทำระบบน้ำ ประเมิน

- ☐ 1.) ไม่เสียค่าใช้จ่าย
- ☐ 2.) 5,000 บาทลงมา
- ☐ 3.) 5,001 – 10,000 บาท
- ☐ 4.) 10,001 – 20,000 บาท
- ☐ 5.) 20,001 – 30,000 บาท
- ☐ 6.) 30,000 บาทขึ้นไป

- พันธุ์พืช ประเมิน

- ☐ 1.) ไม่เสียค่าใช้จ่าย
- ☐ 2.) 5,000 บาทลงมา
- ☐ 3.) 5,001 – 6,000 บาท
- ☐ 4.) 6,001 – 7,000 บาท
- ☐ 5.) 7,001 – 8,000 บาท
- ☐ 6.) 8,001 – 9,000 บาท
- ☐ 7.) 9,001 – 10,000 บาท
- ☐ 8.) 10,000 บาทขึ้นไป

- พันธุ์สัตว์

- ☐ 1.) ไม่เสียค่าใช้จ่าย
- ☐ 2.) 5,000 บาทลงมา
- ☐ 3.) 5,001 – 10,000 บาท
- ☐ 4.) 10,001 – 20,000 บาท
- ☐ 5.) 20,001 – 30,000 บาท

- ☐ 6.)30,001 – 40,000 บาท
- ☐ 7.)40,001 – 50,000 บาท
- ☐ 8.)50,000 บาทขึ้นไป

- พันธุ์ปลา

- ☐ 1.)ไม่เสียค่าใช้จ่าย
- ☐ 2.)1,000 บาทลงมา
- ☐ 3.)1,001 – 2,000 บาท
- ☐ 4.)2,001 – 3,000 บาท
- ☐ 5.)3,001 – 4,000 บาท
- ☐ 6.)4,001 – 5,000 บาท
- ☐ 7.)5,000 บาทขึ้นไป

- อื่นๆ โปรดระบุ.....

- ☐ 1.)5,000 บาทลงมา
- ☐ 2.)5,001 – 10,000 บาท
- ☐ 3.)10,001 – 20,000 บาท
- ☐ 4.)20,001 – 30,000 บาท
- ☐ 5.)30,001 – 40,000 บาท
- ☐ 6.)40,001 – 50,000 บาท
- ☐ 7.)50,000 บาทขึ้นไป

- รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ประมาณ

- ☐ 1.)10,000 บาทลงมา
- ☐ 2.)10,001 – 25,000 บาท
- ☐ 3.)25,001 – 50,000 บาท
- ☐ 4.)50,001 – 75,000 บาท
- ☐ 5.)75,001 – 100,000 บาท
- ☐ 6.)100,000 บาทขึ้นไป

34. ท่านมีการกู้ยืมเงินจากแหล่งต่างๆหรือไม่

- ☐ 1.)ไม่มี(ข้ามไปตอบข้อ 31) ☐ 2.)มี

ถ้าตอบว่า มี กู้ยืมเงินมาจำนวน

- ☐ 1.)50,000 บาทลงมา
- ☐ 2.)50,001 – 100,000 บาท
- ☐ 3.)100,001 – 200,000 บาท
- ☐ 4.)200,001 – 300,000 บาท
- ☐ 5.)300,000 บาทขึ้นไป

35. ท่านมีการกู้ยืมเงินมาจากแหล่งใด (ตอบได้หลายข้อ)

- ☐ 1.)ธนาคาร / ธนาคาร ธกส. ☐ 2.)สหกรณ์
- ☐ 3.)บิดา / มารดา /ญาติพี่น้อง ☐ 4.)เพื่อนบ้าน
- ☐ 5.)พ่อค้า / นายทุน ☐ 6.)อื่นๆ (ระบุ).....

36. ท่านกู้ยืมเงินมาเพื่ออะไร (ตอบได้หลายข้อ)

- ☐ 1.) เพื่อนำมาลงทุนในภาคเกษตรกรรม (เช่น ทำนา/สวน/ไร่ เลี้ยงสัตว์ ประมง ฯลฯ)
- ☐ 2.) เพื่อนำมาลงทุนนอกภาคเกษตรกรรม (เช่น อุตสาหกรรม หัตถกรรม ค้าขาย ฯลฯ)
- ☐ 3.) สร้างและซ่อมแซมที่อยู่อาศัย
- ☐ 4.) เพื่อการรักษาพยาบาล
- ☐ 5.) เพื่อซื้อทรัพย์สินต่างๆที่จำเป็น
- ☐ 6.) เพื่อใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลาน
- ☐ 7.) เพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน
- ☐ 8.) เพื่อความบันเทิง พักผ่อนหย่อนใจ
- ☐ 9.) ใช้หนี้
- ☐ 10.) อื่นๆ (ระบุ).....

37. มีแรงงานในครอบครัวไปทำงานที่อื่นหรือไม่

- ☐ 1.) ไม่มี
- ☐ 2.) มี จำนวน.....คน

ปัจจุบันกลับมาทำงานเกษตรหรือไม่ ☐ กลับมาอยู่ถาวร

☐ กลับมาอยู่ชั่วคราว

☐ ไม่กลับ สาเหตุเพราะ.....

การขยายผลและผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน

38. ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนเคยเข้าไปในศูนย์ศึกษาฯหรือไม่

- ☐ 1.) ไม่เคย
- ☐ 2.) เคย

ถ้าตอบว่าเคย ให้ระบุต่อไปว่า

38.1 เคยเข้าไป ประมาณ.....ครั้ง (รวมทุกคน)

39. ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนเข้าไปทำอะไรในศูนย์ศึกษาฯ (ตอบได้หลายข้อ)

1.) เข้าไปพบเจ้าหน้าที่ เพื่อขอคำปรึกษาแนะนำด้านต่างๆ

2.) เข้าไปฝึกอบรม / ทำและดูกิจกรรมต่างๆในเรื่องอะไรบ้าง (ตอบได้หลายข้อ)

- ☐ 2.1) การพัฒนาพื้นที่และปรับปรุงบำรุงดิน เช่น ขุดร่องและบ่อน้ำ, ปรับพื้นที่ปลูกพืช และ ปลูกไม้ผลแซมในพืช ฯลฯ
- ☐ 2.2) การสาธิตการเลี้ยงสัตว์, การผลิตและการส่งเสริมพืชอาหารสัตว์, การพัฒนาสุขภาพสัตว์, การผสมเทียมและขยายพันธุ์ ฯลฯ
- ☐ 2.3) อบรมการบัญชีขั้นพื้นฐาน
- ☐ 2.4) การสาธิตธุรกิจการเกษตร, การฝึกอบรมอาชีพเกษตรกรรม, การส่งเสริมเกษตรธรรมชาติ, สาธิตการปลูกพืชและไม้ผล ฯลฯ
- ☐ 2.5) ฝึกอบรมแปรรูปผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตร เช่น ฝรั่งหยี มะยมหยี กระเจี๊ยบแช่อิ่มตากแห้ง มะละกอกวน มะละกอแช่อิ่ม ซอสมะเขือเทศ ฯลฯ
- ☐ 2.6) ทดลองการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์น้ำและดิน
- ☐ 2.7) สาธิตด้านการเกษตรในรูปทฤษฎีใหม่
- ☐ 2.8) การทำกาบเหนียวดักแมลงวัน

- ☐ 2.9)ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวัตถุมงคลเกี่ยวกับการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัย
- ☐ 2.10)การใช้สะเดาป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชผัก
- ☐ 2.11)การส่งเสริมการปลูกพืชและการขยายพันธุ์
- ☐ 2.12)ความรู้เรื่องป่าชุมชน
- ☐ 2.13)การทำการเกษตรให้เกิดความยั่งยืน
- ☐ 2.14)งานพัฒนาและอนุรักษ์ป่าไม้
- ☐ 2.15)งานเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
- ☐ 2.16)งานสร้างพันธุ์ลูกผสมสองชั้น
- ☐ 2.17)งานเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่า
- ☐ 2.18)งานขยายพันธุ์กบและเพาะพันธุ์กบ
- ☐ 2.19)การผลิตถ่านด้วยเตาเผาประสิทธิภาพสูง
- ☐ 2.20)งานสวนสมเด็จพระศรีฯ
- ☐ 2.21)อื่นๆ (ระบุ).....
- ☐ 3.)เข้าไปขอพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์
- ☐ 4.)เข้าไปศึกษาหาความรู้ในการประกอบอาชีพ
- ☐ 5.)เข้าไปรับการฝึกอบรมต่างๆ
- ☐ 6.)เข้าไปเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ
- ☐ 7.)อื่นๆ (ระบุ).....

40. กรณีที่ท่านได้รับความรู้ในเรื่องต่างๆจากศูนย์ฯ ท่านสามารถนำความรู้มาปรับใช้ในการประกอบอาชีพหรือไม่

- ☐ 1.)ใช้ได้มาก
- ☐ 2.)ใช้ได้ปานกลาง (ระบุปัญหาและวิธีแก้ไข)
- ☐ 3.)ใช้ได้น้อย (ระบุปัญหาและวิธีแก้ไข)

41. ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนเป็นสมาชิกในกลุ่ม/องค์กรด้านอาชีพใดบ้าง (ตอบได้หลายข้อ)

☐ 1.)กลุ่มแม่บ้าน (กลุ่มแปรรูปอาหาร)	☐ 2.)กลุ่มผักปลอดสารพิษ
☐ 3.)กลุ่มเพาะเห็ด	☐ 4.)กลุ่มชาวไร่อ้อย
☐ 5.)กลุ่มเลี้ยงสัตว์	☐ 6.)กลุ่มยุวเกษตรกร
☐ 7.)สหกรณ์การเกษตร	☐ 8.) สหกรณ์โคนม
☐ 9.)กลุ่มผู้ใช้น้ำ	☐ 10.)อื่นๆ(ระบุ).....

42. ท่านหรือสมาชิกในครัวเรือนเป็นสมาชิกในกลุ่ม/องค์กรด้านสังคมใดบ้าง (ตอบได้หลายข้อ)

☐ 1.)กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน	☐ 2.)กลุ่มพิทักษ์ทรัพยากร/สิ่งแวดล้อม
☐ 3.)กลุ่มฌาปนกิจ	☐ 4.)กลุ่มออมทรัพย์
☐ 5.)อื่นๆ(ระบุ).....	

43. การคมนาคมที่สะดวกสบายรวดเร็วเนื่องจากถนนหนทางดีขึ้น บุตรหลานมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มขึ้น ตลอดจนการรักษาพยาบาลสะดวกรวดเร็วเนื่องจากมีศูนย์ศึกษาตั้งอยู่ในหมู่บ้านหรือตั้งอยู่ใกล้หมู่บ้าน ท่านเห็นด้วยหรือไม่

- ☐ 1.)เห็นด้วย
- ☐ 2.)ไม่เห็นด้วย
- ☐ 3.)ไม่แน่ใจ

44.การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการฯ(ตอบเฉพาะกลุ่มที่1และกลุ่มที่ 2)

รายการ	ก่อนเข้าโครงการ	หลังเข้าโครงการ
1.มีรถจักรยานยนต์		
2.มีรถยนต์		
3.มีเครื่องจักรที่ใช้ในการเกษตร		
4.มีทอง/เพชร		
5.มีโทรทัศน์		
6.มีตู้เย็น		
7.มีพัดลม		
8.มีเงินฝากธนาคาร		
9.อื่นๆ(ระบุ)		

45.ทรัพย์สินที่ท่านมีในปัจจุบัน (ตอบเฉพาะกลุ่มที่ 3)

รายการ	มี	ไม่มี
1.มีรถจักรยานยนต์		
2.มีรถยนต์		
3.มีเครื่องจักรที่ใช้ในการเกษตร		
4.มีทอง/เพชร		
5.มีโทรทัศน์		
6.มีตู้เย็น		
7.มีพัดลม		
8.มีเงินฝากธนาคาร		
9.อื่นๆ(ระบุ).....		

46. ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
ด้านจิตใจ 46.1ท่านเป็นที่ยอมรับและนับหน้าถือตาในชุมชน 46.2ท่านมีความภาคภูมิใจในตนเองและในชุมชน ของท่าน 46.3ท่านมีความสุขทางใจ 46.4ท่านมีการรักษา/อนุรักษ์และปกป้องชุมชน ของตนเอง					

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
<u>ด้านสังคม</u> 46.5สมาชิกในครอบครัวของท่านมีการทำกิจกรรมร่วมกันมาก 46.6สมาชิกในครอบครัวของท่านมีการไปทำงานต่างถิ่นน้อย 46.7ครอบครัวของท่านมีเวลาในการพูดคุยปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนในเรื่องต่างๆมาก 46.8ครอบครัวของท่านมีความสามารถในการดูแลบุตรหลาน/ผู้สูงอายุมาก 46.9สมาชิกในครอบครัวของท่านใช้เวลาในการเล่นการพนัน/การดื่มสุราน้อยหรือไม่มี/ไม่เคยเล่นการพนัน/การดื่มสุรา 46.10ท่านนำพืชพันธุ์และผลไม้จากเรือกสวนไร่นาที่เหลือจากการบริโภคมาแจกญาติสนิทมิตรสหายและเพื่อนบ้านใกล้เคียง 46.11ชุมชนของท่านมีการแลกเปลี่ยน/พูดคุย/ปรึกษาหารือ/ประชุมในเรื่องต่างๆมาก 46.12ชุมชนของท่านมีการแลกเปลี่ยนแรงงาน/ลงแขก <u>ด้านทรัพยากร</u> 46.13ท่านรู้จักใช้เวลาว่างจากการทำการเกษตรโดยนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ หวาย ก้านมะพร้าว ผักตบชวา ฯลฯ นำมาประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องมือเพื่อประโยชน์ทั้งในการประกอบอาชีพและในการดำเนินชีวิตประจำวัน 46.14ท่านรู้จักนำพืชพันธุ์ธรรมชาติมาเป็นสมุนไพร เพื่อทำเป็นยารักษาโรคเวลาเจ็บป่วย <u>การศึกษา การเรียนรู้และการพัฒนารวมไปถึงเทคโนโลยีต่างๆ</u> 46.15ท่านรู้จักนำเอาพืชพันธุ์และผลไม้จากเรือกสวนไร่นา ที่เหลือจากการบริโภค มาทำการแปรรูปเพื่อเก็บรักษาสำรองไว้รับประทานในระยะยาว 46.16ท่านรู้จักนำพืชพันธุ์และผลไม้จากเรือกสวนไร่นา ที่เหลือจากการบริโภค มาทำการแปรรูปเพื่อจำหน่ายซึ่งถือเป็นการเพิ่มรายได้ช่องทางหนึ่ง					

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
46.17 ท่านรู้จักนำเทคนิคการผลิตและเทคโนโลยี เครื่องมือเครื่องมือสมัยใหม่เข้ามาช่วย เช่น การผลิตและแปรรูปผลผลิตการเกษตร เช่น น้ำผลไม้พร้อมดื่ม ไวน์จากผลไม้ สมุนไพรผง เป็น ต้น 46.18 ท่านรู้จักผสมผสานภูมิปัญญาชาวบ้าน ร่วมกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เช่น การปลูก พืชผักปลอดสารพิษ การปลูกผักทั้งในและนอกมุ้ง ตาข่าย การใช้สารสะเดาฉีดพ่นป้องกันและกำจัด แมลง ศัตรูพืช 46.19 ท่านมีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูล เช่น การจัดการ การประกอบอาชีพ ฯลฯ 46.20 ท่านมีโอกาสได้เรียนรู้ ฝึกอบรมเพิ่มเติม ด้านต่าง ๆ ที่ท่านสนใจและเห็นว่ามีประโยชน์ 46.21 ท่านต้องการเรียนรู้เทคโนโลยีต่าง ๆ และ เชื่อมั่นว่าจะทำให้ตนมีความรู้ความสามารถ มากขึ้น					

ตอนที่ 3 สอบถามเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับ

เรื่องของทฤษฎีใหม่ต่อการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

(เมื่อท่านอ่านแบบสอบถามแต่ละข้อแล้วโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างของข้อคำตอบ
ตามความเป็นจริง) ตอบเฉพาะกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
47.ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมองเห็นความสำคัญ ของน้ำและรู้จักวิธีการกักเก็บน้ำมากขึ้นเพื่อใช้ ประโยชน์โดยการขุดสระ					
48.ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านได้รับการช่วยเหลือ มากขึ้นในการทำเกษตรยามขาดแคลนน้ำ เช่น ได้รับจากชลประทาน หรือจากการสร้าง อ่างเก็บน้ำกลาง เป็นต้น					
49.ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา ด้วยตนเองมากขึ้น					
50.ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมีการพัฒนาตนเอง มากขึ้นโดยเน้นความเรียบง่าย					
51.ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านรู้จักนำวัสดุธรรมชาติที่มี อยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการ ดำเนินชีวิตมากขึ้น					
52.ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมองเห็นความสำคัญ มากขึ้นว่าการปลูกข้าวเพื่อเลี้ยงตนเองและ ครอบครัวให้พอเพียงเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก					
53.ทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านประหยัด ค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตมากขึ้น					
54.ทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านมีภาระ หนี้สินลดน้อยลง					
55.ทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านมีเงินออม เพิ่มมากขึ้น					
56.ทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวของท่านมี ความสามารถในการส่งเสริมบุตรหลานให้เรียน หนังสือ					
57.ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านรู้จักปลูกไร่พืชสวนผสม ที่สร้างรายได้หมุนเวียนได้มากขึ้น					
58.ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านลดความเสี่ยงจากการ พึ่งพาพืชเกษตรหลักแต่เพียงอย่างเดียว					

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
59.ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมีโอกาสเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น เช่น การผลิต การจัดการ การตลาด ฯลฯ ให้มีประสิทธิภาพ 60.ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านรู้จักและกล้าที่จะลองผิดลองถูกจนได้แนวทางใหม่ในการพัฒนาอาชีพของตนมากขึ้น 61.ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมองเห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันของชุมชนมากขึ้น เช่น มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันหรือการลงแขก 62.ทฤษฎีใหม่ท่านได้รับทราบแนวทางการจัดสรรและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น 63.ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมีส่วนร่วมในการพึ่งพาตนเองพัฒนาด้วยตนเองและเพื่อตนเองมากขึ้น 64.ทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านนำเอาหลักการของการเกษตรทฤษฎีใหม่มาปฏิบัติด้วยความสมัครใจ 65.ท่านมีความศรัทธาและเชื่อมั่นว่าเมื่อนำการเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ ผลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวมากขึ้น 66.แบบอย่างแห่งความสำเร็จจากการทำโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของท่านทำให้เพื่อนบ้านที่อยู่แปลงใกล้เคียงสามารถสังเกต เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความเห็น หรือเกิดความสนใจที่จะนำไปปฏิบัติเช่นกัน.					

ส่วนที่ 4 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่

(เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความรู้ ความเข้าใจและความคิดเห็นตลอดจนข้อเสนอแนะเพิ่มเติม)

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่

67.โปรดอธิบายคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามความเข้าใจของท่าน

.....

.....

.....

(ตั้งแต่ข้อ 68 - 70 ตอบเฉพาะกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2)

68.การเกษตรทฤษฎีใหม่ต่างจากการเกษตรที่เคยทำก่อนหน้านั้นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

69.ประโยชน์ที่ได้รับจากการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ (นอกเหนือจากที่ได้กล่าวมาแล้ว)

.....

.....

.....

.....

70.ข้อเสนอแนะสำหรับเกษตรกรอื่นๆที่ต้องการจะทำการเกษตรทฤษฎีใหม่

.....

.....

.....

(ข้อ 71 และ 72 ตอบเฉพาะกลุ่ม3)

71.ท่านเคยได้ยื่นการเกษตรทฤษฎีใหม่หรือไม่

☐ 1.) ไม่เคย ☐ 2.) เคย

ถ้า เคย ท่านทราบหรือไม่ว่าทฤษฎีใหม่มีหลักการสำคัญอย่างไร

(โปรดอธิบายตามความเข้าใจของท่าน)

.....

.....

.....

.....

72.ถ้ามีโอกาสท่านมีความสนใจหรือยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนา
ห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริหรือไม่

.....

.....

.....

.....

.....

หมายเหตุ ข้อสังเกต ข้อมูลเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในการให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม

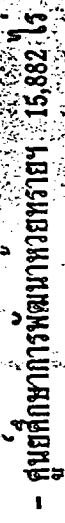
ภาคผนวก ค

แผนที่แสดงที่ตั้งหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ

ภาพประกอบ

รายชื่อเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่

ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1

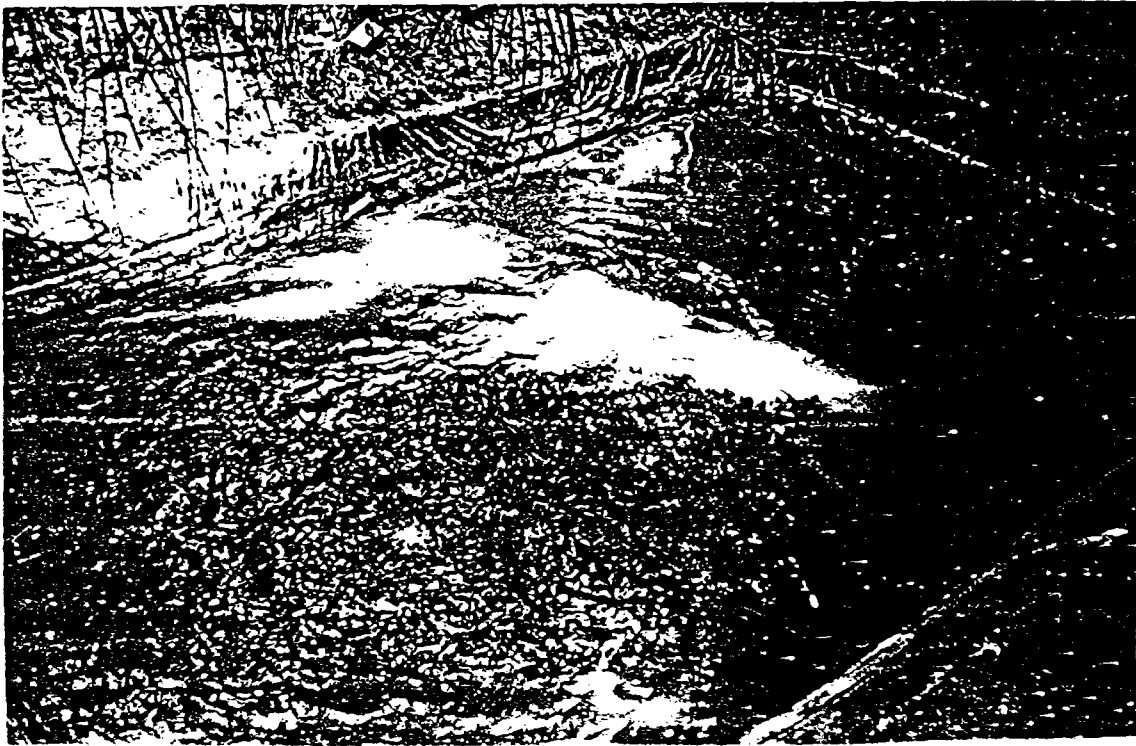

ภาพประกอบ

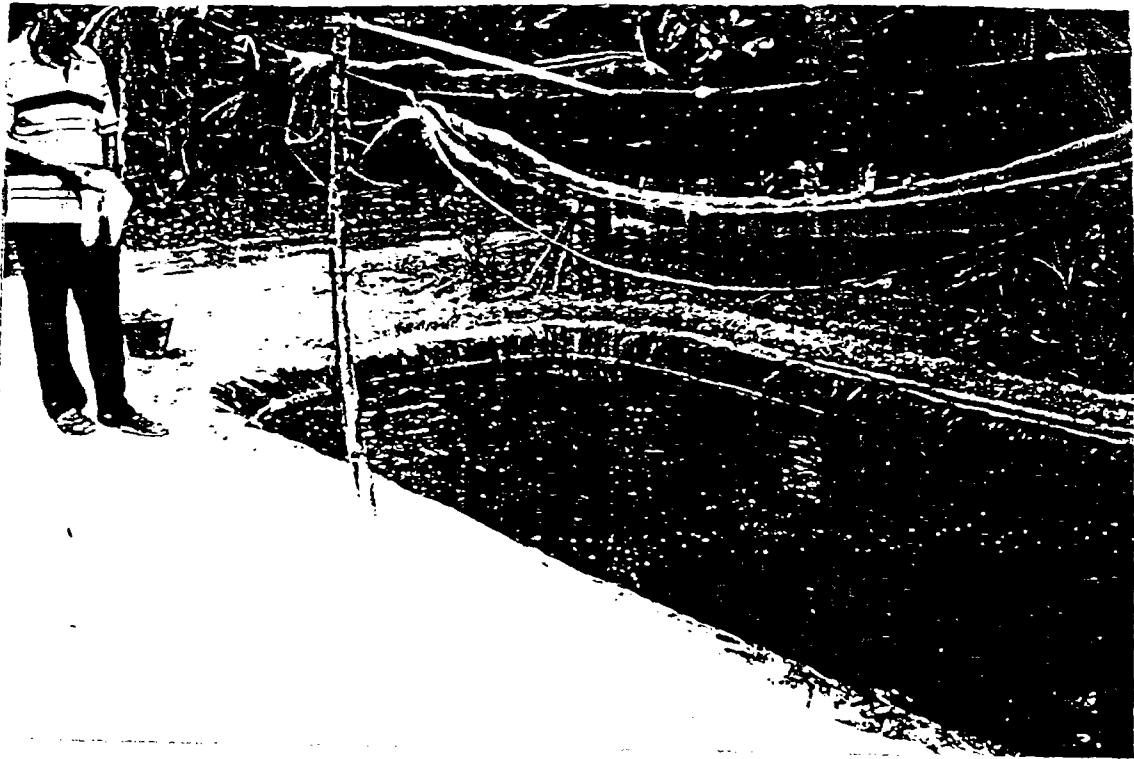

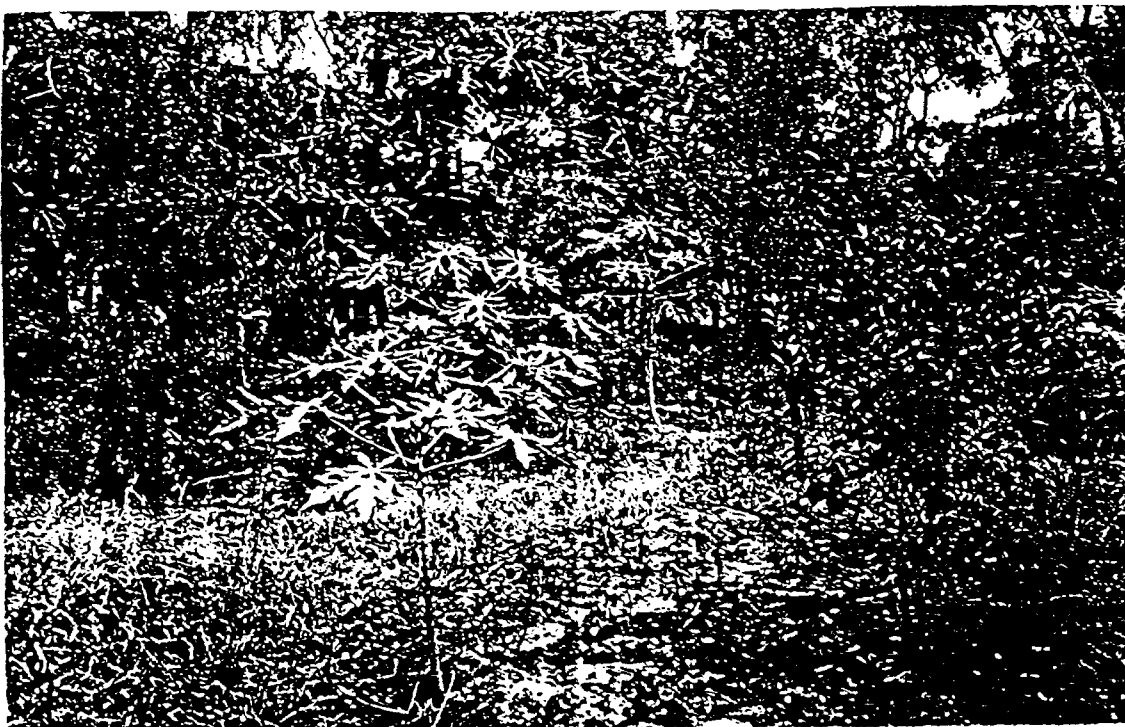

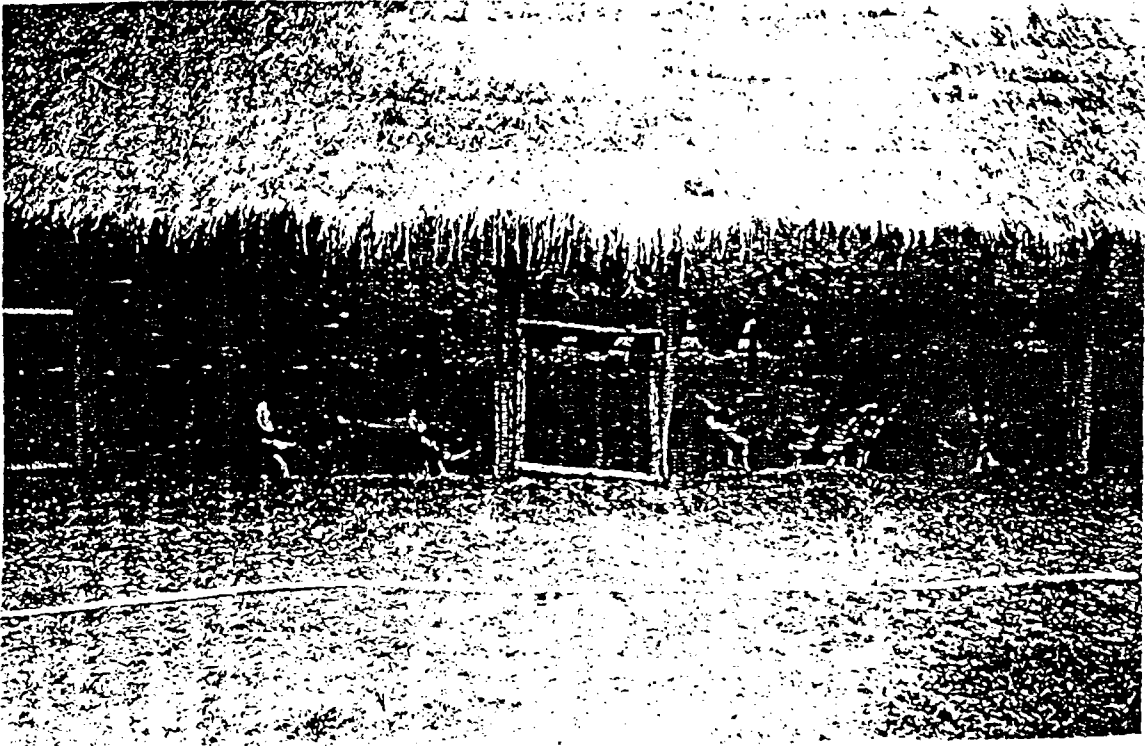
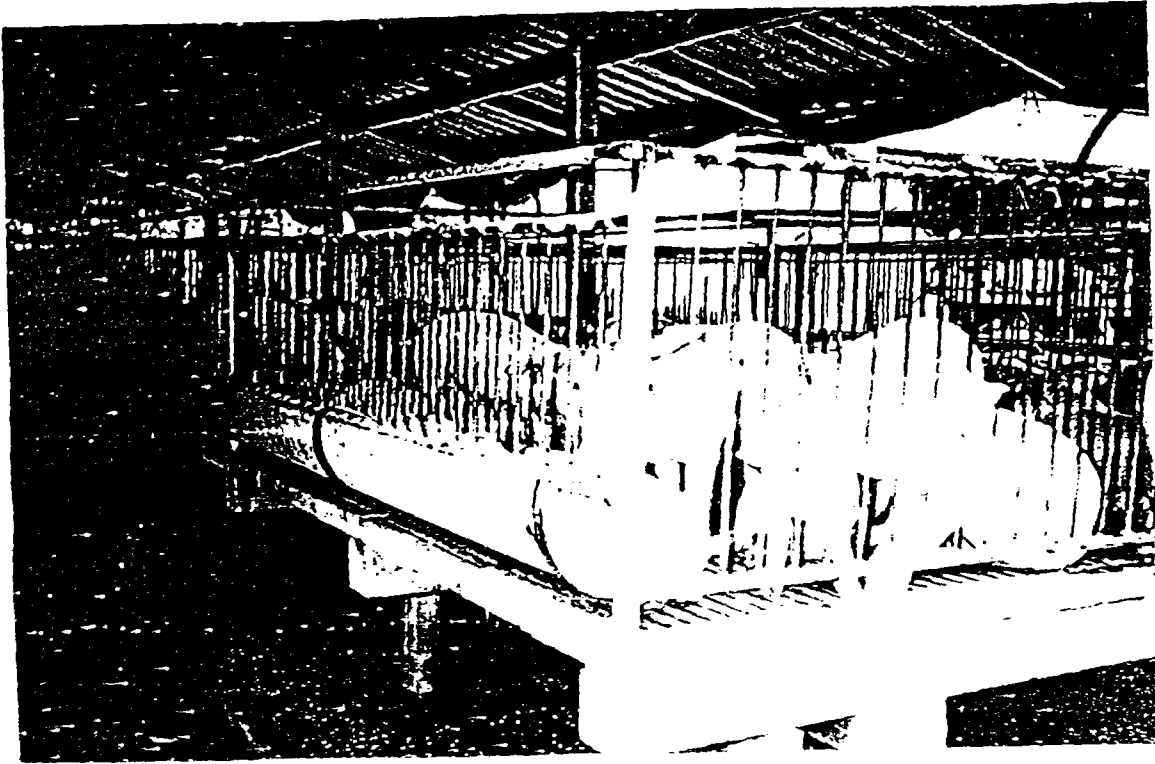

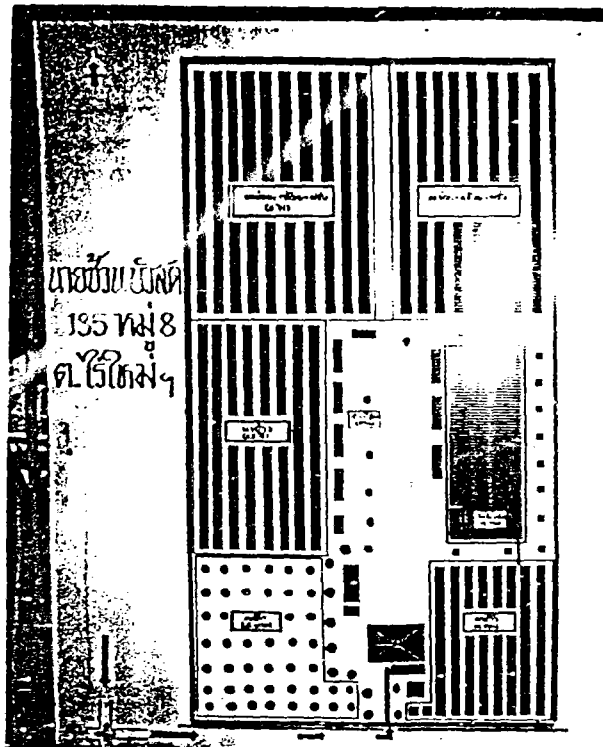

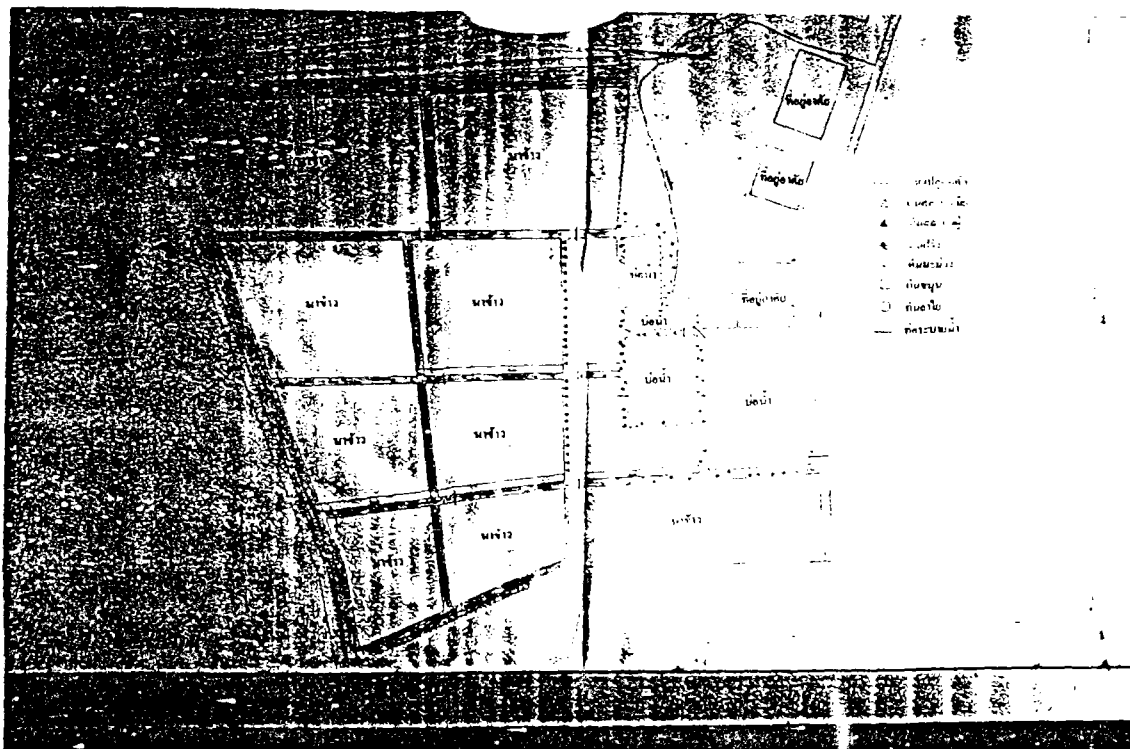

กลุ่มอาคารการปรับปรุงและจัดตั้งใหม่ในแนวพระราชดำริ

หมู่ 8 บ้านโป่งกิ่งพัฒนา

นายสุเทพ นามนทอง	ประธานที่ปรึกษา
นายอภัย นามน้อม	ประธาน
นายชวน นามน	รองประธาน
นายประสิทธิ์ นามน	เลขาฯ
นายสุวิทย์ นามน	เหรัญญิก
นายทวีป นามน	ประชาสัมพันธ์
นายทิน นามน	กรรมการ
นายเมื่อน นามน	นายวัน นามน
นายคำ นามน	นายวัน นามน
นายโบ นามน	นายวัน นามน
นายแสง นามน	นายวัน นามน
นายธรรม นามน	นายวัน นามน
นายวัน นามน	นายวัน นามน

**รายชื่อเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่
ประชาชนครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มที่ 1**

1. นายชวน	บัวสด	บ้านโป่งแก่งพัฒนา
2. นายสมภักดิ์	บัวลาด	บ้านโป่งแก่งพัฒนา
3. นายดับ	คำผา	บ้านหนองไทร
4. นายนิติ	ฟุ้งพงษ์	บ้านไร่ใหม่พัฒนา
5. นายจรรยา	กลีบสุวรรณ	บ้านบ่อหลวง
6. นายจรรยา	นวลพลอย	บ้านบ่อหลวง
7. นายไสว	ชวนพานิช	บ้านอ่างหิน
8. นายเขียน	สร้อยสม	บ้านหนองคาง
9. นายใจ	น้อยสะอาด	บ้านหนองคาง

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวศิวินันท์ หมุนสิงห์	
วัน เดือน ปีเกิด	1 ตุลาคม 2520	
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี	
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	99 ซอยเทคโนโลยี ถนนชยางกูร อำเภอเมือง อุบลราชธานี 34000	
ประวัติการศึกษา		
พ.ศ. 2538	มัธยมศึกษาตอนปลาย	จากโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช
พ.ศ. 2542	วิทยาศาสตร์บัณฑิต	จากสถาบันราชภัฏอุบลราชธานี วิชาเอกสถิติประยุกต์
พ.ศ. 2545	เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต	จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิชาเอกเศรษฐศาสตร์การศึกษา.